

Protokoll

KIRKEMØTET

2006

Øyer, 13.-19. november

**Det 23. Kirkemøtet i Den norske kirke
ble holdt på Øyer
fra mandag 13. november til søndag 19. november 2006.
Møtets forhandlinger fant sted på Quality Hotel Hafjell.**

Kirkemøtet på internett

Taler og vedtak fra Kirkemøtet er tilgjengelig på <http://www.kirken.no>. Der finnes også taler og vedtak fra kirkemøtene i perioden 1997-2006.

Protokoll Kirkemøtet 2006
© Kirkerådet, Den norske kirke 2007

Opplag: 200

Bestilles fra:
Kirkerådets materiellekspedisjon
Postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo
Tlf. 23081200
Faks: 23081201
E-post: materiell@kirken.no

Innhold

Åpning av Kirkemøtet 2006	1
Konstituering	2
En åpen kirke	5
Saksliste	6
Komitéinnstillinger og vedtak	8
<i>KM 1/06 Innstilling fra protokollkomiteen</i>	<i>8</i>
<i>KM 2/06 Valg og oppnevninger</i>	<i>9</i>
<i>KM 3/06 Orienteringssaker</i>	<i>23</i>
<i>KM 4/06 Kommunikasjonsplattform for Den norske kirke</i>	<i>26</i>
<i>KM 5/06 Revisjon av retningslinjer for protokollkomiteen i Kyrkjemøtet</i>	<i>36</i>
<i>KM 6/06 Plan for kirkemusikk</i>	<i>41</i>
<i>KM 7/06 Samisk kirkeliv – åpen folkekirke i forsoningens tegn</i>	<i>43</i>
<i>KM 8/06 NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke</i>	<i>49</i>
<i>KM 9/06 Valg av hovedprinsipp for nye tekstrekker</i>	<i>116</i>
<i>KM 10/06 Endringer i statuttene for Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd</i>	<i>119</i>
<i>KM 11/06 Innvandring og integrering – Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn</i>	<i>130</i>
<i>KM 12/06 Utfordringer i religionsmøtet</i>	<i>138</i>
<i>KM 13/06 Den norske kyrkja – ein arbeidsplass for menneske med funksjonshemmingar?</i>	<i>153</i>
Deltakere på Kirkemøtet 2006	156
Øvrige programinnslag	164
Taler og foredrag	165
<i>Kirkerådsleder Thor Bjarne Bores tale</i>	<i>165</i>
<i>H.M. Kong Haralds tale</i>	<i>174</i>
<i>Statsråd Trond Giskes tale</i>	<i>175</i>
<i>En åpen kirke - hovedforedrag</i>	<i>180</i>
Uttalelse til regjeringen om ny bioteknologilov	188
Hilsen til Svenska kyrkan	191

Åpning av Kirkemøtet 2006

Åpningsmøtet

Kirkemøtet åpnet mandag 13. november kl.13 ved at Kirkerådets leder Thor Bjarne Bore ønsket velkommen. Han holdt så sin tale (gjengitt på s. 165). HM Kong Harald var til stede under åpningsmøtet, påfølgende forestilling og åpningsgudstjenesten. Han hilste Kirkemøtet i åpningsmøtet (gjengitt på s.174). Det var også tale ved statsråd Trond Giske (gjengitt på s. 175). Kirkemusiker Ulf Nilsen deltok med musikalske innslag.

Glimt fra trosopplæringsreformen

Etter åpningsmøtet fikk Kirkemøtet overvære en forestilling med glimt fra lokale trosopplæringsprosjekter o.a.

Følgende deltok: Kirkespillet Jorinda fra Hamar og Stange menigheter, rapperne Kaspar Gamman og Tobias Volledal fra Oppegård menighet, Etter skoletid-prosjekt fra Fåberg menighet, Øyer babysang, Lill Terese Varsi, samt diverse videoinnslag. Forteller og regissør Morten Jostad og Maria Monsen Jostad bandt forestillingen sammen.

Prosjektleder Paul Erik Wirgenes la frem statusrapport for arbeidet med trosopplæringsreformen underveis i forestillingen.

Åpningsgudstjenesten

Gudstjenesten fant sted i Øyer kirke kl 16.45. Ingrid Vad Nilsen var hovedliturg og direktør Jens-Petter Johnsen predikant. Videre deltok b.la. sogneprest Øyvind Sagedal, kantor Kari Irene Lien, Lill Terese Varsi og Ulf Nilsen.

Åpningsmiddagen

Kl. 18.30 var Kirkemøtets delegater og gjester samlet til middag. Det ble brakt hilsen fra følgende: Ine Marie Eriksen Søreide, leder i Stortingets kirke, utdannings- og forskningskomité, Ørnulf Steen, generalsekretær i Nye Norges Kristne Råd, Leif Gunnar Sandvand, synodenestformann i Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Ole Hageløkken, ordfører i Øyer kommune og Trond Dahlen, forbundssekretær i Musikernes Fellesforbund.

Plenumssamtale (til leders tale)

Dirigent: Dag Landmark

Disse hadde ordet:

Torstein Husby, Marit Tingelstad, Jenny Skumsnes Moe, Roar P. Strømme, Trygve Wyller, Ole D. Mjøs, Berit Øksnes Gjerløw, Ernst Baasland, Petter N. Dille, Nora E. Mosand, Iselin Aarstad, Gunnhild N. Hermstad, Vidar L. Haanes, Tor B. Jørgensen, Åge Søsveen, Helene Bjerkestrand, Jan Olav Olsen, Harald Gundersen, Oddvar D. Andersen, Norodd Stavenjord, Tina Strømdal Wik.

Konstituering

Kirkemøtet ble konstituert under åpningsmøtet og plenumssamtalen mandag 13. november.

Valg av dirigentskap

Saksdokument:

Dokument 2.1/06

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende dirigenter med varadirigenter:

Dag Landmark (hoveddirigent)	Hamar
Personlig varadirigent: Svein Arne Lindø	Stavanger
Sissel Vartdal	Bjørgvin
Personlig varadirigent: Ingunn Aarseth Høivik	Nidaros
Terje Fonk	Tunsberg
Personlig varadirigent: Kjersti Tytingvåg Rogne	Møre

Dirigentskapet overtok deretter ledelsen.

Innkallingen

Det var ingen innvendinger til innkallingen til årets Kirkemøte. Møtet ble satt.

Saksliste

Sakslisten ble enstemmig godkjent.

Valg av tellekorps

Saksdokument:

Dokument 2.2/06

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til tellekorps:

Berit Nyborg (leder)
Øyvind Tobiassen
Astrid Dirdal
An-Magritt Granli
Jahn-Oluf Skonnord

Valg av valgkomité for perioden 2006-2009

Saksdokument:

Dokument 2.4/06

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til valgkomité:

<u>Medlem</u>		<u>Varamedlem</u>	
Torstein Husby Oslo	(L)	Bjørn Ingvald Eidsvåg Hamar	(L)
Berit Øksnes Gjerløw Borg	(P)	Stein Reinertsen Agder og Telemark	(P)
Jakobe Olea Juul Nidaros	(L)	Frode Solemdal Bjergvin	(L)
Arne Sigurd Mossige Stavanger	(LT)	Jørn Fevang Tunsberg	(LT)
Marit Hermstad Sør-Hålogaland	(L)	Ole D Mjøs Nord-Hålogaland	(L)

Valg av protokollkomité

Saksdokument:

Dokument 2.3/06

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til protokollkomité:

<u>Medlem</u>	<u>Varamedlem</u>
Marit Tingelstad Hamar	Inger Kari Søyland Stavanger
Per Øistein Rogstad Agder og Telemark	Nils Enar Bertil Jønsson Nidaros
Randi Karlstrøm Nord-Hålogaland	Ingvild Theodorsen Bjergvin

Fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer

Saksdokument:

Dokument 2.5/06

Disse hadde ordet:

Oddvar D. Andersen.

Endringsforslag

Oddvar D. Andersen:

Ønsker en bedre fordeling av samisk kompetanse i komiteene (ikke bare i komité E).

Kirkemøtet ga sin tilslutning til det fremlagte forslag til komiteenes sammensetning, samt til endringen som ble foreslått. Flytting av medlemmer ble foretatt administrativt.

Valg av komitéledere

Saksdokument:

Dokument 2.6/06

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til komitéledere:

Komite A:	Henny Koppen
Komite B:	Gunn Ågot Leite
Komite C:	Inger Kari Søyland
Komite D:	Ådne Berge
Komite E:	Terje Hærås
Komite F:	Inger Anne Naterstad

En åpen kirke

Tirsdag formiddag var satt av til Kirkemøtets hovedtema ”En åpen kirke”. Knut Lundby var møteleder. Følgende innledere belyste temaet fra ulike vinkler: Biskop Olav Skjevesland, forfatter Karin Sveen, professor Knut Lundby (hovedforedrag, gjengitt på s.180), universitetslektor Morten Holmqvist, prosjektleder Hege Hovland Malterud, sosiolog Hege Fjellheim Sarre og informasjonssjef Oddbjørg Aasen Bjørdal.

Musikalske innslag var ved kirkemusiker Ulf Nilsen og samisk representant til Ungdommens kirkemøte 2006, Kaja-Regine Bientie.

Plenumssamtale

Ordstyrer: direktør Jens-Petter Johnsen
Innlederne til temaet satt i panel.

Disse hadde ordet:

Lars Erlend Kielland, Laila Riksaasen Dahl, Svein Arne Lindø, Tania Randby Garthus, Rolf Steffensen, Ole D. Mjøs, Petter Dahle, Inga Karlsen, Ole Christian Kvarme, Arne Dag Kvamsøe, Torstein Husby, Jørn Fevang, Harald Gundersen, Inger Kari Søyland, Inger Anne Naterstad, Ole Øystein Lindebø, Oddvar Andersen, Ingrid R. Fløtten, Ernst Baasland.

Saksliste

- KM 01/06 Innstilling fra protokollkomiteen
- KM 02/06 Valg og oppnevninger
- Valg av dirigentskap for møtet
  - Valg av tellekorps
  - Valg av protokollkomité for perioden 2007-2010
  - Valg av valgkomité for perioden 2007-2010
  - Fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
  - Valg av komitéledere for møtet
  - Valg av Kirkeråd og Kirkerådets leder
  - Valg av Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds leder
  - Valg av Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds leder
  - Valg av medlemmer til Kirkerådets evalueringsnemnd for perioden 2007-2010
  - Oppnevning av medlemmer til Det Norske Bibelselskaps representantskap 2007-2009
  - Oppnevning av medlemmer til rådsmøtet og styret i Nye Norges Kristne Råd
  - Oppnevning av representanter til generalforsamlingen for Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet 2007-2010
  - Oppnevning av medlemmer til Kirkens Nødhjelps representantskap 2007-2011
- KM 03/06 Orienteringssaker
- Statusrapport for arbeidet med ”Trosopplæring i en ny tid”
  - Gudstjenestereformen – rapport og veien videre
  - Fråsegna frå Lærenemnda: ”Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken”
  - Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2005
  - Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2006
  - Protokoll fra Bispemøtet 2006
  - Årsmelding 2005 Sjømannskirken - Norsk kirke i utlandet
  - Årsmelding 2005 Døvekirkenes fellelråd
  - Statusrapport etter 10 års drift av Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep
  - Rapport fra generalforsamlingen i Kirkenes Verdensråd februar 2006
- KM 04/06 Kommunikasjonsplattform for Den norske kirke
- KM 05/06 Revisjon av retningslinjer for protokollkomiteen i Kyrkjemøtet
- KM 06/06 Plan for kirkemusikk
- KM 07/06 Samisk kirkeliv – åpen folkekirke i forsoningens tegn

- KM 08/06 NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke
- KM 09/06 Valg av hovedprinsipp for nye tekstrekker
- KM 10/06 Endringer i statuttene for Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd
- KM 11/06 Innvandring og integrering – Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn
- KM 12/06 Utfordringer i religionsmøtet
- KM 13/06 Den norske kyrkja – ein arbeidsplass for menneske med funksjonshemmingar?

Komitéinnstillinger og vedtak

KM 1/06 Innstilling fra protokollkomiteen

Saksdokumenter:

1.1 Saksorientering

Innstilling fra protokollkomiteen

Protokollkomiteen har hatt to møter siden Kirkemøtet 2005.

Medlemmene i protokollkomiteen har gjennomgått vedtaksprotokollen fra Kirkemøtet 2005 før utsendelse.

Protokollkomiteen har før Kirkemøtet 2006 kontrollert oppfølgingen av de vedtak som ble gjort på Kirkemøtet 2005. Komiteen har tatt utgangspunkt i protokollene fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd og opplysninger fra sekretariatet for de sentralkirkelige råd.

På dette grunnlag finner protokollkomiteen at de tre rådene har fulgt opp Kirkemøtets vedtak på en tilfredsstillende måte.

Sekretariatet har gjennom sine arbeidsrutiner gitt protokollkomiteen gode arbeidsvilkår.

Plenumsbehandling

Dirigent: Terje Fonk

Protokollkomiteens leder: Ingmar Areklett.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar protokollkomiteens innstilling til etterretning.

KM 2/06 Valg og oppnevninger

Saksdokumenter

Dokument 2.1/06	Valg av dirigentskap for møtet
Dokument 2.2/06	Valg av tellekorps
Dokument 2.3/06	Valg av protokollkomité for perioden 2007-2010
Dokument 2.4/06	Valg av valgkomité for perioden 2007-2010
Dokument 2.5/06	Fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
Dokument 2.6/06	Valg av komitéledere for møtet
Dokument 2.7/06	Valg av Kirkeråd for perioden 2007-2010 og Kirkerådets leder for perioden 2007-2008
Dokument 2.8/06	Valg av Mellomkirkelig råd for perioden 2007-2010 og Mellomkirkelig råds leder for perioden 2007-2008
Dokument 2.9/06	Valg av Samisk kirkeråd for perioden 2007-2010 og Samisk kirkeråds leder for perioden 2007-2008
Dokument 2.10/06	Valg av medlemmer til Kirkerådets evalueringsnemnd for perioden 2007-2010
Dokument 2.11/06	Oppnevning av medlemmer til Det Norske Bibelselskaps representantskap 2007-2009
Dokument 2.12/06	Oppnevning av medlemmer til rådsmøtet og styret i Nye Norges Kristne Råd
Dokument 2.13/06	Oppnevning av representanter til generalforsamlingen for Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet 2007-2010
Dokument 2.14/06	Oppnevning av medlemmer til Kirkens Nødhjelps representantskap 2007-2011

Valgene 2.1- 2.6 ble foretatt under konstituering av Kirkemøtet.

Følgende valg og oppnevninger ble foreslått av valgkomiteen: 2.7-2.14.

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Torstein Husby

KM 2.7/06 Valg av Kirkerådets leder for perioden 2007-2008

Presentasjon av lederkandidatene og valg av leder ble foretatt tirsdag 14. november.

Leder av valgkomiteen Torstein Husby innledet.

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Nils-Tore Andersen

Oddbjørg Aasen Bjørdal

Arne Grønningsæter

Valgtaler:

For Oddbjørg Aasen Bjørdal: Henny Koppen

For Nils-Tore Andersen: Berit Øksnes Gjerløw og Terje Hærås

For Arne Grønningsæter: Benedicte Aschjem og Knut Lundby

Spørsmål til kandidatene:

Aslag Lajord, Jorund Andersen.

Valgresultat

1. valgømgang:

Nils-Tore Andersen: 40 stemmer

Oddbjørg Aasen Bjørdal: 10 stemmer

Arne Grønningsæter: 36 stemmer

Det ble avgitt 86 stemmer.

2. valgømgang:

Nils-Tore Andersen: 48 stemmer

Arne Grønningsæter: 38 stemmer

Det ble avgitt 86 stemmer.

Nils-Tore Andersen ble valgt til Kirkerådets leder for perioden 2007-2008.

KM 2.7/06 Valg av Kirkeråd for perioden 2007-2010

Disse hadde ordet:

Valgkomiteens leder Torstein Husby, Åge Søsveen, Margit L. Holte, Terje Hærås, Inga Marie Nordstrand, Gerd Karin Røsæg, Oddvar D.Andersen, Ole D. Hagesæther, Marit Hermstad, Odd Bondevik, Terje Fonk, Knut Lundby.

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Oslo

1. **Harald Gundersen**
2. Inger Anne Naterstad
3. Tania Randby Garthus

Borg

1. **Nils-Tore Andersen**
2. Wenche Tuman Johnsen
3. Gunnlaug Brenne

Hamar

1. **Lars Erlend Kielland**
2. Dag Landmark
3. Aslag Lajord

Tunsberg

1. **Terje Fonk**
2. Kari Espelid
3. Hans Petter Jahre

Agder og Telemark

1. **Jorund Andersen**
2. Iselin Aartun
3. Stein Reinertsen

Stavanger

1. **Svein A. Lindø**
2. Tove Hoftun
3. Norodd Stavenjord

Bjergvin

1. **Sissel Vartdal**
2. Roar P. Strømme
3. Frode Solemdal

Møre

1. **Kjersti T. Rogne**
2. Petter Dahle
3. Aleksander Aasen Knudsen

Nidaros

1. **Petter N. Dille**
2. Marit Arnstad
3. Ingunn Aarset Høivik

Sør-Hålogaland

1. **Johanne Grønning Mikalsen**
2. Edvard O. Stenbakk
3. Inga Karlsen

Nord-Hålogaland

1. **Ingunn Rinde**
2. Ingrid R. Fløtten
3. Solveig Mortensen Liland

Geistlige kandidater på fritt grunnlag:

Ragnhild Jepsen
Svein Malmbekk
Geir Sørebo

Leke kandidater på fritt grunnlag:

Kåre Gjønnnes
Arne Grønningsæter
Preben Lindøe
Anne Louise Tveter

Valgresultat

Oslo:

Harald Gundersen (L) (44)

Inger Anne Naterstad (P) (8)

Tania Randby Garthus (L) (24)

Borg:

Nils-Tore Andersen (leder/L)

Wenche Tuman Johnsen (L)

Hamar:

Lars Erlend Kielland (P) (40)

Dag Landmark (LT) (25)

Aslag Lajord (L) (11)

Tunsberg:

Terje Fonk (P) (62)

Kari Espelid (L) (5)

Hans Petter Jahre (L) (9)

Agder og Telemark:

Jorund Andersen (62)

Iselin Aartun (L) (6)

Stein Reinertsen (P) (8)

Stavanger:

Svein A. Lindø (L) (66)

Tove Hoftun (L) (2)

Norodd Stavenjord (P) (8)

Bjergvin:

Sissel Vartdal (LT) (52)

Roar P. Strømme (P) (16)

Frode Solemdal (L) (8)

Møre:

Kjersti T. Rogne (L) (53)

Petter Dahle (P) (6)

Aleksander Aasen Knudsen (L) (17)

Nidaros:

Petter N. Dille (L) (51)

Marit Arnstad (L) (0)

Ingunn Aarset Høivik (P) (25)

Sør-Hålogaland:

Johanne Grønning Mikalsen (L) (68)

Edvard O. Stenbakk (L) (4)

Inga Karlsen (L) (4) (valgt ved
loddtrekning)

Nord-Hålogaland:

Ingunn Rinde (P) (54 stemmer)

Ingrid R. Fløtten (L) (14)

Solveig Mortensen Liland (L) (8)

Geistlige valgt på fritt grunnlag:

Svein Malmbekk (42)

Geir Sørebo (31)

Ragnhild Jepsen (13)

Lek valgt på fritt grunnlag:

Anne Louise Tveter (56)

Arne Grønningsæter (47)
Preben Lindøe (42)
Kåre Gjønnnes (23)

85 stemmeberettigede. 9 stemmer forkastet.

Kirkerådet 2007-2010 fikk følgende sammensetning:

Medlem:	Varamedlem:
Oslo: Harald Gundersen	Tania Randby Garthus
Borg: Nils-Tore Andersen	Wenche Tuman Johnsen
Hamar: Lars Erlend Kielland	Medlemmets vara fra bispedømmet
Tunsberg: Terje Fonk	Medlemmets vara fra bispedømmet
Agder og Telemark: Jorund Andersen	Iselin Aartun
Stavanger: Svein A. Lindø	Tove Hoftun
Bjergvin: Sissel Vartdal	Medlemmets vara fra bispedømmet
Møre: Kjersti T. Rogne	Aleksander Aasen Knudsen
Nidaros: Petter N. Dille	Marit Arnstad
Sør-Hålogaland: Johanne Grønning Mikalsen	Inga Karlsen
Nord-Hålogaland: Ingunn Rinde	Medlemmets vara fra bispedømmet
<u>Geistlig valgt på fritt grunnlag:</u> Svein Malmbekk	<u>Personlig varamedlem:</u> Geir Sørebo
<u>Lek valgt på fritt grunnlag:</u> Anne Louise Tvetter Arne Grønningsæter	<u>Personlig varamedlem:</u> Preben Lindøe Kåre Gjønnnes

KM 2.8/06 Valg av Mellomkirkelig råds leder for perioden 2007-2008

Leder av valgkomiteen Torstein Husby innledet.

Valgkomiteens forslag til kandidat:

Ingrid Vad Nilsen

Spørsmål til kandidaten:

Inga Karlsen

Valgresultat

Det ble avgitt 86 stemmer. 2 blanke stemmer.

Ingrid Vad Nilsen ble valgt til Mellomkirkelig råds leder for perioden 2007-2008.

KM 2.8/06 Valg av Mellomkirkelig råd for perioden 2007-2010

Disse hadde ordet:

Valgkomiteens leder Torstein Husby, Berit Øksnes Gjerløw, Arne Dag Kvamsøe, Svein Malmbekk.

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Oslo:

1. Tale Hungnes (U)
2. Inger Anne Naterstad

Borg:

1. Benedicte Aschjem
2. Lino Lubiana

Hamar:

1. Jenny Skumsnes Moe (U)
2. Morten Erik Stensberg

Tunsberg:

1. Helene Bjerkestrand (U)
2. Kjell G. Staalesen

Agder og Telemark:

1. Berit Hagen Agøy
2. Jan Olav Olsen

Stavanger:

1. Kjetil Aano

2. Norodd Stavenjord

Bjørgvin:

1. Henny Koppen
2. Gunnhild Bergset

Møre:

1. Erlend Rogne (U)
2. Astrid Ulvestad Øygaard

Nidaros:

1. Einar Vegge
2. Gunn Ågot Leite

Sør-Hålogaland:

1. Rolf Steffensen
2. Ole Øistein Lindebø

Nord-Hålogaland:

1. Oddhild Johnsen Klevberg
2. Stein Ovesen

Kandidater på fritt grunnlag

Gyrid Espeland
Kjell Bertel Nyland
Harold Holtermann

Valgresultat

Oslo:

Tale Hungnes (71)

Inger Anne Naterstad (13)

Borg:

Benedicte Aschjem (62)

Lino Lubiana (22)

Hamar:

Jenny Skumsnes Moe (83)

Morten Erik Stensberg (1)

Tunsberg:

Helene Bjerkestrand (77)

Kjell G. Staalesen (7)

Agder og Telemark:

Berit Hagen Agøy (67)

Jan Olav Olsen (17)

Stavanger:

Kjetil Aano (79)

Norodd Stavenjord (5)

Bjørgvin:

Henny Koppen (68)

Gunnhild Bergset (16)

Møre:

Erlend Rogne (72)

Astrid Ulvestad Øygard (12)

Nidaros:

Einar Vegge (77)

Gunn Ågot Leite (7)

Sør-Hålogaland:

Rolf Steffensen (67)

Ole Øistein Lindebø (17)

Nord-Hålogaland:

Oddhild Klevberg (83)

Stein Ovesen (1)

Valgt på fritt grunnlag:

Kjell Bertel Nyland (49)

Harold Holtermann (22)

Gyrid Espeland (13)

86 stemmeberettigede. 2 stemmer forkastet.

Mellomkirkelig råd 2007-2010 fikk følgende sammensetning

Medlem:

Oslo:

Tale Hungnes

Varamedlem:

Inger Anne Naterstad

Borg:

Benedicte Aschjem

Lino Lubiana

Hamar:

Jenny Skumsnes Moe

Morten Erik Stensberg

Tunsberg:

Helene Bjerkestrand

Kjell G. Staalesen

Agder og Telemark:

Berit Hagen Agøy

Jan Olav Olsen

Stavanger:

Kjetil Aano

Norodd Stavenjord

Bjergvin:

Henny Koppen

Gunnhild Bergset

Møre:

Erlend Rogne

Astrid Ulvestad Øygard

Nidaros:

Einar Vegge

Gunn Ågot Leite

Sør-Hålogaland:
Rolf Steffensen

Ole Øistein Lindebø

Nord-Hålogaland:
Oddhild Klevberg

Stein Ovesen

Valgt på fritt grunnlag:
Kjell Bertel Nyland

Harold Holtermann

KM 2.9/06 Valg av Samisk kirkeråds leder for perioden 2007-2008

Leder av valgkomiteen Torstein Husby innledet.

Valgkomiteens forslag til kandidat:
Tore Johnsen

Valgtale:

Oddvar D. Andersen

Valgresultat

Det ble avgitt 86 stemmer. Enstemmig valgt.

Tore Johnsen ble valgt til Samisk kirkeråds leder for perioden 2007-2008.

KM 2.9/06 Valg av Samisk kirkeråd for perioden 2007-2010

Disse hadde ordet:

Valgkomiteens leder Torstein Husby, Inga Marie Nordstrand, Gerd Karin Røsæg, Oddvar D. Andersen, Knut Lundby

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Medlem:

Varamedlem:

Nidaros:
Jonhild Joma
Sør-Hålogaland:
Mareno Mikkelsen

May Liss Kant

Inga Karlsen

Nord-Hålogaland:
Inga Marie Nordstrand

Niillas Henry Nystad

Representant bosatt i annet bispedømme:
Ingrid Jåma

Ellen Cecilie Triumpf

Tore Johnsen

Mari Helander

Kaja Regine Biente

Valgresultat

Medlem:

Nidaros:

Jonhild Joma (83)

Sør-Hålogaland:

Mareno Mikkelsen (81)

Nord-Hålogaland:

Inga Marie Nordstrand (77)

Representant bosatt i annet bispedømme:

Ingrid Jåma (82)

Tore Johnsen

Varamedlem:

May Liss Kant (2)

Inga Karlsen (4)

Niillas Henry Nystad (8)

Ellen Cecilie Triumph (3)

Mari Helander (0)

Kaja Regine Bientie (85)

85 stemmeberettigede.

Samisk kirkeråd 2007-2010 fikk følgende sammensetning:

Medlem:

Nidaros:

Jonhild Joma

Sør-Hålogaland:

Mareno Mikkelsen

Nord-Hålogaland:

Inga Marie Nordstrand

Representant bosatt i annet bispedømme:

Ingrid Jåma

Tore Johnsen

Varamedlem:

May Liss Kant

Inga Karlsen

Niillas Henry Nystad

Ellen Cecilie Triumph

Kaja Regine Biente

KM 2.10/06 Valg av medlemmer til Kirkerådets evalueringsnemnd for perioden 2007-2010

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Medlem:

Terje Hærås
Gunn-Ågot Leite

Varamedlem:

Aleksander Aasen Knudsen
Jenny Skumsnes Moe

Vedtak

Kirkemøtet oppnevner følgende medlemmer og varamedlemmer til Kirkerådets
evalueringsnemnd for perioden 2007-2010:

Medlem:

Terje Hærås
Gunn-Ågot Leite

Varamedlem:

Aleksander Aasen Knudsen
Jenny Skumsnes Moe

KM 2.11/06 Oppnevning av medlemmer til Det Norske Bibelselskaps representantskap 2007-2009

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Kirkerådets leder
Kirkerådets direktør
Inga Marie Nordstrand
Ester Walgermo
Ingvar Nevland
Ann-Mari Aas
Bierna Bientie

Vedtak

Kirkemøtet oppnevner følgende til medlemmer av Det Norske Bibelselskaps representantskap
for perioden 2007-2009:

Kirkerådets leder
Kirkerådets direktør
Inga Marie Nordstrand
Ester Walgermo
Ingvar Nevland
Ann-Mari Aas
Bierna Bientie

KM 2.12/06 Oppnevning av medlemmer til rådsmøtet og styret i Nye Norges Kristne Råd

Innstilling fra valgkomiteen

Komiteens merknader

Valgkomiteen slutter seg til anbefalingene fra Mellomkirkelig råd om representasjon i Rådsmøtet og Styret for NNKR. Valgkomiteen anbefaler videre at oppnevning av styremedlemmer til NNKR delegeres til Kirkerådet.

Forslag til vedtak

a) Rådsmøtet

Kirkemøtet oppnevner følgende representasjon til Nye Norges Kristne Råds rådsmøte for perioden 1.1.2007 til og med 31.12.2010:

- De 11 representantene i MKR fra bispedømmene samt ett medlem valgt på fritt grunnlag, (varaer: varaene i MKR).
- MKRs leder (vara: MKRs nestleder).
- Kirkerådets leder (vara: KR's nestleder)
- En biskop (etter forslag fra BM) (vara: domprosten i vedkommende bispedømme).
- Det nye Kirkerådet oppnevner blant sine medlemmer representanter (med deres vararepresentanter) til de resterende plassene, slik at det totalt blir 17 representanter i NNKR's rådsmøte fra Den norske kirke.

b) Styret

Kirkemøtet oppnevner følgende representasjon i styret for Nye Norges Kristne Råd i perioden fra rådsmøtet 2007 til og med rådsmøtet 2009:

- Generalsekretæren i Mellomkirkelig råd med ass. generalsekretær som vara.
- En biskop (etter forslag fra BM) med domprosten i vedkommende bispedømme som vara.
- Anne Karin Kristensen med Marianne Kraft som vara.

c) Delegering av oppnevningsmyndighet

Kirkemøtet vedtar at fremtidige oppnevninger av styremedlemmer til Nye Norges Kristne Råd delegeres til Kirkerådet etter forslag på kandidater fra Mellomkirkelig råd.

Disse hadde ordet:

Valgkomiteens leder Torstein Husby, Ole D. Hagesæther.

Vedtak

a) Rådsmøtet

Kirkemøtet oppnevner følgende representasjon til Nye Norges Kristne Råds rådsmøte for perioden 1.1.2007 til og med 31.12.2010:

- De 11 representantene i MKR fra bispedømmene samt ett medlem valgt på fritt grunnlag, (varaer: varaene i MKR).
- MKRs leder (vara: MKRs nestleder).
- Kirkerådets leder (vara: KRs nestleder)
- Oslo Biskop (vara: domprosten i Oslo bispedømme).
- Det nye Kirkerådet oppnevner blant sine medlemmer representanter (med deres vararepresentanter) til de resterende plassene, slik at det totalt blir 17 representanter i NNKR's rådmøte fra Den norske kirke.

b) Styret

Kirkemøtet oppnevner følgende representasjon i styret for Nye Norges Kristne Råd i perioden fra rådmøtet 2007 til og med rådmøtet 2009:

- Generalsekretæren i Mellomkirkelig råd med ass. generalsekretær som vara.
- Biskop (BM har oppnevnt Oslo biskop) (vara: domprosten i Oslo bispedømme)..
- Anne Karin Kristensen med Marianne Kraft som vara.

c) Delegering av oppnevningsmyndighet

Kirkemøtet vedtar at fremtidige oppnevninger av styremedlemmer til Nye Norges Kristne Råd delegeres til Kirkerådet etter forslag på kandidater fra Mellomkirkelig råd.

Enstemmig vedtatt (én blank stemme). 85 stemmeberettigede.

KM 2.13/06 Oppnevning av representanter til generalforsamlingen for Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet 2007-2010

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Representant:

Sissel Vartdal, Bjørgvin
Dag Landmark, Hamar
Inger Anne Naterstad, Oslo
Mellomkirkelig råds leder
Kirkerådets leder

Vararepresentant:

Erlend Rogne, Møre
Kjell Guldvog Staalesen, Tunsberg
Ingunn Rinde, Nord-Hålogaland
Mellomkirkelig råds generalsekretær
Kirkerådets direktør

Disse hadde ordet:

Valgkomiteens leder Torstein Husby.

Vedtak

Kirkemøtet oppnevner følgende representanter og vararepresentanter til Sjømannskirkens generalforsamling til 2007-2010:

Representant:

Sissel Vartdal, Bjørgvin
Dag Landmark, Hamar
Inger Anne Naterstad, Oslo
Mellomkirkelig råds leder
Kirkerådets leder

Vararepresentant:

Erlend Rogne, Møre
Kjell Guldvog Staalesen, Tunsberg
Ingunn Rinde, Nord-Hålogaland
Mellomkirkelig råds generalsekretær
Kirkerådets direktør

KM 2.14/06 Oppnevning av medlemmer til Kirkens Nødhjelps representantskap 2007-2011

Valgkomiteens forslag til kandidater:**Medlem:**

MKR's leder
MKR's generalsekretær
Sissel Hodne Steen
Ronald Urheim
Gunnhild N. Hermstad
Nord-Hålogaland biskop
Stig Lægdene

Varamedlem:

Et medlem av MKR
MKR's ass. generalsekretær
Arne Kjell Raustøl
John Erland Boine (samiske representanter)
Arnstein Hardang (ungdomsrepresentanter)
Domprosten i bispedømmet
Vigdis Larsen

Disse hadde ordet:

Valgkomiteens leder Torstein Husby, Ole Elias Holck, Ingrid Vad Nilsen.

Vedtak

Kirkemøtet oppnevner følgende medlemmer og varamedlemmer til Kirkens Nødhjelps Representantskap for perioden fra representantskapsmøtet 2007 fram til representantskapsmøtet i 2011:

Medlem:

MKR's leder
MKR's generalsekretær
Sissel Hodne Steen
Ronald Urheim
Gunnhild N. Hermstad
Nord-Hålogaland biskop
Stig Lægdene

Varamedlem:

Et medlem av MKR
MKR's ass. generalsekretær
Arne Kjell Raustøl
John Erland Boine (samiske representanter)
Arnstein Hardang (ungdomsrepresentanter)
Domprosten i bispedømmet
Vigdis Larsen

KM 3/06 Orienteringssaker

Saksdokumenter:

- 3.1/06 Statusrapport for arbeidet med ”Trosopplæring i en ny tid”
- 3.2/06 Gudstjenestereformen – rapport og veien videre
- 3.3/06 Fråsegna frå Lærenemnda: ”Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken”
- 3.4/06 Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2005
- 3.5/06 Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2006
- 3.6/06 Protokoll fra Bispemøtet 2006
- 3.7/06 Årsmelding 2005 Sjømannskirken - Norsk kirke i utlandet
- 3.8/06 Årsmelding 2005 Døvekirkenes fellesråd
- 3.9/06 Statusrapport etter 10 års drift av Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep
- 3.10/06 Rapport fra generalforsamlingen i Kirkenes Verdensråd februar 2006

Orienteringssakene 3.5 og 3.6 ble lagt frem tirsdag 14. november.

Dirigent: Dag Landmark

Orienteringssakene 3.1-3.4, 3.7 og 3.8 ble lagt frem onsdag 15. november.

Dirigent under sak 3.1, 3.2, 3.4, 3.7 og 3.8: Terje Fonk

Dirigent under sak 3.3: Dag Landmark

Orienteringssakene 3.9 og 3.10 ble lagt frem torsdag 16. november.

Dirigent: Sissel Vartdal

KM 3.1/06 Statusrapport for arbeidet med ”Trosopplæring i en ny tid”

Statusrapport og glimt fra trosopplæringsreformen ble presentert på åpningsdagen 13.11.

Disse hadde ordet:

Jan Olav Olsen, Nils-Tore Andersen, Ernst Baasland, Inga Karlsen, Tor B. Jørgensen, Helga Haugland Byfuglien.

KM 3.2/06 Gudstjenestereformen – rapport og veien videre

Nestleder Kari Veiteberg i Nemnd for gudstjenesteliv orienterte.

Disse hadde ordet:

Odd Bondevik, Arne Dag Kvamsøe, Per Øistein Rogstad, Åge Søsveen, Roar P. Strømme, Olav Skjevesland, Ernst Baasland, Tania Randby Garthus, Kari Veiteberg.

KM 3.3/06 Fråseigna frå Lærenemnda: ”Skriftforståelse og skriftbruk med særleg henblikk på homofilisaken”

Lærenemndas leder Torleiv Austad presenterte uttalelsen.

Disse hadde ordet:

Trygve Wyller, Ole D. Hagesæther, Ole D. Mjøs, Torstein Husby, Helga Haugland Byfuglien, Inger Anne Naterstad, Marit Hermstad, Lars Erlend Kielland, Harald Gundersen, Ole Christian Kvarme, Kari Espelid, Tor B. Jørgensen, Odd Bondevik, Ingunn Rinde, Tania R. Garthus, Kjersti T. Rogne, Svein Malmbekk, Inga Karlsen, Solveig M. Liland, Katrine Lind-Solstad, Iselin Aartun, Rolf Steffensen, Inger Kari Søyland, Laila Riksaasen Dahl, Jorund Andersen, Jakobe Olea T.H. Juul, Oddvar D. Andersen, Marit Tingelstad, Nils-Tore Andersen, Roar P. Strømme, Ernst Baasland, Torleiv Austad.

Protokolltilførsel

Inger Anne Naterstad la frem følgende protokolltilførsel:

”Jeg konstaterer at det i Den norske kirke er uenighet i synet på homofilt samliv. Jeg ber om at Kirkerådet utreder og forbereder spørsmålet om tilsetning av homofile i vigslende stillinger i Den norske kirke til Kirkemøtet 2007.”

Følgende sluttet seg til protokolltilførselen:

Knut Lundby, Ole Elias Holck, Thor Bjarne Bore, Lars Erlend Kielland, Svein Malmbekk, Edvard-Olav Stenbakk, Marit Hermstad, Jakobe Olea T. H. Juul, Nora E. Mosand, Villa Wahl Stranger, Rolf Steffensen, Henny Koppen, Oddhild Klevberg, Solveig M. Mortensen Liland, Katrine Lind-Solstad, Laila Riksaasen Dahl, Petter Normann Dille, Ole Øystein Lindebø, Kjersti Tytingvåg Rogne, Helene Bjerkestrand, Hans Petter Jahre, Kjell Guldvog Staalesen, Tora Samset, Tor B. Jørgensen, Ole D. Mjøs, Sissel Vartdal, Arnhild Foseide Fagerholt, Helga Haugland Byfuglien, Harald Gundersen, Ingunn Rinde, Gunnlaug Brenne, Marit Tingelstad.

KM 3.4/06 Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2005

Disse hadde ordet:

Laila Riksaasen Dahl, Rolf Steffensen, Oddvar D. Andersen, Oddhild J. Klevberg, Per Oskar Kjølås, Ole Christian Kvarme, Jens-Petter Johnsen.

KM 3.5/06 Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2006

Gunnhild Nordgaard Hermstad, Arnstein Hardang og Inga Marie Nordstrand orienterte.

Disse hadde ordet:

Rolf Steffensen, Harald Gundersen, Inga Marie Nordstrand.

KM 3.6/06 Protokoll fra Bispemøtet 2006

Bispemøtets preses Olav Skjevesland orienterte.

Disse hadde ordet:

Lars Erlend Kielland.

KM 3.7/06 Årsmelding 2005 Sjømannskirken - Norsk kirke i utlandet

Generalsekretær Kjell Bertel Nyland orienterte.

Disse hadde ordet:

Trygve Wyller, Ole D. Hagesæther, Norodd Stavenjord, Ole Elias Holck, Harald Gundersen, Kjersti T. Rogne, Edvard-Olav Stenbakk, Kjell Bertel Nyland.

KM 3.8/06 Årsmelding 2005 Døvekirkenes fellelsråd

Fellelsrådsleder Ingrid Bodin orienterte.

Disse hadde ordet:

Ole D. Mjøs, Ole Christian Kvarme, Inga Karlsen, Sverre Krutnes, Nora E. Mosand, Ingrid Bodin.

KM 3.9/06 Statusrapport etter 10 års drift av Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep

Orientering ved daglig leder Elisabeth Torp i Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep.

Disse hadde ordet:

Svein Arne Lindø, Vidar L. Haanes, Trygve Wyller, Inga Karlsen, Inger Anne Naterstad, Sverre Krutnes, Kjersti T. Rogne, Elisabeth Torp.

KM 3.10/06 Rapport fra generalforsamlingen i Kirkenes Verdensråd februar 2006

Ingrid Vad Nilsen, Per Oskar Kjølås, Harald Gundersen og Olav Fykse Tveit orienterte.

Disse hadde ordet:

Laila Riksaasen Dahl, Olav Fykse Tveit, Per Oskar Kjølås.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar de fremlagte saker til orientering.

KM 4/06 Kommunikasjonsplattform for Den norske kirke

Saksdokumenter:

4.1/06 Saksorientering

Første innstilling fra komité B

Sammendrag av saksorienteringen

Den norske kirke har mange medarbeidere som gjennom sin utdanning og praksis har øvelse i å kommunisere. Likevel mangler kirken samlende visjoner og strategier for sitt kommunikasjons- og informasjonsarbeid. Dette er etterspurt når kirken stilles overfor store kommunikasjonsutfordringer som kirke–stat-debatten, homofilisaken, trosopplæringsreformen og religionsdialogen. Generelt er det dessuten stort behov for å styrke kirkens nærvær i mediebildet og på andre offentlige arenaer.

Men behovet for å sette kirkens kommunikasjonsevne på dagsorden stikker dypere enn formidlingsbehovet rundt enkeltsaker. Dyptgående samfunnsendringer har endret kirkens posisjon og rolle både i offentligheten og som trossamfunn. Saksdokumentet peker blant annet på at menneskers religionsutøvelse endres som følge av at autoritetsstrukturer i samfunnet er endret.

Vedtak av en kommunikasjonsplattform for Den norske kirke er ment å skulle hjelpe alle som opptrer på kirkens vegne til økt bevissthet om de visjoner, mål og kjerneverdier som skal prege Den norske kirkes kommunikasjon. Vedtaksforslaget beskriver hva Kirkemøtet legger i de fire verdibegrepene åpenhet, nærvær, forsakelse og håp.

Forslaget til vedtak understreker at en kommunikasjonsplattform har liten verdi dersom det ikke blir bygget noe på plattformen. Men vedtaksforslaget peker på at en samling om en kommunikasjonsplattform er et nyttig utgangspunkt for at kirkens organer kan utarbeide strategier og handlingsplaner for kirkens kommunikasjon.

Arbeidet med reform av trosopplæringen i Den norske kirke er også en kommunikasjonsreform. I saksdokumentet gjøres det til et viktig poeng å bygge videre på den kommunikasjonsvisjon som ligger til grunn for trosopplæringsreformen.

Komiteens merknader

Komiteen viser til saksorienteringen. Vi opplever den som et godt grunnlag til å vedta en kommunikasjonsplattform. Saken kommer som en oppfølging av vedtak på Kirkemøtet 2004. Videre arbeid med kommunikasjonsstrategier forutsetter at en har vedtatt en kommunikasjonsplattform som grunnlag for arbeidet. Komiteen har vurdert og til dels innarbeidet innspill fra Ungdommen kirkemøte 2006. I tillegg har komiteen følgende merknader:

1. Komiteen vil presisere at Kirkemøtet inviteres til å vedta en kommunikasjonsplattform. Med begrepet *plattform* menes et grunnlag som er nødvendig for videre arbeid med informasjonsstrategier i kirken. Saken er ingen invitasjon til å vedta kommunikasjonsstrategier. Arbeidet med slike strategier vil igangsettes etter at kommunikasjonsplattformen er vedtatt.

2. Kommunikasjonsplattformen skal ligge i bunnen for kirkens kommunikasjon. Den danner grunnlaget for både intern og ekstern kommunikasjon, og elementene i plattformen skal gå

som en rød tråd gjennom all kommunikasjon i kirken. Målgruppen er kirken på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

3. En kommunikasjonsplattform forankret i Kirkemøtet forplikter kirkens nasjonale organer. Men nasjonalt og regionalt nivå bør arbeide for at også lokale kirkelige organer bygger sitt kommunikasjonsarbeid på denne plattformen.

4. Kirkemøtets vedtatte *Strategiplan for Den norske kirke* er overordnet kirkens kommunikasjonsplattform. Kommunikasjonsplattformen skal virkeliggjøre visjonen og hovedmålene i strategiplanen. Komiteen anbefaler derfor at en vedtar den foreslåtte kommunikasjonsplattformen med kommunikasjonsvisjon, -idealer og kjerneverdier.

5. Selv om det å vedta en kommunikasjonsplattform i seg selv ikke vil ha økonomiske konsekvenser, vil en oppfølging av kommunikasjonsplattformen bli en omfattende og langsiktig prosess. Det vil forutsette nye stillinger, sterk satsing på kompetanseoppbygging og faglig oppdatering for kirkens informasjonsansvarlige.

6. Vedtak av kommunikasjonsplattformen innebærer at Kirkerådet må utarbeide kommunikasjonsstrategier på aktuelle områder, som må følges opp av konkrete tiltak og handlingsplaner. (Eksemplene på side 13 i saksorienteringen er kun å regne som eksempler.)

Forslag til vedtak

1. Kommunikasjonsplattform for Den norske kirke

Kommunikasjonsvisjon

Den norske kirke vil være en inkluderende og tydelig kirke som inspirerer mennesker til å leve i tro, håp og kjærlighet.

Kommunikasjonsidealer

Den norske kirke vil formidle Bibelens budskap om Guds kjærlighet og håpet i Jesus Kristus.

Den norske kirke vil være en åpen og ærlig samtalepartner.

Den norske kirke vil være til stede i hverdagen og ved livets viktige begivenheter.

Den norske kirke vil være et fellesskap som folk kjenner glede ved å tilhøre.

Kjerneverdier

ÅPENHET

Den norske kirke vil være en åpen folkekirke. Den vil gi rom for menneskers livserfaringer og spørsmål, og tilby fellesskap som gir forankring og tilhørighet for mennesker i alle aldre.

Kirken vil være et møtested mellom mennesker og den treenige Gud. Kirken vil være tydelig i sin forkynnelse og legge til rette for et mangfold av trosuttrykk. Den vil søke samarbeid med andre kristne kirkesamfunn og være i dialog med andre religioner og livssyn. Den vil aktivt bryte ned barrierer av etnisk, kulturell og sosial art, som stenger mennesker ute fra kirkens fellesskap.

NÆRVÆR

Guds nærvær gir oss trygghet til å leve våre liv. Kirkens oppgave er å formidle dette nærværet til mennesker i alle livets situasjoner. Den vil gi rom for vekst og utvikling, ettertanke, engasjement og tro.

Den norske kirke er til stede med sine kirkebygg og levende fellesskap over hele landet – og i norske miljøer utenlands. Den er en del av den verdensvide kristne kirken. Den norske kirke holder gudstjenester, forkynner, forvalter sakramenter og utfører kirkelige handlinger. Den vil være en integrert del av lokalsamfunnet. Den norske kirke ønsker også å vise sitt nærvær i mediesamfunnets ulike kanaler.

FORSAKELSE

Den norske kirke kjenner seg forpliktet av kallet til å etterfølge Kristus i forsakelse, tro og tjeneste. Det innebærer vilje til å kjempe mot det som truer menneskets verd. Kirken vil tale sant om mennesket og holde fram at livet også bringer med seg savn, sorg og udekkede behov. Kirken ønsker å være en motkultur til forbrukersamfunnet, og vil framelske takknemlighet, offervilje og tjenersinn. Den vil arbeide for en bærekraftig forvaltning av skaperverket og for at kløften mellom rike og fattige i verden skal bli mindre.

HÅP

Den norske kirke formidler håp ved å anerkjenne at alle mennesker er skapt i Guds bilde og har rett til et verdig liv. Kirken vil skape vekstmuligheter for livsmot og håp, som kan bære gjennom kriser, sorg og død. I ydmykhet vil kirken søke forsoning og gjenopprettelse der den har bidratt til splittelse og undertrykkelse. Kirken vitner om et håp som verden og den enkelte har fått i Jesu oppstandelse og i forventningen om at han kommer igjen for å gjøre alle ting nye.

2. Konsekvenser av kommunikasjonsplattformen

Kirkemøtet ber Kirkerådet om å sørge for at det i løpet av 2007 blir utarbeidet kommunikasjonsstrategier for de sentralkirkelige organer på bakgrunn av kommunikasjonsplattformen. En viktig del av slikt strategisk arbeid vil være å foreslå endringer i organisering, oppgavefordeling og bemanning. Kostnadsrammene for dette utredningsarbeidet tar Kirkerådet stilling til i forbindelse med prioriteringene i budsjettet for 2007.

Kirkemøtet ber kirkens regionale og lokale rådsorganer, ansatte og frivillige medarbeidere om å studere kirkens kommunikasjonsplattform og vurdere hvordan den kan brukes i eget kommunikasjonsarbeid. Kirkerådet har ansvaret for at plattformens innhold gjøres kjent for alle ledd i kirkens organisasjon. Kirkemøtet ser behov for økt innsats innen rådgivning og konsulentbistand overfor menighetene når det gjelder kommunikasjonsarbeid.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Jan Olav Olsen

Disse hadde ordet:

Knut Lundby, Torstein Husby, Harald Gundersen, Gunnlaug Brenne, Roar P. Strømme, Jakobe Olea T.H. Juul, Lars Erlend Kielland, Jenny Skumsnes Moe.

Endringsforslag til 1. innstilling

Knut Lundby:

Alternativt forslag til vedtak. Hele pkt. 1 erstattes med:

1. Kommunikasjonsplattform for Den norske kirke

Kommunikasjonsvisjon Den norske kirke vil være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Kommunikasjonsløfter Den norske kirke vil være

- bekjennende, ved at den stadig fornyes i troen på den treenige Gud
- misjonerende, ved at den lokalt og globalt vitner om forsoningen i Jesus Kristus
- tjenende, ved at den viser omsorg for medmennesker og arbeider for fred, rettferdighet og vern om skaperverket
- åpen, ved at den bygger fellesskap med respekt for ulikheter.

Kjerneverdier

NÆRVÆR

Jesus Kristus har vist oss hvem Gud er. Guds nærvær i verden er grenseløst og omfatter alt og alle. Kirkens oppgave er å formidle dette nærværet til mennesker i alle livets situasjoner.

Den norske kirke er til stede med sine kirkebygg og levende fellesskap over hele landet, og i norske miljøer utenlands. Den er en del av den verdensvide kristne kirken. Den norske kirke holder gudstjenester, forkynner, forvalter sakramenter og utfører kirkelige handlinger ved livets viktige begivenheter. Den er til stede i lokalsamfunnets liv og hendelser. Den norske kirke ønsker å vise sitt nærvær i mediene.

Kirken fornyer sin forkynnelse og sine trosuttrykk i møte med samtiden. Den søker samarbeid med andre kristne kirkesamfunn og vil være i dialog med andre religioner og livssyn. Den norske kirke er demokratisk oppbygd og er avhengig av menneskers engasjement. Den vil aktivt bygge ned barrierer av etnisk, kulturell og sosial art som stenger mennesker ute fra kirkens fellesskap.

HÅP

Kirken vitner om et håp som verden og den enkelte har fått i Jesu oppstandelse og i forventningen om at han kommer igjen for å gjøre alle ting nye. Hvert menneske er elsket av Gud og har rett til et verdig liv. Kirken formidler håp som kan bære gjennom kriser, sorg og død.

Den norske kirke kjenner seg forpliktet til å formidle håp ved å etterfølge Kristus i forsakelse, tro og tjeneste. Det innebærer vilje til å kjempe mot det som truer liv, helse og menneskeverd. Kirken holder fram at livet også bringer med seg savn, sorg og udekkede behov. Kirken ønsker å fremme alternativ til forbrukersamfunnets idealer, verdier og livsstil. Kirken søker forsoning og gjenopprettelse der den har bidratt til splittelse og undertrykkelse. Den arbeider for en bærekraftig forvaltning av skaperverket og for at kløften mellom rike og fattige i verden skal bli mindre.

Tillegg sist i pkt. 2:

2. Konsekvenser av kommunikasjonsplattformen

Kommunikasjonsplattformen revideres ved vedtak av ny strategiplan for Den norske kirke for perioden fra og med 2009.

Roar Strømme:

Som innledning i vedtaket:

Kirkemøtets vedtatte strategiplan for Den norske kirke er overordnet kirkens kommunikasjonsplattform. Kommunikasjonsplattformen skal virkeliggjøre visjonen og hovedmålene i strategiplanen (frå pkt. 4 i merknadene)

Harald Gundersen:

Til kjerneverdiene som kommuniseres:

Forslag: Nåde – tas inn som verdi på bekostning av håp.

Torstein Husby:

Pkt. 1. Tillegg under kommunikasjonsidealer:

Den norske kirke vil være en aktiv deltaker i den etiske samfunnsdebatt.

Jakobe Olea T. Juul:

Endring av siste setning i kjerneverdien ÅPENHET:

Den vil aktivt bryte ned barrierer av etnisk, kulturell og sosial art, og jobbe for åpenhet og inkludering i kirkelig fellesskap.

Gunnlaug Brenne:

Tillegg til pkt. 2: Kommunikasjonsplattformen med utarbeidede kommunikasjonsstrategier gjøres kjent i organisasjonen som en helhetlig sak.

Rolf Steffensen:

Pkt. 1 under Kjerneverdien HÅP.

Endring i 3. setning under i 1. hovedpunkt:

Ny setning: I ydmykhet vil Kirken bidra til rettferdighet, gjenopprettelse og forsoning overfor samene og andre grupper der kirken har bidratt til splittelse og undertrykkelse.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité B

Komiteens merknader

Komiteen viser til saksorienteringen. Vi opplever den som et godt grunnlag til å vedta en kommunikasjonsplattform. Saken kommer som en oppfølging av vedtak på Kirkemøtet 2004. Videre arbeid med kommunikasjonsstrategier forutsetter at en har vedtatt en kommunikasjonsplattform som grunnlag for arbeidet. Komiteen har vurdert og til dels innarbeidet innspill fra Ungdommen kirkemøte 2006. I tillegg har komiteen følgende merknader:

1. Komiteen vil presisere at Kirkemøtet inviteres til å vedta en kommunikasjonsplattform. Med begrepet *plattform* menes et grunnlag som er nødvendig for videre arbeid med informasjonsstrategier i kirken. Saken er ingen invitasjon til å vedta kommunikasjonsstrategier. Arbeidet med slike strategier vil igangsettes etter at kommunikasjonsplattformen er vedtatt.

2. Kommunikasjonsplattformen skal ligge i bunnen for kirkens kommunikasjon. Den danner grunnlaget for både intern og ekstern kommunikasjon, og elementene i plattformen skal gå som en rød tråd gjennom all kommunikasjon i kirken. Målgruppen er kirken på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.
3. En kommunikasjonsplattform forankret i Kirkemøtet forplikter kirkens nasjonale organer. Men nasjonalt og regionalt nivå bør arbeide for at også lokale kirkelige organer bygger sitt kommunikasjonsarbeid på denne plattformen.
4. Kirkemøtets vedtatte *Strategiplan for Den norske kirke* er overordnet kirkens kommunikasjonsplattform. Kommunikasjonsplattformen skal virkeliggjøre visjonen og hovedmålene i strategiplanen. Komiteen anbefaler derfor at en vedtar den foreslåtte kommunikasjonsplattformen med kommunikasjonsvisjon, -idealer og kjerneverdier.
5. Selv om det å vedta en kommunikasjonsplattform i seg selv ikke vil ha økonomiske konsekvenser, vil en oppfølging av kommunikasjonsplattformen bli en omfattende og langsiktig prosess. Det vil forutsette nye stillinger, sterk satsing på kompetanseoppbygging og faglig oppdatering for kirkens informasjonsansvarlige.
6. Vedtak av kommunikasjonsplattformen innebærer at Kirkerådet må utarbeide kommunikasjonsstrategier på aktuelle områder, som må følges opp av konkrete tiltak og handlingsplaner. (Eksemplene på side 13 i saksorienteringen er kun å regne som eksempler.)

Forslag til vedtak

1. Kommunikasjonsplattform for Den norske kirke

Strategiplan for Den norske kirkes fastslår at kirken skal være bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen. Strategiplanen er overordnet kirkens kommunikasjonsplattform. Kommunikasjonsplattformen skal bidra til å formidle visjonen og hovedmålene i strategiplanen.

Kommunikasjonsvisjon

Den norske kirke vil være en inkluderende og tydelig kirke som inspirerer mennesker til å leve i tro, håp og kjærlighet.

Kommunikasjonsidealer

Den norske kirke vil formidle Bibelens budskap om Guds kjærlighet og håpet i Jesus Kristus. Den norske kirke vil være en åpen og ærlig samtalepartner. Den norske kirke vil være til stede i hverdagen og ved livets viktige begivenheter. Den norske kirke vil være et fellesskap som folk kjenner glede ved å tilhøre.

Kjerneverdier

ÅPENHET

Den norske kirke vil være en åpen folkekirke. Vi vil gi rom for menneskers livserfaringer og spørsmål, og tilby fellesskap som gir forankring og tilhørighet for mennesker i alle aldre og uavhengig av funksjonsnivå. Vi vil være et møtested mellom mennesker og den treenige Gud. Kirken vil være tydelig i sin forkynnelse og legge til rette for et mangfold av trosuttrykk. Vi

vil søke samarbeid med andre kristne kirkesamfunn og være i dialog med andre religioner og livssyn. Vi vil aktivt bryte ned barrierer av etnisk, kulturell og sosial art, og arbeide for åpenhet og inkludering i kirkens fellesskap.

NÆRVÆR

Guds nærvær gir oss trygghet til å leve våre liv. Vår oppgave er å formidle dette nærværet til mennesker i alle livets situasjoner. Kirken vil være en medvandrer. Vi vil gi rom for vekst og utvikling, ettertanke, engasjement og tro.

Den norske kirke er til stede med sine kirkebygg, gudstjenester, kirkelige handlinger og levende fellesskap over hele landet – og i norske miljøer utenlands. Vi er en del av den verdensvide kristne kirken, og vil være en integrert del av lokalsamfunnet. Den norske kirke ønsker også å vise sitt nærvær i mediesamfunnets ulike kanaler.

FORSAKELSE

Den norske kirke vil formidle kallet til å følge Kristus i forsakelse, tro og tjeneste. Det forplikter oss til å kjempe mot det som truer menneskets verd. Vi vil tale sant om mennesket og holde fram at livet også bringer med seg savn, sorg og udekkede behov. Vi ønsker å være en motkultur til forbrukersamfunnet, og vil framelske takknemlighet, offervilje og tjenersinn. Vi vil arbeide for en bærekraftig forvaltning av skaperverket og for at kløften mellom rike og fattige i verden skal bli mindre.

HÅP

Den norske kirke formidler håp ved å anerkjenne at alle mennesker er skapt i Guds bilde og har rett til et verdig liv. Vi vil skape vekstmuligheter for livsmot og håp, som kan bære gjennom kriser, sorg og død. I ydmykhet vil vi arbeide for rettferdighet, gjenopprettelse og forsoning overfor samene og andre grupper, der vi har bidratt til splittelse og undertrykkelse. Vi vitner om et håp som verden og den enkelte har fått i Jesu oppstandelse og i forventningen om at han kommer igjen for å gjøre alle ting nye.

2. Konsekvenser av kommunikasjonsplattformen

Kirkemøtet ber Kirkerådet om å sørge for at det i løpet av 2007 blir utarbeidet kommunikasjonsstrategier for de sentralkirkelige organer på bakgrunn av kommunikasjonsplattformen. En viktig del av slikt strategisk arbeid vil være å foreslå endringer i organisering, oppgavefordeling og bemanning, også for de samiske språk. Kostnadsrammene for dette utredningsarbeidet tar Kirkerådet stilling til i forbindelse med prioriteringene i budsjettet for 2007.

Kirkerådet har ansvaret for at plattformens innhold gjøres kjent for alle ledd i kirkens organisasjon, også på de samiske språk. Kirkemøtet ser behov for økt innsats innen rådgivning og konsulentbistand når det gjelder kommunikasjonsarbeid.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Terje Fonk

Saksordfører: Jan Olav Olsen

Disse hadde ordet:

Rolf Steffensen, Knut Lundby, Gunnlaug Brenne, Åge Søsveen, Oddvar D. Andersen, Gunnhild N. Hermstad.

Endringsforslag til 2. innstilling

Knut Lundby:

Endringer i pkt. 1:

Erstatter f.o.m. ”kommunikasjonsvisjon” t.o.m. ”kjerneverdier”:

Kirkens visjon om å være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke skal også myntes ut i en kommunikasjonsvisjon. Det skal settes fokus på hvordan kirken kommuniserer.

I sin kommunikasjon vil Den norske kirke framholde fire kjerneverdier.

Tillegg sist i pkt. 2:

Kommunikasjonsplattformen gjennomgås ved vedtak av ny strategiplan for Den norske kirke for perioden fra og med 2009.

Rolf Steffensen:

Pkt. 1 under Kjerneverdien HÅP.

Endring i 3. setning under i 1. hovedpunkt:

Ny setning: I ydmykhet vil Kirken bidra til rettferdighet, gjenopprettelse og forsoning overfor samene og andre grupper der kirken har bidratt til splittelse og undertrykkelse.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Gunnlaug Brenne:

Under ”Kjerneverdier”:

Erstatte ordene ”kirken” og ”den” med ordene ”vi” eller ”vår”

Forslaget ble oversendt komiteen for redaksjonell bearbeidelse.

Åge Søsveen:

Endring av ord i pkt. 1:

Kommunikasjonsplattformen skal bidra til å formidle visjonen og hovedmålene i strategiplanen.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Oddvar D. Andersen:

Pkt. 2: Tillegg 2. setning (1. avsnitt):

”også på de samiske språk”

Pkt. 2. Tillegg nest siste setning:

”også på de samiske språk”.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Votering

Knut Lundbys to endringsforslag gikk til votering.

Endring i pkt. 1:

Forslaget falt mot 62 stemmer.

Tillegg til pkt. 2:

Forslaget fikk stort flertall.

Kirkemøtets vedtak

1. Kommunikasjonsplattform for Den norske kirke

Strategiplan for Den norske kirkes fastslår at kirken skal være bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen. Strategiplanen er overordnet kirkens kommunikasjonsplattform. Kommunikasjonsplattformen skal bidra til å formidle visjonen og hovedmålene i strategiplanen

Kommunikasjonsvisjon

Den norske kirke vil være en inkluderende og tydelig kirke som inspirerer mennesker til å leve i tro, håp og kjærlighet.

Kommunikasjonsidealer

Den norske kirke vil formidle Bibelens budskap om Guds kjærlighet og håpet i Jesus Kristus. Den norske kirke vil være en åpen og ærlig samtalepartner. Den norske kirke vil være til stede i hverdagen og ved livets viktige begivenheter. Den norske kirke vil være et fellesskap som folk kjenner glede ved å tilhøre.

Kjerneverdier

ÅPENHET

Den norske kirke vil være en åpen folkekirke. Vi vil gi rom for menneskers livserfaringer og spørsmål, og tilby fellesskap som gir forankring og tilhørighet for mennesker i alle aldre og uavhengig av funksjonsnivå. Vi vil være et møtested mellom mennesker og den treenige Gud. Kirken vil være tydelig i sin forkynnelse og legge til rette for et mangfold av trosuttrykk. Vi vil søke samarbeid med andre kristne kirkesamfunn og være i dialog med andre religioner og livssyn. Vi vil aktivt bryte ned barrierer av etnisk, kulturell og sosial art, og arbeide for åpenhet og inkludering i kirkens fellesskap.

NÆRVÆR

Guds nærvær gir oss trygghet til å leve våre liv. Vår oppgave er å formidle dette nærværet til mennesker i alle livets situasjoner. Kirken vil være en medvandrer. Vi vil gi rom for vekst og utvikling, ettertanke, engasjement og tro.

Den norske kirke er til stede med sine kirkebygg, gudstjenester, kirkelige handlinger og levende fellesskap over hele landet – og i norske miljøer utenlands. Vi er en del av den verdensvide kristne kirken, og vil være en integrert del av lokalsamfunnet. Den norske kirke ønsker også å vise sitt nærvær i mediesamfunnets ulike kanaler.

FORSAKELSE

Den norske kirke vil formidle kallet til å følge Kristus i forsakelse, tro og tjeneste. Det forplikter oss til å kjempe mot det som truer menneskets verd. Vi vil tale sant om mennesket og holde fram at livet også bringer med seg savn, sorg og udekkede behov. Vi ønsker å være en motkultur til forbrukersamfunnet, og vil framelske takknemlighet, offervilje og tjenersinn. Vi vil arbeide for en bærekraftig forvaltning av skaperverket og for at kløften mellom rike og fattige i verden skal bli mindre.

HÅP

Den norske kirke formidler håp ved å anerkjenne at alle mennesker er skapt i Guds bilde og har rett til et verdig liv. Vi vil skape vekstmuligheter for livsmot og håp, som kan bære gjennom kriser, sorg og død. I ydmykhet vil vi arbeide for rettferdighet, gjenopprettelse og forsoning overfor samene og andre grupper, der vi har bidratt til splittelse og undertrykkelse. Vi vitner om et håp som verden og den enkelte har fått i Jesu oppstandelse og i forventningen om at han kommer igjen for å gjøre alle ting nye.

2. Konsekvenser av kommunikasjonsplattformen

Kirkemøtet ber Kirkerådet om å sørge for at det i løpet av 2007 blir utarbeidet kommunikasjonsstrategier for de sentralkirkelige organer på bakgrunn av kommunikasjonsplattformen. En viktig del av slikt strategisk arbeid vil være å foreslå endringer i organisering, oppgavefordeling og bemanning, også for de samiske språk. Kostnadsrammene for dette utredningsarbeidet tar Kirkerådet stilling til i forbindelse med prioriteringene i budsjettet for 2007.

Kirkerådet har ansvaret for at plattformens innhold gjøres kjent for alle ledd i kirkens organisasjon, også på de samiske språk. Kirkemøtet ser behov for økt innsats innen rådgivning og konsulentbistand når det gjelder kommunikasjonsarbeid.

Kommunikasjonsplattformen gjennomgås ved vedtak av ny strategiplan for Den norske kirke for perioden fra og med 2009.

Enstemmig vedtatt. 85 stemmeberettigede.

KM 5/06 Revisjon av retningslinjer for protokollkomiteen i Kyrkjemøtet

Saksdokument

Dokument 5.1/06

Saksorientering

Vedlegg 5.1.1/06

Retningslinjer for protokollkomiteen, vedteke av KM 1987

Innstilling frå komité E

Samandrag av saksorienteringa

Mandatet og retningslinjene for protokollkomiteen vart vedteke av høvesvis KM 1985 (sak 26/85) og KM 1987 (sak 8/87) og er ikkje endra sidan den gongen. Ulike årsaker har gjort at arbeidet til protokollkomiteen sidan er utvida utan at dette er nedfelt i mandatet og retningslinjene. På bakgrunn av innlegg til innstillinga frå protokollkomiteen (PK) på KM 2004, der det kom fram ønskje om kva arbeidet i PK bør omfatte, bad PK om at mandatet og retningslinjene vert reviderte slik at arbeidsområdet vert tydelegare.

Komiteen sine merknader

Komitéen har drøfta dei ulike problemstillingane som er tekne opp i sakshandsaminga. Det gjeld m.a.:

- Kva PK skal kontrollere
- Arbeidstilhøva og sekretær for PK
- PK og ansvaret for vedtak som Kyrkjerådet har gjort mellom Kyrkjemøtene
- Handsaminga i Kyrkjemøtet av innstillinga frå PK.

Komitéen finn at dei vurderingane og framlegga som kjem fram i utgreiinga bør leggjast til grunn når retningslinjene skal revidarast og oppdaterast i lys av den praksisen som har utvikla seg og dei erfaringane Kyrkjemøtet no har. Komitéen meiner dei løysingane som er føreslått er klargjerande og er tenlege for både protokollkomitéen sitt arbeid og for Kyrkjemøtet si handsaming av innstillinga frå protokollkomitéen.

Komitéen vil føreslå nokre mindre endringar i det framlegget som låg føre i pkt. 5 og 6 i retningslinjene.

Pkt. 5.1 i det utsendte framlegget er føreslått sløyfa, då komitéen meiner at dette vert teke omsyn til i pkt. 5.2. Dette punktet vert difor med ei mindre tilføyning nytt pkt 5.1.

Komitéen er samd i at det i retningslinjene må framgå korleis Kyrkjemøtet skal handsame innstillinga, sjølv om innstillinga frå PK ikkje kan endrast. Komitéen meiner dette bør gjerast i ein komité før saka kjem opp i plenum, men at dette berre skjer dersom innstillinga frå PK har merkader til Kyrkjerådet si oppfølging av sakene. Komitéen bør då handsame merknadene og seie noko om korleis innstillinga bør følgjast opp. Komitéen foreslår difor ei endring i samsvar med dette i pkt. 6.1.

Komitéén foreslår vidare eit tillegg i forretningsordnen for Kyrkjemøtet, som fastslår at Kyrkjemøtet kan fastsetje nærare retningslinjer for Protokollkomitéens arbeid.

Framlegg til vedtak

A) Kyrkjemøtet vedtek følgjande endringar i § 3–4 i **forretningsordnen for Kyrkjemøtet** slik at mandatet til protokollkomiteen samsvarer med praksisen i dag (endringane står i kursiv):

§ 3–4 femte til åttande leddet:

Protokollkomitéén skal godkjenne og underskrive Kirkemøtets vedtaksprotokoll ved avslutningen av Kirkemøtet.

Protokollkomitéén skal påse at Kirkerådets, *Mellomkirkelig råds og Samisk kirkeråds* avgjørelser er i samsvar med Kirkemøtets vedtak.

Protokollkomitéén skal gjennomgå *protokoller fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd med dertil hørende arbeidsutvalg* og legge frem innstilling for Kirkemøtet. *Nærmere retningslinjer for Protokollkomitéens arbeid fastsettes av Kirkemøtet.*

B) Kyrkjemøtet vedtek følgjande endringar i **retningslinjer for protokollkomiteen** slik at retningslinjene samsvarer med praksisen i dag (endringane står i kursiv):

1. Protokollkomiteens arbeid under Kirkemøtet

- 1.1 På et tidlig tidspunkt under Kirkemøtet drøftes de praktiske rutiner for arbeidet i møte mellom Protokollkomiteen, referentene og Kirkemøtets sekretariat.
- 1.2 Etter alle plenumsesjoner, hvor det er fattet vedtak, gjennomgår Protokollkomiteen disse og bekrefter dem med sin underskrift.
- 1.3 Ved Kirkemøtets avslutning foretar Protokollkomiteen en samlet gjennomgang av Kirkemøtets vedtaksprotokoll og eventuelt godkjenner den i henhold til Kirkemøtets forretningsorden.

2. Protokollkomiteens arbeid i forhold til Kirkerådet

- 2.1 Den ferdige utskrevne protokollen fra Kirkemøtet sendes Protokollkomiteen til gjennomsyn så snart den foreligger. Korrekturlesing forutsettes utført i Kirkerådets sekretariat.
- 2.2 Protokollkomiteen får rutinemessig tilsendt følgende dokumenter:
  - saksdokumenter til møtene i Kirkerådet og Kirkerådets arbeidsutvalg
  - protokoll fra møtene i Kirkerådet og Kirkerådets arbeidsutvalg
  - saksdokumentene til Kirkemøtet
  - *andre relevante dokumenter.*
- 2.3 Protokollkomiteen gis informasjon om de saker som helt eller delvis er fulgt opp administrativt eller på en slik måte at det ikke fremgår av de dokumenter som er nevnt under pkt. 2.2.
- 2.4 Protokollkomiteen tar kontakt med *sekretariatet* der ytterligere opplysninger er nødvendig for komitéens arbeid.
- 2.5 Protokollkomiteens innstilling utformes når protokollen fra Kirkerådets septembermøte foreligger.
- 2.6 Protokollkomiteen har minst ett møte i perioden mellom to Kirkemøter.

3. Protokollkomiteens arbeid etter Kirkemøtet i forhold til Mellomkirkelig råd

- 3.1 Protokollkomiteen får rutinemessig tilsendt følgende dokumenter:
  - saksdokumenter til møtene i Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds arbeidsutvalg om saker som angår Kirkemøtevedtak
  - protokoll fra møtene i Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds arbeidsutvalg om saker som angår Kirkemøtevedtak
  - *andre relevante dokumenter.*

3.2 Protokollkomiteen tar kontakt med sekretariatet der ytterligere opplysninger er nødvendig for komiteens arbeid.

4. Protokollkomiteens arbeid etter Kirkemøtet i forhold til Samisk kirkeråd

4.1 Protokollkomiteen får rutinemessig tilsendt følgende dokumenter:

- saksdokumenter til møtene i Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds arbeidsutvalg
- protokoll fra møtene i Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds arbeidsutvalg
- andre relevante dokumenter.

4.2 Protokollkomiteen tar kontakt med sekretariatet der ytterligere opplysninger er nødvendig for komiteens arbeid.

5. Protokollkomiteens arbeid

5.1 I forbindelse med oppfølging av vedtak skal protokollkomiteen påse at Kirkerådet har fulgt opp Kirkemøtevedtakene fra siste og tidligere år på en forsvarlig måte.

5.2 Protokollkomiteen kan på eget initiativ ta opp saker dersom det er tvil om vedtaket og/eller saksbehandlingen er skjedd på en tilfredsstillende måte.

6. Oppfølging av protokollkomiteens arbeid

6.1 Protokollkomiteens innstilling legges frem for Kirkemøtet. Dersom protokollkomiteen i sin innstilling har merknader, behandles innstillingen i en av Kirkemøtets komiteer. Komiteen legger i plenum frem forslag til hvordan innstillingen bør følges opp.

6.2 Protokollkomiteens innstilling med Kirkemøtets vedtak legges frem på Kirkerådets første møte etter Kirkemøtet.

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark
Saksordfører: Gunnlaug Brenne

Kyrkjemøtet sitt vedtak

A) Kyrkjemøtet vedtek følgende endringer i § 3–4 i **forretningsordenen for Kyrkjemøtet** slik at mandatet til protokollkomiteen samsvarer med praksisen i dag (endringane står i kursiv):

§ 3–4 femte til åttande leddet:

Protokollkomiteen skal godkjenne og underskrive Kirkemøtets vedtaksprotokoll ved avslutningen av Kirkemøtet.

Protokollkomiteen skal påse at Kirkerådets, Mellomkirkeleg råds og Samisk kirkeråds avgjørelser er i samsvar med Kirkemøtets vedtak.

Protokollkomiteen skal gjennomgå protokoller fra Kirkerådet, Mellomkirkeleg råd og Samisk kirkeråd med dertil hørende arbeidsutvalg og legge frem innstilling for Kirkemøtet.

Nærmere retningslinjer for Protokollkomiteens arbeid fastsettes av Kirkemøtet.

B) Kyrkjemøtet vedtek følgende endringer i **retningslinjer for protokollkomiteen** slik at retningslinjene samsvarer med praksisen i dag (endringane står i kursiv):

1. Protokollkomiteens arbeid under Kirkemøtet

- 1.1 På et tidlig tidspunkt under Kirkemøtet drøftes de praktiske rutiner for arbeidet i møte mellom Protokollkomiteen, referentene og Kirkemøtets sekretariat.
- 1.2 Etter alle plenumsesjoner, hvor det er fattet vedtak, gjennomgår Protokollkomiteen disse og bekrefter dem med sin underskrift.
- 1.3 Ved Kirkemøtets avslutning foretar Protokollkomiteen en samlet gjennomgang av Kirkemøtets vedtaksprotokoll og eventuelt godkjenner den i henhold til Kirkemøtets forretningsorden.

2. Protokollkomiteens arbeid i forhold til Kirkerådet

- 2.1 Den ferdige utskrevne protokollen fra Kirkemøtet sendes Protokollkomiteen til gjennomsyn så snart den foreligger. Korrekturlesing forutsettes utført i Kirkerådets sekretariat.
- 2.2 Protokollkomiteen får rutinemessig tilsendt følgende dokumenter:
  - saksdokumenter til møtene i Kirkerådet og Kirkerådets arbeidsutvalg
  - protokoll fra møtene i Kirkerådet og Kirkerådets arbeidsutvalg
  - saksdokumentene til Kirkemøtet
  - *andre relevante dokumenter.*
- 2.3 Protokollkomiteen gis informasjon om de saker som helt eller delvis er fulgt opp administrativt eller på en slik måte at det ikke fremgår av de dokumenter som er nevnt under pkt. 2.2.
- 2.4 Protokollkomiteen tar kontakt med *sekretariatet* der ytterligere opplysninger er nødvendig for komiteens arbeid.
- 2.5 Protokollkomiteens innstilling utformes når protokollen fra Kirkerådets septembermøte foreligger.
- 2.6 Protokollkomiteen har minst ett møte i perioden mellom to Kirkemøter.

3. Protokollkomiteens arbeid etter Kirkemøtet i forhold til Mellomkirkelig råd

- 3.1 Protokollkomiteen får rutinemessig tilsendt følgende dokumenter:
  - saksdokumenter til møtene i Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds arbeidsutvalg om saker som angår Kirkemøtevedtak
  - protokoll fra møtene i Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds arbeidsutvalg om saker som angår Kirkemøtevedtak
  - *andre relevante dokumenter.*
- 3.2 Protokollkomiteen tar kontakt med *sekretariatet* der ytterligere opplysninger er nødvendig for komiteens arbeid.

4. Protokollkomiteens arbeid etter Kirkemøtet i forhold til Samisk kirkeråd

- 4.1 Protokollkomiteen får rutinemessig tilsendt følgende dokumenter:
  - saksdokumenter til møtene i Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds arbeidsutvalg
  - protokoll fra møtene i Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds arbeidsutvalg
  - *andre relevante dokumenter.*
- 4.2 Protokollkomiteen tar kontakt med sekretariatet der ytterligere opplysninger er nødvendig for komiteens arbeid.

5. Protokollkomiteens arbeid

- 5.1 I forbindelse med oppfølging av vedtak skal protokollkomiteen påse at Kirkerådet har fulgt opp Kirkemøtevedtakene fra siste og tidligere år på en forsvarlig måte.
- 5.2 Protokollkomiteen kan på eget initiativ ta opp saker dersom det er tvil om vedtaket og/eller saksbehandlingen er skjedd på en tilfredsstillende måte.

6. Oppfølging av protokollkomiteens arbeid

- 6.1 Protokollkomiteens innstilling legges frem for Kirkemøtet. Dersom protokollkomiteen i sin innstilling har merknader, behandles innstillingen i en av Kirkemøtets komiteer. Komiteen legger i plenum frem forslag til hvordan innstillingen bør følges opp.

6.2 Protokollkomiteens innstilling med Kirkemøtets vedtak legges frem på Kirkerådets første møte etter Kirkemøtet.

Enstemmig vedtatt. 82 stemmeberettigede.

KM 6/06 Plan for kirkemusikk

Saksdokumenter:

Dokument 6.1/06	Saksorientering
Dokument 6.2/06	- et folk som spiller, danser og synger -, Plan for kirkemusikk i Den norske kirke
Vedlegg 6.2.1/06	Forslag til lokal kirkemusikkplan
Vedlegg 6.2.2/06	Organiseringen av den kirkemusikalske virksomheten
Vedlegg 6.2.3/06	Domkantorene – stilling og rolle

Innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtekomiteen som behandlet sak KM 07/04 *Tenesteordningar for diakon, kantor og kateket* ba Kirkerådet å starte arbeidet med en plan for kirkemusikk. Kirkerådet nedsatte derfor våren 2005 en arbeidsgruppe til å utarbeide forslag til plan for kirkemusikk. Planen ble sendt på høring våren 2006 og bearbeidet av Kirkerådet i tråd med de innspill som kom fra høringsinstansene.

Planen prøver ikke å gi en eksakt definisjon av hva kirkemusikk er. Kirkemusikken er vidtfavnende, men vil alltid ha et element av forkynnelse. Dette gjør at planen åpner for et mangfold av sjangre og mulighet for lokale uttrykk i den enkelte menighet.

Komiteens merknader

1. Komiteen finner at strukturen på foreliggende dokument ikke har plandokumentets form. Dokumentet inneholder mye verdifullt som kan innarbeides i et ressursdokument for kirkemusikk.
2. Komiteen opplever at det foreliggende forslag til plan er så omfattende at det er behov for en kraftig reduksjon. En plan bør ha en mer kortfattet og presis form. Dette betyr i realiteten et nytt dokument. Komiteen finner det ikke forsvarlig å gjøre dette i løpet av Kirkemøtet.
3. Komiteen ser at det er nødvendig å innarbeide det samiske perspektiv på en bedre måte.
4. Komité A vil under Kirkemøtet arbeide videre med momenter til mandat og sammensetning og sende dette til Kirkerådet.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet sender Plan for kirkemusikk i Den norske kirke tilbake til Kirkerådet og ber rådet utarbeide et nytt forslag til Plan for kirkemusikk.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet oppnevne en bredt sammensatt arbeidsgruppe med nytt mandat til å utarbeide en ny Plan for kirkemusikk.

Plenumsbehandling

Dirigent: Terje Fonk

Saksordfører: Aleksander Aasen Knudsen

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet sender Plan for kirkemusikk i Den norske kirke tilbake til Kirkerådet og ber rådet utarbeide et nytt forslag til Plan for kirkemusikk.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet oppnevne en bredt sammensatt arbeidsgruppe med nytt mandat til å utarbeide en ny Plan for kirkemusikk.

Enstemmig vedtatt. 82 stemmeberettigede.

KM 7/06 Samisk kirkeliv – åpen folkekirke i forsoningens tegn

Saksdokumenter

Dokument 7.1/06	Saksorientering
Vedlegg 7.1.1/06	Informasjon om samisk kirkeliv i 2006 – i et nasjonalkirkelig perspektiv
Vedlegg 7.1.2/06	Karasjokerklæringen
Vedlegg 7.1.3/06	Sameloven kap. 3
Vedlegg 7.1.4/06	Rapport fra Policy Reference Committee, KVs 9. generalforsamling, februar 2006, punkt 16 - utdrag
Vedlegg 7.1.5/06	ILO konvensjonen art. nr. 169 - utdrag

Innstilling fra komité C

Sammendrag av saksorienteringen

En åpen kirke innebærer at ulike gudstjenestetradisjoner får rom og mulighet til å utvikles. En åpen kirke tilrettelegger for folks språk og kultur, og har arbeidere med kompetanse om det flerkulturelle samfunnet. En åpen kirke i forsoningens tegn, er en kirke som tar inkludering på alvor gjennom vilje til nye handlinger. Opprettelsen av Samisk kirkeråd i 1992 ga samene en større innflytelse enn tidligere over egen situasjon innenfor ulike områder av kirkelivet. Dernest la kirkemøtevedtak i 1997 og 2003 grunnen for de forsoningsprosesser mellom den samiske minoritet og den norske majoritetsbefolkning som i dag pågår. Rett informasjon og kunnskap om samer og samiske samfunnsforhold danner grunnlaget for forsoningsarbeid i kirkelig regi.

Fremtidens kirke må vekke engasjement og fornyelse av samisk kirkeliv. Det er nødvendig med et utviklingsarbeid som kommer i møte de reelle behov innenfor samisk kirkeliv. Det gjelder for eksempel ivaretagelse av samelovens språkregler på alle nivå i kirken, kirkelig materiell på samisk, kirkelig betjening som behersker samisk språk og har kulturkjennskap, rekruttering av samer til kirkelig tjeneste og studietilbud som er relevante for samisk kirkeliv og systematikk i kirkelig markering av viktige merkedager som samenes nasjonaldag.

Kirken regionalt, spesielt i de tre nordligste bispedømmene og Oslo bispedømme, sammen med de sentralkirkelige råd, må forpliktes til å utarbeide planer som spesielt ivaretar samisk kirkeliv. Målet må være at samer kan få kirkelig betjening på morsmålet, uansett hvor i landet de bor.

Komiteens merknader

Rettslig utgangspunkt

Innledningsvis vil komiteen minne om det selvsagte utgangspunkt: Staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk – samer og nordmenn. Begge folk har den samme rett til å utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Dette er slått fast i Grunnloven § 110 a, den såkalte sameparagrafen, der det heter:

Det paaligger Statens myndigheter å legge til rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.

Bestemmelsen er inspirert av FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, som Norge er bundet av, og som har forrang foran vanlig norsk lov. I tillegg gjelder Grunnloven § 110 c

om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. Norge er også forpliktet etter ILO-konvensjonen nr.169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.

Grunnlovens bestemmelser og Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene innebærer rettslig bindende retningslinjer, som danner basis også for kirkens arbeid, for å bidra til at det samiske folket får det samme utgangspunktet for sitt kirkeliv som befolkningen for øvrig.

Komitéen minner også om at Norge har to offisielle språk, samisk og norsk. Språkene er likeverdige og skal være likestilte etter nærmere bestemmelser i sameloven. Etter denne loven har enhver rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk i Den norske kirkes menigheter i forvaltningsområdet (Deatnu-Tana, Unjárga-Nesseby, Kárášjohka-Karasjok, Guovdageaidnu-Kautokeino, Porsáŋgu-Porsanger, Gáivuotna- Kåfjord, Divtasvuodna-Tysfjord).

Historisk bakgrunn

På 1700-tallet gikk Thomas von Westens misjonsstrategi ut på å bruke det samiske språket i forkynnelsen, men forkaste resten av kulturen. Perioden 1850-1969 utgjør en mørk epoke i norsk minoritetspolitikk som følge av den rådende ideologien, der blant annet sosialdarwinismen og sterke nasjonale strømninger gjorde seg gjeldende, og hvor også samisk språk som en følge av dette, ble nedvurdert. Fra slutten av 1800-tallet kunne samisk bare bli brukt som et hjelpespråk i skolevesenet. Kirken ble brukt som et redskap i fornorskningspolitikken og ble en formidler av norske verdier og norsk tenkemåte.

Samtidig må man ikke glemme at det innenfor kirken var personer som kjempet mot den offisielle fornorskningspolitikken. Spesielt prester i samiske områder og andre enkeltpersoner arbeidet med å utvikle samisk skriftspråk og oversettelse av materiell. Dette var likevel bare små drypp. Kirken som institusjon var ikke i stand til å bli en motkultur som kunne demme opp for fornorskningen. Konsekvensen av dette var at flere generasjoner samer opplevde tap av identitet og skam over å være same. Klimaet ble gradvis endret fra midten av 1900-tallet. Dette resulterte i rettigheter og demokratiske organer også i Den norske kirke. Men det er fortsatt lang vei å gå før sårene fra denne tiden blir leget.

Komitéen erkjenner kirkens medvirkning og ansvar i fornorskningen og minner spesielt om vedtaket i sak KM 13/97:

Kirkemøtet erkjenner at myndighetenes fornorskningsspolitikk og den norske kirkes rolle i denne sammenheng har medført overgrep mot det samiske folk. Kirkemøtet vil bidra til at uretten ikke skal fortsette.

Komitéen vil uttrykke sin anerkjennelse av den innsats som er gjort av de som har gått foran i utviklingen av samisk kirkeliv.

Rettferdighet og forsoning

Komitéen vil peke på at forsoningsarbeid forutsetter vilje til rettferdighet. Rettferdighet i denne sammenhengen handler om å innfri de rettighetene samene allerede har i henhold til lover og konvensjoner. Det handler også om å øke kunnskap om og forståelse for den smerte mange samer fortsatt bærer på.

Arbeid i form av dialog som fremmer gjensidig forståelse og felles handlinger, er svært viktig. Møteplasser for dialog i regi av Samisk kirkeråd og forsoningsprosjektet i Nord-Salten har vist seg å være en tjenlig måte å drive forsoningsarbeid på. Disse prosessene har blant annet ført til rekruttering av samisk ungdom til kirkelig arbeid. I engasjementet for rettferdighet og forsoning er det viktig å ha flere tilnæringsmåter. Dette har blant annet sammenheng med at samer i forskjellige geografiske områder opplever situasjonen ulikt.

Vilje til prioritering

Komitéen vil understreke at rettferdighets- og forsoningsarbeidet i kirken krever vilje til å prioritere ressurser, om nødvendig også over lang tid. For at uretten overfor den samiske delen av befolkningen ikke skal fortsette, må kirken prioritere samisk kirkeliv. Dette vil også være til beste for kirken som helhet. Samisk kirkehistorie handler både om samer og nordmenn. De to folk er tett sammenvevd og en del av hverandres historie.

Kirken må fortsatt være aktivt engasjert for å beskytte og fremme det materielle grunnlaget for samisk kultur. Kirkemøtets behandling av finnmarksloven i 2003 (sak KM 11/03) var et viktig bidrag til forsoning og hadde stor betydning for samer og nordmenn og også for andre urfolk.

Det er viktig å arbeide for at bestemmelsen i sameloven om at enhver har rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk, også skal gjelde utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Komitéen vil spesielt peke på at Kirkerådets årsmelding for 2005 viser at en rekke prioriterte tiltak ikke er gjennomført. Dessuten gjenstår mye før Bibelen er oversatt til alle tre samiske språk, og liturgi og undervisningsmaterieell er utarbeidet. Det må være et mål at Bibelen er oversatt til alle tre samiske språk til 2014. Arbeidet framover må ses i sammenheng med pågående reformarbeid innen kirken.

En viktig utfordring er å styrke rekruttering, utdanning og forskning for tjeneste innenfor samisk kirkeliv. Blant sentrale oppgaver kan nevnes: Å skrive kirkens misjonshistorie i samiske områder og å rekruttere samiskspråklig kirkelig personell. Et virkemiddel er å bidra til gode stipendordninger.

Kunnskap om samisk kultur, samfunns- og kirkeliv må innarbeides i relevante studieplaner. Dessuten må det utvikles etterutdanningstilbud for kirkelig ansatte.

Komitéen vil at Den norske kirke skal gå foran og bidra til Norges rolle som et foregangsland i urfolksspørsmål. Erfaringer og kompetanse fra samisk kirkeliv må brukes aktivt i Den norske kirkes internasjonale arbeid.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vil uttrykke glede over den utviklingen som har skjedd innen samisk kirkeliv de senere årene. Samtidig vil Kirkemøtet påpeke at det fremdeles er mange uløste oppgaver. Den norske kirke blir en sannere og helere kirke når samisk kirkeliv får utfolde seg i tråd med sin egenart. Samisk kultur og kirkeliv tilfører kirken nye impulser til forståelse av tro og identitet og av sammenhengen mellom natur og livsanskuelse.

2. Kirkemøtet ber Samisk kirkeråd i samarbeid med bispedømmerådene i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros og Oslo om å utarbeide en plan for utviklingen av samisk kirkeliv, hvor nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk samt samisk kultur i sitt mangfold blir ivaretatt. Kirkemøtet ber om at planen fremmes som sak på Kirkemøtet i 2008.

I arbeidet med planen skal det blant annet legges vekt på følgende:

- Å styrke samisk språk- og kulturkompetanse i de tre nordligste bispedømmerådene. Det utarbeides tiltak for å sikre at samisk ungdom rekrutteres til kirkelig utdanning. Rekrutteringssituasjonen i Sis-Finnmárkku proavássuohkan/Indre-Finnmark prosti må spesielt gjennomtenkes i planen.
  - Å bidra til at kunnskap om kirkens misjonshistorie i samiske områder, samisk religiøsitet, kultur og samfunnsliv blir styrket i aktuelle utdanninger.
  - Å være pådriver for at arbeidet med bibeloversettelse, salmer og liturgier intensiveres og tilføres nødvendige økonomiske ressurser. Dette må nå særlig prioriteres i lulesamisk og sørsamisk område.
  - Å se arbeidet med planen i sammenheng med det pågående reformarbeidet i kirken, for å sikre tjenlig organisering av samisk kirkeliv, som fremdeles er i en oppbyggingsfase. I denne sammenhengen er det viktig også å ha fokus på samisk kirkeliv utenfor de samiske kjerneområdene.
  - Å innarbeide erfaringer fra ulike typer dialog- og forsoningsarbeid i kirkelig regi.
3. Kirkemøtet ber Oslo bispedømmeråd om å prioritere arbeidet med å opprette en prestestilling for betjening av samer i Sør-Norge.
  4. Kirkemøtet oppfordrer Bibelselskapet til å intensivere bibeloversettelsesarbeidet slik at det vil foreligge en fullstendig oversettelse av Bibelen på de tre samiske språkene. Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Bibelselskapet å sikre statlige bevilgninger til å gjennomføre dette prosjektet.

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Ingrid Røstad Fløtten

Disse hadde ordet:

Per Oskar Kjølaas, Jenny Skumsnes Moe, Oddvar D. Andersen, Svein Malmbekk, Odd Bondevik, Ole Christian Kvarme, Edvard-Olav Stenbakk, Villa Wahl Stranger, Ann Solveig Nystad, Ole D. Mjøs, Kari Espelid, Roar P. Strømme, Inga Karlsen.

Endringsforslag

Per Oskar Kjølaas:

Tillegg i pkt. 2, 3. linje.

...hvor nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk og kultur blir ivaretatt.

Anliggendet ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Endring i pkt. 4, 2. linje:

... til grunnlovsjubileet i 2014 foreligger en fullstendig oversettelse av Bibelen på nordsamisk, viktige deler av GT på lulesamisk og større bibeldeler på sørsamisk fra GT og NT.

Forslaget ble trukket.

Kvarme:

Endring pkt. 4:

Kirkemøtet oppfordrer Bibelselskapet om å intensivere bibeloversettelsesarbeidet, slik at det vil foreligge en fullstendig oversettelse av Bibelen på de tre samiske språkene.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Ernst Baasland:

Tillegg pkt. 4:

Kirkemøtet oppfordrer Kirkerådet i samarbeid med Bibelselskapet å sikre statlige bevilgninger til å gjennomføre dette prosjektet.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Jenny Skumsnes Moe:

Pkt. 1.:

Sette punktum etter ”de senere årene” i 2. linje. Erstatte ..”men vil samtidig påpeke at det fremdeles er mange” med: ”Samtidig vil Kirkemøtet påpeke at det fremdeles er mange”...

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Votering

Pkt. 4 gikk først til avstemning. Enstemmig vedtatt.

Hele vedtaket ble også enstemmig vedtatt. 85 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet vil uttrykke glede over den utviklingen som har skjedd innen samisk kirkeliv de senere årene. Samtidig vil Kirkemøtet påpeke at det fremdeles er mange uløste oppgaver. Den norske kirke blir en sannere og helere kirke når samisk kirkeliv får utfolde seg i tråd med sin egenart. Samisk kultur og kirkeliv tilfører kirken nye impulser til forståelse av tro og identitet og av sammenhengen mellom natur og livsanskuelse.

2. Kirkemøtet ber Samisk kirkeråd i samarbeid med bispedømmerådene i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros og Oslo om å utarbeide en plan for utviklingen av samisk kirkeliv, hvor nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk samt samisk kultur i sitt mangfold blir ivaretatt. Kirkemøtet ber om at planen fremmes som sak på Kirkemøtet i 2008.

I arbeidet med planen skal det blant annet legges vekt på følgende:

- Å styrke samisk språk- og kulturkompetanse i de tre nordligste bispedømmerådene. Det utarbeides tiltak for å sikre at samisk ungdom rekrutteres til kirkelig utdanning. Rekrutteringssituasjonen i Sis-Finnmárkku proavássuohkan/Indre-Finnmark prosti må spesielt gjennomtenkes i planen.
  - Å bidra til at kunnskap om kirkens misjonshistorie i samiske områder, samisk religiøsitet, kultur og samfunnsliv blir styrket i aktuelle utdanninger.
  - Å være pådriver for at arbeidet med bibeloversettelse, salmer og liturgier intensiveres og tilføres nødvendige økonomiske ressurser. Dette må nå særlig prioriteres i lulesamisk og sørsamisk område.
  - Å se arbeidet med planen i sammenheng med det pågående reformarbeidet i kirken, for å sikre tjenlig organisering av samisk kirkeliv, som fremdeles er i en oppbyggingsfase. I denne sammenhengen er det viktig også å ha fokus på samisk kirkeliv utenfor de samiske kjerneområdene.
  - Å innarbeide erfaringer fra ulike typer dialog- og forsoningsarbeid i kirkelig regi.
3. Kirkemøtet ber Oslo bispedømmeråd om å prioritere arbeidet med å opprette en prestestilling for betjening av samer i Sør-Norge.
  4. Kirkemøtet oppfordrer Bibelselskapet til å intensivere bibeloversettelsesarbeidet slik at det vil foreligge en fullstendig oversettelse av Bibelen på de tre samiske språkene. Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Bibelselskapet å sikre statlige bevilgninger til å gjennomføre dette prosjektet.

KM 8/06 NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke

Saksdokumenter:

Dokument 8.1/06	Saksorientering
Dokument 8.2/06	Utkast til høringsuttalelse
Vedlegg 8.2.1/06	NOU 2006:2 <i>Staten og Den norske kirke</i>
Vedlegg 8.2.2/06	Høringsbrev fra KKD med vedlagt spørreskjema
Vedlegg 8.2.3/06	Vedtak fra Ungdommens kirkemøte sak 04/06 <i>Staten og kirken</i>
Vedlegg 8.2.4/06	Sammendrag av hørings svar fra kirkelige høringsinstanser

Første innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet 2006 skal avgi høringsuttalelse til NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*. Foreliggende utkast til høringsuttalelse oversendes Kirkemøtet.

Utkastet anbefaler at Kirkemøtet i det vesentlige går inn for modellen til utvalgets flertall, i utredningen kalt "lovforankret folkekirke", som hovedmodell for ordningen av forholdet mellom staten og Den norske kirke i fremtiden.

Dette synet er basert på premisser knyttet til kirkens selvforståelse som trossamfunn og som landsdekkende, demokratisk folkekirke. Videre må en fremtidig kirkeordning ta hensyn til tros- og livssynsfriheten, som igjen står i en viss spenning til hensynet til religionens integrerende og verdimeslige rolle for stat og samfunn. Denne siste spenningen gjør det nødvendig å finne en ordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke som kan balansere hensynet til Den norske kirke som trossamfunn, hensynet til dens identitet som folkekirke, hensynet til tros- og livssynsfriheten og hensynet til kirkens (og religionens) rolle i kultur og samfunn på en mer tjenlig måte enn dagens statskirkeordning.

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning oppheves. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det kongelige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer. Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. Ingen bestemmelser i det særlige lovgrunnlaget for Den norske kirke må komme i konflikt med innholdet i denne Kirkeordningen. Innføring av den nye rettstatusen til Den norske kirke og relasjonsendringen mellom staten og kirken må derfor planlegges slik at de nødvendige grunnlovsendringene og øvrige lovendringer trer i kraft etter at Kirkemøtet har vedtatt en egen Kirkeordning.

En offentlig tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas.

Staten ivaretar tros- og livssynsfriheten og utstrakt likebehandling av tros- og livssynssamfunn ved å føre en aktiv støttende tros- og livssynspolitikk. Et prinsipp om dette kan nedfelles i Grunnloven. Bestemmelsen i Grunnloven om statens offentlige religion erstattes av en verdiparagraf.

En lovforankret folkekirke etter disse linjer, vil fullt ut ivareta den individuelle tros- og livssynsfrihet. Den norske kirke vil fortsatt ha en viss særstilling som er begrunnet i kirkens historiske og samfunnsmessige rolle. En lovforankret folkekirke vil ikke innebære en full avvikling av statskirken. Ved et særskilt lovgrunnlag og gjennom offentlige finansieringsordninger, opprettholdes en offentlig tilknytning mellom staten og Den norske kirke. Avviklingen av det direkte statlige kirkestyret kan på den annen side betraktes som en så stor reform at dagens statskirkeordning på viktige områder avvikles.

Det er ikke dekkende å omtale dette som avvikling av statskirken, heller ikke som en fortsatt statskirke i betydningen ”statens offentlige religion”, men som endrete relasjoner mellom stat og kirke. En kirke med offentlig tilknytning kan i en begrenset forstand betraktes som en statskirke.

En lovforankret folkekirke hvor kirkelige organer får større myndighet, gjør en videreutvikling av det kirkelige demokrati nødvendig, et demokrati som ivaretar alle kirkens medlemmer, og som skal tjene til å utløse større deltakelse og engasjement.

Utkastet går videre inn for fortsatt offentlig hovedfinansiering av Den norske kirke, men med en endring av ansvarsfordelingen mellom stat og kommune slik at staten får et finansielt hovedansvar. En aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og statlig hovedansvar for finansieringen, skal sikre en samlet, samordnet og enhetlig finansieringsordning og en tilstrekkelig, stabil og forutsigbar kirkelig økonomi. Det påpekes også behov for økte ressurser. Utvalgets forslag om en mindre medlemskontingent anses som lite aktuelt på nåværende tidspunkt. Utkastet utelukker ikke at en i framtiden kan vurdere innføring av en livssynsavgift.

Utkastet til høringsuttalelse drøfter også to alternative forankringer av gravferdsforvaltningen, i kirkelig fellesråd eller i kommunen, og legger fram begge alternativer til vurdering i Kirkemøtet.

Utkastet går inn for fortsatt lokalt kirkelig eierskap av kirkebyggene, med særlige tilskuddsordninger for fredede og verneverdige kirker. Opplysningsvesenets fond foreslås overført til kirkelig eierskap.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet vedtar vedlagte høringsuttalelse til NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*.

Utkast til Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke

Innledning

Stat – kirke-utvalget la fram sin utredning *Staten og Den norske kirke* (NOU 2006:2) 31.januar 2006. Departementet sendte i mai 2006 utredningen ut på høring med høringsfrist 1. desember 2006. Organer på alle nivåer i Den norske kirke er høringsinstanser, samt en lang rekke andre instanser.

Kirkemøtet vil påpeke at noen av spørsmålene i høringsbrevet er upresise i forhold til de alternativene som Gjønnnes-utvalget presenterte. Mange menighetsråd har kun krysset av på spørreskjema uten å supplere med kommentarer. Dette medfører at svarene må fortolkes. Kirkemøtet velger derfor å uttale seg om de ulike temaene uten å benytte selve spørreskjemaet.

Høringen inngår i en prosess med lange historiske linjer. Forholdet mellom stat og kirke har siden reformasjonen på 1500-tallet hatt form av en statskirkeordning. Ordningen har i de siste 150 år vært i omforming. Det tette forholdet mellom kirke og stat har vært problematisert, men staten, kommunene og kirken har ønsket å videreføre et nært og godt forhold mellom kirke og folk. Kirken har ivare tatt kulturbærende og verdibyggende funksjoner i samfunnet og stått i et nært forhold til folk og kongemakt/statsmakt, også i tiden før den ble en statskirke.

Kirkemøtet har en spesiell status blant alle de kirkelige høringsinstansene, jf Lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet beklager at høringsfristen er satt slik at kirkemøtet må avgi sin uttalelse før uttalelsene fra de øvrige kirkelige høringsinstansene foreligger.

Kirkemøtet viser samtidig til at Kirkerådet har satt i gang utredningsarbeid som vil kunne ha betydning i arbeidet både med stortingsmeldingen og ev lovendringer. Kirkemøtet vil derfor i

kraft av sitt lovpålagte ansvar behandle forskjellige sider ved forholdet kirke – stat i årene fremover. Kirkemøtet ser det som spesielt viktig at det kan utvikles et løpende samarbeid mellom politiske myndigheter, departementet og Kirkerådet i det videre arbeidet med stat – kirke-relasjonen.

Kirkemøtets høringsuttalelse innledes med en redegjørelse for de grunnleggende premissene uttalelsen bygger på (1). På grunnlag av disse premissene, tar Kirkemøtet stilling til hovedspørsmålet om den fremtidige relasjon mellom staten og Den norske kirke (2). Kirkemøtet slutter seg i det vesentlige til den modellen for ordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke som i utredningen kalles ”lovforankret folkekirke”. Deretter følger Kirkemøtets syn på de øvrige høringstemaene: demokrati, finansiering, gravferdsforvaltning og eierskap til kirkebygg /OVF (3).

1. Grunnleggende premisser og statens tros- og livssynspolitikk.

Kirkemøtet vurderer relasjonen stat – kirke først og fremst i lys av Den norske kirke selvforståelse som folkekirke. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for individet og for tros- og livssynssamfunn utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premissmaterialet for Kirkemøtets valg av modell for det fremtidige stat–kirke-forholdet. Samtidig er Kirkemøtet sterkt opptatt av hvordan staten utformer sin tros- og livssynspolitikk i fremtiden, og denne vil være viktig for Kirkemøtets valg av modell. Siden tros- og livssynspolitikken er gitt et eget spørsmål i høringen, tas dette opp i et eget punkt i premissdelen

1.1 Premisser for forholdet mellom staten og Den norske kirke

1.1.1 Folkekirke og samfunn

Den norske kirke er en videreføring av den kirke som ble etablert ved slutten av det første årtusen. Selv om graden av selvstendighet varierte mye de første århundrene, ble kristentroen raskt ansett som en avgjørende sammenbindende faktor både i lokalsamfunn og på riksplan. Kirkene, som ble bygd i et stort antall, ble et lokalt samlingssted hvor generasjonene møttes, ikke minst ved døpefonten. Ved reformasjonen ble kongen kirkens øverste leder og ansvarlig for hele folkets religiøse liv. Den kongestyrte folkekirken fikk sin klassiske statskirkelige utforming i enevoldstiden, hvor kongen alene hadde ansvaret for kirkens lære og liv. Også etter 1814, i utviklingen av en liberal og demokratisk rettsstat, er kristentroen, staten og samfunnet vedt sammen. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at det også i fremtiden kan være et nært forhold mellom kirke og folk.

Den enkelte menighet fremstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Ikke minst gjelder dette forholdet mellom skole og menighet. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Identitet og oppdrag* (2004): ”Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold.” Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

Den norske kirke deler sin historie med det norsk, samisk og andre minoriteters historie og gjennom sin plass i offentligheten bidrar den til den kulturelle sammenheng samfunnet trenger. Folkekirken har blitt formet av og satt sitt preg på kultur, historie og samfunnsliv. Kirken skal fortsatt være med å bygge felles identitet ved å ta vare på og fornye norske, samiske og andre minoriteters tradisjoner, styrke fellesskapsopplevelsen i folket og samtidig ivareta en samfunnskritisk funksjon. Kirken vil, ved å videreføre og aktualisere kristen tro, i samspill med andre religioner og livssyn, bidra til felles verdier i samfunnet. I kraft av sin størrelse har Den norske kirke i århundrer vært en betydelig verdibærer. Den norske kirkes grunnlovsforankring har tradisjonelt blitt oppfattet som en garanti for statens verdigrunnlag. Langt de fleste av menighetene og bispedømmerådene ser behovet for en fortsatt forankring av statens verdigrunnlag i den kristne og humanistiske arv. Kirkemøtet mener at Grunnloven ved en relasjonsendring mellom stat og kirke, bør inneholde en paragraf som uttrykker disse verdiene.

Kirkemøtet har tidligere understreket at ”gjennom kulturell utfoldelse kan mennesket skape en vev av mening som gir livet innhold og verner mot eksistensiell tomhet. Gjennom kulturell aktivitet synliggjøres og bekreftes menneskets verdighet”. (Kirkemøte-komiteen i sak KM 07/05; *Kunsten å være kirke*.) Kirkeordningen må legge til rette for at dette kan skje på alle nivåer i kirken, og ikke minst i arbeidet for og med barn og unge. Det kristne synet på mennesket og skaperverket vil på denne måten fortsatt prege samfunnets verdier som igjen bidrar til å forme fellesskap og samfunn.

1.1.2 Den norske kirkes grunnlag og mål

Premissene her er i stor grad hentet fra den uttalelsen Kirkemøtet avgav i 2004; *Den norske kirkes identitet og oppdrag*, på forespørsel fra stat – kirke-utvalget (Gjønnes). Kirkemøtet ser at også stat – kirke-utvalget for en stor del har lagt dette til grunn for sin beskrivelse av Den norske kirke.

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, ”en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse” (Identitet og oppdrag, pkt 1). Som Jesu Kristi kirke lever og fornyes den av Guds ord og de hellige sakramenter (nådens midler). Folkekirkens identitet er forankret i eget trosgrunnlag og et særegent fellesskap bygd på dåpen og troen. Folkekirken er ikke minst uttrykk for det oppdrag som konstituerer den og som er dens mål; å nå ut med evangeliet til alle og døpe inn i den kristne kirke. Det har vært uttrykt uro for at kirken ved endret relasjon til staten vil bli en smalere kirke. Det er bred enighet i stat – kirke-utvalget og i kirkelige høringsinstanser om at kirken fortsatt skal være en åpen og inkluderende folkekirke med dåpen som eneste medlemskriterium. Kirkemøtet slutter seg til dette.

Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke som gir rom for en rikdom av mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi. I dette mangfoldet finnes en felles tro som bekjenner den treenige Gud og en nødvendig tjeneste med å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene for at mennesker skal komme til denne tro.

Den norske kirke vil være et inkluderende fellesskap hvor mennesker, uansett livssituasjon og funksjonsnivå, kan høre til gjennom livets mange faser. Sentralt i kirkens liv står gudstjenesten og de kirkelige handlingene. Kirkens ritualer utgjør religiøse rammer for menneskers liv og bidrar til deres livstolkning. Kirkens offentlige tilknytning og sakramentale karakter gjør at den oppfattes som et videre fellesskap enn en alminnelig medlemsorganisasjon. For kirken er det en oppgave å ivareta denne form for tilhørighet fordi det ivaretar hele menneskets livsbehov. Kirkemøtet understreker, i likhet med mange av

menighetenes hørings svar, at det i kirken fortsatt skal være rom for ulike grader av trosengasjement og deltakelse.

Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken. Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering fortsatt tar utgangspunkt i den lokale menighets behov. Den norske kirke er ikke løsrevet fra sine medlemmer, men lokalt et fellesskap av dem som er døpt og som sokner til en menighet, som oftest med et felles kirkebygg. Kirkene er viktige symboler i lokalsamfunnet som flere enn folkekirkens medlemmer føler nær tilknytning til. Kirkemøtet vil sterkt understreke at det må legges til rette for at lokalmenighetene får gode utviklingsmuligheter. Slik sikres den best som folkekirke.

Den norske kirkes nesten 1290 sokn er grunnenhetene i kirken. Soknet er selvstendig rettssubjekt og eier kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen sikrer kirkelig nærvær og kirkebygg i alle lokalsamfunn i landet. En kirkeordning må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Andre organer som etableres, må understøtte soknets grunnleggende funksjoner og ansvar samtidig som kirkeordningen må ivareta den helhetlige sammenhengen, det kirkesamfunnet som lokalkirken hører hjemme i.

Den norske kirke er en landsdekkende kirke hvor det skal være lik tilgang til forkynnelse av evangeliet ved gudstjenester og kirkelige handlinger som dåp, nattverd, vigsel og gravferd, og til grunnleggende trosopplæring. Mange av de kirkelige høringsinstansene understreker dette. Kirken skal også være tilstede der våre befolkningsgrupper ferdes i utlandet. Kirkens medlemmer skal kjenne seg igjen og føle seg hjemme også når de kommer til en kirke de vanligvis ikke går i. Kirken må ha en finansieringsordning som gjør det mulig å videreutvikle Den norske kirke som landsdekkende folkekirke.

Den norske kirke har bygd opp en synodal struktur med en demokratisk organisasjon basert på soknet. Rådsstrukturen er basert på demokratiske valg av og blant kirkens medlemmer. Kirkeordningen skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg, og la seg velge til kirkens organer. Dagens kirkeordning balanserer selvstendighet og samspill mellom sokn, biskop og rådsstruktur (kongregasjonalistisk, synodal og episkopal dimensjon). Kirkemøtet understreker at denne balansen må ivaretas i en kirkeordning hvor embetslinjen ikke er knyttet opp mot det statlige kirkestyret.

1.1.3 Tros- og livssynsfrihet og likebehandling av tros- og livssynssamfunn

Tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet, uttrykt i internasjonale menneskerettighetserklæringer og nedfelt i Grunnloven og trossamfunnsloven. Det har vært reist spørsmål om tros- og livssynsfriheten er godt nok ivaretatt så lenge dagens statskirkeordning står ved lag. Særlig problematisk i denne henseende er statsrådenes bekjennelsesplikt (grl § 12) og oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd). Tros- og livssynsfriheten må sikres som individuell og kollektiv rettighet. Dette er det full oppslutning om blant kirkelige høringsinstanser.

Den norske kirke har selv utredet og arbeidet med tros- og livssynsfriheten både prinsipielt og i det norske samfunnet i dag. Kirke – stat-utvalget (Bakkevig 2002) understreker at det må være en reell rett til å velge religion eller livssyn for alle innbyggere i landet. Tros- og livssynsfriheten må sikres både negativt – at ingen blir hindret i å velge religion eller livssyn eller tvinges til bestemte valg, og positivt – at en får positiv støtte til utøvelse av tro og livssyn. Tros- og livssynssamfunnene må også innrømmes frihet til å organisere seg og drive

sin virksomhet i samsvar med sin egenart, så lenge det ikke krenker andres grunnleggende menneskerettigheter. Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer også frihet for trossamfunnet til å definere sin egen lære og utnevne sine egne ledere. Rent prinsipielt er et statlig kirkestyre derfor problematisk, selv om den utstrakte delegasjonen av læremessig og liturgisk myndighet i praksis gjør dette mindre problematisk.

Tros- og livssynsfriheten sikres positivt ved at staten gir tros- og livssynssamfunnene rammebetingelser som setter dem i stand til å utøve sin virksomhet i samsvar med sin egenart, og slik at de gis like vilkår. En demokratisk rettsstat som er bundet til et bestemt livssyn, har en spesiell forpliktelse til å sørge for at tros- og livssynsminoritetene har likeverdige ordninger. Rammebetingelsene fra statens side for Den norske kirke må ikke komme i konflikt med prinsippet om ikke-diskriminering.

Den norske kirke er opptatt av hva det vil si å være en majoritetskirke som opptrer respektfullt overfor andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst for å fremme forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Kirken har et uttrykt ønske om å lytte til minoritetenes opplevelser og erfaringer. Samtidig mener Kirkemøtet at befolkningens store oppslutning om Den norske kirke kan forsvare å opprettholde en særstilling for Den norske kirke. Men Kirkemøtet er seg bevisst at det er utfordrende å finne ordninger som gjør at en slik særstilling oppleves rimelig også av tros- og livssynsminoritetene.

Dagens mangfold av tro- og livssyn er en ressurs i arbeidet med å utvikle et godt samfunn, ikke minst lokalt. Den norske kirke har hatt og har en plass i samfunnet som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon. Også dette gjør det naturlig at den fortsatt har en sentral og tydelig plass ved større hendelser i lokalsamfunnets og folkets liv.

1.2 Statens tros- og livssynspolitik

Den statlige tros- og livssynspolitikken har i dag tre forutsetninger: prinsippet om tros- og livssynsfrihet, statskirkeordningen og prinsippet om ikke-diskriminering. På dette grunnlaget fører staten en aktiv støttende tros- og livssynspolitik. Ved en endring av kirkens relasjon til staten, vil prinsippet om tros- og livssynsfrihet og ikke-diskriminering ligge fast. Staten bør fortsatt ha en aktiv støttende religionspolitikk som sikrer positiv tros- og livssynsfrihet. Stat – kirke-utvalget får her full tilslutning fra de kirkelige høringsinstansene.

Statens aktiv støttende tros- og livssynspolitik er av stor betydning både for folk og kirke. Hensynet til tros- og livssynsfrihet i vid forstand, ivaretas best dersom staten ikke bare bidrar til å legge til rette for den enkelte borgers mulighet til å utøve sin tro eller sitt livssyn, men i tillegg understøtter tros- og livssynsutøvelse som et fellesgode for både lokal- og storsamfunn. Ikke minst styrker en slik politikk betydningen av fellesskap, solidaritet og omsorg i en tid hvor individualismen står sterkt. Offentlige myndigheter bør ved sin tros- og livssynspolitik også sikre åpne arenaer hvor forskjellige tros- og livssyn får møte hverandre og utvikle gjensidig forståelse.

Det er naturlig at offentlige myndigheter, spesielt staten, med en aktivt støttende tros- og livssynspolitik tar ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet. Slike fellesskap, med et bredt spekter av engasjement og deltakelse, representerer verdifulle bærebjelker i samfunnet. En slik politikk vil legge til rette for at tro og livssyn fortsatt skal fremtre i det offentlige rom. Det er behov for å utrede en samlet statlig tros- og livssynspolitik. Forankring av statens verdigrunnlag i Grunnloven er i denne sammenheng et

viktig spørsmål. Kirkemøtet ber regjeringen ta initiativ til at dette arbeidet kommer i gang og kan sees i sammenheng med stat – kirke-forholdet.

2. Fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke

(Flertallsinnstilling. 15 av komiteens 16 medlemmer)

2.1 Endring av relasjonen mellom staten og Den norske kirke i fremtiden ("lovforankret folkekirke")

2.1.1 Den norske kirke som trossamfunn og landsdekkende folkekirke

Den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må bevare Den norske kirkes identitet som folkekirke samtidig med at Den norske kirkes selvstendighet som trossamfunn styrkes. Uansett fremtidig tilknytningsform mellom stat og kirke, vektlegger de kirkelige høringsinstansene kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.

Stat – kirke-utredningen dokumenterer at det i hele forrige århundre har vært gjennomført reformer som har medført en gradvis overføring av myndighet fra statlige til spesifikke kirkelige organer. På 1900-tallet ble det gradvis bygd opp en kirkelig rådsstruktur. Mot slutten av århundret ble deler av det statlige kirkestyrets myndighet delegert til de kirkelige organer, særlig da til bispedømmeråd (tilsetting av prester) og kirkemøte (deler av kongens anordningsmyndighet). Det er bred enighet om at det er behov for videre reformer i Den norske kirke.

Den norske kirke er, som en følge av statskirkeordningen, organisert i to virksomhetsområder, prestedjenesten og rådenes virksomhet. Arbeidet med videreutviklingen av Den norske kirke har vist behov for å samle de to virksomhetsområdene i en felles struktur for å bedre betingelsene for samvirke mellom embete og råd, og for å bidra til større deltakelse og engasjement, ikke minst i den lokale kirke. Kirkemøtet vedtok i 2005 at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en fremtidig kirkeordning (sak KM 08/05). En endret relasjon mellom stat og kirke vil gjøre det lettere å samordne eller samle virksomhetene ved å overføre ansvaret for prestedjenesten fra det statlige kirkestyret til kirkelige organer.

Stat – kirke-utvalget ser det som viktig at Den norske kirke forblir en kirke med bred kontaktflate og er åpen og inkluderende. Slik blir den en kirke for folket og tilgjengelig for alle som ønsker dens tjenester. Dette er i tråd med Kirkemøtets premisser slik høringsuttalelsen uttrykker disse. Kirkemøtet anser at en form for offentlig tilknytning for Den norske kirke også i fremtiden vil være hensiktsmessig, for å bevare og styrke den som folkekirke og som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon i samfunnet, samtidig som medlemmenes opplevelse av tilhørighet til kirken ivaretas.

En offentlig tilknytning vil kunne sikre kirken rammebetingelser som gjør den i stand til å være en landsdekkende folkekirke som er nærværende i alle lokalsamfunn gjennom sin soknestruktur, sine kirkebygg og sin virksomhet.

2.1.2 Tros- og livssynsfrihet og religionens samfunnsbyggende betydning

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en

viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Dette må imidlertid ikke gå på bekostning av tros- og livssynsfriheten.

Forholdet mellom staten og Den norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn, videreføre dens identitet som folkekirke og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom.

Kirkemøtet mener at den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må utformes slik at hensynet til prinsippet om tros- og livssynsfrihet ivaretas. Statens plikt til å ivareta tros- og livssynsfrihet, gjør at tidligere tiders form for integrasjon mellom stat og kirke i statskirkeordningen, blir mer problematisk jo mer samfunnet pluraliseres. Derfor vil Kirkemøtet at det direkte statlige kirkestyret avvikles.

Ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet skal ingen kunne pålegges å være medlem i et bestemt tros- eller livssynssamfunn. Kirkemøtet mener at oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd) og bekjennelsesplikten for minst halvparten av statsrådene (grl § 12) og for Kongen i denne sammenheng er problematisk og bør oppheves. Statsrådenes kirkemedlemskap har vært forutsetningen for det statlige kirkestyrets legitimitet (Kongens anordnings- og utnevningmyndighet). Oppheves bekjennelsesplikten for statsrådene og for Kongen, bortfaller den kirkelige legitimering av det direkte statlige kirkestyret.

Kongens bekjennelsesplikt illustrerer det nære forholdet som det historisk har vært mellom Den norske kirke og monarkiet. I en fremtidig kirkeordning er det rimelig å la trostilhørighet være et anliggende som også Kongen selv har mulighet for å ta stilling til. Ved en endring av kirkeordning er det viktig å videreutvikle den gode relasjonen mellom Den norske kirke og Kongen, så lenge Kongen og et flertall i befolkningen ønsker dette.

Kirkemøtet mener, i tråd med stat – kirke-utvalgets flertall, at det er viktig å bevare og videreutvikle bevisstheten om felles kulturell og verdimeessig arv og styrke religionens rolle som verdi- og kulturbærende faktor i samfunnet. Den norske kirke bidrar aktivt i samfunnets verdidebatt. Kirkens kulturmelding; *Kunsten å være kirke* legger grunnlag for en kirkelig kultursatsing som vil bidra til å videreføre og fornye tradisjoner som er identitetsskapende for store grupper både lokalt og nasjonalt. Kirkemøtet mener at en offentlig tilknytning for Den norske kirke vil ha positiv betydning for dette arbeidet så lenge en slik særstilling ikke skader tros- og livssynsfriheten. Kirkemøtet foreslår også at det tas inn en verdiparagraf i Grunnloven.

Kirkemøtet understreker videre at en aktiv støttende statlig tros- og livssynspolitik vil bidra til å sette Den norske kirke og de øvrige tros- og livssynssamfunnene i stand til fortsatt å fylle viktige kultur- og verdibærende funksjoner for storsamfunn og lokalsamfunn.

2.1.3 Hovedstandpunkt

Ut fra disse overveielser går KM i det vesentlige inn for modellen til utvalgets flertall, i utredningen kalt "lovforankret folkekirke", som hovedmodell for ordningen av forholdet mellom staten og Den norske kirke i fremtiden.

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning oppheves. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det kongelige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer. Dette er i samsvar med Kirkemøtets tidligere vedtak (sak KM

16/2000 pkt. 1). Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. Ingen bestemmelser i det særlige lovgrunnlaget for Den norske kirke må komme i konflikt med innholdet i Kirkeordningen. Innføring av den nye rettstatusen til Den norske kirke og relasjonsendringen mellom staten og kirken må derfor planlegges slik at de nødvendige grunnlovsendringene og øvrige lovendringer trer i kraft etter at Kirkemøtet har vedtatt Kirkeordningen.

En offentlig tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas.

Staten ivaretar tros- og livssynsfriheten og utstrakt likebehandling av tros- og livssynssamfunn ved å føre en aktiv støttende tros- og livssynspolitik. Et prinsipp om dette kan nedfelles i Grunnloven.

Bestemmelsen i Grunnloven om statens offentlige religion erstattes av en verdiparagraf.

Lovforankret folkekirke og tros- og livssynsfrihet

En lovforankret folkekirke etter disse linjer, vil fullt ut ivareta den individuelle og kollektive tros- og livssynsfrihet. Den norske kirke vil fortsatt ha en viss særstilling som er begrunnet i kirkens oppslutning og dens historiske og samfunnsmessige rolle.

Lovforankret folkekirke – avvikling av statskirken?

Det finnes ingen klar definisjon av begrepet statskirke, og i samfunnsdebatten brukes ordet i forskjellige betydninger. Det blir derfor for unyansert å formulere problemstillingen som et spørsmål om hvorvidt man vil skille stat og kirke, se spørsmål 2 i departementets høringsbrev. Kirkemøtet mener det er mer tjenlig å snakke om kirkens relasjoner til staten for derved å gå mer direkte på forholdet mellom stat og kirke. Det er her tale om ulike typer av relasjoner, både juridiske, økonomiske og kulturelle. På det juridiske plan har både modell 1 ("grunnlovforankret folkekirke") og modell 2 ("lovforankret folkekirke") det til felles at de har en forankring i Grunnloven og i tillegg regulering i en egen kirkelov. Forskjellen består i at modell 1 beholder bestemmelsene om Kongens kirkestyre i Grunnloven, mens modell 2 nøyer seg med en forankring i Grunnloven og for øvrig plasserer den rettslige regulering i en egen lov (kirkeloven). Ved denne forankring i Grunnlov og lov setter begge modeller Den norske kirke i en særstilling i forhold til andre trossamfunn. Det er derfor fullt mulig å anse Den norske kirke som en statskirke også etter modell 2.

2.2 Rettslig rammeverk: Grunnlovsbestemmelser, Kirkelov og Kirkeordning

Kirkemøtet går her nærmere inn på de konsekvenser en avvikling av det direkte statlige kirkestyret har for det rettslige rammeverket og det øverste kirkestyret.

2.2.1 Endringer i Grunnloven

En kirkeordning med lovforankret folkekirke medfører at følgende bestemmelser i Grunnloven oppheves eller endres:

§ 2 annet ledd (det konstitusjonelle grunnlaget for statskirken) – oppheves og erstattes av en "verdiparagraf"

§ 4 (Kongens bekjennelsesplikt) – oppheves

§ 12 annet ledd (krav til statsrådenes medlemskap i Den norske kirke) – oppheves

§ 16 (Kongens anordningsmyndighet) – oppheves og myndigheten her overføres til kirkelige organer

(§ 16 kan erstattes av en bestemmelse om statens aktivt, støttende tros- og livssynspolitikk)

§ 21 (utnevning av biskop og prost) - endres

§ 22 (avskjedigelse av embetsmenn) – endres

§ 27 annet ledd (kirkelig statsråd) – oppheves

Grunnloven og statens tros- og livssynspolitikk

Kirkemøtet går inn for en fortsatt aktivt støttende tros- og livssynspolitikk. I samsvar med det klare ønsket i høringsrunden etter *Samme kirke – ny ordning*, mener Kirkemøtet at statens ansvar her bør grunnlovfestes.

Kirke–stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) foreslo å plassere en slik grunnlovsbestemmelse som alternativ til dagens § 16.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget til grunnlovsbestemmelse fra stat–kirke-utvalgets flertall:

Det paahviler Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at Den norske Kirke og andre Tros- og livssynssamfund gives Adgang til at udøve deres Virksomhed i Henhold til deres Egenart.

Grunnloven og verdiparagraf

Ved en lovforankret folkekirke vil Grunnlovens § 2 oppheves. Grunnloven, som konstituerer statsdannelsen Norge, bygger på et grunnleggende nasjonalt fellesskap som, ikke minst i ei tid med sterke individualistiske strømninger, trenger den støtte en verdiparagraf vil gi.

Høringsinstansene etter *Samme kirke – ny ordning* var opptatt av at de kristne og humanistiske verdiene i kulturarven skulle grunnlovfestes. Kirkemøtet støtter forslaget om en verdiparagraf i Grunnloven og mener, i tråd med utvalget, at denne bør vise til felles historie, kulturtradisjoner og samfunnsverdier.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget fra stat – kirke-utvalgets flertall:

Den kristne og humanistiske Arv forbliver Statens Værdigrundlag

Det er et entydig ønske fra kirkelige høringsinstanser på alle nivå at Grunnloven får en slik verdiparagraf hvis dagens § 2 skal endres. Kirkemøtet vil anbefale at verdibestemmelsen plasseres i Grunnlovens § 2.

2.2.2 Ny kirkelov

Med Kirkelov forstår Kirkemøtet en lov gitt av Stortinget som skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.

Kirkemøtet har foran, i tråd med utvalget, vist til at Den norske kirke til tross for en økt institusjonell og livssynsmessig sekularisering, har en markert plass i nasjonens liv ikke minst lokalt, men også ved nasjonale begivenheter. Det vil trolig styrke betydningen av tro og livssyn generelt i samfunnet at Den norske kirke i kraft av sin historie, utbredelse og oppslutning får en særstilling ved en kirkelov gitt av Stortinget.

Kirkemøtet mener, i likhet med stat – kirke-utvalgets flertall, at kirkeloven bør forankres i en grunnlovsbestemmelse. En slik bestemmelse kan gi medlemmene trygghet for at folkekirken

videreføres. Bruken av uttrykket ”Den norske kirkes Ordning” kan lett forveksles med Kirkeordningen Den norske kirke selv skal fastsette etter modell 2. Kirkemøtet er derfor usikker på om stat – kirke-utvalgets forslag til formulering er heldig:

Nærmere Bestemmelser om Den norske kirkes Ordning fastsettes ved Lov.

En slik bestemmelse kan naturlig plasseres i § 16.

Loven må bekrefte at Den norske kirke fortsatt er et evangelisk-luthersk trossamfunn og en videreføring av dagens kirke som en landsdekkende og demokratisk folkekirke. Loven må inneholde bestemmelser som etablerer Den norske kirke som rettssubjekt med rettigheter og plikter, viderefører soknet som rettssubjekt og regulerer forholdet mellom de kirkelige rettssubjekter.

Loven må også inneholde formuleringer som viser at den myndighet som i dag ligger i Kongens kirkestyre overføres til kirkelige organer. Kirkemøtet viser for øvrig til stat – kirke-utvalgets betraktninger om innholdet i en slik rammelov.

Kirkemøtet mener at Den norske kirke ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet må stå fritt til å bestemme eget læregrunnlag, organisasjonsstruktur, hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar. Kirkeloven må derfor bli en kort rammelov, i tråd med forslaget til stat – kirke-utvalgets flertall.

2.2.3 Ny Kirkeordning

Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken. Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn og regulere kirkens indre forhold.

Det er viktig for Kirkemøtet at videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

Kirkemøtet vil, i tråd med stat – kirke-utvalgets flertall, trekke frem viktige elementer i Kirkeordningen:

1. Den norske kirke som trossamfunn
  - Grunnleggende trekk ved
    - i. Bekjennelsesgrunnlag
    - ii. Selvføståelse
    - iii. Medlemskap
    - iv. Oppgaver
    - v. Virksomhet
2. Kirkelige organer/ansvarsområder
  - Hvilke organer Dnk består av/struktur
  - Virksomhetsansvar
  - Valgordninger
  - Sammensetning
  - Biskopen (oppgaver og tilsetting)
3. Arbeidsgiveransvar
  - Hvilken del av arbeidsgiveransvaret skal ligge hvor
  - Tilsynet og tilsynets innhold
4. Andre bestemmelser

- Hjemmel for annen kirkelig lovgivning
- Fordelingskriterier for tilskudd fra stat og kommune

Kirkeordningen bør gis en særskilt status til forskjell fra underliggende regelverk og være beskyttet gjennom særskilte krav til endring. Kirkeordningen vedtas av Kirkemøtet.

Kirkeloven og Kirkeordningen må ses i sammenheng. De vil ha forskjellig status og innhold, men de må være samstemte i den forstand at de ikke står i motstrid til hverandre på noe punkt. Det er videre viktig at det etableres prosedyrer som sikrer at det heller ikke oppstår motstrid ved senere endringer av Kirkeloven og Kirkeordningen. Kirkemøtet mener derfor at Kirkeloven og Kirkeordningen bør utarbeides parallelt med god kontakt mellom politiske myndigheter og kirkens egne organer. Kirkemøtet må vedta Kirkeordningen før Stortinget vedtar Kirkeloven. Kirkelige organer på alle nivåer vil, ut fra kirkens demokratiske struktur, på forskjellige måter delta i dette arbeidet. Det vil samtidig bli behov for å utarbeide overgangsordninger.

Kirkemøtet viser til at Kirkerådet har satt i gang et utredningsarbeid mht status, innhold og sammenheng mellom Kirkeloven og Kirkeordningen.

2. Fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke

(Mindretallet – 1 stemme)

2.1 Utvikling av Den norske kirke som grunnlovsforankret folkekirke

Demokrati

Gjennom mange år og mange reformer har Den norske kirke bygget opp en rådsstruktur og et kirkelig demokrati. Det er bred enighet om at dette demokratiet stadig bør styrkes og videreutvikles. Det er viktig at en i den aktuelle situasjonen ikke underkjenner dette demokratiet. Når alle menighetsråd og fellestråd er spurt om deres mening, må en og tillegge deres mening vekt.

På det tidspunkt som Kirkemøtet avholdes, ser det ut til at høringsuttalelsene fra menighetsrådene fordeler seg om lag 50/50 på de to hovedmodellene for en fremtidig kirkeordning: grunnlovsforankret folkekirke og lovforankret folkekirke. Samtidig viser kommunenes høringsuttalelser så langt at omlag to tredeler av kommunene går inn for å bevare statskirkeordningen og at bare en femdel av kommunene går inn for en lovforankret folkekirke. Dette viser klart at det ikke finnes noen samlende oppfatning av valg av hovedmodell for en framtidig kirkeordning verken blant kirkens medlemmer eller i folkevalgte organer. Kirkemøtet mener at en så dyptgripende endring i folkets forhold til kirke og religion som en oppheving av statskirkeordningen innebærer, må ha som forutsetning at den valgte løsning er samlende. Dette er avgjørende for at Kirkemøtet anbefaler at statskirkeordningen videreføres som en grunnlovsforankret folkekirke.

Det er gjennomført betydelige og nødvendig reformer av Den norske kirke de siste 90 år. Tenkningen om kirken som trossamfunn har bidradd vesentlig i den prosessen. Det har tilført Den norske kirke en høy grad av selvstyre. Kirkemøtet er klar for en videreføring av reformarbeidet.

Folkekirkeforståelsen

Visjon: Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Den norske kirkes hovedmål er at den skal være

- bekjennende, ved at vi stadig blir fornyet i troen på den treenige Gud,
- misjonerende, ved at vi lokalt og globalt vitner om forsoningen i Jesus Kristus,
- tjenende, ved at vi viser omsorg for medmennesker og arbeider for fred, rettferdighet og vern om skaperverket,
- åpen, ved at vi bygger fellesskap der det finnes respekt for ulikheter.

Tverrgående perspektiver: Det er en forutsetning at disse perspektiver blir innarbeidet på alle felt og nivåer: menneskeverd og menneskerettigheter, kjønn og likestilling, kulturelt mangfold og urfolks rettigheter, kontakt og samarbeid med andre kirker, tilrettelegging for og integrering av mennesker som er fysisk og psykisk utviklingshemmet, rekruttering og frivillig tjeneste.

Allmenne livserfaringer

Kirkemøtet har i sin uttalelse om "Den norske kirkes identitet og oppdrag"(2004) pekt på at det å være folkekirke er en måte å være kirke på som gir kirken en spesiell egenart.

Denne egenart framhever særlig sterkt kirkens allmenne karakter.

De dominerende relasjoner mellom folk og kirke er ikke nødvendigvis de individuelle trosopplevelser, men også de allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser. Det er det hverdagslige liv som søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, og utav dette fostres tro. I nevnte uttalelse om kirkens identitet og oppdrag sies det slik: "Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv, og i øvrig virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold."

Kirken i samfunnet.

I dag er uttrykket religion i det offentlige rom blitt mer og mer viktig.

Den norske kirke er et trossamfunn. Samtidig er Den norske kirke som folkekirke noe som går ut over de grenser som trossamfunnsbegrepet definerer..

Derfor er det viktig for Kirkemøtet å ta høringene som nå kommer i dypeste alvor. De handler om mye mer enn byråkratiske ordningsspørsmål De handler om hvordan den lokale tilhørigheten til nåden skal legges til rette

Kirkemøtet vil framholde at i en kultur vil det til enhver tid vil være et behov for livsmarkeringer. Dette er et behov som springer ut av og er en del av de alminnelige livsprosesser. I en kultur gir det seg uttrykk i enkelt menneskets opplevelse av tilhørighet til et slikt fellesskap. For folk flest er det folkekirkens tjenester som representerer dette fellesskapet. Kirken er det sted folk kommer sammen når de søker et rituellet uttrykk. For en kirke er det en oppgave å ivareta denne tilhørighetsfølelse fordi det ivaretar det hele menneskets livsbehov. Nettopp frykten for å miste en slik tilhørighet viser seg i høringsmaterialet i de fleste begrunnelser for å videreføre statskirkeordningen.

Innen rammen av en demokratisk rettstat vil statens forpliktelse til ett bestemt livssyn bidra til å fastholde religion som en del av det offentlige rom og hindre en fortrenging av denne viktige delen av samfunnet til privatsfæren. Det vil bevisstgjøre statens oppgave i å tilrettelegge for religionsutøvelse, og det vil være et vern for minoritetene mot dominerende livssynsgrupperinger

Statskirka og livssynsfrihet

I likhet med Gjønnnes-utvalgets flertall mener Kirkemøtet at statskirkeordningen slik den er ordnet i dag ikke bryter med en juridisk forståelse av menneskerettighets-konvensjonene (s.80-81). Norske borgere nyter en grunnleggende frihet til å utøve eget livssyn. Likedan har tros- og livssynssamfunnene frihet til å organisere seg og drive sin virksomhet i samsvar med sin egenart.

Videre er alle tros- og livssynssamfunn sikret økonomiske likebehandling. Slike ordninger er utviklet i vårt lovsystem samtidig med at statskirkeordningen har bestått. De ordninger som er tilrettelagt for livssynsminoritetene i Norge må sies å være av de bedre. En demokratisk rettsstat som er bundet til ett bestemt livssyn har en spesiell forpliktelse til å sørge for at livssynsminoritetene har fulle rettigheter og likeverdige ordninger. Slik kan statskirkeordningen fremdeles ivareta livssynsminoritetenes rettigheter og interesser.

Det er videre gjort til et poeng at kongen ikke har livssynsfrihet. Spørsmålet om kongens livssyn er knyttet til de konstitusjonelle vilkår for monarkiet og skiller seg for så vidt ikke fra andre plikter som påhviler kongen i kraft av å være konge.

Når det gjelder grunnlovens § 12, som omhandler statsråders bekjennelsesplikt, foreligger det flere forslag til hvordan en både kan ivareta statsrådenes tros- og livssynsfrihet og det statlige kirkestyres legitimitet.

Den norske kirkes rolle som dominerende trossamfunn er en utfordring i et stadig mer pluralistisk samfunn. Men denne utfordringen springer ikke ut av statskirkeordningen som sådan. Utfordringen er klassisk i alle sammenhenger der det dreier seg om en dominerende majoritet og flere små minoriteter og må behandles som et forhold mellom en majoritet og minoriteter. Kirkemøtet kan ikke se at forslaget med en lovforankret folkekirke i seg selv løser de utfordringene som ligger i de andre tros- og livssynssamfunnenes minoritetssituasjon.

I debatten om statskirkeordningen er det nærmest tatt for gitt at en tiltakende pluralisering av samfunnet umuliggjør en statskirkeordning. Denne debatten må utdypes og føres videre før endelige konklusjoner kan trekkes.

Hovedstandpunkt

Ut fra disse overveielser går Kirkemøtet inn for modellen til mindretall II i utvalget, i utredningen kalt "grunnlovsforankret folkekirke", som hovedmodell for ordningen av forholdet mellom staten og Den norske kirke i fremtiden som kan uttrykkes i følgende punkter:

1. Statskirkeordningen er den kirkeordning som best legger til rette for en utvikling av Den norske kirke som en folkekirke. Kirkemøtet har merket seg de mange innvendinger som har kommet fra forskjellig hold om at de to andre kirkemodellene som er foreslått, ikke ivaretar den folkekirkelige egenart på en betryggende måte. Kirkemøtet har her særlig lagt merke til høringsuttalelsenes vektlegging av
  - at Den norske kirke best kan utvikles og reformeres vider innen rammen av en statskirkeordning
  - at nåværende kirkeordning er en god ramme for en grunnleggende følelse av tilhørighet i samfunnet

- at det ikke må gjøres endringer som fratrar noen følelsen av tilhørighet til kirken
  - at det ikke etableres ordninger som i praksis innfører kriterier i tillegg til dåpen for å ha fulle rettigheter i kirken
  - kirkens rolle som kultur- og tradisjonsbærer i folket
  - at nåværende kirkeordning ikke er i strid med de allmenne rettigheter til religionsfrihet
  - verdien av et felles samlingssted for rituell handling
  - de konstitusjonelle følger av at statskirkeordningen avvikles
2. Statskirkeordningen synes å være den beste ramme for en videre demokratisering av kirken. Kirkemøtet har merket seg høringsinstansenes grunnleggende mistillit til det kirkelige demokrati slik det fungerer og praktiseres i dag. Utvikling av det kirkelige demokrati er i dag det største reformbehov i kirken. Kirkemøtet vil fraråde at det etableres en ”lovforankret folkekirke” før det er utviklet og vunnet erfaringer med en styringsstruktur i kirken som bedre enn i dag ivaretar medlemmenes innflytelse på beslutningsprosessene.
  3. Statskirkeordningen innen rammen av en demokratisk rettsstat styrker religionens plass i det offentlige rom, bidrar til å sikre og trygge minoritetenes livssynsinteresser og legger et fundament for en aktiv livsytens- og religionspolitikk i samfunnet.

Dette innebærer at grunnlovens bestemmelser om statens offentlige religion og kongens kirkestyret i hovedsak kan videreføres. Det er likevel et behov for endringer i grunnlovens § 12, og bestemmelsen i § 2 om forpliktelsen til å ”opdrage deres Børn i samme” kan fjernes.

3. Andre høringstemaer

3.1 Demokrati og valgordninger

Gjennom mange år har Den norske kirke i sitt reformarbeid bygd opp en rådsstruktur og et reelt kirkelig demokrati. Kirkemøtet deler like fullt de synspunktene, både fra kirkelige høringsorganer og politiske innspill, som understreker at demokratiet i kirken må utvikles videre, uavhengig av tilknytning til staten.

Kirkemøtet vil slå fast at det aldri må være tvil om at kirkestyre er alle medlemmers ansvar. Kirkemøtet har derfor som klar målsetting å videreutvikle en kirkeordning som skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg og la seg velge til kirkens organer. Reformarbeidet har de siste årene gitt støtte til forsøk hvor det legges til rette for større engasjement og økt valgdeltakelse ut fra de valgordninger kirken nå har. Kirkemøtet har merket seg at svært mange lokalkirkelige høringsinstanser understreker at valgordningene må sikre en bedre valgdeltakelse og styrke representativiteten. Mange viser til positive erfaringer med menighetsrådsvalg lagt samtidig med Stortingsvalget. Erfaringer fra disse forsøkene vil bli brukt i arbeidet med å videreutvikle nominasjons- og valgordninger.

Kirkens valgordningen på soknenivå er i dag grunnleggende demokratisk. Dåpen er eneste kriterium for medlemskap. Det er allmenn stemmerett og valgbarhet for alle døpte kirkemedlemmer over en viss alder (18 år, forsøk med stemmerettsalder fra 15 år). Enhver

gruppe på 10 stemmeberettigede eller flere har rett til å fremme alternative valglister. En videreutvikling av demokratiet på dette nivået må sikte mot bedre nominasjonsprosesser.

Økt bruk av direktevalg på nivåene over soknet støttes av om lag en tredjedel av de kirkelige høringsinstansene så langt. Samtidig mener mange at soknet som det grunnleggende nivået i kirken sikres best ved en gjennomgående innflytelse og representasjon helt til topps i kirkens organisasjon. Kirkemøtet ber om at endrede valgordninger til bispedømmeråd og Kirkemøtet blir utredet, herunder kombinasjonen mellom direkte og indirekte valg. Skal en fremtidig kirkeordning styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkeorganisasjonen, må både nominasjons- og valgordninger til mellommenhet(er) og Kirkemøtet sikre soknene nødvendig representasjon.

Kirkemøtet deler utvalgets forståelse av at det kirkelige demokrati begrunnes ut fra prinsippet om det allmenne prestedømmet som likestiller alle kirkens medlemmer d.v.s. alle døpte. Samtidig har Den norske kirke, som omtalt i premissene, en ordinert tjeneste, embetet, med en teologisk og organisatorisk relativ selvstendighet. Kirkemøtet mener at direkte representasjon for den ordinerte tjeneste i kirkelige organer ved siden av de medlemsvalgte medlemmene, ivaretar kirkens særpreg samtidig som kirken i sin struktur og sine valgordninger er grunnleggende demokratisk.

Kirkemøtet mener modellen med en lovforankret folkekirke hvor kirkelige organer får større myndighet, gjør en videreutvikling av det kirkelige demokrati nødvendig, som ivaretar alle kirkens medlemmer, og som skal tjene til å utløse større deltakelse og engasjement.

3.2 Finansieringsordning for Den norske kirke

Fremtidig finansieringsordning for Den norske kirke er en stor og viktig sak for kirken. Kirkemøtet har merket seg at usikkerhet rundt finansieringsordningen har vært medvirkende til at mange kirkelige høringsinstanser synes det er vanskelig å ta stilling til hovedspørsmålet i høringen.

Finansieringsordningen har også betydning for kirkens organisering. Men i høringsuttalelsen vurderer Kirkemøtet finansieringsordningen primært ut fra kirkens fremtidige forhold til staten.

Stat–kirke–utvalget har drøftet ulike løsninger. Hovedalternativet er enten en ren offentlig finansiering eller en form for medlemsbasert finansiering (medlemskontingent eller obligatorisk livssynsavgift) eller en kombinasjon mellom disse. Kirkemøtet er overrasket over at alternativet med livssynsavgift ikke er kommet med i høringen. Kirkemøtet har vurdert de ulike alternativene i lys av de grunnleggende premissene som det har lagt til grunn for den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke. I denne sammenheng mener Kirkemøtet at det særlig er grunn til å vektlegge følgende:

3.2.1 En aktivt støttende tros- og livssynspolitik

Tros- og livssynsmessige uttrykk har en naturlig plass i samfunnets liv og representerer viktige samfunnsbyggende funksjoner og fellesgoder i og for samfunnet. Det er viktig at samfunnet legger til rette for at tros- og livssynssamfunnene får gode rammebetingelser, slik at de sikres reell frihet til å utøve sin tro og sitt livssyn.

Nylig har Storting og regjering iverksatt en trosopplæringsreform med bakgrunn i den store verdi tro og livssyn har for samfunnet. Offentlig finansiering er med på å sikre grunnvilkårene

for en videreutvikling av tro og livssyn. Dette gjelder alle tros- og livssynssamfunn i Norge og må anses som et konkret utslag av statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik.

Målet om likebehandling og prinsippet om ikke-diskriminering må særlig vektlegges i et samfunn som har en majoritetskirke som også er statskirke. I et pluralistisk samfunn der folkekirken ikke har en ordning med egen kirkeskatt, slik våre naboland har, vil en offentlig finansiering av kirken kunne fremstå som problematisk. Alternativet vil være medlemsfinansiering. Kirkemøtet mener medlemsfinansiering vil kunne svekke det offentliges ansvar. Religionsfrihet og retten til fri trosutøvelse er menneskerettigheter fastsatt i Grunnloven. Dette er grunnleggende rettigheter i samfunnet på linje med tilgangen til utdanning, helse og kultur. Staten har et hovedansvar for å finansiere slike fellesgoder. Kirkemøtet mener derfor at det offentlige bør bære et hovedansvar for finansieringen av tros- og livssynssamfunn.

3.2.2 En samlet, samordnet og enhetlig finansieringsordning og en tilstrekkelig, stabil og forutsigbar økonomi

I forbindelse med en fremtidig ordning for forholdet stat – kirke, er det meget viktig for Kirkemøtet at en finner frem til en finansieringsordning som sikrer kirken et tilstrekkelig og forutsigbart ressursgrunnlag og en samlet og samordnet økonomi. Dette var også en entydig tilbakemelding fra høringsinstansene etter Kirke – stat-utredningen (Bakkevig) og var et sentralt anliggende da Kirkemøtet behandlet utredningen *Ressursgrunnlaget for Den norske kirke* (KM 11/04).

For Kirkemøtet er det avgjørende at en fremtidig finansiering, uavhengig av ordningen av forholdet stat – kirke, sikrer folkekirken som landsdekkende kirke. Dette er et massivt krav fra de kirkelige høringsinstansene. Dagens finansieringsordning har vært kjennetegnet av vilje til å sikre evangeliets forkynnelse og kirkelige tjenester i hele landet og for landsmenn i utlandet.

Dagens todelte finansieringsordning, hvor staten har ansvaret for utgifter til prestedtjenesten og til regionale og sentrale kirkelige organer, mens kommunene har ansvar for kirkebygg, personell og virksomheten lokalt, har både svake og sterke sider. Det er dokumentert betydelige forskjeller i kommunenes bevilgninger til kirkelige formål. Dette gjør at folkekirken som en landsdekkende kirke er sårbar. Dette tilsier at fordelingen av finansieringsansvar mellom kommune og stat bør endres for å få en mer samordnet og enhetlig finansieringsordning og sikre en regional likebehandling. Statlig finansiering vil også sikre forpliktelsene overfor døve og andre språklige minoriteter. En finansieringsordning kan være et virkemiddel for å bevare den nødvendige kontakten mellom den lokale kirke og kommunene. Kirkemøtet ønsker at dette synspunktet også vektlegges i den videre drøfting av finansieringsmodeller.

3.2.3 Staten med et finansielt hovedansvar

Kirkemøtet støtter i hovedsak anbefalingen fra utvalgets flertall der det statlige tilskuddet dekker lønninger og tilknyttede personal/driftskostnader, mens kommunene dekker bygging, forvaltning, vedlikehold og drift av kirkebygg.

Kirkemøtet forstår det slik at dette vil innebære at de oppgaver som kirkelige organer er tillagt innenfor dagens kirkelov og som dekkes over offentlige bevilgninger (også trosopplæringsmidler), i en ny ordning bør samles og dekkes over statsbudsjettet med unntak av utgifter til kirkebygg. Kirkemøtet mener dette fremstår som den beste ordningen. Ved et slikt grep oppnås en helhetlig finansiering av den kirkelige virksomhet i soknene. Dernest

oppretholdes tilknytningen mellom kommune og kirke, noe som vil være et bidrag til å bevare kirkens plass og posisjon i lokalsamfunnet. Det vil likevel være behov for en nærmere klargjøring mellom statens og kommunenes ansvar. Finansieringsordningen bør hjemles i en ny Kirkelov.

En statlig finansiering vil også gjøre det enklere å ivareta nasjonale oppgaver og internasjonale og økumeniske forpliktelser.

Kirkemøtet vil imidlertid understreke at utgiftsnivået til kirkebygg er svært ulikt fra kommune til kommune. Det vil derfor være behov for å drøfte statlige tilskudds- og utjevningsordninger, slik utvalget foreslår. Dette gjelder særlig fredede og verneverdige kirker.

Stat – kirke-utvalget peker på at statlig finansiering vil kunne medføre en standardisering som ikke tar tilstrekkelig hensyn til lokale behov for differensiering og fleksibilitet, og binde opp for stor del av økonomien til sentrale organers virksomhet. Kirkemøtet mener det vil være en særlig utfordring i det videre arbeidet å finne frem til rettferdige og effektive fordelingsordninger som ivaretar nasjonale og helhetskirkelige behov, lokalkirkens behov og behovet for differensiering og fleksibilitet. Kirkemøtet mener kirkens organer må prioritere arbeidet med ny finansieringsordning, også modeller som kombinerer grunntilskudd, aktivisetsbaserte tilskudd og andre faktorer.

Uansett hvem som får ansvar for gravferdsforvaltningen, mener Kirkemøtet at kommunene fortsatt må ha det økonomiske ansvaret for kirkegårdene.

3.2.4 Behovet for økte ressurser

Kirkelige organer, de politiske partiene på Stortinget og KA har gjentatte ganger understreket behovet for og nødvendigheten av økte ressurser til kirken. Kirkerådet har utredet ressursbehovet i Den norske kirke og behovet for kirkelig bemanning, som også stat–kirke-utvalget referer til. Sammenliknet med ressursbruken i andre folkekirker ligger Den norske kirke lavt. Kirkemøtet anser situasjonen som bekymringsfull. Dette gjelder også det store etterslepet på vedlikehold av kirkebygningene. Manglende ressurstilgang vil særlig true Den norske kirke som en landsdekkende kirke.

I mange menigheter, organisasjoner og institusjoner sørger frivillig givertjeneste, ofringer og innsamlingsaksjoner for at nødvendig virksomhet opprettholdes. En stor dugnadsinnsats og betydelige gaveinntekter sikrer både at kirker og menighetshus fremstår som tjenlige redskaper for virksomheten. Kirkelige høringsinstanser er opptatt av at dette engasjementet må videreføres og stimuleres. Forutsetningen er at en solid grunnfinansiering ivaretar kirkens grunnleggende oppgaver på en god måte.

3.2.5 Medlemskontingent

Utvalget foreslår at de offentlige bevilgninger kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke menighetens øvrige virksomhet.

Kirkemøtet mener, i tråd med mange kirkelige høringsinstanser, at en medlemsavgift kan bli oppfattet som en betaling for tjenester som kirken utfører overfor sine medlemmer. Dette vil svekke dåpen som eneste medlemskriterium. Flere høringssvar fra menigheter viser klart at man ikke ønsker utvikling mot en ”foreningskirke”, noe som en medlemskontingent kan oppleves å bidra til. Den norske kirke som folkekirke er derfor ikke tjent med å finansiere virksomheten med medlemskontingent.

Ut fra Kirkemøtets sterke fokusering på det offentliges ansvar for en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og den store frivillige finansieringen som finner sted i mange menigheter i dag, mener Kirkemøtet at det nå ikke er aktuelt å vurdere en medlemsavgift. En medlemsavgift vil raskt svekke forståelsen av at det offentlige vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk.

3.2.6 Livssynsavgift

Kirkemøtet mener det ved en senere anledning kan være aktuelt å vurdere innføring av en allmenn livssynsavgift. En allmenn livssynsavgift fastsatt av statlige myndigheter og innkrevd av alle over skatteseddelen med en tilsvarende reduksjon i skattenivået, kan være en mulig ordning som markerer tros- og livssynssamfunnenes egenart og særlige rolle i samfunnet. Den vil i mindre grad gi mulighet for politisk styring.

Kirkemøtet vil imidlertid oppfordre staten til å bygge ut allmenne ordninger som skattefradrag for å stimulere til frivillig givertjeneste. Dette er med på å vri privat forbruk over mot ”investeringer” som kommer fellesskapet til gode.

3.2.7 Andre spørsmål

Kirkemøtet går ikke inn på sentrale eller nasjonale oppgaver knyttet til Sjømannskirken, Døvekirken, Nidarosdomen, institusjonspresttjenesten, feltpresttjenesten og spesielle prosjekter, da Kirkemøtet forutsetter at slike ordninger vil videreføres. Tilsvarende må finansieringsordningen sikre nødvendige ressurser til samisk kirkeliv og til arbeidet med å bedre tilretteleggingen for funksjonshemmede.

Kirkemøtet vil likevel vise til den spesielle situasjonen Døvekirken og kirken på Svalbard er i. Det må være et statlig anliggende at døve skal få delta i religiøst liv på likeverdig grunnlag som hørende. Dette forutsetter en forutsigbar og tilstrekkelig økonomi.

Kirkemøtet viser til at situasjonen for kirken på Svalbard er spesiell rent forfatningsmessig. Dette må tas hensyn til ved utformingen av ny kirkeordning.

3.3 Gravferdsforvaltningen

Stat – kirke-utvalget ser fordeler og ulemper med både en kirkelig og en kommunal forvaltning av gravferdsordningen.

Stat – kirke-utvalgets flertall (17 av 20 medlemmer) mener forvaltning av gravferd er en allmenn oppgave som må ivaretas av det offentlige og anbefaler som hovedprinsipp at kommunen skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, men utvalget åpner for at en lokalt kan overlate dette til kirkelige instanser. Mindretallet på 3 medlemmer anbefaler at kirkelig fellesråd beholder ansvaret, både fordi langt de fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer og fordi kirkebygg og kirkegårder de fleste steder utgjør en integrert helhet.

Gravferdsforvaltningen bør fortsatt ligge i kirkelig fellesråd

(Dette har tilslutning fra 12 medlemmer i komiteen.)

Kirkemøtet mener det er grunn til særlig å vektlegge følgende retningslinjer i forbindelse med gravferd:

- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn
- gravferd skal så langt som mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever.

Gravferdsforvaltning og gravferdsseremonier er ofte tett sammenvevd fordi døden reiser religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle spørsmål. Kirkemøtet mener, i motsetning til utvalgets flertall, at det prinsipielt og praktisk er vanskelig å skille mellom hva som er de juridiske og praktisk-administrative ordninger og oppgaver i forhold til de religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle oppgavene. Kirkemøtet ønsker ikke en livssynsnøytral utvikling på bekostning av de religiøse og livssynsmessige aspektene, som for svært mange mennesker nettopp blir fokusert og nærværende i møte med døden. Et tros- og/eller livssynssamfunn vil ha de beste forutsetninger for å møte ønsker om ulike gravskikker og ritualer knyttet til død, sorg og gravferd på en tilstrekkelig sensitiv måte. Fellestrådene har utviklet stor kompetanse når det gjelder å vise omsorg og respekt samtidig som det er ervervet mye erfaring og kunnskap også om behov og skikker i andre tros- og livssynssamfunn. Livssynsmessig forankring må i lys av dette ikke anses som et handikap, men som en ressurs, ikke minst i en tid med et livssynsmessig mangfold. En rekke trossamfunn anser det som mer problematisk at et ikke-religiøst/livssynsnøytralt organ ivaretar gravferdsforvaltningen.

Kirkemøtet mener derfor at kirkelig fellestråd eller tilsvarende organ på lokalt/regionalt nivå fortsatt bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen. Særlig vil det være naturlig der kirkegården omkranser kirken og utgjør en integrert helhet.

Kirkemøtet mener det likevel er grunn til på dette området å understreke minoritetenes livssynsmessige behov i et pluralistisk samfunn. Det er selvsagt ikke bare Den norske kirke som majoritetskirke som kan ivareta dette. Men kirkelig fellestråd har lang erfaring med å legge forholdene til rette både for Den norske kirkes medlemmer og for medlemmer av andre tros- og livssynssamfunn. Det er meget få klager på at dette ikke har fungert. Brukerundersøkelsen som TNS Gallup gjennomførte for KA i 2004 viste at brukertilfredshet på gravferdstjenesten sammenlignet med andre kommunale tjenester skåret høyest. Ingen annen offentlig tjeneste har oppnådd så høy brukertilfredshet.

Religionsfrihet, likebehandling og at alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn, vil være en konstant utfordring for det organ som står for gravferdsforvaltningen. Forvaltningsansvaret bør derfor legges til et organ som har god forståelse for denne siden av gravferdsforvaltningen. Kirkemøtet kan heller ikke se at utvalget har lagt frem materiale som viser at dagens forvaltningspraksis er problematisk.

På mindre steder med få innbyggere og små sokn, vil ansatte ofte ha kombinasjonsstillinger, for eksempel kirketjener og graver. Slike ordninger vil bli vanskelig dersom forvaltningen av gravferd legges til kommunen.

Kirkemøtet mener imidlertid at forvaltningsansvaret fortsatt bør kunne overdras til kommunen der forholdene ligger til rette for det. Ikke minst vil dette være aktuelt i byer og på steder der gravlundene ikke er lagt til kirkens nære omgivelser. Dette fungerer i dag i noen få kommuner og det er lite press fra kommunene om å overta dette ansvaret.

Kirkemøtet mener det i fremtiden, for å ivareta tros- og livssynsfriheten, i større omfang enn nå bør anlegges kirkegårder/ gravlunder uavhengig av kirkebygget, men vil se det som et stort tap dersom kirkens medlemmer ikke fortsatt kan gravlegges i tilknytning til sin kirke. Å gravlegges i vigslet jord og nær kirken har lange og dype tradisjoner i vårt samfunn. Men dette tilsier at også tilsvarende ønsker fra andre tros- og livssynssamfunn bør ivaretas mht. anleggelse av gravlunder.

Kirkemøtet støtter at det offentlige bør legge til rette for å skaffe til veie verdige alternative eller livssynsflexible seremonilokaler.

Kirkemøtet støtter forslaget til stat–kirke–utvalget om at det ved utvidelser og nyanlegg bør vurderes å erstatte vigsling av hele kirkegården/ gravlunden med vigsling av enkeltfelt/enkeltgraver for å tydeliggjøre at deler av gravlunden benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Når det gjelder begrepsbruk, mener Kirkemøtet at dette bør kunne bestemmes lokalt ut fra lokale forhold, men tror folk flest finner det naturlig å bruke kirkegård, ikke minst ut fra kirkegårdens beliggenhet. Kirkemøtet har for øvrig ingen merknader til at en i større grad benytter betegnelsen gravlund, spesielt der det ikke ligger en kirke i tilknytning til gravlunden. Betegnelsen gravplass er etter Kirkemøtets mening mindre egnet.

Uavhengig av hvem som skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, støtter Kirkemøtet utvalgets forslag om å opprette et gravferdsfaglig forum i hvert bispedømme/fylke hvor involverte instanser kan samarbeide og drøfte ulike problemstillinger knyttet til gravferd, gravferdsskikker og forvaltning. Et slikt forum må få en rådgivende funksjon overfor de som har forvaltnings- og økonomiansvaret.

Det økonomiske ansvaret for drift og vedlikehold av gravlunder, arealer, bygninger (gravkapell/seremonirom) etc., er fortsatt foreslått lagt til kommunen. Kirkemøtet støtter dette.

Gravferdsforvaltningen bør ligge i kommunen

(Dette har tilslutning fra 4 medlemmer i komiteen)

Kirkemøtet mener det er grunn til særlig å vektlegge følgende retningslinjer i forbindelse med gravferd:

- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn
- Gravferd skal så langt som mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever.

Forslaget om å legge forvaltningen av gravferd til kommunene har vært lagt frem av ulike utvalg. Både Hille-utvalget (1989) og Kirke–stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) gikk inn for en slik ordning, men høringsinstansene, særlig de kirkelige organene, gikk inn for å legge forvaltningen til et kirkelig organ.

Stat–kirke-utvalget mener prinsippet om likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene taler for å overlate gravferdsforvaltningen til kommunen. Selv om kirkelige fellestråd i dag tar tilbørlig hensyn til reaksjoner som er kommet fra tros- og livssynssamfunn og utfører forvaltningen til alles tilfredshet, vil enkelte likevel oppleve et kirkelig forvaltningsansvar som problematisk.

Kirkemøtet mener at i et flerkulturelt samfunn må Den norske kirke ta hensyn til andre tros- og livssynssamfunn. Kirken bør primært fungere ut fra sin egenart og ikke pålegges å ivareta offentlige oppgaver som gravferdsforvaltningen. Forvaltningsoppgaver, bl.a. klagesaker (går til bispedømmerådet i dag), for eksempel om flytting av lik, oppleves som en belastning. Dette er oppgaver som derfor bør ivaretas av det offentlige, for eksempel av

fylkesmannen. Dette tilsier at statlige eller kommunale organer bør ta seg av gravferdsforvaltningen.

Siden finansieringsansvaret for kirkegårdene ligger hos kommunen, mener Kirkemøtet det vil være hensiktsmessig at kommunen også har forvaltningsansvaret. En lang rekke av de oppgaver som skal utføres på kirkegården av anleggsmessig og driftsmessig art vil dessuten kommunen ha god kompetanse innenfor.

Kirkemøtet slutter seg derfor til stat–kirke–utvalgets flertall og mener gravferdsforvaltningen er en allmenn oppgave som bør ivaretas av det offentlige.

Det offentlige organ som forestår forvaltningen, må pålegges å utføre denne på en slik måte at en imøtekommer de ulike livssynsmessige og kulturelle behov og skikker. Møtet med pårørende og tilretteleggingen på gravlunden må utføres på en verdig måte. Før gravferdsloven ble vedtatt i 1997 ivaretok kommunene i stor grad gravferdsforvaltningen på en tilfredsstillende måte.

En slik ordning bør ikke være til hinder for at kommunen kan inngå avtale med Den norske kirke om å overføre ansvaret til et kirkelig organ der dette er hensiktsmessig. Kirkemøtet mener det i fremtiden, for å ivareta tros- og livssynsfriheten, i større omfang enn nå bør anlegges kirkegårder/ gravlunder uavhengig av kirkebygget, men vil se det som et stort tap dersom kirkens medlemmer ikke fortsatt kan gravlegges i tilknytning til sin kirke. Å gravlegges i vigslet jord og nær kirken har lange og dype tradisjoner i vårt samfunn. Men dette tilsier at også tilsvarende ønsker fra andre tros- og livssynssamfunn bør ivaretas mht. anleggelse av gravlunder.

Kirkemøtet støtter at det offentlige bør legge til rette for å skaffe til veie verdige alternative eller livssynsflexible seremonilokaler.

Kirkemøtet støtter forslaget til stat–kirke–utvalget om at det ved utvidelser og nyanlegg bør vurderes å erstatte vigsling av hele kirkegården/ gravlunden med vigsling av enkeltfelt/enkeltgraver for å tydeliggjøre at deler av gravlunden benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Når det gjelder begrepsbruk, mener Kirkemøtet at dette bør kunne bestemmes lokalt ut fra lokale forhold, men tror folk flest finner det naturlig å bruke kirkegård, ikke minst ut fra kirkegårdens beliggenhet. Kirkemøtet har for øvrig ingen merknader til at en i større grad benytter betegnelsen gravlund, spesielt der det ikke ligger en kirke i tilknytning til gravlunden. Betegnelsen gravplass er etter Kirkemøtets mening mindre egnet.

Uavhengig av hvem som skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, støtter Kirkemøtet utvalgets forslag om å opprette et gravferdsfaglig forum i hvert bispedømme/fylke hvor involverte instanser kan samarbeide og drøfte ulike problemstillinger knyttet til gravferd, gravferdsskikker og forvaltning. Et slikt forum må få en rådgivende funksjon overfor de som har forvaltnings- og økonomiansvaret.

Det økonomiske ansvaret for drift og vedlikehold av gravlunder, arealer, bygninger (gravkapell/seremonirom) etc., er fortsatt foreslått lagt til kommunen. Kirkemøtet støtter dette.

3.4 Eierskap

Departementet har i sitt høringsbrev reist spørsmålet om eierskap til kirkene. Dette er overraskende, da det ikke finnes andre tradisjoner knyttet til eierskap enn at kirkene er soknets eiendom. Kirkemøtet mener likevel at det vil være aktuelt å diskutere eierskap av fredete og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

3.4.1 Kirkebyggene

Stat – kirke-utvalget anbefaler en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond ved en kirkeordning med lovforankret kirke. Flertallet anbefaler at kirkelige organer trer inn i de rettslige posisjoner som departementet i dag har. Når det gjelder eiendommer og kirkefond som ikke er eid av private eller av soknene, foreslår stat – kirke-utvalget at disse i sin helhet overføres til Den norske kirke, mens eiendommer til øvrige kirkebygg m.m. som i dag anses som statlige, bør vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Kirkemøtet støtter disse forslagene.

Kirkemøtet er opptatt av at menighetene får kirkebygg som dekker menighetens bruksbehov. Mange menigheter må vente i mange år før kommunene tar ansvar for å reise helt nødvendige kirkebygg. En ny kirkeordning må bidra til at alle menighetene får tjenlige kirkebygg.

3.4.2 Fredede og verneverdige kirker

Kirkemøtet viser til premissdelen som understreker kirkenes betydning både i lokalsamfunnet og som kilde til forståelse av norsk kulturarv. Stat – kirke-utvalget foreslår at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk. Det vil være behov for å foreta en gjennomgang av hvilke kirker som skal vernes og ivaretas av det offentlige, hvilke kirker som skal ivaretas til ordinært bruk og når det er aktuelt med en kombinasjon.

Kirkemøtet støtter forslaget om at det etableres særskilte finansieringsordninger for fredete, og verneverdige kirker og for nyere kirkebygg av kulturhistorisk verdi og at det opprettes en særskilt statlig kirkeantikvarisk tilskuddsordning tilsvarende den svenske ordningen. Tilskuddet skal forvaltes av sentrale kirkelige myndigheter. En slik ordning bør også gjelde for fredete og verneverdige bygg for andre tros- og livssynssamfunn.

3.4.3 Opplysningsvesenets fond

Eiendomsretten til Opplysningsvesenets fond bør nå finne en politisk løsning. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke. Dette er i samsvar med tidligere anbefalinger fra Kirkemøtet og andre kirkelige organer. Kirkemøtet forutsetter at det ikke foretas disposisjoner som svekker fondet før eierforholdene er endelig avklart.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Hans Petter Jahre

Disse hadde ordet:

Marit Tingelstad, Trygve Wyller, Ingrid Vad Nilsen, Harald Gundersen, Jørn Fevang, Henny Koppen, Odd Bondevik, Marit Hermstad, Ole D. Hagesæther, Vidar L. Haanes, Åge Søsveen,

William Pedersen, Oddvar D. Andersen, Laila Riksaasen Dahl, Trygve Wyller, Harald Gundersen, Petter Dahle, Marit Tingelstad, Ole Øystein Lindebø, Rolf Steffensen, Edvard-Olav Stenbakk, Bjørn Ingvald Eidsvåg, Ole Elias Holck, Petter Dahle, Arne Dag Kvamsøe, Ernst Baasland, Olav Skjevesland, Lars Erlend Kielland, Petter N. Dille, Knut Holter, Ingrid Vad Nilsen, Ole Christian Kvarme, Per Oskar Kjølaas, Astrid U. Øygard, Inga Marie Nordstrand, Inga Karlsen, Vidar L. Haanes, Helga Haugland Byfuglien, Roar P. Strømme, Jenny S. Moe, Marit Tingelstad, Hans Petter Jahre.

Endringsforslag til 1. innstilling

Trygve Wyller:

”Kirkemøtet registrerer at menighetsrådenes høringssvar hittil viser at minst halvparten fortsatt ønsker en grunnlovsforankret folkekirke mens den andre halvparten ikke ønsker det. Det er ikke mulig å spekulere over årsakene til at menighetsrådene er delt på denne måten. Men det er god grunn til å tenke seg at ønsket om en fortsatt grunnlovsforankret kirke handler om mye mer enn kirkeordning.

Kirkemøtet mener at den situasjon som er oppstått ved at høringssvarene for annen gang viser en mye større motstand mot å oppheve den grunnlovsforankrede folkekirken enn det et tydelig flertall i et nasjonalt utvalg har gått inn for, er alvorlig.

Uavhengig av hvordan kirkens relasjon til staten blir organisert, mener Kirkemøtet at det er avgjørende å styrke det kirkelige demokrati og å sikre lokalt selvstyre.

Kirkemøtet mener det vil være et kirkelig tilbakeslag å komme i den situasjon der det er et markant misforhold mellom lokale og nasjonale høringssvar i kirken. For at kirken skal videreføre sin grunnleggende forankring i folk og lokalmenighet er det derfor mer enn noensinne viktig å søke etter samlende løsninger. Det ser ikke ut til at hverken Gjønnesutvalgets alternativ 1 (grunnlovsforankret folkekirke) eller alternativ 2 (lovforankret folkekirke) er samlende i kirken. I høringsprosessen er det imidlertid fremkommet andre forslag som tilstreber kompromissløsninger i skjæringspunktet mellom alternativ 1 og 2. Kirkemøtet mener at alle forsøk på å nå frem til en samlende løsning vil være historisk nødvendige både for kirken og for forholdet mellom kirken og folket i overskuelig fremtid.

Kirkemøtet respekterer naturligvis høringsprosessens krav om å avgi et svar i forhold til de svaralternativer som departementet har utformet. Samtidig må Kirkemøtet som Den norske kirkes øverste organ i denne saken også ta sitt helhetskirkelige ansvar på alvor. I den kompliserte situasjonen som nå er oppstått vil derfor Kirkemøtet verken anbefale alternativ 1 eller 2. I stedet vil Kirkemøtet oppfordre kirkeledelsen til å gå i dialog med ulike miljøer i kirken og med de politiske myndigheter for å bidra til å utvikle det som kan bli en mer samlende og kirkelig bedre forankret ordning av forholdet mellom kirke og folk i det fremtidige Norge.”

Harald Gundersen:

Nytt pkt. i vedtaket:

1. (Uttalelsen i sin helhet, slik den måtte bli)
2. Kirkemøtet delegerer til Kirkerådet, at dersom det er betydelig grunn til å tro at regjering og Storting vil gå inn for en annen hovedløsning enn det som fremkommer i Kirkemøtets

høringssvar, å vurdere om man skal fri seg fra høringssvaret for på best mulig måte å likevel ivareta høringssvarets intensjon.

- s. 1, avsnitt 2: "Kirkemøtet vil påpeke.." – stryke "fortolkes" og legge til "leses grundig".
- s. 9: 1. avsnitt under 2.1.2, siste setning – "videreføre" erstattes med "styrke".
- 2. 8, i pkt. 2.1.1. foreslås å ta inn argumentasjonen fra "Identitet og oppdrag" som vi finner på s. 5 og i mindretallets forslag s. 15. Grunnen er at "almenne livserfaringer" er viktig for å sikre en landsdekkende folkekirke.
- s. 21: Stryke siste setning i avsnitt 5. Vi kan ikke gi bestillinger til Kirkerådet i denne høringssuttalelsen.
- s. 13, siste avsnitt i pkt. 2.2.2.: stryke ordet "kort". "Rammelov" står for seg selv -> Spørsmål: Hvordan kan vi i fremtiden begrunne finansiering av det som i dag heter "forordna tjenester" og spesialtjenester, hvis det ikke ligger i en slik lov?
- s. 18 om demokrati: Ja, vi har fullt demokrati på grunnivået i Dnk (menigheten), men dette samsvarer ikke med proporsjonaliteten av myndighet mellom de ulike nivåene i Dnk. Dette må vi reflektere i pkt. 5.1
- s. 22, 3. avsnitt i pkt. 3.2.5, 3. setning: Foreslår å stryke ordet "nå". Dette ivaretas av uttalelsens datostempel.

Petter Dahle:

- s. 1, 5. avsn. i innledning, Setninga "Kirkemøtet har en spesiell status..." går ut.
- s. 3: Siste avsnitt: Føye inn "representerer" i 1. linje etter ordet "historie". (Får elles ikkje meining i setninga).

Åge Søsveen:

Avsnitt 3, s. 8 om arbeidsgiverforhold flyttes til nytt eget avsnitt, pkt. 3.2 eller 3.3 og understrekes som en hovedutfordring uansett valg av kirkeordning.

Ingrid Vad Nilsen:

- s. 21, pkt. 3.2.3, 5. avsnitt, 3. siste setning:
Stryk ny setning: "KM mener kirkens organer..."
Begrunnelse: Å legge inn et språk om aktivitetsbasert tilskudd nå, er svært uheldig.
- s. 24 siste setning i 1. avsnitt: Setningen må begrunnes eller tas ut.
- Ber om noe endring i nyanser på ordlyd i 1.1.1. (kan gjøre i samarbeid med komiteen)

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité D

Forslag til vedtak

Kirkemøtets høringssuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke

Sammendrag - Hovedsynspunkter

1. Kirkemøtets flertall mener at det er på tide å ta et nytt skritt i den kirkelige reformprosessen og endre forholdet mellom staten og Den norske kirke. Forholdet mellom staten og Den

norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn og folkekirke, og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom. Den norske kirke videreføres som en landsdekkende, åpen og inkluderende folkekirke, med dåpen som eneste medlemskriterium, og med en demokratisk struktur. Kirkemøtet legger vekt på at det skal være kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.

Kirkemøtets flertall går inn for at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke.

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning oppheves eller endres. Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. En tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det statlige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer.

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.

2. Kirkemøtet forutsetter at staten fortsatt vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og ta ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet, slik at det legges til rette for at tro og livssyn fortsatt kan fremtre også i det offentlige rom. Tros- og livssynsfriheten må sikres både som individuell og kollektiv rettighet.

Regjeringen bes sette i gang utredning av en samlet tros- og livssynspolitikk.

3. Kirkemøtet støtter Stat – kirke-utvalgets forslag om en verdiparagraf i Grunnloven som henviser til den kristne og humanistiske arv.

4. Kirkemøtet legger stor vekt på at demokratiet i kirken må utvikles videre, med tiltak som kan utløse større deltakelse og engasjement.

5. Kirkemøtet går inn for en finansieringsordning basert på offentlige bevilgninger, men med en endring av ansvarsfordelingen mellom stat og kommune slik at staten får et finansielt hovedansvar.

6. Kirkemøtets flertall vil at gravferdsforvaltningen fortsatt, som normalordning, skal ligge i kirkelig fellesråd.

7. Kirkemøtet går inn for fortsatt lokalt kirkelig eierskap av kirkebyggene, med særskilte tilskuddsordninger for fredede og verneverdige kirker.

8. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond. Dette overføres til Den norske kirke.

Innledning

Stat – kirke-utvalget la fram sin utredning *Staten og Den norske kirke* (NOU 2006:2) 31. januar 2006. Departementet sendte i mai 2006 utredningen ut på høring med høringsfrist 1. desember 2006. Organer på alle nivåer i Den norske kirke er høringsinstanser, samt en lang rekke andre instanser.

Kirkemøtet vil påpeke at noen av spørsmålene i høringsbrevet er upresise i forhold til de alternativene som Gjønnesutvalget presenterte. Kirkemøtet velger derfor å uttale seg om de ulike temaene uten å benytte selve spørreskjemaet.

Høringen inngår i en prosess med lange historiske linjer. Forholdet mellom stat og kirke har siden reformasjonen på 1500-tallet hatt form av en statskirkeordning. Ordningen har i de siste 150 år vært i omforming. Det tette forholdet mellom kirke og stat har vært problematisert, men staten, kommunene og kirken har ønsket å videreføre et nært og godt forhold mellom kirke og folk. Kirken har ivarettatt kulturbærende og verdibyggende funksjoner i samfunnet og stått i et nært forhold til folk og kongemakt/statsmakt, også i tiden før den ble en statskirke.

Kirkemøtet har en spesiell status blant alle de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ, jf Lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet beklager at høringsfristen er satt slik at Kirkemøtet må avgi sin uttalelse før uttalelsene fra de øvrige kirkelige høringsinstansene foreligger. For å kunne ha et best mulig bakgrunnsmateriale for arbeidet med høringsuttalelsen, bad Kirkerådet menighetsråd og kirkelige fellesråd om å sende kopi av sine høringsuttalelser før 15. oktober. Det var pr. 28.10. kommet inn 680 uttalelser fra menighetsråd og fellesråd. Disse viser at de to alternativene ”lovforankret folkekirke” og ”grunnlovsforankret folkekirke” begge får tilslutning fra om lag halvparten av menighets- og fellesrådene så langt. Dette betyr at det nå er betydelig større oppslutning om endring av relasjonen mellom stat og kirke enn i høringen etter Kirke – stat-utvalget 2002 (Bakkevig-utvalget).

I arbeidet med høringsuttalelsen har det vært en målsetting for Kirkemøtet, på selvstendig grunnlag, å komme frem til mest mulig samtlende løsninger.

Kirkemøtet viser samtidig til at Kirkerådet har satt i gang utredningsarbeid som vil kunne ha betydning i arbeidet både med stortingsmeldingen og ev lovendringer. Kirkemøtet vil derfor i kraft av sitt lovpålagte ansvar behandle forskjellige sider ved forholdet mellom stat og kirke i årene fremover. Kirkemøtet ser det som spesielt viktig at det kan utvikles et løpende samarbeid mellom politiske myndigheter, departementet og Kirkerådet i det videre arbeidet med relasjonen mellom stat og kirke.

Kirkemøtets høringsuttalelse innledes med en redegjørelse for de grunnleggende premissene uttalelsen bygger på (1). På grunnlag av disse premissene, tar Kirkemøtet stilling til hovedspørsmålet om den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke (2). Deretter følger Kirkemøtets syn på de øvrige høringstemaene: demokrati, finansiering, gravferdsforvaltning, eierskap til kirkebygg og Opplysningsvesenets fond (3).

1. Grunnleggende premisser og statens tros- og livssynspolitik.

Kirkemøtet vurderer relasjonen stat – kirke først og fremst i lys av Den norske kirke selvforståelse som folkekirke. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for

individet og for tros- og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premissmaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke. Samtidig er Kirkemøtet sterkt opptatt av hvordan staten utformer sin tros- og livssynspolitik i fremtiden, og denne vil være viktig for Kirkemøtets valg av modell. Siden tros- og livssynspolitikken er gitt et eget spørsmål i høringen, tas dette opp i et eget punkt i premissdelen.

1.1 Premisser for forholdet mellom staten og Den norske kirke

1.1.1 Folkekirke og samfunn

Den norske kirke er en videreføring av den kirke som ble etablert ved slutten av det første årtusen. Selv om graden av selvstendighet varierte mye de første århundrene, ble kristentroen raskt ansett som en avgjørende sammenbindende faktor både i lokalsamfunn og på riksplan. Kirkene, som ble bygd i et stort antall, ble et lokalt samlingssted hvor generasjonene møttes, ikke minst ved døpefonten. Ved reformasjonen ble kongen kirkens øverste leder og ansvarlig for hele folkets religiøse liv. Den kongestyrte folkekirken fikk sin klassiske statskirkelige utforming i enevoldstiden, hvor kongen alene hadde ansvaret for kirkens lære og liv. Også etter 1814, i utviklingen av en liberal og demokratisk rettsstat, er kristentroen, staten og samfunnet vedt sammen. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i fremtiden kan ha stor oppslutning i folket.

Den enkelte menighet fremstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.

De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Identitet og oppdrag* (2004): "Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold." Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

Den norske kirke deler sin historie med det norske og samiske folk. I over 150 år har også andre kirker enn den lutherske preget vår kultur, og i de siste 30 år har flere religiøse minoriteter bidratt til å gjøre Norge til et mer flerkulturelt samfunn. Gjennom sin plass i offentligheten bidrar Den norske kirke til den kulturelle sammenheng i samfunnet. Folkekirken har blitt formet av og satt sitt preg på kultur, historie og samfunnsliv. Kirken skal fortsatt være med å bygge identitet ved å ta vare på og fornye tradisjoner, styrke fellesskapsopplevelsen og samtidig ivareta en samfunnskritisk funksjon. Kirken vil, ved å videreføre og aktualisere kristen tro, i samspill med andre religioner og livssyn, bidra til felles verdier i samfunnet. I kraft av sin størrelse har Den norske kirke i århundrer vært en betydelig verdibærer. Den norske kirkes grunnlovsforankring har tradisjonelt blitt oppfattet som en garanti for statens verdigrunnlag. Langt de fleste av menighetene og bispedømmerådene ser behovet for en fortsatt forankring av statens verdigrunnlag i den kristne og humanistiske arv.

Kirkemøtet mener at Grunnloven ved en relasjonsendring mellom stat og kirke, bør inneholde en paragraf som uttrykker disse verdiene.

Kirkemøtet har tidligere understreket at ”gjennom kulturell utfoldelse kan mennesket skape en vev av mening som gir livet innhold og verner mot eksistensiell tomhet. Gjennom kulturell aktivitet synliggjøres og bekreftes menneskets verdighet”. (Kirkemøte-komiteen i sak KM 07/05; *Kunsten å være kirke*.) Kirkeordningen må legge til rette for at dette kan skje på alle nivåer i kirken, i arbeidet for og med barn og unge, ved kirkemusikalsk aktivitet og andre tiltak. Kirkemøtet ønsker at det kristne synet på mennesket og skaperverket fortsatt kan være med å prege samfunnets verdier som igjen bidrar til å forme fellesskap og samfunn.

1.1.2 Den norske kirkes grunnlag og mål

Premissene her er i stor grad hentet fra den uttalelsen Kirkemøtet avgav i 2004; *Den norske kirkes identitet og oppdrag*, på forespørsel fra Stat – kirke-utvalget. Kirkemøtet ser at også Stat – kirke-utvalget for en stor del har lagt dette til grunn for sin beskrivelse av Den norske kirke.

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, ”en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse” (*Identitet og oppdrag*, pkt 1). Som Jesu Kristi kirke lever og fornyes den av Guds ord og de hellige sakramenter (nådens midler). Folkekirkens identitet er forankret i eget trosgrunnlag og et særegent fellesskap bygd på dåpen og troen. Folkekirken er ikke minst uttrykk for det oppdrag som konstituerer den og som er dens mål; å nå ut med evangeliet til alle og døpe inn i den kristne kirke. Det har vært uttrykt uro for at kirken ved endret relasjon til staten vil bli en smalere kirke. Det er bred enighet i Stat – kirke-utvalget og i kirkelige høringsinstanser om at kirken fortsatt skal være en åpen og inkluderende folkekirke med dåpen som eneste medlemskriterium. Kirkemøtet vil understreke dette. Dette er i tråd med Kirke- og undervisningskomiteens innstilling om stat og kirke fra 1980-81 som beskriver folkekirke som ”en kirke hvor dåpen er grunnlag for medlemskap og stemmerett, og vel også en kirke som omfatter det store flertall av folket”.

Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke som gir rom for en rikdom av mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi. I dette mangfoldet finnes en felles tro som bekjenner den treenige Gud og en nødvendig tjeneste med å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene for at mennesker skal komme til denne tro.

Den norske kirke vil være et inkluderende fellesskap hvor mennesker, uansett livssituasjon og funksjonsnivå, kan høre til gjennom livets mange faser. Sentralt i kirkens liv står gudstjenesten og de kirkelige handlingene. Kirkens ritualer utgjør religiøse rammer for menneskers liv og bidrar til deres livstolkning. Kirkens offentlige tilknytning og sakramentale karakter gjør at den oppfattes som et videre fellesskap enn en alminnelig medlemsorganisasjon. For kirken er det en oppgave å ivareta denne form for tilhørighet fordi det ivaretar hele menneskets livsbehov. Kirkemøtet understreker, i likhet med mange av menighetenes høringssvar, at det i kirken fortsatt skal være rom for ulike grader av trosengasjement og deltakelse.

Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken. Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering fortsatt tar utgangspunkt i den lokale menighets behov. Den norske kirke er ikke løsrevet fra sine medlemmer, men lokalt et fellesskap av dem som er døpt og som sokner til en menighet, som oftest med et felles kirkebygg. Kirkene er viktige symboler i lokalsamfunnet som flere enn folkekirkens medlemmer føler nær tilknytning til. Kirkemøtet vil sterkt understreke at det må legges til rette for at lokalmenighetene får gode utviklingsmuligheter. Slik sikres den best som folkekirke.

Den norske kirkes knapt 1300 sokn er grunnenhetene i kirken. Soknet er selvstendig rettssubjekt og eier kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen sikrer kirkelig nærvær og kirkebygg i alle lokalsamfunn i landet. En kirkeordning må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Andre organer som etableres, må understøtte soknets grunnleggende funksjoner og ansvar samtidig som kirkeordningen må ivareta den helhetlige sammenhengen, det kirkesamfunnet som lokalkirken hører hjemme i.

Den norske kirke er en landsdekkende kirke hvor det skal være lik tilgang til forkynnelsen av evangeliet ved gudstjenester og kirkelige handlinger som dåp, nattverd, vigsel og gravferd, og til grunnleggende trosopplæring. Mange av de kirkelige høringsinstansene understreker dette. Kirken skal også være tilstede der våre befolkningsgrupper ferdes i utlandet. Kirkens medlemmer skal kjenne seg igjen og føle seg hjemme også når de kommer til en kirke de vanligvis ikke går i. Kirken må ha en finansieringsordning som gjør det mulig å videreutvikle Den norske kirke som landsdekkende folkekirke.

Den norske kirke har bygd opp en synodal struktur med en demokratisk organisasjon basert på soknet. Rådsstrukturen er basert på demokratiske valg av og blant kirkens medlemmer. Kirkeordningen skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg, og la seg velge til kirkens organer. Dagens kirkeordning balanserer selvstendighet og samspill mellom sokn, biskop og rådsstruktur (kongregasjonalistisk, episkopal og synodal dimensjon). Kirkemøtet understreker at denne balansen må ivaretas i en kirkeordning hvor embetslinjen ikke er knyttet opp mot det statlige kirkestyret.

1.1.3 Tros- og livssynsfrihet og likebehandling av tros- og livssynssamfunn

Tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet, uttrykt i internasjonale menneskerettighetserklæringer og nedfelt i Grunnloven og trossamfunnsloven. Det har vært reist spørsmål om tros- og livssynsfriheten er godt nok ivaretatt så lenge dagens statskirkeordning står ved lag. Særlig problematisk i denne henseende er statsrådenes bekjennelsesplikt (grl § 12) og oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd). Tros- og livssynsfriheten må sikres som individuell og kollektiv rettighet. Dette er det full oppslutning om blant kirkelige høringsinstanser.

Den norske kirke har selv utredet og arbeidet med tros- og livssynsfriheten både prinsipielt og i det norske samfunnet i dag. Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget 2002) understreker at det må være en reell rett til å velge religion eller livssyn for alle innbyggere i landet. Tros- og livssynsfriheten må sikres både negativt – at ingen blir hindret i å velge religion eller livssyn eller tvinges til bestemte valg, og positivt – at en får positiv støtte til utøvelse av tro og livssyn. Tros- og livssynssamfunnene må også innrømmes frihet til å organisere seg og drive sin virksomhet i samsvar med sin egenart, så lenge det ikke krenker andres grunnleggende menneskerettigheter. Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer også frihet for trossamfunnet til å definere sin egen lære og utnevne sine egne ledere. Rent prinsipielt er et statlig kirkestyre derfor problematisk, selv om den utstrakte delegasjonen av læremessig og liturgisk myndighet i praksis gjør dette mindre problematisk.

Tros- og livssynsfriheten sikres positivt ved at staten gir tros- og livssynssamfunnene rammebetingelser som setter dem i stand til å utøve sin virksomhet i samsvar med sin egenart, og slik at de gis like vilkår. En demokratisk rettsstat som er bundet til et bestemt livssyn, har en spesiell forpliktelse til å sørge for at tros- og livssynsminoritetene har likeverdige

ordninger. Rammebetingelsene fra statens side for Den norske kirke må ikke komme i konflikt med prinsippet om ikke-diskriminering.

Den norske kirke er opptatt av hva det vil si å være en majoritetskirke som opptrer respektfullt overfor andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst for å fremme forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Kirken har et uttrykt ønske om å lytte til minoritetenes opplevelser og erfaringer. Samtidig mener Kirkemøtet at befolkningens store oppslutning om Den norske kirke kan forsvare å opprettholde en særstilling for Den norske kirke. Men Kirkemøtet er seg bevisst at det er utfordrende å finne ordninger som gjør at en slik særstilling oppleves rimelig også av tros- og livssynsminoritetene.

Dagens mangfold av tros- og livssyn er en ressurs i arbeidet med å utvikle et godt samfunn, ikke minst lokalt. Den norske kirke har hatt og har en plass i samfunnet som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon. Også dette gjør det naturlig at den fortsatt har en sentral og tydelig plass ved større hendelser i lokalsamfunnets og folkets liv.

1.2 Statens tros- og livssynspolitik

Den statlige tros- og livssynspolitikken har i dag tre forutsetninger: prinsippet om tros- og livssynsfrihet, statskirkeordningen og prinsippet om ikke-diskriminering. På dette grunnlaget fører staten en aktiv støttende tros- og livssynsspolitikk. Ved en endring av kirkens relasjon til staten, vil prinsippet om tros- og livssynsfrihet og ikke-diskriminering ligge fast. Staten bør fortsatt ha en aktiv støttende religionspolitikk som sikrer positiv tros- og livssynsfrihet. Stat – kirke-utvalget får her full tilslutning fra de kirkelige høringsinstansene.

Statens aktiv støttende tros- og livssynspolitik er av stor betydning både for folk og kirke. Hensynet til tros- og livssynsfrihet i vid forstand, ivaretas best dersom staten ikke bare bidrar til å legge til rette for den enkelte borgers mulighet til å utøve sin tro eller sitt livssyn, men i tillegg understøtter tros- og livssynsutøvelse som et fellesgode for både lokal- og storsamfunn. Ikke minst styrker en slik politikk betydningen av fellesskap, solidaritet og omsorg i en tid hvor individualismen står sterkt. Offentlige myndigheter bør ved sin tros- og livssynspolitik også sikre åpne arenaer hvor forskjellige tros- og livssyn får møte hverandre og utvikle gjensidig forståelse.

Det er naturlig at offentlige myndigheter, spesielt staten, med en aktivt støttende tros- og livssynspolitik tar ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet. Slike fellesskap, med et bredt spekter av engasjement og deltakelse, representerer verdifulle bærebjelker i samfunnet. En slik politikk vil legge til rette for at tro og livssyn fortsatt skal fremtre i det offentlige rom. Det er behov for å utrede en samlet statlig tros- og livssynspolitik. Forankring av statens verdigrunnlag i Grunnloven er i denne sammenheng et viktig spørsmål. Kirkemøtet ber regjeringen ta initiativ til at dette arbeidet kommer i gang og kan sees i sammenheng med forholdet mellom stat og kirke.

2. Fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke

2.1 Endring av relasjonen mellom staten og Den norske kirke i fremtiden ("lovforankret folkekirke")

2.1.1 Den norske kirke som trossamfunn og landsdekkende folkekirke

Den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må bevare Den norske kirkes identitet som folkekirke samtidig med at Den norske kirkes selvstendighet som trossamfunn styrkes. Uansett fremtidig tilknytningsform mellom stat og kirke, vektlegger de kirkelige høringsinstansene kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn. Kirkemøtet slutter seg til dette.

Stat – kirke-utredningen dokumenterer at det i hele forrige århundre har vært gjennomført reformer som har medført en gradvis overføring av myndighet fra statlige til spesifikke kirkelige organer. På 1900-tallet ble det gradvis bygd opp en kirkelig rådsstruktur. Mot slutten av århundret ble deler av det statlige kirkestyrets myndighet delegert til de kirkelige organer, særlig da til bispedømmeråd (tilsetting av prester) og kirkemøte (deler av kongens anordningsmyndighet). Det er bred enighet om at det er behov for videre reformer i Den norske kirke.

Den norske kirke er, som en følge av statskirkeordningen, organisert i to virksomhetsområder, prestedtjenesten og rådernes virksomhet. Arbeidet med videreutviklingen av Den norske kirke har vist behov for å samle de to virksomhetsområdene i en felles struktur for å bedre betingelsene for samvirke mellom embete og råd, og for å bidra til større deltakelse og engasjement, ikke minst i den lokale kirke. Kirkemøtet vedtok i 2005 at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en fremtidig kirkeordning (sak KM 08/05). En endret relasjon mellom stat og kirke vil gjøre det lettere å samordne eller samle virksomhetene ved å overføre ansvaret for prestedtjenesten fra det statlige kirkestyret til kirkelige organer.

Stat – kirke-utvalget ser det som viktig at Den norske kirke forblir en kirke med bred kontaktflate og er åpen og inkluderende. Slik blir den en kirke for folket og tilgjengelig for alle som ønsker dens tjenester. Dette er i tråd med Kirkemøtets premisser slik høringsuttalelsen uttrykker disse. Kirkemøtet anser at en form for offentlig tilknytning for Den norske kirke også i fremtiden vil være hensiktsmessig, for å bevare og styrke den som folkekirke og som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon i samfunnet, samtidig som medlemmenes opplevelse av tilhørighet til kirken ivaretas.

En offentlig tilknytning skal sikre kirken rammebetingelser som gjør den i stand til å være en landsdekkende folkekirke som er nærværende i alle lokalsamfunn gjennom sin soknestructur, sine kirkebygg og sin virksomhet.

2.1.2 Tros- og livssynsfrihet og religionens samfunnsbyggende betydning

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Dette må imidlertid ikke gå på bekostning av tros- og livssynsfriheten

Forholdet mellom staten og Den norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn og folkekirke, og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom.

Kirkemøtet mener at den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må utformes slik at hensynet til prinsippet om tros- og livssynsfrihet ivaretas. Statens plikt til å ivareta tros- og livssynsfrihet, gjør at tidligere tiders form for integrasjon mellom stat og kirke i statskirkeordningen, blir mer problematisk jo mer samfunnet pluraliseres. Derfor vil Kirkemøtet at det direkte statlige kirkestyret avvikles.

Ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet skal ingen kunne pålegges å være medlem i et bestemt tros- eller livssynssamfunn. Kirkemøtet mener at oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd) og bekjennelsesplikten for minst halvparten av statsrådene (grl § 12) og for Kongen i denne sammenheng er problematisk og bør oppheves. Statsrådenes kirkemedlemskap har vært forutsetningen for det statlige kirkestyrets legitimitet (Kongens anordnings- og utnevningmyndighet). Oppheves bekjennelsesplikten for statsrådene og for Kongen, bortfaller den kirkelige legitimering av det direkte statlige kirkestyret.

Kongens bekjennelsesplikt illustrerer det nære forholdet som det historisk har vært mellom Den norske kirke og monarkiet. I en fremtidig kirkeordning er det rimelig å la trostilhørighet være et anliggende som også Kongen selv har mulighet for å ta stilling til. Kirkemøtet understreker at det ved en endring av kirkeordning er viktig å videreutvikle den gode relasjonen mellom Kongen og Den norske kirke.

Kirkemøtet mener, i tråd med Stat – kirke-utvalgets flertall, at det er viktig å bevare og videreutvikle bevisstheten om felles kulturell og verdimeessig arv og styrke religionens rolle som verdi- og kulturbærende faktor i samfunnet. Den norske kirke bidrar aktivt i samfunnets verdidebatt. Kirkens kulturmelding; *Kunsten å være kirke* legger grunnlag for en kirkelig kultursatsing som vil bidra til å videreføre og fornye tradisjoner som er identitetsskapende for store grupper både lokalt og nasjonalt. Kirkemøtet mener at en offentlig tilknytning for Den norske kirke vil ha positiv betydning for dette arbeidet så lenge en slik særstilling ikke skader tros- og livssynsfriheten. Kirkemøtet foreslår også at det tas inn en verdiparagraf i Grunnloven.

Kirkemøtet understreker videre at en aktiv støttende statlig tros- og livssynspolitik vil bidra til å sette Den norske kirke og de øvrige tros- og livssynssamfunnene i stand til fortsatt å fylle viktige kultur- og verdibærende funksjoner for storsamfunn og lokalsamfunn.

2.1.3 Hovedstandpunkt

Ut fra disse overveielser og med utgangspunkt i Stat – kirke-utvalgets flertallsinnstilling, går flertallet i Kirkemøtet inn for at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke.

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning, oppheves. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det kongelige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer. Dette er i samsvar med Kirkemøtets tidligere vedtak (sak KM 16/2000 pkt. 1). Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. Ingen bestemmelser i det særlige lovgrunnlaget for Den norske kirke må komme i konflikt med innholdet i Kirkeordningen. Innføring av den nye rettstatusen til Den norske kirke og relasjonsendringen mellom staten og kirken må derfor planlegges slik at de nødvendige grunnlovsendringene og øvrige lovendringer trer i kraft etter at Kirkemøtet har vedtatt Kirkeordningen.

En offentlig tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas.

Staten ivaretar tros- og livssynsfriheten og utstrakt likebehandling av tros- og livssynssamfunn ved å føre en aktiv støttende tros- og livssynspolitik. Et prinsipp om dette kan nedfelles i Grunnloven.

Bestemmelsen i Grunnloven om statens offentlige religion erstattes av en verdiparagraf.

Lovforankret folkekirke og tros- og livssynsfrihet

En lovforankret folkekirke etter disse linjer, vil fullt ut ivareta den individuelle og kollektive tros- og livssynsfrihet. Den norske kirke vil fortsatt ha en viss særstilling som er begrunnet i kirkens opplutning og dens historiske og samfunnsmessige rolle.

Lovforankret folkekirke – avvikling av statskirken?

Det finnes ingen klar definisjon av begrepet statskirke, og i samfunnsdebatten brukes ordet i forskjellige betydninger. Det blir derfor for unyansert å formulere problemstillingen som et spørsmål om hvorvidt man vil skille stat og kirke, se spørsmål 2 i departementets høringsbrev. Kirkemøtet mener det er mer tjenlig å snakke om kirkens relasjoner til staten for derved å gå mer direkte på forholdet mellom stat og kirke. Det er her tale om ulike typer av relasjoner, både juridiske, økonomiske og kulturelle. På det juridiske plan har både Stat – kirke-utvalgets modell 1 ("grunnlovforankret folkekirke") og modell 2 ("lovforankret folkekirke") det til felles at de har en forankring i Grunnloven og i tillegg regulering i en egen kirkelov. Forskjellen består i at modell 1 beholder bestemmelsene om Kongens kirkestyre i Grunnloven, mens modell 2 nøyer seg med en forankring i Grunnloven og for øvrig plasserer den rettslige regulering i en egen lov (kirkeloven). Ved denne forankring i Grunnlov og lov setter begge modeller Den norske kirke i en særstilling i forhold til andre trossamfunn. Det er derfor mulig å anse en lovforankret folkekirke som en form for statskirke.

2.2 Rettslig rammeverk: Grunnlovsbestemmelser, Kirkelov og Kirkeordning

Kirkemøtet går her nærmere inn på de konsekvenser en avvikling av det direkte statlige kirkestyret har for det rettslige rammeverket og det øverste kirkestyret.

2.2.1 Endringer i Grunnloven

En kirkeordning med lovforankret folkekirke medfører at følgende bestemmelser i Grunnloven oppheves eller endres:

§ 2 annet ledd (det konstitusjonelle grunnlaget for statskirken) – oppheves og erstattes av en "verdiparagraf"

§ 4 (Kongens bekjennelsesplikt) – oppheves

§ 12 annet ledd (krav til statsrådenes medlemskap i Den norske kirke) – oppheves

§ 16 (Kongens anordningsmyndighet) – oppheves og myndigheten her overføres til kirkelige organer

(§ 16 kan erstattes av en bestemmelse om statens aktivt, støttende tros- og livssynspolitik)

§ 21 (utnevning av biskop og prost) – endres

§ 22 (avskjedigelse av embetsmenn) – endres

§ 27 annet ledd (kirkelig statsråd) – oppheves

Grunnloven og statens tros- og livssynspolitik

Kirkemøtet går inn for en fortsatt aktivt støttende tros- og livssynspolitik. I samsvar med det klare ønsket i høringsrunden etter *Samme kirke – ny ordning*, mener Kirkemøtet at statens ansvar her bør grunnlovfestes.

Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) foreslo å plassere en slik grunnlovsbestemmelse som alternativ til dagens § 16.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget til grunnlovsbestemmelse fra Stat – kirke-utvalgets flertall:

Det paahviler Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at Den norske Kirke og andre Tros- og livssynssamfund gives Adgang til at udøve deres Virksomhed i Henhold til deres Egenart.

Grunnloven og verdiparagraf

Ved en lovforankret folkekirke vil Grunnlovens § 2 oppheves. Grunnloven, som konstituerer statsdannelsen Norge, bygger på et grunnleggende nasjonalt fellesskap som, ikke minst i ei tid med sterke individualistiske strømninger, trenger den støtte en verdiparagraf vil gi.

Høringsinstansene etter *Samme kirke – ny ordning* var opptatt av at de kristne og humanistiske verdiene i kulturarven skulle grunnlovfestes. Kirkemøtet støtter forslaget om en verdiparagraf i Grunnloven og mener, i tråd med utvalget, at denne bør vise til felles historie, kulturtradisjoner og samfunnsverdier.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget fra Stat – kirke-utvalgets flertall:

Den kristne og humanistiske Arv forbliver Statens Værdigrundlag

Det er et entydig ønske fra kirkelige høringsinstanser på alle nivå at Grunnloven får en slik verdiparagraf hvis dagens § 2 skal endres. Kirkemøtet vil anbefale at verdibestemmelsen plasseres i Grunnlovens § 2.

2.2.2 Ny kirkelov

Med Kirkelov forstår Kirkemøtet en lov gitt av Stortinget som skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.

Kirkemøtet har foran, i tråd med utvalget, vist til at Den norske kirke til tross for en økt institusjonell og livssynsmessig sekularisering, har en markert plass i nasjonens liv ikke minst lokalt, men også ved nasjonale begivenheter. Det vil trolig styrke betydningen av tro og livssyn generelt i samfunnet at Den norske kirke i kraft av sin historie, utbredelse og oppslutning får en særstilling ved en kirkelov gitt av Stortinget.

Kirkemøtet mener, i likhet med Stat – kirke-utvalgets flertall, at kirkeloven bør forankres i en grunnlovsbestemmelse. En slik bestemmelse kan gi medlemmene trygghet for at folkekirken videreføres. Den kan naturlig plasseres i § 16. Stat – kirke-utvalget har foreslått følgende ordlyd:

Nærmere Bestemmelser om Den norske kirkes Ordning fastsettes ved Lov.

Kirkemøtet gjør oppmerksom på at bruken av uttrykket ”Den norske kirkes Ordning” kan forveksles med Kirkeordningen som Den norske kirke selv skal fastsette. Uttrykket bør vurderes nærmere.

Loven må bekrefte at Den norske kirke fortsatt er et evangelisk-luthersk trossamfunn og en videreføring av dagens kirke som en landsdekkende og demokratisk folkekirke. Loven må inneholde bestemmelser som etablerer Den norske kirke som rettssubjekt med rettigheter og plikter, samtidig som den viderefører soknet som rettssubjekt og regulerer forholdet mellom de kirkelige rettssubjekter.

Loven må også inneholde formuleringer som viser at den myndighet som i dag ligger i Kongens kirkestyre overføres til kirkelige organer. Kirkemøtet viser for øvrig til Stat – kirke-utvalgets betraktninger om innholdet i en slik rammelov.

Kirkemøtet mener at Den norske kirke ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet må stå fritt til å bestemme eget læregrunnlag, organisasjonsstruktur, hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar. Kirkeloven må derfor bli en kort rammelov, i tråd med forslaget til Stat – kirke-utvalgets flertall.

2.2.3 Ny Kirkeordning

Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken. Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere kirkens indre forhold.

Det er viktig for Kirkemøtet at videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

Kirkemøtet vil, i tråd med stat – kirke-utvalgets flertall, trekke frem viktige elementer i Kirkeordningen:

1. Den norske kirke som trossamfunn
  - Grunnleggende trekk ved
    - I Bekjennelsesgrunnlag
    - II Selvforståelse
    - III Medlemskap
    - IV Oppgaver
    - V Virksomhet
2. Kirkelige organer/ansvarsområder
  - Hvilke organer Dnk består av/struktur
  - Virksomhetsansvar
  - Valgordninger
  - Sammensetning
  - Biskopen (oppgaver og tilsetting)
3. Arbeidsgiveransvar
  - Hvilken del av arbeidsgiveransvaret skal ligge hvor
  - Tilsynet og tilsynets innhold
4. Andre bestemmelser
  - Hjemmel for annen kirkelig lovgivning
  - Fordelingskriterier for tilskudd fra stat og kommune

Kirkeordningen bør også inneholde bestemmelser om at offentlighetslovens og forvaltningslovens regler skal gjelde i Den norske kirke. Kirkeordningen bør gis en særskilt status til forskjell fra underliggende regelverk og være beskyttet gjennom særskilte krav til endring. Kirkeordningen vedtas av Kirkemøtet.

Kirkeloven og Kirkeordningen må ses i sammenheng. De vil ha forskjellig status og innhold, men de må være samstemte i den forstand at de ikke står i motstrid til hverandre på noe punkt. Det er videre viktig at det etableres prosedyrer som sikrer at det heller ikke oppstår motstrid ved senere endringer av Kirkeloven og Kirkeordningen. Kirkemøtet mener derfor at Kirkeloven og Kirkeordningen bør utarbeides parallelt med god kontakt mellom politiske myndigheter og kirkens egne organer. Kirkemøtet må vedta Kirkeordningen før Stortinget vedtar Kirkeloven. Kirkelige organer på alle nivåer vil, ut fra kirkens demokratiske struktur, på forskjellige måter delta i dette arbeidet. Det vil samtidig bli behov for å utarbeide overgangsordninger.

Kirkemøtet viser til at Kirkerådet har satt i gang et utredningsarbeid mht status, innhold og sammenheng mellom Kirkeloven og Kirkeordningen.

3. Andre høringstemaer

3.1 Demokrati og valgordninger

Gjennom mange år har Den norske kirke i sitt reformarbeid bygd opp en rådsstruktur og et reelt kirkelig demokrati. Kirkemøtet deler like fullt de synspunktene, både fra kirkelige høringsorganer og politiske innspill, som understreker at demokratiet i kirken må utvikles videre, uavhengig av tilknytning til staten.

Kirkemøtet vil slå fast at det aldri må være tvil om at kirkestyre er alle medlemmers ansvar. Kirkemøtet har derfor som klar målsetting å videreutvikle en kirkeordning som skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg og la seg velge til kirkens organer. Reformarbeidet har de siste årene gitt støtte til forsøk hvor det legges til rette for større engasjement og økt valgdeltakelse ut fra de valgordninger kirken nå har. Kirkemøtet har merket seg at svært mange lokalkirkelige høringsinstanser understreker at valgordningene må sikre en bedre valgdeltakelse og styrke representativiteten. Mange viser til positive erfaringer med menighetsrådsvalg lagt samtidig med Stortingsvalget. Erfaringer fra disse forsøkene vil bli brukt i arbeidet med å videreutvikle nominasjons- og valgordninger.

Kirkens valgordning på soknenivå er i dag grunnleggende demokratisk. Dåpen er eneste kriterium for medlemskap. Det er allmenn stemmerett og valgbarhet for alle døpte kirkemedlemmer over en viss alder (18 år, forsøk med stemmerettsalder fra 15 år). Enhver gruppe på 10 stemmeberettigede eller flere har rett til å fremme alternative valglister. En videreutvikling av demokratiet på dette nivået må sikte mot bedre nominasjonsprosesser.

Økt bruk av direktevalg på nivåene over soknet støttes av om lag en tredjedel av de kirkelige høringsinstansene så langt. Samtidig mener mange at soknet som det grunnleggende nivået i kirken sikres best ved en gjennomgående innflytelse og representasjon helt til topps i kirkens organisasjon. Kirkemøtet ønsker utredning av og forsøk med en kombinasjon av direkte og indirekte valg, i en samlet vurdering av valgordninger til bispedømmerråd og til Kirkemøtet. Ved direkte valg styrkes mulighetene for enkeltmedlemmers innflytelse i kirken. Samtidig må nominasjons- og valgordninger til mellommenhet(er) og Kirkemøtet sikre soknene nødvendig representasjon.

Kirkemøtet deler utvalgets forståelse av at det kirkelige demokrati begrunnes ut fra prinsippet om det allmenne prestedømmet som likestiller alle kirkens medlemmer d.v.s. alle døpte.

Samtidig har Den norske kirke, som omtalt i premissene, en ordinert tjeneste, embetet, med en teologisk og organisatorisk relativ selvstendighet. Kirkemøtet mener at direkte representasjon for den ordinerte tjeneste i kirkelige organer ved siden av de medlemsvalgte medlemmene, ivaretar kirkens særpreg samtidig som kirken i sin struktur og sine valgordninger er grunnleggende demokratisk.

Kirkemøtet mener modellen med en lovforankret folkekirke hvor kirkelige organer får større myndighet, gjør en videreutvikling av det kirkelige demokrati nødvendig, som ivaretar alle kirkens medlemmer, og som skal tjene til å utløse større deltakelse og engasjement.

3.2 Finansieringsordning for Den norske kirke

Fremtidig finansieringsordning for Den norske kirke er en stor og viktig sak for kirken. Kirkemøtet har merket seg at usikkerhet rundt finansieringsordningen har vært medvirkende til at mange kirkelige høringsinstanser synes det er vanskelig å ta stilling til hovedspørsmålet i høringen.

Finansieringsordningen har også betydning for kirkens organisering. Men i høringsuttalelsen vurderer Kirkemøtet finansieringsordningen primært ut fra kirkens fremtidige forhold til staten.

Stat – kirke-utvalget har drøftet ulike løsninger. Hovedalternativet er enten en ren offentlig finansiering eller en form for medlemsbasert finansiering (medlemskontingent eller obligatorisk livssynsavgift) eller en kombinasjon mellom disse. Kirkemøtet er overrasket over at alternativet med livssynsavgift ikke er kommet med i høringen. Kirkemøtet har vurdert de ulike alternativene i lys av de grunnleggende premissene som det har lagt til grunn for den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke. I denne sammenheng mener Kirkemøtet at det særlig er grunn til å vektlegge følgende:

3.2.1 En aktivt støttende tros- og livssynspolitik

Tros- og livssynsmessige uttrykk har en naturlig plass i samfunnets liv og representerer viktige samfunnsbyggende funksjoner og fellesgoder i og for samfunnet. Det er viktig at samfunnet legger til rette for at tros- og livssynssamfunnene får gode rammebetingelser, slik at de sikres reell frihet til å utøve sin tro og sitt livssyn.

Nylig har Storting og regjering iverksatt en trosopplæringsreform med bakgrunn i den store verdi tro og livssyn har for samfunnet. Offentlig finansiering er med på å sikre grunnvilkårene for en videreutvikling av tro og livssyn. Dette gjelder alle tros- og livssynssamfunn i Norge og må anses som et konkret utslag av statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik.

Målet om likebehandling og prinsippet om ikke-diskriminering må særlig vektlegges i et samfunn som har en majoritetskirke som også er statskirke. I et pluralistisk samfunn der folkekirken ikke har en ordning med egen kirkeskatt, slik våre naboland har, vil en offentlig finansiering av kirken kunne fremstå som problematisk. Alternativet vil være medlemsfinansiering. Kirkemøtet mener medlemsfinansiering vil kunne svekke det offentliges ansvar. Staten har i Norge påtatt seg et hovedansvar for å finansiere fellesgoder som utdanning, helse og kultur. Kirkemøtet mener derfor at det offentlige fortsatt bør bære et hovedansvar for finansieringen av tros- og livssynssamfunn.

3.2.2 En samlet, samordnet og enhetlig finansieringsordning og en tilstrekkelig, stabil og forutsigbar økonomi

I forbindelse med en fremtidig ordning for forholdet mellom stat og kirke, er det meget viktig for Kirkemøtet at en finner frem til en finansieringsordning som sikrer kirken et tilstrekkelig og forutsigbart ressursgrunnlag og en samlet og samordnet økonomi. Dette var også en entydig tilbakemelding fra høringsinstansene etter Kirke – stat-utredningen (Bakkevig-utvalget) og var et sentralt anliggende da Kirkemøtet behandlet utredningen *Ressursgrunnlaget for Den norske kirke* (KM 11/04).

For Kirkemøtet er det avgjørende at en fremtidig finansiering, uavhengig av ordningen av forholdet stat og kirke, sikrer folkekirken som landsdekkende kirke. Dette er et massivt krav fra de kirkelige høringsinstansene. Dagens finansieringsordning har vært kjennetegnet av vilje til å sikre evangeliets forkynnelse og kirkelige tjenester i hele landet og for landsmenn i utlandet.

Dagens todelte finansieringsordning, hvor staten har ansvaret for utgifter til prestedtjenesten og til regionale og sentrale kirkelige organer, mens kommunene har ansvar for kirkebygg, personell og virksomheten lokalt, har både svake og sterke sider. Det er dokumentert betydelige forskjeller i kommunenes bevilgninger til kirkelige formål. Dette gjør at folkekirken som en landsdekkende kirke er sårbar. Dette tilsier at fordelingen av finansieringsansvar mellom kommune og stat bør endres for å få en mer samordnet og enhetlig finansieringsordning og sikre en regional likebehandling. Statlig finansiering vil også sikre forpliktelsene overfor døve og andre språklige minoriteter.

Kirkemøtet vil likevel peke på at et kommunalt finansieringsansvar kan være et virkemiddel for å bevare den nødvendige kontakten mellom den lokale kirke og kommunene. Dette synspunktet må også vektlegges i den videre drøfting av finansieringsmodeller.

3.2.3 Staten med et finansielt hovedansvar

Kirkemøtet støtter i hovedsak anbefalingen fra utvalgets flertall der det statlige tilskuddet dekker lønninger og tilknyttede personal/driftskostnader, mens kommunene dekker bygging, forvaltning, vedlikehold og drift av kirkebygg.

Kirkemøtet forstår det slik at dette vil innebære at de oppgaver som kirkelige organer er tillagt innenfor dagens kirkelov og som dekkes over offentlige bevilgninger (også trosopplæringsmidler), i en ny ordning bør samles og dekkes over statsbudsjettet med unntak av utgifter til kirkebygg. Kirkemøtet mener dette fremstår som den beste ordningen. Ved et slikt grep oppnås en helhetlig finansiering av den kirkelige virksomhet i soknene. Dermed opprettholdes tilknytningen mellom kommune og kirke, noe som vil være et bidrag til å bevare kirkens plass og posisjon i lokalsamfunnet. Det vil likevel være behov for en nærmere klargjøring mellom statens og kommunenes ansvar. Finansieringsordningen bør hjemles i en ny Kirkelov.

En statlig finansiering vil også gjøre det enklere å ivareta nasjonale oppgaver og internasjonale og økumeniske forpliktelser.

Kirkemøtet vil imidlertid understreke at utgiftsnivået til kirkebygg er svært ulikt fra kommune til kommune. Det vil derfor være behov for å drøfte statlige tilskudds- og utjevningsordninger, slik utvalget foreslår. Dette gjelder særlig fredede og verneverdige kirker.

Stat – kirke-utvalget peker på at statlig finansiering vil kunne medføre en standardisering som ikke tar tilstrekkelig hensyn til lokale behov for differensiering og fleksibilitet, og binde opp

for stor del av økonomien til sentrale organers virksomhet. Kirkemøtet mener det vil være en særlig utfordring i det videre arbeidet å finne frem til rettferdige og effektive fordelingsordninger som ivaretar nasjonale og helhetskirkelige behov, lokalkirkens behov og behovet for differensiering og fleksibilitet. Kirkemøtet mener kirkens organer må prioritere arbeidet med ny finansieringsordning. Flertallet mener også at modeller som kombinerer grunntilskudd, aktivitetsbaserte tilskudd og andre faktorer må utredes.

Uansett hvem som får ansvar for gravferdsforvaltningen, mener Kirkemøtet at kommunene fortsatt må ha det økonomiske ansvaret for gravlundene.

3.2.4 Behovet for økte ressurser

Kirkelige organer, de politiske partiene på Stortinget og Kirkens arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA) har gjentatte ganger understreket behovet for og nødvendigheten av økte ressurser til kirken. Kirkerådet har utredet ressursbehovet i Den norske kirke og behovet for kirkelig bemanning, som også Stat–kirke-utvalget refererer til. Sammenliknet med ressursbruken i andre folkekirker ligger Den norske kirke lavt. Kirkemøtet anser situasjonen som bekymringsfull. Dette gjelder også det store etterslepet på vedlikehold av kirkebygningene. Manglende ressurstilgang vil særlig true Den norske kirke som en landsdekkende kirke.

I mange menigheter, organisasjoner og institusjoner sørger frivillig givertjeneste, ofringer og innsamlingsaksjoner for at nødvendig virksomhet opprettholdes. En stor dugnadsinnsats og betydelige gaveinntekter sikrer både at kirker og menighetshus fremstår som tjenlige redskaper for virksomheten. Kirkelige høringsinstanser er opptatt av at dette engasjementet må videreføres og stimuleres. Forutsetningen er at en solid grunnfinansiering ivaretar kirkens grunnleggende oppgaver på en god måte.

3.2.5 Medlemskontingent

Utvalget foreslår at de offentlige bevilgninger kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke menighetens øvrige virksomhet.

Kirkemøtet mener, i tråd med mange kirkelige høringsinstanser, at en medlemsavgift kan bli oppfattet som en betaling for tjenester som kirken utfører overfor sine medlemmer. Flere hørings svar fra menigheter viser klart at man ikke ønsker utvikling mot en ”foreningskirke”, noe som en medlemskontingent kan oppleves å bidra til. Den norske kirke som folkekirke er derfor ikke tjent med å finansiere virksomheten med medlemskontingent.

Ut fra Kirkemøtets sterke fokusering på det offentliges ansvar for en aktivt støttende tros- og livssyns politikk og den store frivillige finansieringen som finner sted i mange menigheter i dag, mener Kirkemøtet at det nå ikke er aktuelt å vurdere en medlemsavgift. En medlemsavgift vil kunne svekke forståelsen av at det offentlige vil føre en aktivt støttende tros- og livssyns politikk.

3.2.6 Livssynsavgift

Kirkemøtet mener det ved en senere anledning kan være aktuelt å vurdere innføring av en allmenn livssynsavgift. En allmenn livssynsavgift fastsatt av statlige myndigheter og innkrevd av alle over skatteseddelen med en tilsvarende reduksjon i skattenivået, kan være en mulig ordning som markerer tros- og livssynssamfunnenes egenart og særlige rolle i samfunnet. Den vil i mindre grad gi mulighet for politisk styring.

Kirkemøtet vil imidlertid oppfordre staten til å bygge ut allmenne ordninger som skattefradrag for å stimulere til frivillig givertjeneste. Dette er med på å vri privat forbruk over mot ”investeringer” som kommer fellesskapet til gode.

3.2.7 Andre spørsmål

Kirkemøtet går ikke inn på sentrale eller nasjonale oppgaver knyttet til Sjømannskirken, Døvekirken, Nidarosdomen, spesialprestetjeneste og ulike prosjekter, da Kirkemøtet forutsetter at slike ordninger vil videreføres. Feltpresttjenesten har sitt grunnlag i Genève – konvensjonen og berøres ikke av statskirkeordningen.

Kirkemøtet understreker at finansieringsordningen må sikre nødvendige ressurser til arbeidet med å bedre tilretteleggingen for funksjonshemmede.

Den norske kirke har en særskilt forpliktelse overfor samene som urfolk i kirken. Det må derfor sikres forsvarlig ressursgrunnlag for samisk gudstjeneste- og kirkeliv.

Kirkemøtet vil også vise til den spesielle situasjonen Døvekirken og kirken på Svalbard er i. Det må være et statlig anliggende at døve skal få delta i religiøst liv på likeverdig grunnlag som hørende. Dette forutsetter en forutsigbar og tilstrekkelig økonomi. Kirkemøtet viser til at situasjonen for kirken på Svalbard er spesiell rent forfatningsmessig. Dette må tas hensyn til ved utformingen av ny kirkeordning.

3.3 Gravferdsforvaltningen

Stat – kirke-utvalget ser fordeler og ulemper med både en kirkelig og en kommunal forvaltning av gravferdsordningen.

Stat – kirke-utvalgets flertall (17 av 20 medlemmer) mener forvaltning av gravferd er en allmenn oppgave som må ivaretas av det offentlige og anbefaler som hovedprinsipp at kommunen skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, men utvalget åpner for at en lokalt kan overlate dette til kirkelige instanser. Mindretallet på 3 medlemmer anbefaler at kirkelig fellelråd beholder ansvaret, både fordi langt de fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer og fordi kirkebygg og kirkegårder de fleste steder utgjør en integrert helhet.

3.3.1 Gravferdsforvaltning ved kirkelig fellelråd

Kirkemøtet mener det er grunn til særlig å vektlegge følgende retningslinjer i forbindelse med gravferd:

- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn
- gravferd skal så langt som mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever

Gravferdsforvaltning og gravferdsseremonier er ofte tett sammenvevd fordi døden reiser religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle spørsmål. Kirkemøtet mener, i motsetning til utvalgets flertall, at det prinsipielt og praktisk er vanskelig å skille mellom hva som er de juridiske og praktisk-administrative ordninger og oppgaver i forhold til de religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle oppgavene. Kirkemøtet ønsker ikke en livssynsnøytral utvikling på bekostning av de religiøse og livssynsmessige aspektene, som for svært mange mennesker nettopp blir fokusert og nærværende i møte med døden. Et tros- og/eller livssynssamfunn vil ha de beste forutsetninger for å møte ønsker om ulike gravskikker og ritualer knyttet til død, sorg og gravferd på en tilstrekkelig sensitiv måte.

Fellesrådene har utviklet stor kompetanse når det gjelder å vise omsorg og respekt samtidig som det er ervervet mye erfaring og kunnskap også om behov og skikker i andre tros- og livssynssamfunn. Livssynsmessig forankring må i lys av dette ikke anses som et handikap, men som en ressurs, ikke minst i en tid med et livssynsmessig mangfold. I tilknytning til Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn har det kommet fram at flere trossamfunn anser det som mer problematisk at et ikke-religiøst/livssynsnøytralt organ ivaretar gravferdsforvaltningen.

Kirkemøtet mener derfor at kirkelig fellestråd eller tilsvarende organ på lokalt/regionalt nivå fortsatt bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen. Særlig vil det være naturlig der kirkegården omkranser kirken og utgjør en integrert helhet.

Kirkemøtet mener det likevel er grunn til på dette området å understreke minoritetenes livssynsmessige behov i et pluralistisk samfunn. Det er selvsagt ikke bare Den norske kirke som majoritetskirke som kan ivareta dette. Men kirkelig fellestråd har lang erfaring med å legge forholdene til rette både for Den norske kirkes medlemmer og for medlemmer av andre tros- og livssynssamfunn. Det er meget få klager på at dette ikke har fungert. Brukerundersøkelsen som TNS Gallup gjennomførte for KA i 2004 viste at brukertilfredshet på gravferdstjenesten sammenlignet med andre kommunale tjenester skåret høyest. Ingen annen offentlig tjeneste har oppnådd så høy brukertilfredshet.

Religionsfrihet, likebehandling og at alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn, vil være en konstant utfordring for det organ som står for gravferdsforvaltningen. Forvaltningsansvaret bør derfor legges til et organ som har god forståelse for denne siden av gravferdsforvaltningen. Kirkemøtet kan heller ikke se at utvalget har lagt frem materiale som viser at dagens forvaltningspraksis er problematisk.

På mindre steder med få innbyggere og små sokn, vil ansatte ofte ha kombinasjonsstillinger, for eksempel kirketjener og graver. Slike ordninger vil bli vanskelig dersom forvaltningen av gravferd legges til kommunen.

Kirkemøtet mener imidlertid at forvaltningsansvaret fortsatt bør kunne overføres til kommunen der forholdene ligger til rette for det. Ikke minst vil dette være aktuelt i byer og på steder der gravlundene ikke er lagt til kirkens nære omgivelser. Dette fungerer i dag i noen få kommuner og det er lite press fra kommunene om å overta dette ansvaret.

3.3.2 Andre spørsmål

Kirkemøtet mener det i fremtiden, for å ivareta tros- og livssynsfriheten, i større omfang enn nå bør anlegges kirkegårder/gravlunder uavhengig av kirkebygget, men vil se det som et stort tap dersom kirkens medlemmer ikke fortsatt kan gravlegges i tilknytning til sin kirke. Å gravlegges i vigslet jord og nær kirken har lange og dype tradisjoner i vårt samfunn. Men dette tilsier at også tilsvarende ønsker fra andre tros- og livssynssamfunn bør ivaretas mht. anleggelse av gravlunder.

Kirkemøtet støtter at det offentlige bør legge til rette for å skaffe til veie verdige alternative eller livssynsfleksible seremonilokaler.

Kirkemøtet støtter forslaget til Stat – kirke-utvalget om at det ved utvidelser og nyanlegg bør vurderes å erstatte vigsling av hele kirkegården/gravlunden med vigsling av

enkeltfelt/enkeltgraver for å tydeliggjøre at deler av gravlunden benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Når det gjelder begrepsbruk, mener Kirkemøtet at dette bør kunne bestemmes lokalt ut fra lokale forhold, men tror folk flest finner det naturlig å bruke kirkegård, ikke minst ut fra kirkegårdens beliggenhet. Kirkemøtet har for øvrig ingen merknader til at en i større grad benytter betegnelsen gravlund, spesielt der det ikke ligger en kirke i tilknytning til gravlunden. Betegnelsen gravplass er etter Kirkemøtets mening mindre egnet.

Uavhengig av hvem som skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, støtter Kirkemøtet utvalgets forslag om å opprette et gravferdsfaglig forum i hvert bispedømme/fylke hvor involverte instanser kan samarbeide og drøfte ulike problemstillinger knyttet til gravferd, gravferdsskikker og forvaltning. Et slikt forum må få en rådgivende funksjon overfor de som har forvaltnings- og økonomiansvaret.

Det økonomiske ansvaret for drift og vedlikehold av gravlunder, arealer, bygninger (gravkapell/seremonirom) etc, er fortsatt foreslått lagt til kommunen. Kirkemøtet støtter dette.

3.4 Eierskap

Departementet har i sitt høringsbrev reist spørsmålet om eierskap til kirkene. Dette er overraskende, da det ikke finnes andre tradisjoner knyttet til eierskap enn at kirkene er soknets eiendom. Kirkemøtet mener likevel at det vil være aktuelt å diskutere eierskap av fredete og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

3.4.1 Kirkebyggene

Stat – kirke-utvalget anbefaler en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond ved en kirkeordning med lovforankret kirke. Flertallet anbefaler at kirkelige organer trer inn i de rettslige posisjoner som departementet i dag har. Når det gjelder eiendommer og kirkefond som ikke er eid av private eller av soknene, foreslår Stat – kirke-utvalget at disse i sin helhet overføres til Den norske kirke, mens eiendommer til øvrige kirkebygg m.m. som i dag anses som statlige, bør vurderes i hvert enkelt tilfelle. Kirkemøtet støtter disse forslagene.

Kirkemøtet er opptatt av at menighetene får kirkebygg som dekker menighetens bruksbehov. Mange menigheter må vente i mange år før kommunene tar ansvar for å reise helt nødvendige kirkebygg. En ny kirkeordning må bidra til at alle menighetene får tjenlige kirkebygg.

3.4.2 Fredede og verneverdige kirker

Kirkemøtet viser til premissdelen som understreker kirkenes betydning både i lokalsamfunnet og som kilde til forståelse av norsk kulturarv. Stat – kirke-utvalget foreslår at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk. Det vil være behov for å foreta en gjennomgang av hvilke kirker som skal vernes og ivaretas av det offentlige, hvilke kirker som skal ivaretas til ordinært bruk og når det er aktuelt med en kombinasjon.

Kirkemøtet støtter forslaget om at det etableres særskilte finansieringsordninger for fredete, og verneverdige kirker og for nyere kirkebygg av kulturhistorisk verdi og at det opprettes en særskilt statlig kirkeantikvarisk tilskuddsordning tilsvarende den svenske ordningen. Tilskuddet skal forvaltes av sentrale kirkelige myndigheter. En slik ordning bør også gjelde for fredete og verneverdige bygg for andre tros- og livssynssamfunn.

3.4.3 Opplysningsvesenets fond

Spørsmålet om eiendomsretten til Opplysningsvesenets fond bør nå finne en politisk løsning. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke. Dette er i samsvar med tidligere anbefalinger fra Kirkemøtet og andre kirkelige organer. Kirkemøtet forutsetter at det ikke foretas disposisjoner som svekker fondet før eierforholdene er endelig avklart.

Mindretallsforslag fra 3 medlemmer av komité D

3.3.1 Gravferdsforvaltningen bør ligge i kommunen

Kirkemøtet mener det er grunn til særlig å vektlegge følgende retningslinjer i forbindelse med gravferd:

- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn
- gravferd skal så langt som mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever

Forslaget om å legge forvaltningen av gravferd til kommunene har vært lagt frem av ulike utvalg. Både Hille-utvalget (1989) og Kirke - stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) gikk inn for en slik ordning, men høringsinstansene, særlig de kirkelige organene, gikk inn for å legge forvaltningen til et kirkelig organ.

Stat – kirke-utvalget mener prinsippet om likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene taler for å overlate gravferdsforvaltningen til kommunen. Selv om kirkelige fellestråd i dag tar tilbørlig hensyn til reaksjoner som er kommet fra tros- og livssynssamfunn og utfører forvaltningen til alles tilfredshet, vil enkelte likevel oppleve et kirkelig forvaltningsansvar som problematisk.

Kirkemøtet mener at i et flerkulturelt samfunn må Den norske kirke ta hensyn til andre tros- og livssynssamfunn. Kirken bør primært fungere ut fra sin egenart og ikke pålegges å ivareta offentlige oppgaver som gravferdsforvaltningen. Forvaltningsoppgaver, bl.a. klagesaker (går til bispedømmerrådet i dag), for eksempel om flytting av lik, oppleves som en belastning. Dette er oppgaver som derfor bør ivaretas av det offentlige, for eksempel av fylkesmannen. Dette tilsier at statlige eller kommunale organer bør ta seg av gravferdsforvaltningen.

Siden finansieringsansvaret for kirkegårdene ligger hos kommunen, mener Kirkemøtet det vil være hensiktsmessig at kommunen også har forvaltningsansvaret. En lang rekke av de oppgaver som skal utføres på kirkegården av anleggsmessig og driftsmessig art vil dessuten kommunen ha god kompetanse innenfor.

Kirkemøtet slutter seg derfor til Stat – kirke-utvalgets flertall og mener gravferdsforvaltningen er en allmenn oppgave som bør ivaretas av det offentlige.

Det offentlige organ som forestår forvaltningen, må pålegges å utføre denne på en slik måte at en imøtekommer de ulike livssynsmessige og kulturelle behov og skikker. Møtet med pårørende og tilretteleggingen på gravlunden må utføres på en verdig måte. Før gravferdsloven ble vedtatt i 1997 ivaretok kommunene i stor grad gravferdsforvaltningen på en tilfredsstillende måte.

En slik ordning bør ikke være til hinder for at kommunen kan inngå avtale med Den norske kirke om å overføre ansvaret til et kirkelig organ der dette er hensiktsmessig.

Mindretallsforslag fra Marit Tingelstad

2. Fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke

2.1 Utvikling av Den norske kirke som grunnlovsforankret folkekirke

Demokrati

Gjennom mange år og mange reformer har Den norske kirke bygget opp en rådsstruktur og et kirkelig demokrati. Det er bred enighet om at dette demokratiet stadig bør styrkes og videreutvikles. Det er viktig at en ikke underkjenner dette demokratiet. Når alle menighetsråd og fellesråd er spurt om deres mening, må en og tillegge deres mening vekt.

På det tidspunkt som Kirkemøtet avholdes, ser det ut til at høringsuttalelsene fra menighetsrådene fordeler seg om lag 50/50 på de to hovedmodellene for en fremtidig kirkeordning: grunnlovsforankret folkekirke/statskirke og lovforankret folkekirke. Samtidig viser kommunenes høringsuttalelser så langt at omlag to tredeler av kommunene går inn for å bevare statskirkeordningen og at bare en femdel av kommunene går inn for en lovforankret folkekirke. Dette viser klart at det ikke finnes noen samlende oppfatning av valg av hovedmodell for en framtidig kirkeordning verken blant kirkens medlemmer eller i andre folkevalgte organer. Kirkemøtet mener at en så dyptgripende endring i folkets forhold til kirke og religion som en oppheving av statskirkeordningen innebærer, må ha som forutsetning at den valgte løsning er samlende. Dette er avgjørende for at Kirkemøtet anbefaler at statskirkeordningen videreføres som en grunnlovsforankret folkekirke.

Det er gjennomført betydelige og nødvendig reformer av Den norske kirke de siste 90 år. Tenkningen om kirken som trossamfunn har bidradd vesentlig i den prosessen. Det har tilført Den norske kirke en høy grad av selvstyre.

Kirkemøtet er klar for en videreføring av reformarbeidet.

Folkekirkeforståelsen

Visjon: Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Den norske kirkes hovedmål er at den skal være

- bekjennende, ved at vi stadig blir fornyet i troen på den treenige Gud,
- misjonerende, ved at vi lokalt og globalt vitner om forsoningen i Jesus Kristus,
- tjenende, ved at vi viser omsorg for medmennesker og arbeider for fred, rettferdighet og vern om skaperverket,
- åpen, ved at vi bygger fellesskap der det finnes respekt for ulikheter.

Tverrgående perspektiver: Det er en forutsetning at disse perspektiver blir innarbeidet på alle felt og nivåer: menneskeverd og menneskerettigheter, kjønn og likestilling, kulturelt mangfold og urfolks rettigheter, kontakt og samarbeid med andre kirker, tilrettelegging for og integrering av mennesker som er fysisk og psykisk utviklingshemmet, rekruttering og frivillig tjeneste.

Allmenne livserfaringer

Kirkemøtet har i sin uttalelse om "Den norske kirkes identitet og oppdrag"(2004) pekt på at det å være folkekirke er en måte å være kirke på som gir kirken en spesiell egenart.

Denne egenart framhever særlig sterkt kirkens allmenne karakter.

De dominerende relasjoner mellom folk og kirke er ikke nødvendigvis de individuelle trosopplevelser, men også de allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser. Det er det hverdagslige liv som søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, og utav dette fostres tro. I nevnte uttalelse om kirkens identitet og oppdrag sies det slik: "Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv, og i øvrig virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold."

Kirken i samfunnet.

I dag er uttrykket religion i det offentlige rom blitt mer og mer aktualisert.

Den norske kirke er et trossamfunn. Samtidig er Den norske kirke som folkekirke noe som går ut over de grenser som trossamfunnsbegrepet definerer.

Derfor er det viktig å være bevisst at spørsmålet om kirkeordning er mer enn byråkratiske ordningsspørsmål.

Kirkemøtet vil framholde at i enhver kultur vil det være et behov for livsmarkeringer. Dette er et behov som springer ut av og er en del av de allminnelige livsprosesser. Kulturelt gir det seg uttrykk i enkelt menneskets opplevelse av tilhørighet til fellesskapet. For folk flest er det folkekirkens tjenester som representerer dette fellesskapet. Kirken er det sted folk kommer sammen når de søker et rituell uttrykk. For en kirke er det en oppgave å ivareta denne tilhørighetsfølelse fordi det ivaretar det hele menneskets livsbehov. Nettopp frykten for å miste en slik tilhørighet viser seg i høringsmaterialet i de fleste begrunnelser for å videreføre statskirkeordningen.

Innen rammen av en demokratisk rettsstat vil statens forpliktelse til ett bestemt livssyn bidra til å fastholde religion som en del av det offentlige rom og hindre en fortrenging av denne viktige delen av samfunnet til privatsfæren. Det vil bevisstgjøre statens oppgave i å tilrettelegge for religionsutøvelse, og det vil være et vern for minoritetene mot dominerende livssynsgrupperinger.

Statskirka og livssynsfrihet

I likhet med Gjønnesutvalgets flertall mener Kirkemøtet at statskirkeordningen slik den er ordnet i dag ikke bryter med en juridisk forståelse av menneskerettighets-konvensjonene (s.80-81). Norske borgere nyter en grunnleggende frihet til å utøve eget livssyn. Likedan har tros- og livssynssamfunnene frihet til å organisere seg og drive sin virksomhet i samsvar med sin egenart.

Videre er alle tros- og livssynssamfunn sikret økonomiske likebehandling. Slike ordninger er utviklet i vårt lovsystem samtidig med at statskirkeordningen har bestått. En demokratisk rettsstat som er bundet til ett bestemt livssyn har en spesiell forpliktelse til å sørge for at livssynsminoritetene har fulle rettigheter og likeverdige ordninger. Slik kan statskirkeordningen fremdeles ivareta livssynsminoritetenes rettigheter og interesser.

Det er videre gjort til et poeng at kongen ikke har livssynsfrihet. Spørsmålet om kongens livssyn er knyttet til de konstitusjonelle vilkår for monarkiet og skiller seg for så vidt ikke fra andre plikter som påhviler kongen i kraft av å være konge.

Når det gjelder grunnlovens § 12, som omhandler statsråders bekjennelsesplikt, foreligger det flere forslag til hvordan en både kan ivareta statsrådenes tros- og livssynsfrihet og det statlige kirkestyres legitimitet.

Den norske kirkes rolle som dominerende trossamfunn er en utfordring i et stadig mer pluralistisk samfunn. Men denne utfordringen springer ikke ut av statskirkeordningen som sådan. Utfordringen er klassisk i alle sammenhenger der det dreier seg om en dominerende majoritet og flere små minoriteter og må behandles som et forhold mellom en majoritet og minoriteter. Kirkemøtet kan ikke se at forslaget med en lovforankret folkekirke i seg selv løser de utfordringene som ligger i de andre tros- og livssynssamfunnenes minoritetssituasjon.

I debatten om statskirkeordningen er det nærmest tatt for gitt at en tiltakende pluralisering og sekularisering av samfunnet umuliggjør en statskirkeordning. Denne debatten må utdypes og føres videre før endelige konklusjoner kan trekkes.

Hovedstandpunkt

Ut fra disse overveielser går Kirkemøtet inn for modellen til mindretall II i Gjønnestutvalget, i utredningen kalt ”grunnlovsforankret folkekirke”, som hovedmodell for ordningen av forholdet mellom staten og Den norske kirke i fremtiden som kan uttrykkes i følgende punkter:

1. Statskirkeordningen er den kirkeordning som best legger til rette for en videre utvikling av Den norske kirke som en folkekirke. Kirkemøtet har særlig lagt merke til høringsuttalelsenes vektlegging av
  - at Den norske kirke best kan utvikles og reformeres videre innen rammen av en statskirkeordning
  - at nåværende kirkeordning er en god ramme for en grunnleggende opplevelse av tilhørighet i samfunnet
  - at det ikke må gjøres endringer som fratrar noen følelsen av tilhørighet til kirka
  - at det ikke etableres ordninger som i praksis innfører kriterier i tillegg til dåpen for å ha fulle rettigheter i kirka
  - kirkas rolle som kultur- og tradisjonsbærer i folket
  - at nåværende kirkeordning ikke er i strid med de allmenne rettigheter til religionsfrihet
  - verdien av et felles samlingssted for markeringer av ulike livsfaser
  - de konstitusjonelle følger av at statskirkeordningen avvikles
  - at kirken skal være åpen for alle
2. Statskirkeordningen synes å være den beste ramme for en videre demokratisering av kirken. Utvikling av det kirkelige demokrati er i dag det største reformbehov i kirken. Kirkemøtet vil fraråde at det etableres en ”lovforankret folkekirke” før det er utviklet og vunnet erfaringer med en styringsstruktur i kirken som bedre enn i dag ivaretar medlemmenes innflytelse på beslutningsprosessene.
3. Statskirkeordningen innen rammen av en demokratisk rettsstat styrker religionens plass i det offentlige rom, og legger et fundament for en aktiv livssyns- og religionspolitikk i samfunnet.

Dette innebærer at grunnlovens bestemmelser om statens offentlige religion og kongens kirkestyre i hovedsak kan videreføres. Det er likevel et behov for endringer i grunnlovens § 12. Videre bør bestemmelsen i § 2 om forpliktelsen til å ”opdrage deres Børn i samme” kan fjernes.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Hans Petter Jahre

Disse hadde ordet:

Marit Tingelstad, Trygve Wyller, Lars Erlend Kielland, Rolf Steffensen, Knut Lundby, Berit Øksnes Gjerløw, Harald Gundersen, Ole Elias Holck, Ingrid R. Fløtten, Laila Riksaasen Dahl, Ole D. Mjøs, Jakobe Juul, Kjell G. Staalesen, Oddvar D. Andersen, Alex Norbakken, Ole Christian Kvarme, Nils Tore Andersen, Ole D. Hagesæther, Ernst Baasland, Åge Søsveen, Tania R. Garthus.

Endringsforslag til 2. innstilling

Harald Gundersen:

s. 8, pkt. 2.1.1, siste avsnitt:

Erstatte ”vil kunne” med ”skal”, slik at det blir: ”En offentlig tilknytning skal sikre kirken rammebetingelser...”

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Ernst Baasland

1) s. 1, 2. avsn.: Den må reguleres i en egen lov, men vil også være fundert i Grunnloven (§ 16, i tillegg til § 2, ev. også § 4).

2) s. 2, pkt. 5: Det utarbeides et dokument om kirkens fremtidige økonomi.

3) s. 2, pkt. 7: Nytt punkt 8 – eget punkt om OVF (teksten beholdes).

4) s. 9, 4. avsn.: Det bør utredes om en kan beholde § 4 i Grunnloven også i rammen av en ny ordning.

5) s. 11, om § 4: I stedet for oppheves; spørsmålet utredes.

6) s. 4, siste avsnitt: Etter samiske folk settes punktum. Videre: I over 150 år har også andre kirker enn den lutherske preget vår kultur, og i de siste 30 år har flere religiøse minoriteter bidratt til å gjøre Norge til et mer flerkulturelt samfunn.

Forslagene 3) og 6) ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Trygve Wyller:

”Kirkemøtet registrerer at menighetsrådenes høringssvar hittil viser at minst halvparten fortsatt ønsker en grunnlovsforankret folkekirke mens den andre halvparten ikke ønsker det. Kirkemøtet mener at det er oppstått en alvorlig situasjon ved at høringssvarene for annen gang viser en mye større motstand mot å oppheve den grunnlovsforankrede folkekirken enn det et tydelig flertall i et nasjonalt utvalg har gått inn for.

Kirkemøtet mener det vil være et kirkelig tilbakeslag å komme i den situasjon der det er et markant misforhold mellom lokale og nasjonale hørings svar i kirken. For at kirken skal videreføre sin grunnleggende forankring i folk og lokalmenighet er det derfor mer enn noensinne viktig å søke etter samlende løsninger.

I denne situasjonen må Kirkemøtet som Den norske kirkes øverste organ ta sitt helhetskirkelige ansvar på alvor. Det er viktig å utvikle nye reformer av kirken, men det er også viktig å finne den løsning i stat/kirke som er mest mulig samlende. Kirkemøtet vil derfor hverken anbefale alternativ 1 eller 2. I hørings svarene finnes det allerede forskjellige interessante eksempler på kompromissforslag som det eventuelt kan bygges videre på. Kirkemøtet vil derfor oppfordre kirkeledelsen til å gå i dialog med ulike miljøer i kirken og med de politiske myndigheter for å bidra til å utvikle en mer samlende og kirkelig bedre forankret ordning av forholdet mellom kirke og stat i det fremtidige Norge.”

Votering

Mindretallsforslag fra Marit Tingelstad fikk 18 stemmer. Forslaget falt.
Trygve Wyllers forslag fikk 14 stemmer. Forslaget falt.

Komiteens innstilling:

Sammendrag - Hovedsynspunkter: vedtatt med 63 mot 19 stemmer.

Kap. 1: enstemmig vedtatt.

Kap. 2: vedtatt med 63 mot 19 stemmer.

Kap. 3 (unntatt pkt. 3.3.1): enstemmig vedtatt

Pkt. 3.3.1: vedtatt med 67 mot 15 stemmer. Mindretallsforslaget falt.

82 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke

Sammendrag - Hovedsynspunkter

1. Kirkemøtets flertall mener at det er på tide å ta et nytt skritt i den kirkelige reformprosessen og endre forholdet mellom staten og Den norske kirke. Forholdet mellom staten og Den norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn og folkekirke, og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom. Den norske kirke videreføres som en landsdekkende, åpen og inkluderende folkekirke, med dåpen som eneste medlemskriterium, og med en demokratisk struktur. Kirkemøtet legger vekt på at det skal være kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.

Kirkemøtets flertall går inn for at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke.

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning oppheves eller endres. Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. En tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt

lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det statlige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer.

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.

2. Kirkemøtet forutsetter at staten fortsatt vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og ta ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet, slik at det legges til rette for at tro og livssyn fortsatt kan fremtre også i det offentlige rom. Tros- og livssynsfriheten må sikres både som individuell og kollektiv rettighet.

Regjeringen bes sette i gang utredning av en samlet tros- og livssynspolitikk.

3. Kirkemøtet støtter Stat – kirke-utvalgets forslag om en verdiparagraf i Grunnloven som henviser til den kristne og humanistiske arv.

4. Kirkemøtet legger stor vekt på at demokratiet i kirken må utvikles videre, med tiltak som kan utløse større deltakelse og engasjement.

5. Kirkemøtet går inn for en finansieringsordning basert på offentlige bevilgninger, men med en endring av ansvarsfordelingen mellom stat og kommune slik at staten får et finansielt hovedansvar.

6. Kirkemøtets flertall vil at gravferdsforvaltningen fortsatt, som normalordning, skal ligge i kirkelig fellesråd.

7. Kirkemøtet går inn for fortsatt lokalt kirkelig eierskap av kirkebyggene, med særskilte tilskuddsordninger for fredede og verneverdige kirker.

8. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond. Dette overføres til Den norske kirke.

Innledning

Stat – kirke-utvalget la fram sin utredning *Staten og Den norske kirke* (NOU 2006:2) 31. januar 2006. Departementet sendte i mai 2006 utredningen ut på høring med høringsfrist 1. desember 2006. Organer på alle nivåer i Den norske kirke er høringsinstanser, samt en lang rekke andre instanser.

Kirkemøtet vil påpeke at noen av spørsmålene i høringsbrevet er upresise i forhold til de alternativene som Gjønnesutvalget presenterte. Kirkemøtet velger derfor å uttale seg om de ulike temaene uten å benytte selve spørreskjemaet.

Høringen inngår i en prosess med lange historiske linjer. Forholdet mellom stat og kirke har siden reformasjonen på 1500-tallet hatt form av en statskirkeordning. Ordningen har i de siste 150 år vært i omforming. Det tette forholdet mellom kirke og stat har vært problematisert, men staten, kommunene og kirken har ønsket å videreføre et nært og godt forhold mellom

kirke og folk. Kirken har ivaretatt kulturbærende og verdibyggende funksjoner i samfunnet og stått i et nært forhold til folk og kongemakt/statsmakt, også i tiden før den ble en statskirke.

Kirkemøtet har en spesiell status blant alle de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ, jf Lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet beklager at høringsfristen er satt slik at Kirkemøtet må avgi sin uttalelse før uttalelsene fra de øvrige kirkelige høringsinstansene foreligger. For å kunne ha et best mulig bakgrunnsmateriale for arbeidet med høringsuttalelsen, bad Kirkerådet menighetsråd og kirkelige fellesråd om å sende kopi av sine høringsuttalelser før 15. oktober. Det var pr. 28.10. kommet inn 680 uttalelser fra menighetsråd og fellesråd. Disse viser at de to alternativene ”lovforankret folkekirke” og ”grunnlovsforankret folkekirke” begge får tilslutning fra om lag halvparten av menighets- og fellesrådene så langt. Dette betyr at det nå er betydelig større oppslutning om endring av relasjonen mellom stat og kirke enn i høringen etter Kirke – stat-utvalget 2002 (Bakkevig-utvalget).

I arbeidet med høringsuttalelsen har det vært en målsetting for Kirkemøtet, på selvstendig grunnlag, å komme frem til mest mulig samlende løsninger.

Kirkemøtet viser samtidig til at Kirkerådet har satt i gang utredningsarbeid som vil kunne ha betydning i arbeidet både med stortingsmeldingen og ev lovendringer. Kirkemøtet vil derfor i kraft av sitt lovpålagte ansvar behandle forskjellige sider ved forholdet mellom stat og kirke i årene fremover. Kirkemøtet ser det som spesielt viktig at det kan utvikles et løpende samarbeid mellom politiske myndigheter, departementet og Kirkerådet i det videre arbeidet med relasjonen mellom stat og kirke.

Kirkemøtets høringsuttalelse innledes med en redegjørelse for de grunnleggende premissene uttalelsen bygger på (1). På grunnlag av disse premissene, tar Kirkemøtet stilling til hovedspørsmålet om den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke (2). Deretter følger Kirkemøtets syn på de øvrige høringstemaene: demokrati, finansiering, gravferdsforvaltning, eierskap til kirkebygg og Opplysningsvesenets fond (3).

1. Grunnleggende premisser og statens tros- og livssynspolitikk.

Kirkemøtet vurderer relasjonen stat – kirke først og fremst i lys av Den norske kirke selvforståelse som folkekirke. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for individet og for tros- og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premissmaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke. Samtidig er Kirkemøtet sterkt opptatt av hvordan staten utformer sin tros- og livssynspolitikk i fremtiden, og denne vil være viktig for Kirkemøtets valg av modell. Siden tros- og livssynspolitikken er gitt et eget spørsmål i høringen, tas dette opp i et eget punkt i premissdelen.

1.1 Premisser for forholdet mellom staten og Den norske kirke

1.1.1 Folkekirke og samfunn

Den norske kirke er en videreføring av den kirke som ble etablert ved slutten av det første årtusen. Selv om graden av selvstendighet varierte mye de første århundrene, ble kristentroen raskt ansett som en avgjørende sammenbindende faktor både i lokalsamfunn og på riksplan. Kirkene, som ble bygd i et stort antall, ble et lokalt samlingssted hvor generasjonene møttes, ikke minst ved døpefonten. Ved reformasjonen ble kongen kirkens øverste leder og ansvarlig

for hele folkets religiøse liv. Den kongestyrte folkekirken fikk sin klassiske statskirkelige utforming i enevoldstiden, hvor kongen alene hadde ansvaret for kirkens lære og liv. Også etter 1814, i utviklingen av en liberal og demokratisk rettsstat, er kristentroen, staten og samfunnet vevd sammen. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i fremtiden kan ha stor oppslutning i folket.

Den enkelte menighet fremstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.

De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Identitet og oppdrag* (2004): ”Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold.” Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

Den norske kirke deler sin historie med det norske og samiske folk. I over 150 år har også andre kirker enn den lutherske preget vår kultur, og i de siste 30 år har flere religiøse minoriteter bidratt til å gjøre Norge til et mer flerkulturelt samfunn. Gjennom sin plass i offentligheten bidrar Den norske kirke til den kulturelle sammenheng i samfunnet. Folkekirken har blitt formet av og satt sitt preg på kultur, historie og samfunnsnivå. Kirken skal fortsatt være med å bygge identitet ved å ta vare på og fornye tradisjoner, styrke fellesskapsopplevelsen og samtidig ivareta en samfunnskritisk funksjon. Kirken vil, ved å videreføre og aktualisere kristen tro, i samspill med andre religioner og livssyn, bidra til felles verdier i samfunnet. I kraft av sin størrelse har Den norske kirke i århundrer vært en betydelig verdibærer. Den norske kirkes grunnlovsforankring har tradisjonelt blitt oppfattet som en garanti for statens verdigrunnlag. Langt de fleste av menighetene og bispedømmerådene ser behovet for en fortsatt forankring av statens verdigrunnlag i den kristne og humanistiske arv. Kirkemøtet mener at Grunnloven ved en relasjonsendring mellom stat og kirke, bør inneholde en paragraf som uttrykker disse verdiene.

Kirkemøtet har tidligere understreket at ”gjennom kulturell utfoldelse kan mennesket skape en vev av mening som gir livet innhold og verner mot eksistensiell tomhet. Gjennom kulturell aktivitet synliggjøres og bekreftes menneskets verdighet”. (Kirkemøte-komiteen i sak KM 07/05; *Kunsten å være kirke*.) Kirkeordningen må legge til rette for at dette kan skje på alle nivåer i kirken, i arbeidet for og med barn og unge, ved kirkemusikalsk aktivitet og andre tiltak. Kirkemøtet ønsker at det kristne synet på mennesket og skaperverket fortsatt kan være med å prege samfunnets verdier som igjen bidrar til å forme fellesskap og samfunn.

1.1.2 Den norske kirkes grunnlag og mål

Premissene her er i stor grad hentet fra den uttalelsen Kirkemøtet avgav i 2004; *Den norske kirkes identitet og oppdrag*, på forespørsel fra Stat – kirke-utvalget. Kirkemøtet ser at også Stat – kirke-utvalget for en stor del har lagt dette til grunn for sin beskrivelse av Den norske kirke.

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, ”en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse” (*Identitet og oppdrag*, pkt 1). Som Jesu Kristi kirke lever og fornyes den av Guds ord og de hellige sakramenter (nådens midler). Folkekirkens identitet er forankret i eget trosgrunnlag og et særegent fellesskap bygd på dåpen og troen. Folkekirken er ikke minst uttrykk for det oppdrag som konstituerer den og som er dens mål; å nå ut med evangeliet til alle og døpe inn i den kristne kirke. Det har vært uttrykt uro for at kirken ved endret relasjon til staten vil bli en smalere kirke. Det er bred enighet i Stat – kirke-utvalget og i kirkelige høringsinstanser om at kirken fortsatt skal være en åpen og inkluderende folkekirke med dåpen som eneste medlemskriterium. Kirkemøtet vil understreke dette. Dette er i tråd med Kirke- og undervisningskomiteens innstilling om stat og kirke fra 1980-81 som beskriver folkekirke som ”en kirke hvor dåpen er grunnlag for medlemskap og stemmerett, og vel også en kirke som omfatter det store flertall av folket”.

Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke som gir rom for en rikdom av mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi. I dette mangfoldet finnes en felles tro som bekjenner den treenige Gud og en nødvendig tjeneste med å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene for at mennesker skal komme til denne tro.

Den norske kirke vil være et inkluderende fellesskap hvor mennesker, uansett livssituasjon og funksjonsnivå, kan høre til gjennom livets mange faser. Sentralt i kirkens liv står gudstjenesten og de kirkelige handlingene. Kirkens ritualer utgjør religiøse rammer for menneskers liv og bidrar til deres livstolkning. Kirkens offentlige tilknytning og sakramentale karakter gjør at den oppfattes som et videre fellesskap enn en alminnelig medlemsorganisasjon. For kirken er det en oppgave å ivareta denne form for tilhørighet fordi det ivaretar hele menneskets livsbehov. Kirkemøtet understreker, i likhet med mange av menighetenes hørings svar, at det i kirken fortsatt skal være rom for ulike grader av trosengasjement og deltakelse.

Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken. Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering fortsatt tar utgangspunkt i den lokale menighets behov. Den norske kirke er ikke løsrevet fra sine medlemmer, men lokalt et fellesskap av dem som er døpt og som sokner til en menighet, som oftest med et felles kirkebygg. Kirkene er viktige symboler i lokalsamfunnet som flere enn folkekirkens medlemmer føler nær tilknytning til. Kirkemøtet vil sterkt understreke at det må legges til rette for at lokalmenighetene får gode utviklingsmuligheter. Slik sikres den best som folkekirke.

Den norske kirkes knapt 1300 sokn er grunnenhetene i kirken. Soknet er selvstendig rettssubjekt og eier kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen sikrer kirkelig nærvær og kirkebygg i alle lokalsamfunn i landet. En kirkeordning må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Andre organer som etableres, må understøtte soknets grunnleggende funksjoner og ansvar samtidig som kirkeordningen må ivareta den helhetlige sammenhengen, det kirkesamfunnet som lokalkirken hører hjemme i.

Den norske kirke er en landsdekkende kirke hvor det skal være lik tilgang til forkynnelsen av evangeliet ved gudstjenester og kirkelige handlinger som dåp, nattverd, vigsel og gravferd, og til grunnleggende trosopplæring. Mange av de kirkelige høringsinstansene understreker dette. Kirken skal også være tilstede der våre befolkningsgrupper ferdes i utlandet. Kirkens medlemmer skal kjenne seg igjen og føle seg hjemme også når de kommer til en kirke de vanligvis ikke går i. Kirken må ha en finansieringsordning som gjør det mulig å videreutvikle Den norske kirke som landsdekkende folkekirke.

Den norske kirke har bygd opp en synodal struktur med en demokratisk organisasjon basert på soknet. Rådsstrukturen er basert på demokratiske valg av og blant kirkens medlemmer. Kirkeordningen skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg, og la seg velge til kirkens organer. Dagens kirkeordning balanserer selvstendighet og samspill mellom sokn, biskop og rådsstruktur (kongregasjonalistisk, episkopal og synodal dimensjon). Kirkemøtet understreker at denne balansen må ivaretas i en kirkeordning hvor embetslinjen ikke er knyttet opp mot det statlige kirkestyret.

1.1.3 Tros- og livssynsfrihet og likebehandling av tros- og livssynssamfunn

Tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet, uttrykt i internasjonale menneskerettighetserklæringer og nedfelt i Grunnloven og trossamfunnsloven. Det har vært reist spørsmål om tros- og livssynsfriheten er godt nok ivaretatt så lenge dagens statskirkeordning står ved lag. Særlig problematisk i denne henseende er statsrådenes bekjennelsesplikt (grl § 12) og oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd). Tros- og livssynsfriheten må sikres som individuell og kollektiv rettighet. Dette er det full oppslutning om blant kirkelige høringsinstanser.

Den norske kirke har selv utredet og arbeidet med tros- og livssynsfriheten både prinsipielt og i det norske samfunnet i dag. Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget 2002) understreker at det må være en reell rett til å velge religion eller livssyn for alle innbyggere i landet. Tros- og livssynsfriheten må sikres både negativt – at ingen blir hindret i å velge religion eller livssyn eller tvinges til bestemte valg, og positivt – at en får positiv støtte til utøvelse av tro og livssyn. Tros- og livssynssamfunnene må også innrømmes frihet til å organisere seg og drive sin virksomhet i samsvar med sin egenart, så lenge det ikke krenker andres grunnleggende menneskerettigheter. Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer også frihet for trossamfunnet til å definere sin egen lære og utnevne sine egne ledere. Rent prinsipielt er et statlig kirkestyre derfor problematisk, selv om den utstrakte delegasjonen av læremessig og liturgisk myndighet i praksis gjør dette mindre problematisk.

Tros- og livssynsfriheten sikres positivt ved at staten gir tros- og livssynssamfunnene rammebetingelser som setter dem i stand til å utøve sin virksomhet i samsvar med sin egenart, og slik at de gis like vilkår. En demokratisk rettsstat som er bundet til et bestemt livssyn, har en spesiell forpliktelse til å sørge for at tros- og livssynsminoritetene har likeverdige ordninger. Rammebetingelsene fra statens side for Den norske kirke må ikke komme i konflikt med prinsippet om ikke-diskriminering.

Den norske kirke er opptatt av hva det vil si å være en majoritetskirke som opptrer respektfullt overfor andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst for å fremme forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Kirken har et uttrykt ønske om å lytte til minoritetenes opplevelser og erfaringer. Samtidig mener Kirkemøtet at befolkningens store oppslutning om Den norske kirke kan forsvare å opprettholde en særstilling for Den norske kirke. Men Kirkemøtet er seg bevisst at det er utfordrende å finne ordninger som gjør at en slik særstilling oppleves rimelig også av tros- og livssynsminoritetene.

Dagens mangfold av tros- og livssyn er en ressurs i arbeidet med å utvikle et godt samfunn, ikke minst lokalt. Den norske kirke har hatt og har en plass i samfunnet som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon. Også dette gjør det naturlig at den fortsatt har en sentral og tydelig plass ved større hendelser i lokalsamfunnets og folkets liv.

1.2 Statens tros- og livssynspolitikk

Den statlige tros- og livssynspolitikken har i dag tre forutsetninger: prinsippet om tros- og livssynsfrihet, statskirkeordningen og prinsippet om ikke-diskriminering. På dette grunnlaget fører staten en aktiv støttende tros- og livssynspolitikk. Ved en endring av kirkens relasjon til staten, vil prinsippet om tros- og livssynsfrihet og ikke-diskriminering ligge fast. Staten bør fortsatt ha en aktiv støttende religionspolitikk som sikrer positiv tros- og livssynsfrihet. Stat – kirke-utvalget får her full tilslutning fra de kirkelige høringsinstansene.

Statens aktiv støttende tros- og livssynspolitikk er av stor betydning både for folk og kirke. Hensynet til tros- og livssynsfrihet i vid forstand, ivaretas best dersom staten ikke bare bidrar til å legge til rette for den enkelte borgers mulighet til å utøve sin tro eller sitt livssyn, men i tillegg understøtter tros- og livssynsutøvelse som et fellesgode for både lokal- og storsamfunn. Ikke minst styrker en slik politikk betydningen av fellesskap, solidaritet og omsorg i en tid hvor individualismen står sterkt. Offentlige myndigheter bør ved sin tros- og livssynspolitikk også sikre åpne arenaer hvor forskjellige tros- og livssyn får møte hverandre og utvikle gjensidig forståelse.

Det er naturlig at offentlige myndigheter, spesielt staten, med en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk tar ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet. Slike fellesskap, med et bredt spekter av engasjement og deltakelse, representerer verdifulle bærebjelker i samfunnet. En slik politikk vil legge til rette for at tro og livssyn fortsatt skal fremtre i det offentlige rom. Det er behov for å utrede en samlet statlig tros- og livssynspolitikk. Forankring av statens verdigrunnlag i Grunnloven er i denne sammenheng et viktig spørsmål. Kirkemøtet ber regjeringen ta initiativ til at dette arbeidet kommer i gang og kan sees i sammenheng med forholdet mellom stat og kirke.

2. Fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke

2.1 Endring av relasjonen mellom staten og Den norske kirke i fremtiden (“lovforankret folkekirke”)

2.1.1 Den norske kirke som trossamfunn og landsdekkende folkekirke

Den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må bevare Den norske kirkes identitet som folkekirke samtidig med at Den norske kirkes selvstendighet som trossamfunn styrkes. Uansett fremtidig tilknytningsform mellom stat og kirke, vektlegger de kirkelige høringsinstansene kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn. Kirkemøtet slutter seg til dette.

Stat – kirke-utredningen dokumenterer at det i hele forrige århundre har vært gjennomført reformer som har medført en gradvis overføring av myndighet fra statlige til spesifikke kirkelige organer. På 1900-tallet ble det gradvis bygd opp en kirkelig rådsstruktur. Mot slutten av århundret ble deler av det statlige kirkestyrets myndighet delegert til de kirkelige organer, særlig da til bispedømmeråd (tilsetting av prester) og kirkemøte (deler av kongens anordningsmyndighet). Det er bred enighet om at det er behov for videre reformer i Den norske kirke.

Den norske kirke er, som en følge av statskirkeordningen, organisert i to virksomhetsområder, prestedjenesten og rådenes virksomhet. Arbeidet med videreutviklingen av Den norske kirke har vist behov for å samle de to virksomhetsområdene i en felles struktur for å bedre

betingelsene for samvirke mellom embete og råd, og for å bidra til større deltakelse og engasjement, ikke minst i den lokale kirke. Kirkemøtet vedtok i 2005 at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en fremtidig kirkeordning (sak KM 08/05). En endret relasjon mellom stat og kirke vil gjøre det lettere å samordne eller samle virksomhetene ved å overføre ansvaret for prestedtjenesten fra det statlige kirkestyret til kirkelige organer.

Stat – kirke-utvalget ser det som viktig at Den norske kirke forblir en kirke med bred kontaktflate og er åpen og inkluderende. Slik blir den en kirke for folket og tilgjengelig for alle som ønsker dens tjenester. Dette er i tråd med Kirkemøtets premisser slik høringsuttalelsen uttrykker disse. Kirkemøtet anser at en form for offentlig tilknytning for Den norske kirke også i fremtiden vil være hensiktsmessig, for å bevare og styrke den som folkekirke og som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon i samfunnet, samtidig som medlemmenes opplevelse av tilhørighet til kirken ivaretas.

En offentlig tilknytning skal sikre kirken rammebetingelser som gjør den i stand til å være en landsdekkende folkekirke som er nærværende i alle lokalsamfunn gjennom sin soknestruktur, sine kirkebygg og sin virksomhet.

2.1.2 Tros- og livssynsfrihet og religionens samfunnsbyggende betydning

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Dette må imidlertid ikke gå på bekostning av tros- og livssynsfriheten

Forholdet mellom staten og Den norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn og folkekirke, og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom.

Kirkemøtet mener at den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må utformes slik at hensynet til prinsippet om tros- og livssynsfrihet ivaretas. Statens plikt til å ivareta tros- og livssynsfrihet, gjør at tidligere tiders form for integrasjon mellom stat og kirke i statskirkeordningen, blir mer problematisk jo mer samfunnet pluraliseres. Derfor vil Kirkemøtet at det direkte statlige kirkestyret avvikles.

Ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet skal ingen kunne pålegges å være medlem i et bestemt tros- eller livssynssamfunn. Kirkemøtet mener at oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd) og bekjennelsesplikten for minst halvparten av statsrådene (grl § 12) og for Kongen i denne sammenheng er problematisk og bør oppheves. Statsrådenes kirkemedlemskap har vært forutsetningen for det statlige kirkestyrets legitimitet (Kongens anordnings- og utnevningmyndighet). Oppheves bekjennelsesplikten for statsrådene og for Kongen, bortfaller den kirkelige legitimering av det direkte statlige kirkestyret.

Kongens bekjennelsesplikt illustrerer det nære forholdet som det historisk har vært mellom Den norske kirke og monarkiet. I en fremtidig kirkeordning er det rimelig å la trostilhørighet være et anliggende som også Kongen selv har mulighet for å ta stilling til. Kirkemøtet understreker at det ved en endring av kirkeordning er viktig å videreutvikle den gode relasjonen mellom Kongen og Den norske kirke.

Kirkemøtet mener, i tråd med Stat – kirke-utvalgets flertall, at det er viktig å bevare og videreutvikle bevisstheten om felles kulturell og verdimesig arv og styrke religionens rolle som verdi- og kulturbærende faktor i samfunnet. Den norske kirke bidrar aktivt i samfunnets

verdidebatt. Kirkens kulturmelding; *Kunsten å være kirke* legger grunnlag for en kirkelig kultursatsing som vil bidra til å videreføre og fornye tradisjoner som er identitetsskapende for store grupper både lokalt og nasjonalt. Kirkemøtet mener at en offentlig tilknytning for Den norske kirke vil ha positiv betydning for dette arbeidet så lenge en slik særstilling ikke skader tros- og livssynsfriheten. Kirkemøtet foreslår også at det tas inn en verdiparagraf i Grunnloven.

Kirkemøtet understreker videre at en aktiv støttende statlig tros- og livssynspolitikkk vil bidra til å sette Den norske kirke og de øvrige tros- og livssynssamfunnene i stand til fortsatt å fylle viktige kultur- og verdibærende funksjoner for storsamfunn og lokalsamfunn.

2.1.3 Hovedstandpunkt

Ut fra disse overveielser og med utgangspunkt i Stat – kirke-utvalgets flertallsinnstilling, går flertallet i Kirkemøtet inn for at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning, oppheves. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det kongelige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer. Dette er i samsvar med Kirkemøtets tidligere vedtak (sak KM 16/2000 pkt. 1). Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. Ingen bestemmelser i det særlige lovgrunnlaget for Den norske kirke må komme i konflikt med innholdet i Kirkeordningen. Innføring av den nye rettstatusen til Den norske kirke og relasjonsendringen mellom staten og kirken må derfor planlegges slik at de nødvendige grunnlovsendringene og øvrige lovendringer trer i kraft etter at Kirkemøtet har vedtatt Kirkeordningen.

En offentlig tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas.

Staten ivaretar tros- og livssynsfriheten og utstrakt likebehandling av tros- og livssynssamfunn ved å føre en aktiv støttende tros- og livssynspolitikkk. Et prinsipp om dette kan nedfelles i Grunnloven.

Bestemmelsen i Grunnloven om statens offentlige religion erstattes av en verdiparagraf.

Lovforankret folkekirke og tros- og livssynsfrihet

En lovforankret folkekirke etter disse linjer, vil fullt ut ivareta den individuelle og kollektive tros- og livssynsfrihet. Den norske kirke vil fortsatt ha en viss særstilling som er begrunnet i kirkens oppslutning og dens historiske og samfunnsmessige rolle.

Lovforankret folkekirke – avvikling av statskirken?

Det finnes ingen klar definisjon av begrepet statskirke, og i samfunnsdebatten brukes ordet i forskjellige betydninger. Det blir derfor for unyansert å formulere problemstillingen som et spørsmål om hvorvidt man vil skille stat og kirke, se spørsmål 2 i departementets høringsbrev. Kirkemøtet mener det er mer tjenlig å snakke om kirkens relasjoner til staten for derved å gå mer direkte på forholdet mellom stat og kirke. Det er her tale om ulike typer av relasjoner, både juridiske, økonomiske og kulturelle. På det juridiske plan har både Stat – kirke-utvalgets modell 1 ("grunnlovforankret folkekirke") og modell 2 ("lovforankret folkekirke") det til

felles at de har en forankring i Grunnloven og i tillegg regulering i en egen kirkelov. Forskjellen består i at modell 1 beholder bestemmelsene om Kongens kirkestyre i Grunnloven, mens modell 2 nøyer seg med en forankring i Grunnloven og for øvrig plasserer den rettslige regulering i en egen lov (kirkeloven). Ved denne forankring i Grunnlov og lov setter begge modeller Den norske kirke i en særstilling i forhold til andre trossamfunn. Det er derfor mulig å anse en lovforankret folkekirke som en form for statskirke.

2.2 Rettslig rammeverk: Grunnlovsbestemmelser, Kirkelov og Kirkeordning

Kirkemøtet går her nærmere inn på de konsekvenser en avvikling av det direkte statlige kirkestyret har for det rettslige rammeverket og det øverste kirkestyret.

2.2.1 Endringer i Grunnloven

En kirkeordning med lovforankret folkekirke medfører at følgende bestemmelser i Grunnloven oppheves eller endres:

§ 2 annet ledd (det konstitusjonelle grunnlaget for statskirken) – oppheves og erstattes av en ”verdiparagraf”

§ 4 (Kongens bekjennelsesplikt) – oppheves

§ 12 annet ledd (krav til statsrådenes medlemskap i Den norske kirke) – oppheves

§ 16 (Kongens anordningsmyndighet) – oppheves og myndigheten her overføres til kirkelige organer

(§ 16 kan erstattes av en bestemmelse om statens aktivt, støttende tros- og livssynspolitikk)

§ 21 (utnevning av biskop og prost) – endres

§ 22 (avskjedigelse av embetsmenn) – endres

§ 27 annet ledd (kirkelig statsråd) – oppheves

Grunnloven og statens tros- og livssynspolitikk

Kirkemøtet går inn for en fortsatt aktivt støttende tros- og livssynspolitikk. I samsvar med det klare ønsket i høringsrunden etter *Samme kirke – ny ordning*, mener Kirkemøtet at statens ansvar her bør grunnlovfestes.

Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) foreslo å plassere en slik grunnlovsbestemmelse som alternativ til dagens § 16.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget til grunnlovsbestemmelse fra Stat – kirke-utvalgets flertall:

Det paahviler Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at Den norske Kirke og andre Tros- og livssynssamfund gives Adgang til at udøve deres Virksomhed i Henhold til deres Egenart.

Grunnloven og verdiparagraf

Ved en lovforankret folkekirke vil Grunnlovens § 2 oppheves. Grunnloven, som konstituerer statsdannelsen Norge, bygger på et grunnleggende nasjonalt fellesskap som, ikke minst i ei tid med sterke individualistiske strømninger, trenger den støtte en verdiparagraf vil gi.

Høringsinstansene etter *Samme kirke – ny ordning* var opptatt av at de kristne og humanistiske verdiene i kulturarven skulle grunnlovfestes. Kirkemøtet støtter forslaget om en verdiparagraf i Grunnloven og mener, i tråd med utvalget, at denne bør vise til felles historie, kulturtradisjoner og samfunnsverdier.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget fra Stat – kirke-utvalgets flertall:

Den kristne og humanistiske Arv forbliver Statens Værdigrundlag

Det er et entydig ønske fra kirkelige høringsinstanser på alle nivå at Grunnloven får en slik verdiparagraf hvis dagens § 2 skal endres. Kirkemøtet vil anbefale at verdibestemmelsen plasseres i Grunnlovens § 2.

2.2.2 Ny kirkelov

Med Kirkelov forstår Kirkemøtet en lov gitt av Stortinget som skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.

Kirkemøtet har foran, i tråd med utvalget, vist til at Den norske kirke til tross for en økt institusjonell og livssynsmessig sekularisering, har en markert plass i nasjonens liv ikke minst lokalt, men også ved nasjonale begivenheter. Det vil trolig styrke betydningen av tro og livssyn generelt i samfunnet at Den norske kirke i kraft av sin historie, utbredelse og oppslutning får en særstilling ved en kirkelov gitt av Stortinget.

Kirkemøtet mener, i likhet med Stat – kirke-utvalgets flertall, at kirkeloven bør forankres i en grunnlovsbestemmelse. En slik bestemmelse kan gi medlemmene trygghet for at folkekirken videreføres. Den kan naturlig plasseres i § 16. Stat – kirke-utvalget har foreslått følgende ordlyd:

Nærmere Bestemmelser om Den norske kirkes Ordning fastsettes ved Lov.

Kirkemøtet gjør oppmerksom på at bruken av uttrykket ”Den norske kirkes Ordning” kan forveksles med Kirkeordningen som Den norske kirke selv skal fastsette. Uttrykket bør vurderes nærmere.

Loven må bekrefte at Den norske kirke fortsatt er et evangelisk-luthersk trossamfunn og en videreføring av dagens kirke som en landsdekkende og demokratisk folkekirke. Loven må inneholde bestemmelser som etablerer Den norske kirke som rettssubjekt med rettigheter og plikter, samtidig som den viderefører soknet som rettssubjekt og regulerer forholdet mellom de kirkelige rettssubjekter.

Loven må også inneholde formuleringer som viser at den myndighet som i dag ligger i Kongens kirkestyre overføres til kirkelige organer. Kirkemøtet viser for øvrig til Stat – kirke-utvalgets betraktninger om innholdet i en slik rammelov.

Kirkemøtet mener at Den norske kirke ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet må stå fritt til å bestemme eget læregrunnlag, organisasjonsstruktur, hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar. Kirkeloven må derfor bli en kort rammelov, i tråd med forslaget til Stat – kirke-utvalgets flertall.

2.2.3 Ny Kirkeordning

Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken. Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere kirkens indre forhold.

Det er viktig for Kirkemøtet at videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

Kirkemøtet vil, i tråd med stat – kirke-utvalgets flertall, trekke frem viktige elementer i Kirkeordningen:

1. Den norske kirke som trossamfunn

- Grunnleggende trekk ved
  - I Bekjennelsesgrunnlag
  - II Selvføståelse
  - III Medlemskap
  - IV Oppgaver
  - V Virksomhet

2. Kirkelige organer/ansvarsområder

- Hvilke organer Dnk består av/struktur
- Virksomhetsansvar
- Valgordninger
- Sammensetning
- Biskopen (oppgaver og tilsetting)

3. Arbeidsgiveransvar

- Hvilken del av arbeidsgiveransvaret skal ligge hvor
- Tilsynet og tilsynets innhold

4. Andre bestemmelser

- Hjemmel for annen kirkelig lovgivning
- Fordelingskriterier for tilskudd fra stat og kommune

Kirkeordningen bør også inneholde bestemmelser om at offentlighetslovens og forvaltningslovens regler skal gjelde i Den norske kirke. Kirkeordningen bør gis en særskilt status til forskjell fra underliggende regelverk og være beskyttet gjennom særskilte krav til endring. Kirkeordningen vedtas av Kirkemøtet.

Kirkeloven og Kirkeordningen må ses i sammenheng. De vil ha forskjellig status og innhold, men de må være samstemte i den forstand at de ikke står i motstrid til hverandre på noe punkt. Det er videre viktig at det etableres prosedyrer som sikrer at det heller ikke oppstår motstrid ved senere endringer av Kirkeloven og Kirkeordningen. Kirkemøtet mener derfor at Kirkeloven og Kirkeordningen bør utarbeides parallelt med god kontakt mellom politiske myndigheter og kirkens egne organer. Kirkemøtet må vedta Kirkeordningen før Stortinget vedtar Kirkeloven. Kirkelige organer på alle nivåer vil, ut fra kirkens demokratiske struktur, på forskjellige måter delta i dette arbeidet. Det vil samtidig bli behov for å utarbeide overgangsordninger.

Kirkemøtet viser til at Kirkerådet har satt i gang et utredningsarbeid mht status, innhold og sammenheng mellom Kirkeloven og Kirkeordningen.

3. Andre høringstemaer

3.1 Demokrati og valgordninger

Gjennom mange år har Den norske kirke i sitt reformarbeid bygd opp en rådsstruktur og et reelt kirkelig demokrati. Kirkemøtet deler like fullt de synspunktene, både fra kirkelige høringsorganer og politiske innspill, som understreker at demokratiet i kirken må utvikles videre, uavhengig av tilknytning til staten.

Kirkemøtet vil slå fast at det aldri må være tvil om at kirkestyre er alle medlemmers ansvar. Kirkemøtet har derfor som klar målsetting å videreutvikle en kirkeordning som skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg og la seg velge til kirkens organer. Reformarbeidet har de siste årene gitt støtte til forsøk hvor det legges til rette for større engasjement og økt valgdeltakelse ut fra de valgordninger kirken nå har. Kirkemøtet har merket seg at svært mange lokalkirkelige høringsinstanser understreker at valgordningene må sikre en bedre valgdeltakelse og styrke representativiteten. Mange viser til positive erfaringer med menighetsrådsvalg lagt samtidig med Stortingsvalget. Erfaringer fra disse forsøkene vil bli brukt i arbeidet med å videreutvikle nominasjons- og valgordninger.

Kirkens valgordning på soknenivå er i dag grunnleggende demokratisk. Dåpen er eneste kriterium for medlemskap. Det er allmenn stemmerett og valgbarhet for alle dømte kirkemedlemmer over en viss alder (18 år, forsøk med stemmerettsalder fra 15 år). Enhver gruppe på 10 stemmeberettigede eller flere har rett til å fremme alternative valglistor. En videreutvikling av demokratiet på dette nivået må sikte mot bedre nominasjonsprosesser.

Økt bruk av direktevalg på nivåene over soknet støttes av om lag en tredjedel av de kirkelige høringsinstansene så langt. Samtidig mener mange at soknet som det grunnleggende nivået i kirken sikres best ved en gjennomgående innflytelse og representasjon helt til topps i kirkens organisasjon. Kirkemøtet ønsker utredning av og forsøk med en kombinasjonen av direkte og indirekte valg, i en samlet vurdering av valgordninger til bispedømmeråd og til Kirkemøtet. Ved direkte valg styrkes mulighetene for enkeltmedlemmers innflytelse i kirken. Samtidig må nominasjons- og valgordninger til mellomenhet(er) og Kirkemøtet sikre soknene nødvendig representasjon.

Kirkemøtet deler utvalgets forståelse av at det kirkelige demokrati begrunnes ut fra prinsippet om det allmenne prestedømmet som likestiller alle kirkens medlemmer d.v.s. alle dømte. Samtidig har Den norske kirke, som omtalt i premissene, en ordinert tjeneste, embetet, med en teologisk og organisatorisk relativ selvstendighet. Kirkemøtet mener at direkte representasjon for den ordinerte tjeneste i kirkelige organer ved siden av de medlemsvalgte medlemmene, ivaretar kirkens særpreg samtidig som kirken i sin struktur og sine valgordninger er grunnleggende demokratisk.

Kirkemøtet mener modellen med en lovforankret folkekirke hvor kirkelige organer får større myndighet, gjør en videreutvikling av det kirkelige demokrati nødvendig, som ivaretar alle kirkens medlemmer, og som skal tjene til å utløse større deltagelse og engasjement.

3.2 Finansieringsordning for Den norske kirke

Fremtidig finansieringsordning for Den norske kirke er en stor og viktig sak for kirken. Kirkemøtet har merket seg at usikkerhet rundt finansieringsordningen har vært medvirkende

til at mange kirkelige høringsinstanser synes det er vanskelig å ta stilling til hovedspørsmålet i høringen.

Finansieringsordningen har også betydning for kirkens organisering. Men i høringsuttalelsen vurderer Kirkemøtet finansieringsordningen primært ut fra kirkens fremtidige forhold til staten.

Stat – kirke-utvalget har drøftet ulike løsninger. Hovedalternativet er enten en ren offentlig finansiering eller en form for medlemsbasert finansiering (medlemskontingent eller obligatorisk livssynsavgift) eller en kombinasjon mellom disse. Kirkemøtet er overrasket over at alternativet med livssynsavgift ikke er kommet med i høringen. Kirkemøtet har vurdert de ulike alternativene i lys av de grunnleggende premissene som det har lagt til grunn for den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke. I denne sammenheng mener Kirkemøtet at det særlig er grunn til å vektlegge følgende:

3.2.1 En aktivt støttende tros- og livssynspolitik

Tros- og livssynsmessige uttrykk har en naturlig plass i samfunnets liv og representerer viktige samfunnsbyggende funksjoner og fellesgoder i og for samfunnet. Det er viktig at samfunnet legger til rette for at tros- og livssynssamfunnene får gode rammebetingelser, slik at de sikres reell frihet til å utøve sin tro og sitt livssyn.

Nylig har Storting og regjering iverksatt en trosopplæringsreform med bakgrunn i den store verdi tro og livssyn har for samfunnet. Offentlig finansiering er med på å sikre grunnvilkårene for en videreutvikling av tro og livssyn. Dette gjelder alle tros- og livssynssamfunn i Norge og må anses som et konkret utslag av statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik.

Målet om likebehandling og prinsippet om ikke-diskriminering må særlig vektlegges i et samfunn som har en majoritetskirke som også er statskirke. I et pluralistisk samfunn der folkekirken ikke har en ordning med egen kirkeskatt, slik våre naboland har, vil en offentlig finansiering av kirken kunne fremstå som problematisk. Alternativet vil være medlemsfinansiering. Kirkemøtet mener medlemsfinansiering vil kunne svekke det offentliges ansvar. Staten har i Norge påtatt seg et hovedansvar for å finansiere fellesgoder som utdanning, helse og kultur. Kirkemøtet mener derfor at det offentlige fortsatt bør bære et hovedansvar for finansieringen av tros- og livssynssamfunn.

3.2.2 En samlet, samordnet og enhetlig finansieringsordning og en tilstrekkelig, stabil og forutsigbar økonomi

I forbindelse med en fremtidig ordning for forholdet mellom stat og kirke, er det meget viktig for Kirkemøtet at en finner frem til en finansieringsordning som sikrer kirken et tilstrekkelig og forutsigbart ressursgrunnlag og en samlet og samordnet økonomi. Dette var også en entydig tilbakemelding fra høringsinstansene etter Kirke – stat-utredningen (Bakkevig-utvalget) og var et sentralt anliggende da Kirkemøtet behandlet utredningen *Ressursgrunnlaget for Den norske kirke* (KM 11/04).

For Kirkemøtet er det avgjørende at en fremtidig finansiering, uavhengig av ordningen av forholdet stat og kirke, sikrer folkekirken som landsdekkende kirke. Dette er et massivt krav fra de kirkelige høringsinstansene. Dagens finansieringsordning har vært kjennetegnet av vilje til å sikre evangeliets forkynnelse og kirkelige tjenester i hele landet og for landsmenn i utlandet.

Dagens todelte finansieringsordning, hvor staten har ansvaret for utgifter til prestedtjenesten og til regionale og sentrale kirkelige organer, mens kommunene har ansvar for kirkebygg, personell og virksomheten lokalt, har både svake og sterke sider. Det er dokumentert betydelige forskjeller i kommunenes bevilgninger til kirkelige formål. Dette gjør at folkekirken som en landsdekkende kirke er sårbar. Dette tilsier at fordelingen av finansieringsansvar mellom kommune og stat bør endres for å få en mer samordnet og enhetlig finansieringsordning og sikre en regional likebehandling. Statlig finansiering vil også sikre forpliktelsene overfor døve og andre språklige minoriteter.

Kirkemøtet vil likevel peke på at et kommunalt finansieringsansvar kan være et virkemiddel for å bevare den nødvendige kontakten mellom den lokale kirke og kommunene. Dette synspunktet må også vektlegges i den videre drøfting av finansieringsmodeller.

3.2.3 Staten med et finansielt hovedansvar

Kirkemøtet støtter i hovedsak anbefalingen fra utvalgets flertall der det statlige tilskuddet dekker lønninger og tilknyttede personal/driftskostnader, mens kommunene dekker bygging, forvaltning, vedlikehold og drift av kirkebygg.

Kirkemøtet forstår det slik at dette vil innebære at de oppgaver som kirkelige organer er tillagt innenfor dagens kirkelov og som dekkes over offentlige bevilgninger (også trosopplæringsmidler), i en ny ordning bør samles og dekkes over statsbudsjettet med unntak av utgifter til kirkebygg. Kirkemøtet mener dette fremstår som den beste ordningen. Ved et slikt grep oppnås en helhetlig finansiering av den kirkelige virksomhet i soknene. Dermed opprettholdes tilknytningen mellom kommune og kirke, noe som vil være et bidrag til å bevare kirkens plass og posisjon i lokalsamfunnet. Det vil likevel være behov for en nærmere klargjøring mellom statens og kommunenes ansvar. Finansieringsordningen bør hjemles i en ny Kirkelov.

En statlig finansiering vil også gjøre det enklere å ivareta nasjonale oppgaver og internasjonale og økumeniske forpliktelser.

Kirkemøtet vil imidlertid understreke at utgiftsnivået til kirkebygg er svært ulikt fra kommune til kommune. Det vil derfor være behov for å drøfte statlige tilskudds- og utjevningsordninger, slik utvalget foreslår. Dette gjelder særlig fredede og verneverdige kirker.

Stat – kirke-utvalget peker på at statlig finansiering vil kunne medføre en standardisering som ikke tar tilstrekkelig hensyn til lokale behov for differensiering og fleksibilitet, og binde opp for stor del av økonomien til sentrale organers virksomhet. Kirkemøtet mener det vil være en særlig utfordring i det videre arbeidet å finne frem til rettferdige og effektive fordelingsordninger som ivaretar nasjonale og helhetskirkelige behov, lokalkirkens behov og behovet for differensiering og fleksibilitet. Kirkemøtet mener kirkens organer må prioritere arbeidet med ny finansieringsordning. Flertallet mener også at modeller som kombinerer grunntilskudd, aktivitetsbaserte tilskudd og andre faktorer må utredes.

Uansett hvem som får ansvar for gravferdsforvaltningen, mener Kirkemøtet at kommunene fortsatt må ha det økonomiske ansvaret for gravlundene.

3.2.4 Behovet for økte ressurser

Kirkelige organer, de politiske partiene på Stortinget og Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA) har gjentatte ganger understreket behovet for og nødvendigheten

av økte ressurser til kirken. Kirkerådet har utredet ressursbehovet i Den norske kirke og behovet for kirkelig bemanning, som også Stat–kirke–utvalget refererer til. Sammenliknet med ressursbruken i andre folkekirker ligger Den norske kirke lavt. Kirkemøtet anser situasjonen som bekymringsfull. Dette gjelder også det store etterslepet på vedlikehold av kirkebygningene. Manglende ressurstilgang vil særlig true Den norske kirke som en landsdekkende kirke.

I mange menigheter, organisasjoner og institusjoner sørger frivillig givertjeneste, ofringer og innsamlingsaksjoner for at nødvendig virksomhet opprettholdes. En stor dugnadsinnsats og betydelige gaveinntekter sikrer både at kirker og menighetshus fremstår som tjenlige redskaper for virksomheten. Kirkelige høringsinstanser er opptatt av at dette engasjementet må videreføres og stimuleres. Forutsetningen er at en solid grunnfinansiering ivaretar kirkens grunnleggende oppgaver på en god måte.

3.2.5 Medlemskontingent

Utvalget foreslår at de offentlige bevilgninger kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke menighetens øvrige virksomhet.

Kirkemøtet mener, i tråd med mange kirkelige høringsinstanser, at en medlemsavgift kan bli oppfattet som en betaling for tjenester som kirken utfører overfor sine medlemmer. Flere høringssvar fra menigheter viser klart at man ikke ønsker utvikling mot en ”foreningskirke”, noe som en medlemskontingent kan oppleves å bidra til. Den norske kirke som folkekirke er derfor ikke tjent med å finansiere virksomheten med medlemskontingent.

Ut fra Kirkemøtets sterke fokusering på det offentliges ansvar for en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og den store frivillige finansieringen som finner sted i mange menigheter i dag, mener Kirkemøtet at det nå ikke er aktuelt å vurdere en medlemsavgift. En medlemsavgift vil kunne svekke forståelsen av at det offentlige vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk.

3.2.6 Livssynsavgift

Kirkemøtet mener det ved en senere anledning kan være aktuelt å vurdere innføring av en allmenn livssynsavgift. En allmenn livssynsavgift fastsatt av statlige myndigheter og innkrevet av alle over skatteseddelen med en tilsvarende reduksjon i skattenivået, kan være en mulig ordning som markerer tros- og livssynssamfunnenes egenart og særlige rolle i samfunnet. Den vil i mindre grad gi mulighet for politisk styring.

Kirkemøtet vil imidlertid oppfordre staten til å bygge ut allmenne ordninger som skattefradrag for å stimulere til frivillig givertjeneste. Dette er med på å vri privat forbruk over mot ”investeringer” som kommer fellesskapet til gode.

3.2.7 Andre spørsmål

Kirkemøtet går ikke inn på sentrale eller nasjonale oppgaver knyttet til Sjømannskirken, Døvekirken, Nidarosdomen, spesialprestetjeneste og ulike prosjekter, da Kirkemøtet forutsetter at slike ordninger vil videreføres. Feltpresttjenesten har sitt grunnlag i Genève – konvensjonen og berøres ikke av statskirkeordningen.

Kirkemøtet understreker at finansieringsordningen må sikre nødvendige ressurser til arbeidet med å bedre tilretteleggingen for funksjonshemmede.

Den norske kirke har en særskilt forpliktelse overfor samene som urfolk i kirken. Det må derfor sikres forsvarlig ressursgrunnlag for samisk gudstjeneste- og kirkeliv.

Kirkemøtet vil også vise til den spesielle situasjonen Døvekirken og kirken på Svalbard er i. Det må være et statlig anliggende at døve skal få delta i religiøst liv på likeverdig grunnlag som hørende. Dette forutsetter en forutsigbar og tilstrekkelig økonomi. Kirkemøtet viser til at situasjonen for kirken på Svalbard er spesiell rent forfatningsmessig. Dette må tas hensyn til ved utformingen av ny kirkeordning.

3.3 Gravferdsforvaltningen

Stat – kirke-utvalget ser fordeler og ulemper med både en kirkelig og en kommunal forvaltning av gravferdsordningen.

Stat – kirke-utvalgets flertall (17 av 20 medlemmer) mener forvaltning av gravferd er en allmenn oppgave som må ivaretas av det offentlige og anbefaler som hovedprinsipp at kommunen skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, men utvalget åpner for at en lokalt kan overlate dette til kirkelige instanser. Mindretallet på 3 medlemmer anbefaler at kirkelig fellestråd beholder ansvaret, både fordi langt de fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer og fordi kirkebygg og kirkegårder de fleste steder utgjør en integrert helhet.

3.3.1 Gravferdsforvaltning ved kirkelig fellestråd

Kirkemøtet mener det er grunn til særlig å vektlegge følgende retningslinjer i forbindelse med gravferd:

- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn
- gravferd skal så langt som mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever.

Gravferdsforvaltning og gravferdsseremonier er ofte tett sammenvevd fordi døden reiser religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle spørsmål. Kirkemøtet mener, i motsetning til utvalgets flertall, at det prinsipielt og praktisk er vanskelig å skille mellom hva som er de juridiske og praktisk-administrative ordninger og oppgaver i forhold til de religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle oppgavene. Kirkemøtet ønsker ikke en livssynsnøytral utvikling på bekostning av de religiøse og livssynsmessige aspektene, som for svært mange mennesker nettopp blir fokusert og nærværende i møte med døden. Et tros- og/eller livssynssamfunn vil ha de beste forutsetninger for å møte ønsker om ulike gravskikker og ritualer knyttet til død, sorg og gravferd på en tilstrekkelig sensitiv måte. Fellestrådene har utviklet stor kompetanse når det gjelder å vise omsorg og respekt samtidig som det er ervervet mye erfaring og kunnskap også om behov og skikker i andre tros- og livssynssamfunn. Livssynsmessig forankring må i lys av dette ikke anses som et handikap, men som en ressurs, ikke minst i en tid med et livssynsmessig mangfold. I tilknytning til Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn har det kommet fram at flere trossamfunn anser det som mer problematisk at et ikke-religiøst/livssynsnøytralt organ ivaretar gravferdsforvaltningen.

Kirkemøtet mener derfor at kirkelig fellestråd eller tilsvarende organ på lokalt/regionalt nivå fortsatt bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen. Særlig vil det være naturlig der kirkegården omkranser kirken og utgjør en integrert helhet.

Kirkemøtet mener det likevel er grunn til på dette området å understreke minoritetenes livssynsmessige behov i et pluralistisk samfunn. Det er selvsagt ikke bare Den norske kirke som majoritetskirke som kan ivareta dette. Men kirkelig fellesråd har lang erfaring med å legge forholdene til rette både for Den norske kirkes medlemmer og for medlemmer av andre tros- og livssynssamfunn. Det er meget få klager på at dette ikke har fungert. Brukerundersøkelsen som TNS Gallup gjennomførte for KA i 2004 viste at brukertilfredshet på gravferdstjenesten sammenlignet med andre kommunale tjenester skåret høyest. Ingen annen offentlig tjeneste har oppnådd så høy brukertilfredshet.

Religionsfrihet, likebehandling og at alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn, vil være en konstant utfordring for det organ som står for gravferdsforvaltningen. Forvaltningsansvaret bør derfor legges til et organ som har god forståelse for denne siden av gravferdsforvaltningen. Kirkemøtet kan heller ikke se at utvalget har lagt frem materiale som viser at dagens forvaltningspraksis er problematisk.

På mindre steder med få innbyggere og små sokn, vil ansatte ofte ha kombinasjonsstillinger, for eksempel kirketjener og graver. Slike ordninger vil bli vanskelig dersom forvaltningen av gravferd legges til kommunen.

Kirkemøtet mener imidlertid at forvaltningsansvaret fortsatt bør kunne overføres til kommunen der forholdene ligger til rette for det. Ikke minst vil dette være aktuelt i byer og på steder der gravlundene ikke er lagt til kirkens nære omgivelser. Dette fungerer i dag i noen få kommuner og det er lite press fra kommunene om å overta dette ansvaret.

3.3.2 Andre spørsmål

Kirkemøtet mener det i fremtiden, for å ivareta tros- og livssynsfriheten, i større omfang enn nå bør anlegges kirkegårder/gravlunder uavhengig av kirkebygget, men vil se det som et stort tap dersom kirkens medlemmer ikke fortsatt kan gravlegges i tilknytning til sin kirke. Å gravlegges i vigslet jord og nær kirken har lange og dype tradisjoner i vårt samfunn. Men dette tilsier at også tilsvarende ønsker fra andre tros- og livssynssamfunn bør ivaretas mht. anleggelse av gravlunder.

Kirkemøtet støtter at det offentlige bør legge til rette for å skaffe til veie verdige alternative eller livssynsflexible seremonilokaler.

Kirkemøtet støtter forslaget til Stat – kirke-utvalget om at det ved utvidelser og nyanlegg bør vurderes å erstatte vigsling av hele kirkegården/gravlunden med vigsling av enkeltfelt/enkeltgraver for å tydeliggjøre at deler av gravlunden benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Når det gjelder begrepsbruk, mener Kirkemøtet at dette bør kunne bestemmes lokalt ut fra lokale forhold, men tror folk flest finner det naturlig å bruke kirkegård, ikke minst ut fra kirkegårdens beliggenhet. Kirkemøtet har for øvrig ingen merknader til at en i større grad benytter betegnelsen gravlund, spesielt der det ikke ligger en kirke i tilknytning til gravlunden. Betegnelsen gravplass er etter Kirkemøtets mening mindre egnet.

Uavhengig av hvem som skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, støtter Kirkemøtet utvalgets forslag om å opprette et gravferdsfaglig forum i hvert bispedømme/fylke hvor involverte instanser kan samarbeide og drøfte ulike problemstillinger knyttet til gravferd,

gravferdsskikker og forvaltning. Et slikt forum må få en rådgivende funksjon overfor de som har forvaltnings- og økonomiansvaret.

Det økonomiske ansvaret for drift og vedlikehold av gravlunder, arealer, bygninger (gravkapell/seremonirom) etc, er fortsatt foreslått lagt til kommunen. Kirkemøtet støtter dette.

3.4 Eierskap

Departementet har i sitt høringsbrev reist spørsmålet om eierskap til kirkene. Dette er overraskende, da det ikke finnes andre tradisjoner knyttet til eierskap enn at kirkene er soknets eiendom. Kirkemøtet mener likevel at det vil være aktuelt å diskutere eierskap av fredete og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

3.4.1 Kirkebyggene

Stat – kirke-utvalget anbefaler en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond ved en kirkeordning med lovforankret kirke. Flertallet anbefaler at kirkelige organer trer inn i de rettslige posisjoner som departementet i dag har. Når det gjelder eiendommer og kirkefond som ikke er eid av private eller av soknene, foreslår Stat – kirke-utvalget at disse i sin helhet overføres til Den norske kirke, mens eiendommer til øvrige kirkebygg m.m. som i dag anses som statlige, bør vurderes i hvert enkelt tilfelle. Kirkemøtet støtter disse forslagene.

Kirkemøtet er opptatt av at menighetene får kirkebygg som dekker menighetens bruksbehov. Mange menigheter må vente i mange år før kommunene tar ansvar for å reise helt nødvendige kirkebygg. En ny kirkeordning må bidra til at alle menighetene får tjenlige kirkebygg.

3.4.2 Fredede og verneverdige kirker

Kirkemøtet viser til premissdelen som understreker kirkenes betydning både i lokalsamfunnet og som kilde til forståelse av norsk kulturarv. Stat – kirke-utvalget foreslår at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk. Det vil være behov for å foreta en gjennomgang av hvilke kirker som skal vernes og ivaretas av det offentlige, hvilke kirker som skal ivaretas til ordinært bruk og når det er aktuelt med en kombinasjon.

Kirkemøtet støtter forslaget om at det etableres særskilte finansieringsordninger for fredete, og verneverdige kirker og for nyere kirkebygg av kulturhistorisk verdi og at det opprettes en særskilt statlig kirkeantikvarisk tilskuddsordning tilsvarende den svenske ordningen. Tilskuddet skal forvaltes av sentrale kirkelige myndigheter. En slik ordning bør også gjelde for fredete og verneverdige bygg for andre tros- og livssynssamfunn.

3.4.3 Opplysningsvesenets fond

Spørsmålet om eiendomsretten til Opplysningsvesenets fond bør nå finne en politisk løsning. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke. Dette er i samsvar med tidligere anbefalinger fra Kirkemøtet og andre kirkelige organer. Kirkemøtet forutsetter at det ikke foretas disposisjoner som svekker fondet før eierforholdene er endelig avklart.

KM 9/06 Valg av hovedprinsipp for nye tekstrekker

Saksdokumenter

Dokument 9.1/06
Vedlegg 9.1.1/06

Saksorientering
Vedtak i sak BM 20/06 Liturgisaker

Innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Saken gjelder ny tekstbok for Den norske kirke (Kirkeårets tekster/Tekstane i kyrkjeåret). Denne skal være ferdig i 2010. For å kunne utarbeide en tekstbok er det nødvendig med et vedtak om hvilke hovedprinsipp arbeidet skal følge.

I arbeidet med reform av kirkens gudstjenesteliv er det to modeller som har utkrystallisert seg som særlig aktuelle. Den ene er å tillempe til norske forhold rekkesystemet *Revised Common Lectionary* (RCL). Dette er utviklet økumenisk og har en betydelig utbredelse, særlig i engelskspråklige land. Det har tre rekker som følger gangen i de synoptiske evangeliene, slik at en taler om et Matteus-år, et Markus-år og et Lukas-år. Johannes-tekstene er fordelt på de tre årene. Det har også andre innslag av *lectio continua*, altså sammenhengende lesning fra søndag til søndag.

Den andre modellen har Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) kalt *den skandinaviske modellen*. Denne skal også ha tre fullstendige rekker. Modellen tar utgangspunkt i den tradisjonen vi har i dag. Det tas også hensyn til de nye tekstbøkene i Finland (2000) og Sverige (2002). Også denne modellen forteller Jesus-historien i fest-halvåret, men måten det gjøres på i de to modellene er noe ulik. I det andre halvåret baserer den skandinaviske modellen seg ikke i noen særlig grad på lesninger som henger sammen fra søndag til søndag. Isteden er det en viss tematisk sammenheng mellom tekstene på den enkelte søn- og helligdag.

NFGs underutvalg 2, som har *Ordets del* i gudstjenesten som oppgave, har anbefalt å bygge på den skandinaviske modellen. NFG har sluttet seg til dette. Kirkerådet har enstemmig vedtatt å anbefale at ny tekstbok skal utarbeides etter den skandinaviske modellen, samt at reformprosessen tilføres de nødvendige ressurser for å få dette ferdig til 2010. Bispemøtet har sluttet seg til Kirkerådets anbefaling.

Komiteens merknader

Komiteen er glad for at arbeidet med en ny tekstbok nå er godt i gang. Dette er et meget viktig element i den reformen av vår kirkes gudstjenesteliv som vi er midt inne i. Det imøtekommer også et behov som Kirkemøtet har pekt på før denne reformprosessen kom i gang.

Komiteen slutter seg til de hovedprinsippene som er fremstilt av NFG med underutvalg. Dette innebærer først og fremst at vi skal ha *tre fullstendige rekker*, og dermed en treårssyklus på tekstene i gudstjenesten. Dernest innebærer det at disse rekkene skal utarbeides etter det NFG kaller en skandinavisk modell, men som komiteen finner det riktigere å omtale som *en nordisk modell*. Og endelig at tekstboken skal inneholde en rekke med *dagens salme*, i form av utsnitt fra Salmenes bok.

Komiteen har følgende merknader:

1. Det er en grunnleggende sammenheng mellom kirkeåret, gudstjenestefeiringen og tekstrekkene. Det tradisjonelle kirkeåret består av hovedtrekkene i Jesu liv og lære spent

ut over ett år. Sammenvevingen av kirkeåret med sine fester og fortellinger og naturårets syklus gir store muligheter til breddevirkninger i folkelivet.

2. I denne forbindelse vil komiteen se det som en vinning, både i et økumenisk perspektiv, men også i forhold til gamle folkelige tradisjoner, at en tar vare på så mye som mulig av kirkens gamle teksttrekke. Denne rekken, som i sine grunntrekk går tilbake til 400-tallet, har i størstedelen av kirkens historie vært enerådende. Den kan derfor i særlig grad kalles felleskirkelig.
3. Det tradisjonelle kirkeåret står stadig i fare for å bli smuldret opp av de mange gode saker. Temaer med klare bibelske tilknytningspunkter bør vurderes som faste innslag i tilknytning til passende dager i kirkeåret.
4. Komiteen slutter seg til den vektlegging av *fortellingen* som gjennomsyrrer hele reformprosessen, og som er særlig understreket i forbindelse med teksttrekkene. Det bør legges vekt på å få med det fortellingsstoffet som har vært formidlet som *bibelhistorien*. Selv om dette fremdeles har nedslag i skolens undervisningsplaner, er det viktig at det også gjennom gudstjenestelivet sikres som felles kunnskap og som et felles referansegrunnlag i vår kultur.
5. En bør vurdere om ordningen med *særskilte prekenteekster* og muligheten til *serieprekener* over et antall søndager bør videreføres. Selv med tre teksttrekker kan det være grunn til å sikre et visst innslag av andre typer prekenteekster enn evangelietekstene.
6. Komiteen vil understreke betydningen av at Salmenes bok gis plass i kirkens gudstjenesteliv, og slutter seg derfor til tanken om en "dagens salme". En har merket seg at dette er tenkt som et sunget ledd, først og fremst som menighetssang. I denne forbindelse er det viktig at den musikalske bredden sikres. På dette punktet ligger det godt til rette for samarbeid med korene i menigheten. Ikke minst gir det en mulighet til å involvere barne- og ungdomskorene i sangoppdrag som har en direkte liturgisk forankring.

Men Salmenes bok kan med fordel også gis en videre bruk, f. eks. i bønnene i gudstjenesten og gjennom veksellesninger av ulike slag.

7. Komiteen slutter seg til den vektlegging av det økumeniske aspekt som kommer til uttrykk i saksfremlegget fra Kirkerådet. Komiteen understreker at de økumeniske relasjoner begynner i det som er aller mest lokalt. Det kan derfor være grunn til å undersøke om det er mulig å få felleskirkelig tilslutning til Den norske kirkes arbeid med nye teksttrekker. Dette kan skje gjennom kontakt med Nye Norges Kristne Råd og med Det Norske Bibelselskap. En slik enighet kan skape en felles rytme i gudstjenestelivet i vårt land, og bidra til at også fremtidens bibelutgaver inneholder søndagens teksttrekker.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet slutter seg til den anbefaling av hovedprinsipp for utarbeidelsen av ny tekstbok som er gitt i innstillingen fra Kirkerådet. Dette innebærer at det skal utarbeides et nytt teksttrekkesystem med tre rekker, og at dette skal utarbeides etter det som kalles en nordisk modell.

2. En ny tekstbok skal også omfatte en rekke med ”dagens salme”, det vil si utsnitt fra Salmenes bok og andre poetiske tekster fra Bibelen, som skal kunne synges, i hovedsak av hele menigheten.
3. Nemnd for gudstjenesteliv bør undersøke muligheten for felleskirkelig tilslutning til de nye tekstrekkene.

Plenumsbehandling

Dirigent: Terje Fonk

Saksordfører: Stein Reinertsen

Disse hadde ordet:

Odd Bondevik.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet slutter seg til den anbefaling av hovedprinsipp for utarbeidelsen av ny tekstbok som er gitt i innstillingen fra Kirkerådet. Dette innebærer at det skal utarbeides et nytt tekstrekkesystem med tre rekker, og at dette skal utarbeides etter det som kalles en nordisk modell.
2. En ny tekstbok skal også omfatte en rekke med ”dagens salme”, det vil si utsnitt fra Salmenes bok og andre poetiske tekster fra Bibelen, som skal kunne synges, i hovedsak av hele menigheten.
3. Nemnd for gudstjenesteliv bør undersøke muligheten for felleskirkelig tilslutning til de nye tekstrekkene.

Enstemmig vedtatt. 85 stemmeberettigede.

KM 10/06 Endringer i statuttene for Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd

Saksdokumenter:

Dokument 10.1/06	Saksorientering
Vedlegg 10.1.1/06	Komitéinnstilling og vedtak fra sak KM 12/05 <i>Endringer i samansetjinga av dei sentralkyrkjelege råda</i>
Vedlegg 10.1.2/06	- Gjeldende statutter for Mellomkirkelig råd - Gjeldende statutter for Samisk kirkeråd - Statutter for Mellomkirkelig råd (med forslag til endringer) - Statutter for Samisk kirkeråd (med forslag til endringer)

Innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

På bakgrunn av behandling i Kirkemøtet sak KM 12/05 har Kirkerådet, etter forslag fra Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd, foreslått endringer i de respektive statutter. De fleste forslagene til endringer medfører at statuttene svarer til rådenes arbeidsoppgaver i dag. De foreslåtte endringene medfører ingen faktiske endringer for rådenes virksomhet, men er mer å anse som en opprydning. Det er her også foreslått enkelte endringer av mer språklig og strukturell karakter.

Unntak fra dette er forslaget til endring som gjelder sammensetningen av Mellomkirkelig råd. Det fremmes forslag om at Mellomkirkelig råds størrelse, med medlemmer fra alle bispedømmeråd opprettholdes. Det foreslås imidlertid at det ikke lenger skal være krav om at minst 5 av representantene er medlem i bispedømmerådet i det bispedømmet de representerer.

Kirkemøtets vedtak i sak KM 12/05 omhandler tre hovedpunkter.

Punkt en omhandler Mellomkirkelig råds og Samisk kirkeråds ledere.

Punkt to gjelder endringer i statuttene.

Punkt tre omhandler en vurdering av forholdet mellom de tre rådene (KR, MKR og SKR).

Vedrørende punkt en har Kirkerådet på delegasjon fra Kirkemøtet 2005 vedtatt at MKRs og SKRs ledere møter fast i KR med tale og forslagsrett. Samtidig ble ordningen med at KR oppnevner representanter til MKR og SKR opphevet.

Når det gjelder vurderingen av forholdet mellom rådene, punkt tre, har alle tre de rådene gått inn for at dette er noe det må arbeides videre med før det foreslås eventuelle endringer.

Komiteens merknader er dermed avgrenset kun til punkt to.

Komiteens merknader

Forslag til endringer i statuttene til Mellomkirkelig råd

I statuttene foreslås det større eller mindre endringer i alle bestemmelsene, unntatt §§ 7 og 10. Komiteen slutter seg i hovedsak til de foreslåtte endringer i statuttene.

Følgende endringer foreslås:

§ 1 ”mellomkirkelige” spørsmål byttes ut med ”økumeniske”, samt at det tilføyes et siste punktum som sier noe om forholdet mellom de sentralkirkelige råd: ”Rådet utfører oppgaver som pålegges av Kirkemøtet og koordinerer disse med Kirkerådet og Samisk kirkeråd, samt med Bispemøtet.”

§ 2 Rådets hovedoppgaver. Det er foreslått at det ikke vises til bestemte kirkefelleskap og økumeniske organisasjoner, men at formuleringene er mer generelle slik at statuttene naturlig lar seg tilpasse den utviklingen som skjer på området. Ellers har det sentrale her vært å gjenspeile de oppgavene som rådet pr i dag rent faktisk har.

§ 3 Bestemmelsen er endret slik at den samsvarer med praksis i henhold til vedtak om samredigert årsmelding for De sentralkirkelige råd, jf sak KM 3/95 pkt 4, og at rådets planer legges frem for Kirkerådet for godkjenning.

§ 4 Bestemmelsen er konsentrert om forslag til delegater, oppnevning av representanter og muligheten for å oppnevne undervalg. Enkelte punkter er foreslått fjernet fordi disse nå er ivaretatt i andre bestemmelser.

§ 5 Bestemmelsen har gjennomgått strukturelle og enkelte innholdsmessige endringer. Det er foreslått at det ikke lenger stilles krav om at minst 5 av representantene er medlem av bispedømmerådet i bispedømmet de representerer. Komiteen ser at det både er fordeler og ulemper knyttet til en slik endring. En av ulempene er at forbindelsen mellom MKR og Kirkemøtet kan bli svekket, og at Kirkemøtet på den måten kan miste verdifull kompetanse ved behandling av saker på det økumeniske området. På den annen side er det et tungt og viktig verv å sitte i MKR som ofte kan være vanskelig å ivareta i tillegg til andre verv som kan følge av å sitte i bispedømmerådet. Komiteen mener at kontakten mellom MKR og bispedømmene/bispedømmekontoret må kunne ivaretas tilfredsstillende på annen måte. For eksempel ved at det opprettes en fast relasjon mellom sekretariatene, og ved at bispedømmets medlemmer i MKR innkalles til møter i bispedømmerådet ved behov. Komiteen slutter seg derfor til forslaget.

Videre er det foreslått å fjerne bestemmelsen som sier at ”Når Kirkemøtet oppnevner representanter til Rådet, må det sørge for at begge kjønn blir godt representert...”. Dette må ivaretas gjennom nominasjonsprosessen. Komiteen ser at statuttene ikke inneholder nærmere bestemmelser vedrørende nominasjonsprosessen, men forutsetter at gjeldende praksis videreføres. Det medfører at bispedømmerådene foreslår 4 kandidater hver og at nominasjonskomiteen tilstreber at begge kjønn er representert med ikke mindre enn 40 % på den samlede kandidatliste og at listen inneholder kandidater som er under 30 år, sml Regler for valg av Kirkeråd § 4-2.

Når det gjelder punkt e – g (ex-officio representantene), mener komiteen at det bør vurderes om disse skal ha fast sete i rådet eller om de skal inviteres inn etter behov.

Komiteen foreslår at det av statuttene går frem når rådet trer i funksjon.

§ 6 Bestemmelsen er endret for å tydeliggjøre praksis, samt at ordlyden nå samsvarer med bestemmelsen vedrørende valg av leder til KR. Unntaket for 4 års perioden for ledere som faller inn under § 5 e-g skyldes at disse er valgt som representanter for en lengre periode enn fire år ad gangen. Disse sitter i Rådet i kraft av sitt verv. Det betyr at det er dette vervets lengde som avgjør hvor lenge de skal sitte i Rådet.

§ 8 Også denne bestemmelsen er endret for å komme i overensstemmelse med praksis slik denne gjennomføres i henhold til Personalreglementet for Kirkerådet samt alminnelig arbeidsrettslige prinsipper.

§ 9 Her er det foreslått en tilføyning som sier at ” For øvrig gjelder bestemmelsene i Regler for Kirkerådets virksomhet så langt de passer”.

Forslag til endringer i statuttene til Samisk kirkeråd

I tillegg til saksorienteringen har komiteen fått forslag til enkelte endringer fra Samisk kirkeråd. Dette gjelder bl.a. at ”Samisk kirkeråd” i overskriften til statuttene skal benevnes på norsk samt de tre samiske språkene, og at ”urfolksspørsmål” i § 1 er fjernet da dette hører mest naturlig til under § 2 g.

Komiteen slutter seg i all hovedsak til de foreslåtte endringer.

Følgende endringer foreslås:

§ 1 Det inntas en setning som sier at ”Rådet utfører oppgaver som pålegges av Kirkemøtet, og koordinerer disse med Kirkerådet og Mellomkirkelig råd”.

§ 2 Rådets hovedoppgaver er nå samlet i en og samme bestemmelse.

§ 3 Små endringer som tydeliggjør dagens praksis.

§ 4 Små språklige endringer.

§ 5 I siste ledd foreslås det tydeliggjort at Samisk kirkeråd har ansvaret for å foreslå kandidater til rådet som er bosatt i et av de øvrige bispedømmer.

§ 6 Språklig endring for å klargjøre at leder velges ved særskilt avstemning.

§ 7 Ny bestemmelse som sier at SKR kan ha et arbeidsutvalg (AU).

§ 8 Tidligere § 7 er foreslått endret slik at ”daglig leder” byttes ut med ”generalsekretær” for å samsvare med praksis. Videre er bestemmelsen endret slik at den samsvarer med tilsvarende bestemmelse i statuttene for MKR, jf § 8 i foreslåtte endringer til MKRs statutter.

§ 9 Tidligere § 8 er foreslått endret på tilsvarende måte som for MKR, jf § 9 i foreslåtte endringer til MKRs statutter.

§ 10 Mindre språklige endringer.

Komiteen ser det som viktig at statuttene blir oversatt både til sør-, lule- og nordsamisk.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar de fremlagte forslag til endringer i statuttene for Mellomkirkelig råd og statuttene for Samisk kirkeråd.
2. Endringene trer i kraft umiddelbart.

Statutter for Mellomkirkelig råd

Vedtatt av Kirkemøtet 1985 (KM 23/85). Endret 17. november 2001, 16. juni 2006.
(Forslag til endringer er så omfattende at de ikke er markert spesielt i teksten.)

§ 1. Mellomkirkelig råd for Den norske kirke (Rådet) er Kirkemøtets organ for økumeniske og internasjonale spørsmål. Rådet er opprettet som et utvalg i medhold av kirkeloven § 24 femte ledd¹. Rådet utfører oppgaver som pålegges av Kirkemøtet og koordinerer disse med Kirkerådet og Samisk kirkeråd, samt med Bispemøtet.

§ 2. Rådets hovedoppgaver er:

- a. Å samordne og fremme kontakt og fellesskap mellom Den norske kirke og andre kirker i Norge og i utlandet.
- b. Å ivareta Den norske kirkes medlemskap i internasjonale kirkefellesskap og økumeniske organer.
- c. Å sørge for at Den norske kirke ivaretar sine oppgaver etter avtaler om kirkefellesskap og partnerskap med andre kirker, blant annet i samarbeid med bispedømmene.
- d. Å fremme kontakt og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn i Norge og bidra til dialog mellom mennesker av ulik tro lokalt, nasjonalt og internasjonalt.
- e. Å arbeide med de teologiske og sosiale spørsmål som Den norske kirke møter i det økumeniske arbeid og avgi uttalelser som rådet selv står for, eller forberede uttalelser for Kirkemøtet.
- f. Å fremme økumenisk kunnskap og engasjement i Den norske kirkes menigheter og bistå ved opprettelsen av lokale felleskirkelige råd.

§ 3. Rådets årsmelding inngår i den samredigerte meldingen for De sentralkirkelige råd og legges fram for Kirkemøtet gjennom Kirkerådet.

Planer for arbeidet legges fram for Kirkerådet til godkjenning.

§ 4 Rådet skal gjennom Kirkerådet legge fram for Kirkemøtet forslag til delegater til generalforsamlinger og rådsmøter i de økumeniske organisasjoner og forslag til medlemmer av de styrende organer i disse organisasjonene.

Rådet skal oppnevne representanter for Den norske kirke til internasjonale konferanser og deltagere i styre og utvalg som ikke omfattes av første ledd.

Rådet kan oppnevne underutvalg til å utføre særskilte oppgaver etter behov og etter samråd med Kirkerådet.

§ 5 Rådet består av

- a. En representant for hvert bispedømme, etter forslag fra bispedømmerådet, valgt av Kirkemøtet. For hver av representantene velges en vararepresentant fra samme bispedømme.
- b. Ett medlem med varamedlem valgt på fritt grunnlag av Kirkemøtet.
- c. En representant for Kirkens Nødhjelp med vararepresentant. Disse velges av Kirkens Nødhjelps styre.
- d. En biskop med vararepresentant oppnevnt av Bispemøtet.
- e. Den norske kirkes medlem(mer) av Det lutherske verdensforbunds råd.
- f. Den norske kirkes medlem(mer) av Kirkenes Verdensråds sentralkomité.
- g. Den norske kirkes medlem(mer) av Konferansen av europeiske kirkers sentralkomité. Representantene i pkt a-b velges for fire år av gangen med mulighet til gjenvalg én gang. Representantene i pkt c-d oppnevnes for fire år av gangen.

---

¹ Tidligere Kirkeordningsloven § 54 siste ledd

Rådet trer i funksjon 1. januar året etter at valget har funnet sted.

Ledere i faste underutvalg møter i Rådet uten stemmerett.

§ 6 Kirkemøtet velger ved særskilt avstemning leder for en periode på to år. Den som velges til leder, er samtidig valgt til medlem av Rådet for en periode på 4 år, med mindre lederen faller inn under § 5 e-g.

Leder kan gjenvelges. Kirkemøtets valgkomité forbereder og gjennomfører valget av leder midt i valgperioden. Rådet velger selv nestleder for en periode på to år.

Lederen er medlem av Kirkemøtet. Lederen møter fast i Kirkerådet med tale- og forslagsrett. Nestlederen er vararepresentant.

§ 7 Rådet skal ha et arbeidsutvalg som består av leder og nestleder, samt tre medlemmer med to varamedlemmer. Første varamedlem innkalles fast.

Bispemøtets representant i Rådet skal være ett av de fem medlemmene.

Arbeidsutvalget forbereder Rådets møter og treffer avgjørelser i de saker Rådet bestemmer.

§ 8 Generalsekretær for Rådet tilsettes av Kirkerådet etter uttalelse fra Rådet i henhold til Personalreglement for Kirkerådet.

§ 9 Rådet velger den arbeidsform som er hensiktsmessig for arbeidet. Rådet skal ha minst to møter i året. For øvrig gjelder bestemmelsene i Regler for Kirkerådets virksomhet så langt de passer.

§ 10 Endringer i Rådets statutter vedtas av Kirkemøtet etter innstilling fra Rådet og Kirkerådet.

Statutter for Samisk kirkeråd

Sámi girkoráđđi, Sáme girkoráde, Saemien gærhkoeraerie

Vedtatt av Kirkemøtet 1992 (KM 12/92) med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 32 om Den norske kirke § 24 siste ledd. Endret 17. november 2001, 16. juni 2006.

(Forslag til endringer er markert med fet skrift.)

§ 1. Samisk kirkeråd for Den norske kirke (**Rådet**) er Kirkemøtets organ for samisk kirkeliv. Rådet er opprettet i **medhold av kirkeloven § 24 femte ledd²**.

Rådet utfører oppgaver som pålegges av Kirkemøtet, og koordinerer disse med Kirkerådet og Mellomkirkelig råd.

§ 2. Rådets hovedoppgaver er:

- a. Å fremme, verne og samordne samisk kirkeliv i Den norske kirke.
- b. **Å ta stilling til** saker som etter Rådets oppfatning berører samisk kirkeliv **og urfolk.**
- c. Å stimulere til at samisk kirkeliv blir ivaretatt som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke.
- d. Å fremme kjennskap til de særlige verdier samisk kirkeliv og den samisk kristne arv

---

² Tidligere Kirkeordningsloven § 54 siste ledd

representerer for kirken som helhet, og bearbeide de spørsmål kirken møter i samisk kultur, tradisjon og historie.

e. Å bidra til å styrke den samiske **befolknings kultur** og språk, og fremme kunnskap og engasjement om samenes stilling i Den norske kirke.

f. Å holde kontakt med kirker med samiske menigheter i Norden og på Kola og å fremme tiltak og samordning av saker av felles samisk-kirkelig interesse.

g. Å ivareta **arbeidet med urfolksspørsmål på vegne av Den norske kirke** i samarbeid med Mellomkirkelig råd.

§ 3. Rådet skal:

a. **Utarbeide årsmelding som inngår i den samredigerte meldingen for de sentralkirkelige råd og legges fram for Kirkemøtet gjennom Kirkerådet.**

Planer for arbeidet legges fram for Kirkerådet til godkjenning.

b. Ivareta oppgaver for Kirkemøtet og Kirkerådet som følger av Samelovens språkregler (Forskrifter fastsatt 30. januar 1992 i medhold av lov av 12. juni 1987, nr. 56, om Sametinget og andre samiske rettsforhold).

c. Behandle saker som Sametinget og departementet legger fram. Rådets årsmelding sendes Sametinget.

d. Samarbeide om **videreutvikling av samisk kirkeliv med bispedømmerådene og menigheter hvor samer bor.**

e. Holde kontakt med og samarbeide med frivillige organisasjoner som har sitt virke innenfor samisk kirkeliv.

f. Holde kontakt med organ og institusjoner som er opprettet for å ivareta den samiske befolknings interesser og **behov.**

§ 4. Rådet kan:

a. Avgi uttalelse **på vegne av Den norske kirke** i saker som hører inn under **rådets mandat.**

b. Oppnevne underutvalg til å utføre særskilte oppgaver.

§ 5. Rådet består av 7 representanter:

a. 5 representanter valgt av Kirkemøtet.

b. En representant for Sametinget oppnevnt av Sametinget.

c. En biskop oppnevnt av Bispemøtet.

Sør-, lule- og nord-samisk kirkeliv og Nidaros, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland bispedømmer skal være representert i Samisk kirkeråd. En av representantene i rådet skal være bosatt i et av de øvrige bispedømmer.

Nidaros, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland bispedømmeråd foreslår sine kandidater. **Samisk kirkeråd foreslår kandidater til rådet bosatt i et av de øvrige bispedømmer.**

Representantene velges for fire år om gangen, med mulighet til gjenvalg en gang. For hver representant velges en vararepresentant.

Rådet trer i funksjon 1. januar året etter at valget har funnet sted.

§ 6. Kirkemøtet velger **ved særskilt avstemning** leder for en periode på to år. Leder kan gjenvelges. Rådet velger selv nestleder for en periode på to år. Kirkemøtets valgkomité forbereder og gjennomfører valget av leder midt i perioden.

Lederen er medlem av Kirkemøtet.

Lederen møter fast i Kirkerådet med tale- og forslagsrett. Nestlederen er vararepresentant.

§ 7 Rådet kan ha arbeidsutvalg (AU) som består av leder, nestleder, samt ett medlem, og to vararepresentanter. Arbeidsutvalget trer sammen etter behov og treffer avgjørelser i saker delegert fra Rådet.

§ 8 Generalsekretær for Rådet tilsettes av Kirkerådet etter uttalelse fra Rådet i henhold til Personalreglement for Kirkerådet.

§ 9 Rådet velger den arbeidsform som er hensiktsmessig for arbeidet. Rådet skal ha minst to møter i året. **For øvrig gjelder bestemmelsene i Regler for Kirkerådets virksomhet så langt det passer.**

§ 10. Endringer i Rådets statutter vedtas av Kirkemøtet etter innstilling fra Rådet **og Kirkerådet.**

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark
Saksordfører: Aslag Lajord

Disse hadde ordet:

Harald Gundersen, Ole D. Hagesæther, Oddvar D. Andersen, Ann Solveig Nystad, Inga Karlsen.

Endringsforslag

Harald Gundersen:

Statutter for Mellomkirkelig råd, § 5, tillegg av setning:

Representantene i pkt. e-g omfatter alle medlemmer fra Den norske kirke til disse organene for hele funksjonsperioden.

Forslaget ble trukket.

Ole D. Hagesæther

Statutter for Mellomkirkelig råd, § 5 pkt. e-g:

Legge til flertallsform (-mer).

Komiteen tok forslaget inn i sitt forslag til vedtak.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet vedtar de fremlagte forslag til endringer i statuttene for Mellomkirkelig råd og statuttene for Samisk kirkeråd.
2. Endringene trer i kraft umiddelbart.

Statutter for Mellomkirkelig råd

Vedtatt av Kirkemøtet 1985 (KM 23/85). Endret 17. november 2001, 16. juni 2006. Endret av Kirkemøtet 2006.

§ 1. Mellomkirkelig råd for Den norske kirke (Rådet) er Kirkemøtets organ for økumeniske og internasjonale spørsmål. Rådet er opprettet som et utvalg i medhold av kirkeloven § 24 femte ledd³. Rådet utfører oppgaver som pålegges av Kirkemøtet og koordinerer disse med Kirkerådet og Samisk kirkeråd, samt med Bispemøtet.

§ 2. Rådets hovedoppgaver er:

- a. Å samordne og fremme kontakt og fellesskap mellom Den norske kirke og andre kirker i Norge og i utlandet.
- b. Å ivareta Den norske kirkes medlemskap i internasjonale kirkefellesskap og økumeniske organer.
- c. Å sørge for at Den norske kirke ivaretar sine oppgaver etter avtaler om kirkefellesskap og partnerskap med andre kirker, blant annet i samarbeid med bispedømmene.
- d. Å fremme kontakt og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn i Norge og bidra til dialog mellom mennesker av ulik tro lokalt, nasjonalt og internasjonalt.
- e. Å arbeide med de teologiske og sosiale spørsmål som Den norske kirke møter i det økumeniske arbeid og avgi uttalelser som rådet selv står for, eller forberede uttalelser for Kirkemøtet.
- f. Å fremme økumenisk kunnskap og engasjement i Den norske kirkes menigheter og bistå ved opprettelsen av lokale felleskirkelige råd.

§ 3. Rådets årsmelding inngår i den samredigerte meldingen for De sentralkirkelige råd og legges fram for Kirkemøtet gjennom Kirkerådet.

Planer for arbeidet legges fram for Kirkerådet til godkjenning.

§ 4 Rådet skal gjennom Kirkerådet legge fram for Kirkemøtet forslag til delegater til generalforsamlinger og rådsmøter i de økumeniske organisasjoner og forslag til medlemmer av de styrende organer i disse organisasjonene.

Rådet skal oppnevne representanter for Den norske kirke til internasjonale konferanser og deltagere i styre og utvalg som ikke omfattes av første ledd.

Rådet kan oppnevne underutvalg til å utføre særskilte oppgaver etter behov og etter samråd med Kirkerådet.

§ 5 Rådet består av

- a. En representant for hvert bispedømme, etter forslag fra bispedømmerådet, valgt av Kirkemøtet. For hver av representantene velges en vararepresentant fra samme bispedømme.
- b. Ett medlem med varamedlem valgt på fritt grunnlag av Kirkemøtet.

---

³ Tidligere Kirkeordningsloven § 54 siste ledd

- c. En representant for Kirkens Nødhjelp med vararepresentant. Disse velges av Kirkens Nødhjelps styre.
  - d. En biskop med vararepresentant oppnevnt av Bispemøtet.
  - e. Den norske kirkes medlem(mer) av Det lutherske verdensforbunds råd.
  - f. Den norske kirkes medlem(mer) av Kirkenes Verdensråds sentralkomité.
  - g. Den norske kirkes medlem(mer) av Konferansen av europeiske kirkers sentralkomité.
- Representantene i pkt a-b velges for fire år av gangen med mulighet til gjenvalg én gang. Representantene i pkt c-d oppnevnes for fire år av gangen.

Rådet trer i funksjon 1. januar året etter at valget har funnet sted.

Ledere i faste underutvalg møter i Rådet uten stemmerett.

§ 6 Kirkemøtet velger ved særskilt avstemning leder for en periode på to år. Den som velges til leder, er samtidig valgt til medlem av Rådet for en periode på 4 år, med mindre lederen faller inn under § 5 e-g.

Leder kan gjenvelges. Kirkemøtets valgkomité forbereder og gjennomfører valget av leder midt i valgperioden. Rådet velger selv nestleder for en periode på to år.

Lederen er medlem av Kirkemøtet. Lederen møter fast i Kirkerådet med tale- og forslagsrett. Nestlederen er vararepresentant.

§ 7 Rådet skal ha et arbeidsutvalg som består av leder og nestleder, samt tre medlemmer med to varamedlemmer. Første varamedlem innkalles fast.

Bispemøtets representant i Rådet skal være ett av de fem medlemmene.

Arbeidsutvalget forbereder Rådets møter og treffer avgjørelser i de saker Rådet bestemmer.

§ 8 Generalsekretær for Rådet tilsettes av Kirkerådet etter uttalelse fra Rådet i henhold til Personalreglement for Kirkerådet.

§ 9 Rådet velger den arbeidsform som er hensiktsmessig for arbeidet. Rådet skal ha minst to møter i året. For øvrig gjelder bestemmelsene i Regler for Kirkerådets virksomhet så langt de passer.

§ 10 Endringer i Rådets statutter vedtas av Kirkemøtet etter innstilling fra Rådet og Kirkerådet.

Statutter for Samisk kirkeråd

Sámi girkoráddi, Sáme girkoráde, Saemien gærhkoeraerie

Vedtatt av Kirkemøtet 1992 (KM 12/92) med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 32 om Den norske kirke § 24 siste ledd. Endret 17. november 2001, 16. juni 2006. Endret av Kirkemøtet 2006.

§ 1. Samisk kirkeråd for Den norske kirke (Rådet) er Kirkemøtets organ for samisk kirkeliv. Rådet er opprettet i medhold av kirkeloven § 24 femte ledd⁴.

Rådet utfører oppgaver som pålegges av Kirkemøtet, og koordinerer disse med Kirkerådet og

---

4 Tidligere Kirkeordningsloven § 54 siste ledd

Mellomkirkelig råd.

§ 2. Rådets hovedoppgaver er:

- a. Å fremme, verne og samordne samisk kirkeliv i Den norske kirke.
- b. Å ta stilling til saker som etter Rådets oppfatning berører samisk kirkeliv og urfolk.
- c. Å stimulere til at samisk kirkeliv blir ivaretatt som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke.
- d. Å fremme kjennskap til de særlige verdier samisk kirkeliv og den samisk kristne arv representerer for kirken som helhet, og bearbeide de spørsmål kirken møter i samisk kultur, tradisjon og historie.
- e. Å bidra til å styrke den samiske befolknings kultur og språk, og fremme kunnskap og engasjement om samenes stilling i Den norske kirke.
- f. Å holde kontakt med kirker med samiske menigheter i Norden og på Kola og å fremme tiltak og samordning av saker av felles samisk-kirkelig interesse.
- g. Å ivareta arbeidet med urfolksspørsmål på vegne av Den norske kirke i samarbeid med Mellomkirkelig råd.

§ 3. Rådet skal:

- a. Utarbeide årsmelding som inngår i den samredigerte meldingen for de sentralkirkelige råd og legges fram for Kirkemøtet gjennom Kirkerådet.
Planer for arbeidet legges fram for Kirkerådet til godkjenning.
- b. Ivareta oppgaver for Kirkemøtet og Kirkerådet som følger av Samelovens språkregler (Forskrifter fastsatt 30. januar 1992 i medhold av lov av 12. juni 1987, nr. 56, om Sametinget og andre samiske rettsforhold).
- c. Behandle saker som Sametinget og departementet legger fram. Rådets årsmelding sendes Sametinget.
- d. Samarbeide om videreutvikling av samisk kirkeliv med bispedømmerådene og menigheter hvor samer bor.
- e. Holde kontakt med og samarbeide med frivillige organisasjoner som har sitt virke innenfor samisk kirkeliv.
- f. Holde kontakt med organ og institusjoner som er opprettet for å ivareta den samiske befolknings interesser og behov.

§ 4. Rådet kan:

- a. Avgi uttalelse på vegne av Den norske kirke i saker som hører inn under rådets mandat.
- b. Oppnevne underutvalg til å utføre særskilte oppgaver.

§ 5. Rådet består av 7 representanter:

- a. 5 representanter valgt av Kirkemøtet.
- b. En representant for Sametinget oppnevnt av Sametinget.
- c. En biskop oppnevnt av Bispemøtet.

Sør-, lule- og nord-samisk kirkeliv og Nidaros, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland bispedømmer skal være representert i Samisk kirkeråd. En av representantene i rådet skal være bosatt i et av de øvrige bispedømmer.

Nidaros, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland bispedømmeråd foreslår sine kandidater. Samisk kirkeråd foreslår kandidater til rådet bosatt i et av de øvrige bispedømmer.

Representantene velges for fire år om gangen, med mulighet til gjenvalg en gang. For hver

representant velges en vararepresentant.

Rådet trer i funksjon 1. januar året etter at valget har funnet sted.

§ 6. Kirkemøtet velger ved særskilt avstemning leder for en periode på to år. Leder kan gjenvelges. Rådet velger selv nestleder for en periode på to år. Kirkemøtets valgkomité forbereder og gjennomfører valget av leder midt i perioden.

Lederen er medlem av Kirkemøtet.

Lederen møter fast i Kirkerådet med tale- og forslagsrett. Nestlederen er vararepresentant.

§ 7 Rådet kan ha arbeidsutvalg (AU) som består av leder, nestleder, samt ett medlem, og to vararepresentanter. Arbeidsutvalget trer sammen etter behov og treffer avgjørelser i saker delegert fra Rådet.

§ 8 Generalsekretær for Rådet tilsettes av Kirkerådet etter uttalelse fra Rådet i henhold til Personalreglement for Kirkerådet.

§ 9 Rådet velger den arbeidsform som er hensiktsmessig for arbeidet. Rådet skal ha minst to møter i året. For øvrig gjelder bestemmelsene i Regler for Kirkerådets virksomhet så langt det passer.

§ 10. Endringer i Rådets statutter vedtas av Kirkemøtet etter innstilling fra Rådet og Kirkerådet.

Statutter for Mellomkirkelig råd: Forslaget enstemmig vedtatt. 82 stemmeberettigede.
Statutter for Samisk kirkeråd: Forslaget enstemmig vedtatt. 80 stemmeberettigede

KM 11/06 Innvandring og integrering – Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn

Saksdokumenter:

Dokument 11.1/06   Saksorientering
Vedlegg 11.1/06   Aktuelle tall, statistikk vedr. innvandring til Norge

Innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Denne saken er en oppfølging og en videreføring av KM 2005 sak 06/05 *Norsk asyl- og flyktningpolitikk*. Formålet med denne saken er derfor å drøfte og gi premisser for Den norske kirkes rolle i et stadig mer flerkulturelt og multietnisk samfunn, med fokus på hvordan kirken kan være et integrerende fellesskap og hvordan den kan arbeide aktivt for integrering i samfunnet.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn.

Kirkemøtet 2005 behandlet og gjorde vedtak med kritiske merknader til norsk asyl- og flyktningepolitikk. I denne sammenheng vektla man først og fremst de politiske utfordringene som følger av at mennesker søker tilflukt i Norge – *på vei inn i landet*. Årets kirkemøtesak behandler spørsmålet om *hvordan menneskene blir mottatt og behandlet når de er i landet* av kirken og i samfunnet forøvrig.

Motivasjon

Komiteen mener dette er en viktig sak for innvandrere, men også for lokalmenigheten. Komiteen mener at menigheter over hele landet trenger å bevisstgjøre seg på sin rolle i møte med mennesker som kommer fra andre land og kulturer. Vi er skapt til å leve i fellesskap med hverandre og med Gud, uansett hvor vi befinner oss og uansett nasjonalitet. Derfor må menighetene åpne sine fellesskap for innvandrere og selv åpne seg for de impulser de har med seg.

Å ta seg av innflyttere og fremmede er et grunnmotiv i hele Bibelen. Fortellingen om det nyfødte Jesusbarnet på flukt fra kong Herodes (Matt.2) er talende: Fordi det var fare for livet, dro Josef og Maria av gårde i det uvisse mot Egypt, med sitt spedbarn. Bibelens fortelling sier lite om hvor de oppholdt seg og hvordan de greide å overleve. For den koptiske kirken i Egypt er det en sentral fortelling at Jesus og hans familie ble tatt imot i deres land da de var på flukt.

Kirken – et fellesskap på tvers av grenser

Komiteen ønsker å understreke at kirken har en viktig rolle i møtet med innvandrere. For mange av de som kommer er det naturlig å ta kontakt med det religiøse fellesskap de tilhører. Kirken har en spesiell forpliktelse til å tale de svake og undertryktes sak. Den er et

verdensvidt fellesskap som bygger på det grunnleggende likeverd mellom alle mennesker, uansett kultur og etnisitet.

Gjennom misjon og økumenisk virksomhet har norske kristne blitt kjent med kristne fra andre kulturer. I Norge lever mennesker fra forskjellige land og kulturer side om side. Til tross for lokale forskjeller, er spørsmålet til kirken overalt det samme: Hvordan være en åpen kirke i møte med disse utfordringene?

Kirken i lokalsamfunnet

En viktig del av integreringen kan skje gjennom møtet med mennesker i nærmiljøet. Mange menigheter har på ulike måter åpnet seg for det økende mangfoldet. Samtidig må vi erkjenne at Den norske kirke kunne ha gjort mer for å fremme integrering i egne menigheter og i samfunnet for øvrig. Den lokale menigheten med sine medlemmer utfordres derfor til å bidra i sterkere grad til integreringen gjennom sine holdninger og handlinger.

Utfordringen handler om å være en tjenende kirke. Det betyr at kirken må hevde innvandreres selvsagte rett til å være en del av våre lokalsamfunn. Det betyr også at kirken må gi dem en plass i det gudstjenestefeirende fellesskapet. Det er en berikelse å komme sammen som mennesker med ulik etnisk og kulturell bakgrunn.

Religion i det offentlige rom

Religion hører ikke bare til i privatsfæren, men også i det offentlige rom. Ikke minst har mange innvandrere vist oss dette. De har med seg en religiøs tradisjon hvor troen relaterer til alle sider av livet.

Kirken har en spesiell kompetanse i forhold til å forstå religionens betydning i menneskers liv. Den kan hjelpe storsamfunnet til å forstå dette bedre. Det påligger myndighetene et særlig ansvar å legge til rette for religionsdialog og møteplasser mellom folk med ulik tro og livssyn. Det bør tydeliggjøres hvilken myndighetsinstans som har ansvaret for den delen av religionspolitikken som omhandler møter mellom ulike religioner.

Utfordringer til offentlige myndigheter

Ordninger for flyktninger må være tilstrekkelig rause til at de gir muligheter for en god start i et nytt land. Det er nå lagt til rette for at norsk integreringspolitikk samordnes med arbeidsmarkedspolitikken. Men myndigheter og næringsliv må legge mer til rette for at alle innvandrere kan komme seg inn i arbeidslivet. Det fremmer den grunnleggende selvrespekten å få delta i arbeidslivet. Mange innvandrere har kompetanse og ressurser som samfunnet trenger. Stat og kommune bør sammen med arbeidslivet legge til rette for lederutvikling av innvandrere. Kirken bør samarbeide med kommunene ved flyktningekonsulentene, spesielt vedrørende dem som ikke omfattes av introduksjonsordningen. Komiteen vil berømme regjeringen for å gjennomføre norskopplæringen i asylmottak, selv om varig opphold ikke er innvilget.

Lokalmenigheten

Komiteen ønsker spesielt å fremheve lokalmenighetens betydning. Den viser seg som en åpen kirke gjennom å våge møtet med ”den fremmede”. Menigheten må stå sammen med dem som lever i en utsatt livssituasjon, ved å gi tilhørighet og bekreftelse.

Fremmedfrykt og intoleranse hindrer integrering. Mange lokalmenigheter har gjort gode erfaringer med bruk av MOD –konseptet (Mangfold og dialog) i holdningsskapende arbeid.

Samarbeid og nettverk

Komiteen ønsker å uttrykke sin anerkjennelse til kirkesamfunn utenfor Den norske kirke som har bidratt mye til integrering. Her har vi mye å lære i lokaløkumenisk samarbeid.

Komiteen vil også gi anerkjennelse til flere aktører som har vært viktige for Den norske kirkes arbeid med integrering:

- *Kristent interkulturelt arbeid (KiA)* har vært en pionér innen kristent innvandrersarbeid. KiA gjør med små ressurser et stort arbeid i mange deler av landet. De har en viktig kompetanse som bispedømmene og lokalmenighetene kan benytte.

- *Oslo bispedømme* har siden 1986 hatt et nasjonalt ansvar for Den norske kirkes innvandrersarbeid og båret mye av det sentralkirkelige arbeidet på dette området. Denne kompetansen må videreføres og tilføres ressurser både nasjonalt og regionalt.

- Som medlem av Nye Norges Kristne Råd er Den norske kirke en del av *flyktningenettverket*. Dette er en ressurs lokalmenighetene kan gjøre bruk av.

Mange kristne innvandrere finner sin plass i ulike etniske menigheter. Disse fyller en viktig funksjon og bidrar til å bygge fellesskap hvor innvandrere kan føle seg hjemme. Den norske kirke må legge til rette for samarbeid med disse menighetene og stille sine lokaler til deres disposisjon.

Internasjonale menigheter i flere storbyer har en viktig funksjon i å føre sammen ulike etniske grupper og knytte disse til en norsk menighet. Komiteen mener også at det bør legges til rette for at innvandrergupper kan organisere seg som grupper i menigheten, også med gudstjenestefeiring på sitt morsmål. Dersom grupper velger å danne egne menigheter, er det viktig at det etableres gode økumeniske relasjoner. Den norske kirke lokalt og sentralt må arbeide videre med de økumeniske utfordringer dette representerer.

Språk og kommunikasjon

Komiteen ønsker å understreke språkets sentrale betydning. Det gjelder både vår egen språkbruk innenfor denne tematikken, og det gjelder innvandrernes behov for å kunne kommunisere med det samfunnet de er blitt en del av. Språk er makt. Særlig innenfor dette saksfeltet er det viktig at vi finner et språk som ivaretar hverandres verdighet. Begrep som ”norsk identitet”, ”det norske vi” og ”inkludering” er tvetydige og kan lett misforstås. Dermed vil de ikke bidra til integrering, men snarere til å ekskludere og skape avstand.

Forslag til vedtak

1. Den norske kirke må i møte med integreringens utfordringer holde fram det kristne menneskesyn og vektlegge alle menneskers likeverd. Dette gir grunnlag for dialog. Slik kan kirken bidra til å skape trygghet og styrke.
2. Den norske kirke må som majoritetskirke spille en aktiv rolle og delta i samarbeid med andre kristne kirker og andre tros- og livssynssamfunn. Gjennom dette kan mennesker med ulik kultur og religion få bedre kontakt med hverandre. Slik bygges tillit og forståelse.
3. Den norske kirke er en viktig aktør regionalt og i lokalsamfunnet. Den må vise vilje til å bruke økonomiske ressurser på integreringsarbeidet og til å gjøre bruk av de nettverk og den kompetansen som finnes på området.

Kirkemøtet ber:

- lokalmenighetene om å:

- fremme flerkulturell forståelse og positive holdninger til innvandrere gjennom sin forkynnelse og undervisning.
- være integrerende slik at innvandrere kan finne sin plass innenfor menigheten og bidra i gudstjenesteliv og andre aktiviteter.
- søke og tilrettelegge for samvær og dialog mellom mennesker med ulik kultur og tro.
- være åpen for samarbeid med frivillige organisasjoner og politiske myndigheter for å utvikle religionsdialog i lokalsamfunnet.
- engasjere mennesker med ulik kulturbakgrunn i trosopplæringen.
- styrke det diakonale arbeidet på innvandringsfeltet.
- engasjere flere medarbeidere med innvandrerbakgrunn og utfordre innvandrere til å ta kirkelig utdanning.
- bidra til at lokale arbeidsgivere legger til rette for at innvandrere får tilpasset opplæring for integrering i staber og menighetsfellesskap i lokalmenighetene.
- være en tilrettelegger for innvandrere med funksjonshemninger, både i kirken og i møte med det offentlige apparatet.

- utdanningsinstitusjonene om å

- gjøre flerkulturell kompetanse til en obligatorisk del av all kirkelig utdanning.

- de frivillige organisasjonene om å:

- utarbeide programmaterieell som et ledd i integreringen av innvandrere i barne- og ungdomsarbeidet.
- engasjere ungdom med innvandrerbakgrunn i ledertrening.

- de sentralkirkelige råd om å:

- sørge for at trosopplæringsmateriale for voksne blir utviklet og gjort tilgjengelig, slik at menighetene har et tilbud til innvandrere som ønsker å bli døpt eller bli bedre kjent med vår kirkes tro.
- innarbeide et flerkulturelt perspektiv i kirkens dokumenter og strategier.
- fortsette å ta nye initiativ til religionsdialog.
- ta flerkulturell kompetanse inn i kvalifikasjonskravene til kirkelig tilsatte.
- samarbeide med bispedømmene og frivillige organisasjoner med sikte på at det ansettes medarbeidere med ulik kulturell bakgrunn i kirkelige stillinger.
- ansette mennesker med innvandrerbakgrunn i sentralkirkelige stillinger.
- sørge for at erfaringer fra integreringsarbeidet i menighetene blir systematisert og gjort tilgjengelig for andre.
- ha en løpende dialog med nasjonale myndigheter om integreringsspørsmål.

4. Den norske kirke må delta aktivt i den offentlige debatt både nasjonalt og lokalt om hvilke verdier vårt samfunn i endring skal bygge på. Offentlige myndigheter må være bevisst den viktige rollen religion spiller i samfunnslivet og for menneskers identitet. Myndighetene må derfor aktivt legge til rette for religionsdialog som en del av integreringen.

Kirkemøtet ber:

- nasjonale myndigheter om å:

- samarbeide med kirkene som viktige aktører i integreringsarbeidet.
- prioritere og gi økonomisk støtte til det integreringsarbeidet som skjer i frivillig sektor.
- se religion og kirke som en viktig del av helheten i regjeringens storsatsing på å styrke mangfoldet i kulturlivet.
- gi kommunene tilstrekkelige midler slik at innvandrere med funksjonshemming gis mulighet til å bosette seg og bli integrert.

- kommunene om å:

- utarbeide og gjøre tilgjengelig informasjon for innvandrere om tros- og livssynsorganisasjonene og deres virksomhet lokalt.
- fremme flere tiltak for at kvinner med innvandrerbakgrunn kan delta mer aktivt i ulike deler av samfunnslivet.

5. Kirkemøtet vil særlig trekke frem tre områder som krever spesiell oppmerksomhet både fra kirken og det offentlige:

- funksjonshemmede innvandrere.
- kvinner med innvandrerbakgrunn.
- barn med asylstatus som ikke har foreldre i Norge.

Plenumsbehandling

Dirigent: Terje Fonk

Saksordfører: Benedicte Aschjem

Disse hadde ordet:

Gunn Ågot Leite, Trygve Wyller, Lars Erlend Kielland, Helene Bjerkestrand, Ole Christian Kvarme, Ole D. Mjøs, Ann Solveig Nystad, Stein Reinertsen, Olav Fykse Tveit.

Endringsforslag

Gunn Ågot Leite:

Pkt. 3. Tillegg på slutten av innledningen:

...og den kompetansen som finnes på området, hvor vi spesielt henviser til KIA, der det er etablert.

Lars Erlend Kielland:

Endring i pkt. 1:

... kristne menneskesyn, og vektlegge alle menneskers likeverd. Dette gir...

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Trygve Wyller:

To nye bollepunkt i pkt. 3, 1. strekpkt.:

- lokalmenigheter om å

- være åpen for samarbeid med frivillige organisasjoner og politiske myndigheter for å utvikle religionsdialog i lokalsamfunnet.
- bidra til at lokale arbeidsgivere legger til rette for at innvandrere får tilpasset opplæring for integrering i staber og menighetsfellesskap i lokalmenighetene.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Helene Bjerkestrand:

Endring i pkt. 4, 1. strekpkt., 4. bollepkt.:

Gi kommunene tilstrekkelige midler slik at innvandrere med funksjonshemming gis mulighet til å bosette seg og bli integrert.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Ole Christian Kvarme:

Tillegg i pkt. 3, 1. strekpkt, 3. bollepunkt:

søke og tilrettelegge for samvær og dialog mellom mennesker med ulik kultur og tro.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Votering

Gunn Ågot Leites forslag gikk til avstemning. Forslaget falt.

Kirkemøtets vedtak

1. Den norske kirke må i møte med integreringens utfordringer holde fram det kristne menneskesyn og vektlegge alle menneskers likeverd. Dette gir grunnlag for dialog. Slik kan kirken bidra til å skape trygghet og styrke.
2. Den norske kirke må som majoritetskirke spille en aktiv rolle og delta i samarbeid med andre kristne kirker og andre tros- og livssynssamfunn. Gjennom dette kan mennesker med ulik kultur og religion få bedre kontakt med hverandre. Slik bygges tillit og forståelse.
3. Den norske kirke er en viktig aktør regionalt og i lokalsamfunnet. Den må vise vilje til å bruke økonomiske ressurser på integreringsarbeidet og til å gjøre bruk av de nettverk og den kompetansen som finnes på området.

Kirkemøtet ber:

- lokalmenighetene om å:

- fremme flerkulturell forståelse og positive holdninger til innvandrere gjennom sin forkynnelse og undervisning.

- være integrerende slik at innvandrere kan finne sin plass innenfor menigheten og bidra i gudstjenesteliv og andre aktiviteter.
- søke og tilrettelegge for samvær og dialog mellom mennesker med ulik kultur og tro.
- være åpen for samarbeid med frivillige organisasjoner og politiske myndigheter for å utvikle religionsdialog i lokalsamfunnet.
- engasjere mennesker med ulik kulturbakgrunn i trosopplæringen.
- styrke det diakonale arbeidet på innvandringsfeltet.
- engasjere flere medarbeidere med innvandrerbakgrunn og utfordre innvandrere til å ta kirkelig utdanning.
- bidra til at lokale arbeidsgivere legger til rette for at innvandrere får tilpasset opplæring for integrering i staber og menighetsfellesskap i lokalmenighetene.
- være en tilrettelegger for innvandrere med funksjonshemninger, både i kirken og i møte med det offentlige apparatet.

- utdanningsinstitusjonene om å

- gjøre flerkulturell kompetanse til en obligatorisk del av all kirkelig utdanning.

- de frivillige organisasjonene om å:

- utarbeide programmaterieell som et ledd i integreringen av innvandrere i barne- og ungdomsarbeidet.
- engasjere ungdom med innvandrerbakgrunn i ledertrening.

- de sentralkirkelige råd om å:

- sørge for at trosopplæringsmateriale for voksne blir utviklet og gjort tilgjengelig, slik at menighetene har et tilbud til innvandrere som ønsker å bli døpt eller bli bedre kjent med vår kirkes tro.
- innarbeide et flerkulturelt perspektiv i kirkens dokumenter og strategier.
- fortsette å ta nye initiativ til religionsdialog.
- ta flerkulturell kompetanse inn i kvalifikasjonskravene til kirkelig tilsatte.
- samarbeide med bispedømmene og frivillige organisasjoner med sikte på at det ansettes medarbeidere med ulik kulturell bakgrunn i kirkelige stillinger.
- ansette mennesker med innvandrerbakgrunn i sentralkirkelige stillinger.
- sørge for at erfaringer fra integreringsarbeidet i menighetene blir systematisert og gjort tilgjengelig for andre.
- ha en løpende dialog med nasjonale myndigheter om integreringsspørsmål.

4. Den norske kirke må delta aktivt i den offentlige debatt både nasjonalt og lokalt om hvilke verdier vårt samfunn i endring skal bygge på. Offentlige myndigheter må være bevisst den viktige rollen religion spiller i samfunnslivet og for menneskers identitet. Myndighetene må derfor aktivt legge til rette for religionsdialog som en del av integreringen.

Kirkemøtet ber:

- nasjonale myndigheter om å:

- samarbeide med kirkene som viktige aktører i integreringsarbeidet.

- prioritere og gi økonomisk støtte til det integreringsarbeidet som skjer i frivillig sektor.
- se religion og kirke som en viktig del av helheten i regjeringens storsatsing på å styrke mangfoldet i kulturlivet.
- gi kommunene tilstrekkelige midler slik at innvandrere med funksjonshemming gis mulighet til å bosette seg og bli integrert.

- kommunene om å:

- utarbeide og gjøre tilgjengelig informasjon for innvandrere om tros- og livssynsorganisasjonene og deres virksomhet lokalt.
- fremme flere tiltak for at kvinner med innvandrerbakgrunn kan delta mer aktivt i ulike deler av samfunnslivet.

5. Kirkemøtet vil særlig trekke frem tre områder som krever spesiell oppmerksomhet både fra kirken og det offentlige:

- funksjonshemmede innvandrere.
- kvinner med innvandrerbakgrunn.
- barn med asylstatus som ikke har foreldre i Norge.

Enstemmig vedtatt. 84 stemmeberettigede.

KM 12/06 Utfordringer i religionsmøtet

Saksdokumenter

Dokument 12.1/06

Saksorientering

Dokument 12.2/06

Utkast til Veiledning i religionsmøte

Innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Den norske kirke stilles på alle nivåer overfor utfordringer knyttet til hvordan man skal møte mennesker som tilhører andre religioner. Møtet mellom troende skjer på mange arenaer og på forskjellige måter. Gjennom en prosess i Mellomkirkelig råd og rådets teologiske nemnd er det utviklet en kortfattet *Veiledning i religionsmøte* som retter seg mot de utfordringer som menigheter i Den norske kirke kan møte i sine lokalsamfunn. Veiledningen er formulert rundt et utvalg holdninger som bør gjennomsyre kirkens arbeid med disse problemstillingene. Kirkemøtet inviteres nå til å vedta veiledningen og anbefale den overfor menigheter og andre relevante instanser i vår kirke.

Når saken er oppe til behandling er det naturlig å informere Kirkemøtet om bredden av det arbeidet som skjer på dette feltet i Den norske kirke. Saksorienteringen gir derfor en kortfattet orientering om bakgrunnen for at religionsmøteutfordringer nå settes på Kirkemøtets dagsorden, om religionenes stilling i Norge, om konkret kirkelig engasjement på området og om teologisk bearbeiding av de problemstillingene som det religiøse mangfoldet reiser.

Komiteens merknader

Å møte mennesker med en annen religiøs bakgrunn er en naturlig del av kirkens liv og erfaringer både i bibelsk, kirke- og misjonshistorisk perspektiv. I et globalt perspektiv er det svært mange kristne som daglig er i kontakt med mennesker med en annen religion. Også i Norge er det blitt stadig mer vanlig at vi møter og omgås mennesker som har en annen tro enn oss i Den norske kirke.

Å være engasjert i religionsdialog og religionsmøte har både en teologisk og en mellom-menneskelig side. Komiteen er takknemlig for at Kirkemøtet nå får denne ”veiledning i religionsmøte” til vedtak og ønsker at dokumentet blir et godt redskap for enkeltmennesker, menigheter og ulike organer i Den norske kirke.

Komiteen bekrefter dokumentets utgangspunkt i troen på den treenige Gud, Fader Sønn og Hellig Ånd, som skaper, gjør fri og gir liv. Komiteen mener at dette er et tjenlig utgangspunkt for å beskrive vår egen tro i møte med mennesker av annen tro. Når det gjelder beskrivelsen av hvordan Den Hellige Ånd virker, mener komiteen at det er teologisk riktig å si at Den Hellige Ånds virke ikke er begrenset til kirken alene.

Komiteen ønsker å understreke at møtet med mennesker av annen tro utfordrer oss som kristne til å være tydelige på vår egen tro. Vår egen tro trer frem enda klarere i dialogen og samværet med mennesker som har et annet og tydelig religiøst ståsted. Komiteen mener at tydelighet på egen tro og åpenhet om egne motiver, er blant de viktigste holdninger i dette

møtet, og foreslår derfor å løfte prinsippet om å være tydelig på egen tro og åpen om egne motiver opp i veiledningen. I denne sammenhengen vil komiteen også understreke at religionsmøtet kan bidra på en positiv måte til å vise betydningen av religion, både for det enkelte mennesket og i en samfunnskontekst.

Komiteen sier seg enig i veiledningens utsagn om at religionsmøtet kan være både krevende og utfordrende for egen tro. Det vil derfor være en ressurs for kristne som står i møtet med mennesker av annen tro også å ha et kristent trosfellesskap der det oppleves trygt å reflektere over nye erfaringer. Komiteen vil samtidig peke på at møtet med mennesker som har en annen tro er en berikelse og gir oss anledning til å lære mer både om andre mennesker og om oss selv.

Komiteen mener at man bør utvise varsomhet når det gjelder utsagn om bønn i en interreligiøs kontekst i en veiledning som dette. Mennesker har forskjellige grenser for hva de ønsker å delta i, og det vil være ulike oppfatninger om hva som er riktig for dem, både av teologiske grunner og ut fra selve opplevelsen av bønningen og dens omstendigheter. Det er viktig å holde fast ved at interreligiøs bønn ikke må skje på bekostning av den enkelte troendes integritet.

Komiteen viser til at det allerede finnes en stor kompetanse på religionsmøte hos mange personer og organer i Den norske kirke. Deres erfaringer og kompetanse bør nyttiggjøres i enda større grad.

Komiteen er opptatt av at religionsmøtet omhandler både religionsdialogen, samværet og samhandlingen med mennesker av annen tro. Komiteen mener at dokumentet ivaretar dette perspektivet på en god måte, blant annet ved å synliggjøre konkrete utfordringer i religionsmøtet, slik som ”felles handling til fellesskapets beste” og utfordringer som kan møtes i flerreligiøse samliv. Også på denne måten er veiledningen et viktig bidrag til å dyktiggjøre mennesker i møtet med medmennesker som har en annen tro.

Komiteen ønsker å understreke differensieringen og forholdet mellom misjon, evangelisering og religionsmøte. Som kristne deler vi et grunnleggende ønske om at andre mennesker får del i troen på Kristus. Samtidig har kirkens oppdrag i verden mange dimensjoner og kirken møter mennesker med en annen tro på mange forskjellige arenaer. Den forelagte veiledningen omhandler først og fremst religionsmøtet der man søker å forstå og samarbeide med mennesker som representerer en annen tydelig definert religiøs tradisjon. Komiteen mener at veiledningen er et godt redskap i så måte.

Komiteen ser frem til at dokumentet blir tatt i bruk som et viktig ressursdokument i Den norske kirkes arbeid med religionsmøtet. *Veiledning i religionsmøte* bør distribueres bredt og Kirkemøtet bør oppfordre menighetene i Den norske kirke til å bruke den aktivt i sitt møte med mennesker av annen tro.

Komiteen anbefaler dokumentet som et ressursdokument for enkeltpersoner i møte med medmennesker som har en annen religion.

Veiledning i religionsmøte

Et ressursdokument for Den norske kirke

Forord

Møtet med mennesker som tilhører andre religiøse tradisjoner enn den kristne utfordrer kirken til teologisk refleksjon og praktisk engasjement. Noen ganger er religionsmøtet utfordrende og krevende, men mange opplever også at møtet med andre religioner har ført til at deres egen kristne tro vokser og utvikler seg. Den kristne tro gir frimodighet til å møte annerledes troende uten frykt og usikkerhet, og med en positiv forventning om å lære noe som kan gjøre at vi utvikler oss selv som mennesker og som troende.

Kirkens oppdrag i verden har mange dimensjoner, og kirken møter mennesker med en annen tro på mange forskjellige måter: i det diakonale arbeidet, i evangeliserende arbeid, i arbeid blant dem som er usikre på eget ståsted og søker mot kristen tro, på felles møteplasser i samfunnet og i organisert interreligiøst samarbeid. Denne veiledningen legger vekt på at det er viktig å være åpen om intensjoner i hvert enkelt konkrete møte og at ulike målsetninger bør oppfylles på ulike arenaer. Mens vi i samarbeid med andre kristne kirker bygger på en felles tro på den treenige Gud, har religionsmøtet et annet utgangspunkt: Vi erkjenner at vi ikke deler den samme tro, men vi ønsker likevel et respektfullt møte og er åpne for praktisk samarbeid når det ligger til rette for det. I det følgende er det først og fremst religionsmøtet der man søker å forstå og samarbeide med mennesker som representerer en annen tydelig definert religiøs tradisjon (for eksempel en av verdensreligionene) som står i sentrum.

Selv om vi må være bevisst om at ulike målsetninger hører til på ulike arenaer, kan vi ikke dele kirkens arbeid opp i helt atskilte arbeidsområder. Kristne er kalt til å være lys og salt i verden og derfor vil vi i alt vi gjør håpe at vi bringer et vitnesbyrd om den Gud vi tror på. Derfor blir de holdningene vi møter andre mennesker med, viktige. Når vi lykkes med å møte andre med de holdningene som presenteres i denne veiledningen, kan vi også forvente å bli møtt med slike holdninger av andre.

Denne veiledningen bygger på konkrete erfaringer i møte med andre troende og gir råd om hvordan menigheter og enkeltpersoner kan forholde seg til andre religioner som er representert i lokalsamfunnet.

Veiledningen er et ressursdokument og tar utgangspunkt i en norsk situasjon med det ansvar det medfører at kristendommen er majoritetsreligion i Norge.

Utgangspunkt i troen

For kristne er åpenhet og respekt i møte med mennesker av annen tro begrunnet i troen på den treenige Gud: Fader, Sønn og Hellig Ånd som skaper, gjør fri og gir liv.

- Ethvert menneske er, uavhengig av tro, skapt i Guds bilde og kalt til fellesskap med Gud som Guds medarbeider. Gud har åpenbart seg gjennom skaperverket. Av alle mennesker og på alle steder kan vi lære noe om Guds nåde i og ved skaperverket.

- ”Vi kan ikke peke på noen annen vei til frelse enn Jesus Kristus. Samtidig kan vi ikke sette grenser for Guds frelsende kraft.” (Fra Kirkenes verdensråds misjonskonferanse i 1989) I Kristus har vi sett Guds ansikt. Ved sin død og oppstandelse har Kristus åpnet veien til Gud for oss.
- ”Åndens frukt er kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, tålsomhet og selvbeherskelse” (Gal 5,22). Som Hellig Ånd virker Gud gjennom kirken i ord og sakrament. Men Ånden møter oss stadig på uventet vis. Den Hellige Ånds virke kan vi ikke begrense til kirken alene. Når vi møter det vi gjenkjenner som Åndens frukter blant dem som ikke deler vår tro, kan vi ane noe av Åndens virke blant dem.

Denne troen er et godt utgangspunkt i møte med dem som bygger sitt liv på andre tradisjoner og finner inspirasjon til sine religiøse og etiske refleksjoner der.

Holdninger i møte med mennesker av annen tro

Møter mellom kristne og mennesker av annen tro kan ikke styres av entydige regler. Mennesker er forskjellige og situasjoner er forskjellige. I Jesus har vi et forbilde for hvilke holdninger som skal prege oss i alle våre møter med andre, også når de ikke deler vår tro: åpenhet, vilje til å se og lytte, ærlighet, tydelighet og frihet fra tvang og maktmisbruk.

Holdninger og prinsipper vi vil etterstrebe i religionsmøtet inspirert av kristen tradisjon og praktisk erfaring:

Vi søker pålitelig kunnskap og omtaler andre slik at de kjenner seg igjen
 Vi møter enkeltmennesker og religiøse tradisjoner på samme tid
 Vi representerer både oss selv og kirken
 Vi er tydelige på egen tro og åpne om egne motiver
 Vi lar de andre besvare hva som er viktig og mindre viktig i deres religion
 Vi lar ikke majoritetsreligionen definere hvordan det er å være minoritet
 Vi inspireres og utfordres på vår egen tro i møte med andre
 Vi kan utfordre det vi opplever som problematisk i egen og andres tro og religion
 Vi ønsker at menn og kvinner i alle aldre skal delta i religionsmøtet
 Vi samarbeider økumenisk
 Vi utsetter oss for risiko og viser egen sårbarhet

Vi søker pålitelig kunnskap og omtaler andre slik at de kjenner seg igjen

Kunnskap er en forutsetning for forståelse. Det er et tegn på respekt å skaffe seg konkret og etterrettelig kunnskap om andres tro. Det er en utfordring til menigheter og enkeltpersoner å skjelne mellom faglig fundert informasjon om andre religioner på den ene siden og negativ propaganda på den andre.

Religioner er hele tiden i forandring. Store forandringer kan skje når en religiøs tradisjon slår rot på nye steder eller går fra å være majoritet til minoritet eller omvendt. I møte med innvandrere med annen tro er det viktig å lytte til hvordan troen fortolkes i vårt land og ikke forutsette at deres tro forblir upåvirket av forflytning over landegrensene.

Når vi gir en framstilling av en annen religion må de som tilhører denne religionen kunne kjenne seg igjen. I alle religiøse tradisjoner er det en avstand mellom idealer og praksis. Det er ureddelig å sette idealene i én religion opp mot praksis i en annen.

Slik vi vil at andre skal omtale oss, skal vi også omtale andre.

Vi møter enkeltmennesker og religiøse tradisjoner på samme tid

Møte mellom religioner innebærer alltid et møte mellom enkeltmennesker. Mennesket bærer med seg sin tro og dessuten sin kultur, sitt språk, sin kjønnsidentitet og sin personlige historie. En religiøs tro finnes ikke uavhengig av dem som tror. Derfor er det et stort mangfold innenfor alle religiøse tradisjoner.

Vi representerer både oss selv og kirken

Enkeltmennesker forstår seg selv og blir forstått også som representanter for de gruppene som former deres identitet. Kristne representerer derfor i en viss forstand alltid kirken i møte med andre. Noen ganger er dette uttalt ved at vi har formelle posisjoner, andre ganger er det ikke uttalt. Selv om man skulle oppleve det uønsket, er det likevel ikke til å unngå. Det inntrykket kristne etterlater hos andre, farger bildet av kirken og dermed av Kristus.

Vi er tydelige på egen tro og åpne om egne motiver

I møtet med mennesker som har en annen religion er det viktig å være tydelige på eget ståsted og egen tro. Dette kan skape trygghet hos begge parter.

Kristne kan møte mennesker med annen tro med ulike motiver: søke fellesskap, arbeide for et felles mål, øke egen kunnskap, vise omsorg eller evangelisere. Det er i utgangspunktet ikke noen motsetning mellom å arbeide for misjon eller for religionsdialog. Men man må være bevisst og åpen om hva man gjør i hvilke sammenhenger. Det er et mål å være ærlig overfor både seg selv og dem man møter om hvilke motiver som ligger til grunn for det aktuelle møtet.

Vi lar de andre besvare hva som er viktig og mindre viktig i deres religion

Religion gir seg ulike kulturelle uttrykk, men grensen mellom hva som oppleves som religiøst nødvendig og hva som er kulturelle uttrykk, varierer fra person til person. Alle må være åpne for samtale om hvilke spørsmål som er de sentrale i egen tro, men ingen kan påtvinges en oppfatning av hva som er deres religions "egentlige kjerne".

Vi lar ikke majoritetsreligionen definere hvordan det er å være minoritet

Ethvert møte mellom mennesker innebærer et maktforhold. Maktforholdet kan oppfattes ulikt av dem det gjelder. Noen kristne i Norge kan oppleve seg som en minoritet i møte med verdier og holdninger som er utbredt i samfunnet. Allikevel vil de som tilhører andre religiøse tradisjoner i Norge som regel ha en sterkere opplevelse av å være minoritet. Som majoritetsreligion har kristendommen hatt mange privilegier i Norge og derfor en overlegen maktposisjon. Hvilket språk og hvilke møteformer, samtaleformer og organisasjonsformer som benyttes påvirker maktforholdene mellom mennesker. Det er ikke opp til majoriteten eller de som er på kulturell hjemmebane å avgjøre om minoriteten kjenner seg ivaretatt.

Vi inspireres og utfordres på vår egen tro i møte med andre

I alle møter kan vi lære noe om andre mennesker og om oss selv. Som kristne blir vi beriket av å lære mer om hvordan andre mennesker har møtt tilværelsens grunnleggende spørsmål.

Dessuten kan konkrete spørsmål fra andre gjøre oss mer bevisst om hva som er innholdet i den kristne tro og hva vi selv holder for viktig.

Vi kan utfordre det vi opplever som problematisk i egen og andres tro og religion

Alle store religiøse tradisjoner har aggressive understrømmer og har vært brukt til støtte for maktbruk og undertrykkelse. Når det er etablert åpenhet og respekt blir det rom for å ta opp slike temaer. Noen ganger kan det være store verdikonflikter mellom religiøse tradisjoner. Disse må man ta alvorlig. Menneskerettighetene har fått tilslutning fra representanter for alle store religiøse tradisjoner. De gir et godt fundament for samtale om verdier på tvers av religionsgrenser.

Før utfordringer rettes mot andres tradisjoner bør man være bevisst om maktmisbruk i egen tradisjon og finne ut hva andre oppfatter problematisk hos oss.

Vi ønsker at menn og kvinner i alle aldre skal delta i religionsmøtet

For mange mennesker reguleres forholdet mellom kvinner og menn av religionen. Samtidig er kjønnsmonsteret i forandring innenfor mange religioner og kulturer. Ut fra idealet om likestilling og likeverd er det et mål at kvinner og menn deltar på like fot der mennesker av ulike tro møtes. Når man møter mennesker av annen tro, må man være oppmerksom på hvilke grenser som gjelder i kontakt mellom kvinner og menn. Noen ganger kan det være nødvendig særlig å etterspørre kvinners deltakelse i religionsmøtet.

Religiøse ledere har tradisjonelt vært middelaldrende menn. Det bør arbeides for at også unge mennesker av begge kjønn deltar når representanter for ulike religioner møtes.

Vi samarbeider økumenisk

Det er et mål at kristne fra ulike kirkesamfunn samarbeider i møte med andre religioner.

Vi utsetter oss for risiko og viser egen sårbarhet

Åpenhet mot andre innebærer å gjøre seg sårbar. Sårbarhet er nødvendig for alt menneskelig fellesskap også for ekte møter på tvers av religionsgrenser. Ved å åpne seg for andre løper man en risiko for å bli avvist, bli tråkket på eller utfordret slik at troen skakes. Kristent liv innebærer noen ganger å ta slik risiko for evangeliets skyld: ”Den som mister sitt liv, skal finne det.” (Mark 8,35)

Det kan være en ressurs å snakke med mennesker i et kristent fellesskap om det man opplever i et religionsmøte som utfordrende for egen tro.

På vei inn i mange av våre kirkebygninger passerer man gjennom et våpenhus. Her la de gamle av seg våpnene før de gikk inn til møtet med andre mennesker og med Gud. Før vi møter mennesker av annen tro, bør vi legge fra oss våpnene – aggressive argumenter og fordommer – i et mentalt våpenhus.

Noen konkrete utfordringer i religionsmøtet

Møtet med mennesker av annen tro kan skje på mange ulike måter og med forskjellige formål. Her følger noen råd og refleksjoner om spørsmål som kan oppstå i konkrete situasjoner:

Forsoning mellom religioner

Når vi legger til rette for møter mellom mennesker av ulik tro, er et av målene å skape større forståelse og dermed redusere spenninger over religionsgrenser. Noen ganger er dette målet uttalt. Religiøse konflikter kan næres både av reelle motsetninger og av fiendebilder som bygger på misforståelser. Når man tar utgangspunkt i erfaringer alle mennesker har, kan misforståelser oppklares, fordommer avsløres og det blir tydeligere hvor det er reell uenighet. Det legger grunnlag for forsoning. Forsoning innebærer ikke å gjøre den andre mer lik oss, men å leve dialogisk med de forskjellene som består.

Felles handling til fellesskapets beste

Samtale om etiske spørsmål kan legge et godt grunnlag for felles veivalg i viktige saker så vel lokalt som nasjonalt. Mange grunnleggende verdier er religiøst felleseie. I følge luthersk teologi er etikken forankret i Guds åpenbaring gjennom skaperverket og derfor åpen for allmenn refleksjon. Noen ganger vil man finne at verdier som i utgangspunktet ser like ut, er forskjellige når de skal omsettes i praktisk handling. Det er viktig å være åpen om dette.

Mennesker som tror forskjellig, finner ofte at de ut fra hver sin tro blir motivert til å handle i fellesskap. Man kan for eksempel sammen engasjere seg i sosialt/diakonalt arbeid lokalt, arbeide for å påvirke politiske beslutninger i konkrete spørsmål eller fremme fred og menneskerettigheter i Norge og internasjonalt. Slikt engasjement er et mål i seg selv, men kan også bidra til å styrke fellesskapet mellom mennesker. Selv om trosgrunnlaget er forskjellig kan man sette seg felles praktiske mål. Menneskerettighetene er et godt utgangspunkt for felles handling.

Familier med flere religioner

Når to personer av ulik tro etablerer et samliv, kan det oppstå utfordringer både for paret selv og for omgivelsene. Disse kan være knyttet til seremonier ved ekteskapsinngåelse, barnefødsel og død, til barneoppdragelse og trosopplæring, til prioritering av familiens ressurser og til kjønnsroller.

Kristne i familiens nettverk bør støtte opp om familiens liv og legge til rette for at paret kan finne fram til gode løsninger. Det er naturlig å støtte en kristen part slik at han eller hun kan ivareta sin tro uten å gå på akkord med forpliktelsene som ligger i samlivet. Ut fra en kristen tanke om dåpen er det problematisk å oppgi opplæring i den kristne tro for barn som foreldrene har valgt å døpe.

Det vil være knyttet ekstra utfordringer til en eventuell avslutning av samlivet.

Bønn

Når mennesker med ulik tro møtes, kan spørsmålet om man kan be sammen bli aktualisert. Det er nyttig å skjelve mellom interreligiøs bønn (der man ber sammen med mennesker av en annen tro), multireligiøs bønn (der mennesker med ulik tro ber hver sine bønner samtidig) og det å være tilstede under andres bønn. Det vil være ulike oppfatninger av hva som er forsvarlig både blant kristne og blant dem som tilhører andre religiøse tradisjoner. Omstendighetene har stor betydning: Det er forskjell på privat bønn og et offentlig tillyst møte, på bønn i en nasjonal katastrofesituasjon og i forbindelse med livsriter for et ektepar med to religioner.

Tilstedeværelse under andres bønn behøver ikke være problematisk for en kristen, og i en del situasjoner kan multireligiøs bønn være et uttrykk for både fellesskap og skillelinjer i en

tverreligiøs situasjon. Noen ganger kan også interreligiøs bønn oppleves riktig, for eksempel i en akutt krisesituasjon i en tverreligiøs familie. Men interreligiøs bønn må ikke skje på bekostning av den kristnes integritet. I slike tilfeller er det ikke tilrådelig å delta.

Når det gjelder bønn er det spesielt viktig å respektere at mennesker, kristne så vel som andre, har forskjellig grenser for hva de ønsker å delta i. Under enhver omstendighet er det viktig at anledninger der det inngår bønn når mennesker av ulik tro møtes, er godt forberedt slik at alle på forhånd kan avklare om og hvordan de kan delta med full integritet.

Religionsfrihet og konvertering

Alle blir påvirket i møte med andre. Det at egen tro utvikles og endres gjennom møtet med andre religiøse tradisjoner kan forstås både som et uttrykk for utvikling i møte med det som er fremmed og nytt, og som en frukt av Den Hellige Ånds virke.

Der mennesker av ulik tro møtes vil det alltid være en mulighet for at noen vil skifte religiøs tilhørighet. Det er en menneskerett å konvertere, og enhver bruk av trusler eller straff mot den som konverterer, er uakseptabelt. Det er også uakseptabelt å bruke press eller lokkemidler for å få noen til å konvertere.

Det å gå fra en religiøs tradisjon til en annen kan være en vanskelig og smertefull prosess, både for den det gjelder og for familie og andre nærstående, og det har konsekvenser for sosiale relasjoner av ulike slag.

Kirken må respektere konvertering både bort fra og til kristendommen. Kirken tar med glede imot alle som søker mot kristen tro, med respekt og med tilbud om opplæring i troen. Før man tar imot voksne mennesker til dåp, må de som representerer kirken, forvise seg om at ønsket om å konvertere har vært gjennomtenkt over en viss tid og ikke er motivert av utenforliggende hensyn. Både nykonverterte og familiene til de som konverterer, kan trenge ekstra oppfølging. I noen tilfeller vil nykonverterte ved sine spesielle erfaringer kunne stå i veien for åpne og tillitsfulle relasjoner mellom mennesker av ulik tro. Men vi ser ofte at de som nylig har konvertert fra en religion til en annen, kan være gode brobyggere mellom religionene.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet vedtar *Veiledning i religionsmøte. Et ressursdokument for Den norske kirke* og oppfordrer medlemmer, menigheter, bispedømmer og andre relevante instanser i Den norske kirke til å legge den til grunn for sitt arbeid i møte med andre religioner.

Plenumsbehandling

Dirigent: Terje Fonk

Saksordfører: Knut Holter

Disse hadde ordet:

Trygve Wyller, Arne Dag Kvamsøe, Ingunn Aarseth Høivik, Stein Reinertsen, Ole D. Mjøs, Ole Christian Kvarme, Marit Tingelstad, Anne Helen Roaldsnes, Norodd Stavenjord, Knut Holter.

Endringsforslag

Ingunn Aarseth Høivik:

Under overskriften *Utgangspunkt i troen*, siste strekpunkt:

Stryke siste setning, samt endre 4. setning til: Den Hellige Ånds virke kan ikke begrenses.

Trygve Wyller:

Nytt bollepunkt under overskriften *Holdninger i møte med mennesker av annen tro*:

VI KOMMUNISERER OM RELIGION PÅ MANGE VIS.

Både egen og andres religion møtes i mange former. Tradisjonelt tenker man seg at religion kommuniseres med ord. Men dette er ensidig. Religion kommuniseres verbalt, men minst like ofte non-verbalt gjennom kroppslighet, ritualer og en rekke andre handlinger. Det er en viktig utfordring å sette slike non-verbale kommunikasjonsformer mer i sentrum i religionsmøtet.

Forslaget ble trukket.

Votering

Aarseth Høiviks forslag gikk til avsteming og fikk 6 stemmer. Forslaget falt.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet vedtar *Veiledning i religionsmøte. Et ressursdokument for Den norske kirke* og oppfordrer medlemmer, menigheter, bispedømmer og andre relevante instanser i Den norske kirke til å legge den til grunn for sitt arbeid i møte med andre religioner.

Veiledning i religionsmøte

Et ressursdokument for Den norske kirke

Forord

Møtet med mennesker som tilhører andre religiøse tradisjoner enn den kristne utfordrer kirken til teologisk refleksjon og praktisk engasjement. Noen ganger er religionsmøtet utfordrende og krevende, men mange opplever også at møtet med andre religioner har ført til at deres egen kristne tro vokser og utvikler seg. Den kristne tro gir frimodighet til å møte annerledes troende uten frykt og usikkerhet, og med en positiv forventning om å lære noe som kan gjøre at vi utvikler oss selv som mennesker og som troende.

Kirkens oppdrag i verden har mange dimensjoner, og kirken møter mennesker med en annen tro på mange forskjellige måter: i det diakonale arbeidet, i evangeliserende arbeid, i arbeid blant dem som er usikre på eget ståsted og søker mot kristen tro, på felles møteplasser i samfunnet og i organisert interreligiøst samarbeid. Denne veiledningen legger vekt på at det er viktig å være åpen om intensjoner i hvert enkelt konkrete møte og at ulike målsetninger bør oppfylles på ulike arenaer. Mens vi i samarbeid med andre kristne kirker bygger på en felles tro på den treenige Gud, har religionsmøtet et annet utgangspunkt: Vi erkjenner at vi ikke

deler den samme tro, men vi ønsker likevel et respektfullt møte og er åpne for praktisk samarbeid når det ligger til rette for det. I det følgende er det først og fremst religionsmøtet der man søker å forstå og samarbeide med mennesker som representerer en annen tydelig definert religiøs tradisjon (for eksempel en av verdensreligionene) som står i sentrum.

Selv om vi må være bevisst om at ulike målsetninger hører til på ulike arenaer, kan vi ikke dele kirkens arbeid opp i helt atskilte arbeidsområder. Kristne er kalt til å være lys og salt i verden og derfor vil vi i alt vi gjør håpe at vi bringer et vitnesbyrd om den Gud vi tror på. Derfor blir de holdningene vi møter andre mennesker med, viktige. Når vi lykkes med å møte andre med de holdningene som presenteres i denne veiledningen, kan vi også forvente å bli møtt med slike holdninger av andre.

Denne veiledningen bygger på konkrete erfaringer i møte med andre troende og gir råd om hvordan menigheter og enkeltpersoner kan forholde seg til andre religioner som er representert i lokalsamfunnet.

Veiledningen er et ressursdokument og tar utgangspunkt i en norsk situasjon med det ansvar det medfører at kristendommen er majoritetsreligion i Norge.

Utgangspunkt i troen

For kristne er åpenhet og respekt i møte med mennesker av annen tro begrunnet i troen på den treenige Gud: Fader, Sønn og Hellig Ånd som skaper, gjør fri og gir liv.

- Ethvert menneske er, uavhengig av tro, skapt i Guds bilde og kalt til fellesskap med Gud som Guds medarbeider. Gud har åpenbart seg gjennom skaperverket. Av alle mennesker og på alle steder kan vi lære noe om Guds nåde i og ved skaperverket.
- ”Vi kan ikke peke på noen annen vei til frelse enn Jesus Kristus. Samtidig kan vi ikke sette grenser for Guds frelsende kraft.” (Fra Kirkenes verdensråds misjonskonferanse i 1989) I Kristus har vi sett Guds ansikt. Ved sin død og oppstandelse har Kristus åpnet veien til Gud for oss.
- ”Åndens frukt er kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, tålsmohet og selvbeherskelse” (Gal 5,22). Som Hellig Ånd virker Gud gjennom kirken i ord og sakrament. Men Ånden møter oss stadig på uventet vis. Den Hellige Ånds virke kan vi ikke begrense til kirken alene. Når vi møter det vi gjenkjenner som Åndens frukter blant dem som ikke deler vår tro, kan vi ane noe av Åndens virke blant dem.

Denne troen er et godt utgangspunkt i møte med dem som bygger sitt liv på andre tradisjoner og finner inspirasjon til sine religiøse og etiske refleksjoner der.

Holdninger i møte med mennesker av annen tro

Møter mellom kristne og mennesker av annen tro kan ikke styres av entydige regler. Mennesker er forskjellige og situasjoner er forskjellige. I Jesus har vi et forbilde for hvilke holdninger som skal prege oss i alle våre møter med andre, også når de ikke deler vår tro: åpenhet, vilje til å se og lytte, ærlighet, tydelighet og frihet fra tvang og maktmisbruk.

Holdninger og prinsipper vi vil etterstrebe i religionsmøtet inspirert av kristen tradisjon og praktisk erfaring:

Vi søker pålitelig kunnskap og omtaler andre slik at de kjenner seg igjen
Vi møter enkeltmennesker og religiøse tradisjoner på samme tid
Vi representerer både oss selv og kirken
Vi er tydelige på egen tro og åpne om egne motiver
Vi lar de andre besvare hva som er viktig og mindre viktig i deres religion
Vi lar ikke majoritetsreligionen definere hvordan det er å være minoritet
Vi inspireres og utfordres på vår egen tro i møte med andre
Vi kan utfordre det vi opplever som problematisk i egen og andres tro og religion
Vi ønsker at menn og kvinner i alle aldre skal delta i religionsmøtet
Vi samarbeider økumenisk
Vi utsetter oss for risiko og viser egen sårbarhet

Vi søker pålitelig kunnskap og omtaler andre slik at de kjenner seg igjen

Kunnskap er en forutsetning for forståelse. Det er et tegn på respekt å skaffe seg konkret og etterrettelig kunnskap om andres tro. Det er en utfordring til menigheter og enkeltpersoner å skjelve mellom faglig fundert informasjon om andre religioner på den ene siden og negativ propaganda på den andre.

Religioner er hele tiden i forandring. Store forandringer kan skje når en religiøs tradisjon slår rot på nye steder eller går fra å være majoritet til minoritet eller omvendt. I møte med innvandrere med annen tro er det viktig å lytte til hvordan troen fortolkes i vårt land og ikke forutsette at deres tro forblir upåvirket av forflytning over landegrensene.

Når vi gir en framstilling av en annen religion må de som tilhører denne religionen kunne kjenne seg igjen. I alle religiøse tradisjoner er det en avstand mellom idealer og praksis. Det er uredelig å sette idealene i én religion opp mot praksis i en annen.

Slik vi vil at andre skal omtale oss, skal vi også omtale andre.

Vi møter enkeltmennesker og religiøse tradisjoner på samme tid

Møte mellom religioner innebærer alltid et møte mellom enkeltmennesker. Mennesket bærer med seg sin tro og dessuten sin kultur, sitt språk, sin kjønnsidentitet og sin personlige historie. En religiøs tro finnes ikke uavhengig av dem som tror. Derfor er det et stort mangfold innenfor alle religiøse tradisjoner.

Vi representerer både oss selv og kirken

Enkeltmennesker forstår seg selv og blir forstått også som representanter for de gruppene som former deres identitet. Kristne representerer derfor i en viss forstand alltid kirken i møte med andre. Noen ganger er dette uttalt ved at vi har formelle posisjoner, andre ganger er det ikke uttalt. Selv om man skulle oppleve det uønsket, er det likevel ikke til å unngå. Det inntrykket kristne etterlater hos andre, farger bildet av kirken og dermed av Kristus.

Vi er tydelige på egen tro og åpne om egne motiver

I møtet med mennesker som har en annen religion er det viktig å være tydelige på eget ståsted og egen tro. Dette kan skape trygghet hos begge parter.

Kristne kan møte mennesker med annen tro med ulike motiver: søke fellesskap, arbeide for et felles mål, øke egen kunnskap, vise omsorg eller evangelisere. Det er i utgangspunktet ikke noen motsetning mellom å arbeide for misjon eller for religionsdialog. Men man må være

bevisst og åpen om hva man gjør i hvilke sammenhenger. Det er et mål å være ærlig overfor både seg selv og dem man møter om hvilke motiver som ligger til grunn for det aktuelle møtet.

Vi lar de andre besvare hva som er viktig og mindre viktig i deres religion

Religion gir seg ulike kulturelle uttrykk, men grensen mellom hva som oppleves som religiøst nødvendig og hva som er kulturelle uttrykk, varierer fra person til person. Alle må være åpne for samtale om hvilke spørsmål som er de sentrale i egen tro, men ingen kan påtvinges en oppfatning av hva som er deres religions "egentlige kjerne".

Vi lar ikke majoritetsreligionen definere hvordan det er å være minoritet

Ethvert møte mellom mennesker innebærer et maktforhold. Maktforholdet kan oppfattes ulikt av dem det gjelder. Noen kristne i Norge kan oppleve seg som en minoritet i møte med verdier og holdninger som er utbredt i samfunnet. Allikevel vil de som tilhører andre religiøse tradisjoner i Norge som regel ha en sterkere opplevelse av å være minoritet. Som majoritetsreligion har kristendommen hatt mange privilegier i Norge og derfor en overlegen maktposisjon. Hvilket språk og hvilke møteformer, samtaleformer og organisasjonsformer som benyttes påvirker maktforholdene mellom mennesker. Det er ikke opp til majoriteten eller de som er på kulturell hjemmebane å avgjøre om minoriteten kjenner seg ivaretatt.

Vi inspireres og utfordres på vår egen tro i møte med andre

I alle møter kan vi lære noe om andre mennesker og om oss selv. Som kristne blir vi beriket av å lære mer om hvordan andre mennesker har møtt tilværelsens grunnleggende spørsmål. Dessuten kan konkrete spørsmål fra andre gjøre oss mer bevisst om hva som er innholdet i den kristne tro og hva vi selv holder for viktig.

Vi kan utfordre det vi opplever som problematisk i egen og andres tro og religion

Alle store religiøse tradisjoner har aggressive understrømmer og har vært brukt til støtte for maktbruk og undertrykkelse. Når det er etablert åpenhet og respekt blir det rom for å ta opp slike temaer. Noen ganger kan det være store verdikonflikter mellom religiøse tradisjoner. Disse må man ta alvorlig. Menneskerettighetene har fått tilslutning fra representanter for alle store religiøse tradisjoner. De gir et godt fundament for samtale om verdier på tvers av religionsgrenser.

Før utfordringer rettes mot andres tradisjoner bør man være bevisst om maktmisbruk i egen tradisjon og finne ut hva andre oppfatter problematisk hos oss.

Vi ønsker at menn og kvinner i alle aldre skal delta i religionsmøtet

For mange mennesker reguleres forholdet mellom kvinner og menn av religionen. Samtidig er kjønnsmonstret i forandring innenfor mange religioner og kulturer. Ut fra idealet om likestilling og likeverd er det et mål at kvinner og menn deltar på like fot der mennesker av ulik tro møtes. Når man møter mennesker av annen tro, må man være oppmerksom på hvilke grenser som gjelder i kontakt mellom kvinner og menn. Noen ganger kan det være nødvendig særlig å etterspørre kvinners deltakelse i religionsmøtet.

Religiøse ledere har tradisjonelt vært middelaldrende menn. Det bør arbeides for at også unge mennesker av begge kjønn deltar når representanter for ulike religioner møtes.

Vi samarbeider økumenisk

Det er et mål at kristne fra ulike kirkesamfunn samarbeider i møte med andre religioner.

Vi utsetter oss for risiko og viser egen sårbarhet

Åpenhet mot andre innebærer å gjøre seg sårbar. Sårbarhet er nødvendig for alt menneskelig fellesskap også for ekte møter på tvers av religionsgrenser. Ved å åpne seg for andre løper man en risiko for å bli avvist, bli tråkket på eller utfordret slik at troen skakes. Kristent liv innebærer noen ganger å ta slik risiko for evangeliets skyld: ”Den som mister sitt liv, skal finne det.” (Mark 8,35)

Det kan være en ressurs å snakke med mennesker i et kristent fellesskap om det man opplever i et religionsmøte som utfordrende for egen tro.

På vei inn i mange av våre kirkebygninger passerer man gjennom et våpenhus. Her la de gamle av seg våpnene før de gikk inn til møtet med andre mennesker og med Gud. Før vi møter mennesker av annen tro, bør vi legge fra oss våpnene – aggressive argumenter og fordommer – i et mentalt våpenhus.

Noen konkrete utfordringer i religionsmøtet

Møtet med mennesker av annen tro kan skje på mange ulike måter og med forskjellige formål. Her følger noen råd og refleksjoner om spørsmål som kan oppstå i konkrete situasjoner:

Forsoning mellom religioner

Når vi legger til rette for møter mellom mennesker av ulik tro, er et av målene å skape større forståelse og dermed redusere spenninger over religionsgrenser. Noen ganger er dette målet uttalt. Religiøse konflikter kan næres både av reelle motsetninger og av fiendebilder som bygger på misforståelser. Når man tar utgangspunkt i erfaringer alle mennesker har, kan misforståelser oppklares, fordommer avsløres og det blir tydeligere hvor det er reell uenighet. Det legger grunnlag for forsoning. Forsoning innebærer ikke å gjøre den andre mer lik oss, men å leve dialogisk med de forskjellene som består.

Felles handling til fellesskapets beste

Samtale om etiske spørsmål kan legge et godt grunnlag for felles veivalg i viktige saker så vel lokalt som nasjonalt. Mange grunnleggende verdier er religiøst felleseie. I følge luthersk teologi er etikken forankret i Guds åpenbaring gjennom skaperverket og derfor åpen for allmenn refleksjon. Noen ganger vil man finne at verdier som i utgangspunktet ser like ut, er forskjellige når de skal omsettes i praktisk handling. Det er viktig å være åpen om dette.

Mennesker som tror forskjellig, finner ofte at de ut fra hver sin tro blir motivert til å handle i fellesskap. Man kan for eksempel sammen engasjere seg i sosialt/diakonalt arbeid lokalt, arbeide for å påvirke politiske beslutninger i konkrete spørsmål eller fremme fred og menneskerettigheter i Norge og internasjonalt. Slikt engasjement er et mål i seg selv, men kan også bidra til å styrke fellesskapet mellom mennesker. Selv om trosgrunnlaget er forskjellig kan man sette seg felles praktiske mål. Menneskerettighetene er et godt utgangspunkt for felles handling.

Familier med flere religioner

Når to personer av ulik tro etablerer et samliv, kan det oppstå utfordringer både for paret selv og for omgivelsene. Disse kan være knyttet til seremonier ved ekteskapsinngåelse,

barnefødsel og død, til barneoppdragelse og trosopplæring, til prioritering av familiens ressurser og til kjønnsroller.

Kristne i familiens nettverk bør støtte opp om familiens liv og legge til rette for at paret kan finne fram til gode løsninger. Det er naturlig å støtte en kristen part slik at han eller hun kan ivareta sin tro uten å gå på akkord med forpliktelsene som ligger i samlivet. Ut fra en kristen tanke om dåpen er det problematisk å oppgi opplæring i den kristne tro for barn som foreldrene har valgt å døpe.

Det vil være knyttet ekstra utfordringer til en eventuell avslutning av samlivet.

Bønn

Når mennesker med ulik tro møtes, kan spørsmålet om man kan be sammen bli aktualisert. Det er nyttig å skjelne mellom interreligiøs bønn (der man ber sammen med mennesker av en annen tro), multireligiøs bønn (der mennesker med ulik tro ber hver sine bønner samtidig) og det å være tilstede under andres bønn. Det vil være ulike oppfatninger av hva som er forsvarlig både blant kristne og blant dem som tilhører andre religiøse tradisjoner. Omstendighetene har stor betydning: Det er forskjell på privat bønn og et offentlig tillyst møte, på bønn i en nasjonal katastrofesituasjon og i forbindelse med livsriter for et ektepar med to religioner.

Tilstedeværelse under andres bønn behøver ikke være problematisk for en kristen, og i en del situasjoner kan multireligiøs bønn være et uttrykk for både fellesskap og skillelinjer i en tverreligiøs situasjon. Noen ganger kan også interreligiøs bønn oppleves riktig, for eksempel i en akutt krisesituasjon i en tverreligiøs familie. Men interreligiøs bønn må ikke skje på bekostning av den kristnes integritet. I slike tilfeller er det ikke tilrådelig å delta.

Når det gjelder bønn er det spesielt viktig å respektere at mennesker, kristne så vel som andre, har forskjellig grenser for hva de ønsker å delta i. Under enhver omstendighet er det viktig at anledninger der det inngår bønn når mennesker av ulik tro møtes, er godt forberedt slik at alle på forhånd kan avklare om og hvordan de kan delta med full integritet.

Religionsfrihet og konvertering

Alle blir påvirket i møte med andre. Det at egen tro utvikles og endres gjennom møtet med andre religiøse tradisjoner kan forstås både som et uttrykk for utvikling i møte med det som er fremmed og nytt, og som en frukt av Den Hellige Ånds virke.

Der mennesker av ulik tro møtes vil det alltid være en mulighet for at noen vil skifte religiøs tilhørighet. Det er en menneskerett å konvertere, og enhver bruk av trusler eller straff mot den som konverterer, er uakseptabelt. Det er også uakseptabelt å bruke press eller lokkemidler for å få noen til å konvertere.

Det å gå fra en religiøs tradisjon til en annen kan være en vanskelig og smertefull prosess, både for den det gjelder og for familie og andre nærstående, og det har konsekvenser for sosiale relasjoner av ulike slag.

Kirken må respektere konvertering både bort fra og til kristendommen. Kirken tar med glede imot alle som søker mot kristen tro, med respekt og med tilbud om opplæring i troen. Før man tar imot voksne mennesker til dåp, må de som representerer kirken, forvise seg om at ønsket om å konvertere har vært gjennomtenkt over en viss tid og ikke er motivert av

utenforliggende hensyn. Både nykonverterte og familiene til de som konverterer, kan trenge ekstra oppfølging. I noen tilfeller vil nykonverterte ved sine spesielle erfaringer kunne stå i veien for åpne og tillitsfulle relasjoner mellom mennesker av ulik tro. Men vi ser ofte at de som nylig har konvertert fra en religion til en annen, kan være gode brobyggere mellom religionene.

Enstemmig vedtatt. 85 stemmeberettigede.

KM 13/06 Den norske kyrkja – ein arbeidsplass for menneske med funksjonshemmingar?

Saksdokument

Dokument 13.1/06   Saksorientering
Vedlegg 13.2/06   Edøy, Torill: *En kirke for alle. Funksjonshemmede i kirken*, Verbum 2000

Innstilling frå komité C

Samandrag av saksorienteringa

Alle menneske er skapte av Gud og er såleis eineståande og verdfulle. Det er mangfaldet som gjer det kristne fellesskapet heilt. Derfor treng kyrkja òg den kompetansen og livserfaringa som dei funksjonshemma sit inne med. Men som frivillige, arbeidssøkjjarar og arbeidstakarar i kyrkja, kan menneske med funksjonsnedsetjingar møte praktiske hindringar og fordommar. Dei funksjonshemma er ei breitt samansett gruppe som treng ulike tilretteleggingar. Det finst ei rekkje ordningar, lover og reglar for å styrkje denne gruppa i møte med arbeidsmarknaden. Kyrkja har behov for at arbeidsgivarane byggjer opp kompetansen sin på dette feltet. Menneske med funksjonshemmingar er ei mangfaldig gruppe òg når det gjeld utdanning, erfaring, evner og praktisk dugleik.

Komiteen sine merknader

1. Komiteen meiner saksframlegget, Dokument 13.1/06, inneheld mykje nyttig informasjon og peiker på viktige sider ved det å være funksjonshemma arbeidstakar i kyrkja. Komiteen vil også vise til boka *En kirke for alle. Funksjonshemmede i kirken* (Edøy 2000) som gir ei breiare innføring i funksjonshemma sin situasjon i kyrkja. Boka kan med fordel anbefalast til arbeidsgjevarar i kyrkja.
2. Grunnleggjande i denne saka er det kristne menneskesynet som seier at alle menneske er skapte i Guds bilete og er likeverdige. I praksis kjem ikkje dette alltid til uttrykk i kyrkje og samfunn. Den norske kyrkja treng den spesielle livserfaringa som menneske med funksjonsnedsetjing har. Denne erfaringa gjev impulsar som er nødvendige for konkretisering av kyrkje- og menneskesyn og må få konsekvensar for innhaldet i forkynning, undervisning og diakoni.
3. Komiteen vil halde fram at ein må prioritere å legge tilrette Den norske kyrkja som både arbeidsplass og møteplass for menneske med funksjonshemming. På lokalplanet gjeld dette i særskild grad tilgjenge av kyrkjebygg, kontor og andre lokale. For arbeidsgjevaren vil alltid økonomiske og andre tilhøve som gjeld ressursar spele ei rolle. Det er ikkje alltid lett for arbeidsgjevaren å finne fram i lovverk, forskrifter og stønadsordningar. Desse ordningane stimulerer til å tilsetje personar med redusert arbeidsevne. Derfor er det viktig at kompetansen på området vert styrka.

4. Komiteen ser at høgare utdanning kan by på utfordringar for menneske med funksjonshemmingar. Institusjonar som utdannar for kyrkjeleg teneste må også gå inn for universell utforming. ("Utforming eller tilrettelegging av hovedløsningsen i de fysiske forholdene slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig." (NOU 2005:8))
5. Det er store krav til effektivitet og økonomisk lønnsemd i arbeidslivet. Komiteen vil halde fram at kyrkja må åtvare mot rein kommersialisering av arbeidskrafta. Menneske med funksjonshemming treng ulike former for tilrettelegging av arbeidsplassen. Dersom kyrkja får dette til, kan det skape eit betre arbeidsmiljø for alle.

Framlegg til vedtak

1. Retten til arbeid er viktig for alle menneske. Kyrkjemøtet oppmodar alle arbeidsgjevarar på dei ulike nivåa i Den norske kyrkja om å slutte seg til målsettinga i *Statens personalhåndbok* for 2006 (pkt.1.4.1) "Regjeringa vil at minst 5 % av nytilsatte i statlig sektor framover skal være personer med nedsatt funksjonsevne." Alle kvalifiserte arbeidssøklarar/arbeidstakarar må sjåast som likeverdige ved tilsetjing, uavhengig av funksjonsnivå.
2. Den norske kyrkja må gå føre med eit godt eksempel i høve til resten av arbeidslivet. I tillegg til å følgje lover, reglar og ordningar for arbeidssøklarar/arbeidstakarar med funksjonsnedsetjingar i arbeidslivet, bør arbeidsgjevarar i Den norske kyrkja vurdere om dei skal strekkje seg noko lenger.
3. Kyrkjelege arbeidsgjevarar vert oppmoda om å arbeide aktivt for å heve kompetansen når det gjeld å tilsetje og leggje til rette for funksjonshemma arbeidstakarar. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet i samarbeid med KA - Kyrkjeleg arbeidsgjevar- og interesseorganisasjon og Kultur- og kyrkjedepartementet å setje i gang eit arbeid med sikte på å utforme ein felles arbeidsgjevarpolitikk på dette området i Den norske kyrkja.

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark
Saksordførar: Harald Gundersen

Desse hadde ordet:

Roar P. Strømme, Odd Bondevik, Ingrid Vad Nilsen, Aslag Lajord, Roar P. Strømme.

Endringsframlegg

Roar P. Strømme:

Tillegg til pkt. 2: Kyrkja vert særleg utfordra til ikkje å einsidig leggje vekt på arbeidskapasiteten og produktiviteten til arbeidstakarane sine.

Framlegget vart trekt.

Kyrkjemøtet sitt vedtak

1. Retten til arbeid er viktig for alle menneske. Kyrkjemøtet oppmodar alle arbeidsgjevarar på dei ulike nivåa i Den norske kyrkja om å slutte seg til målsettinga i *Statens personallåndbok* for 2006 (pkt.1.4.1) ”Regjeringa vil at minst 5 % av nytilsatte i statlig sektor framover skal være personer med nedsatt funksjonsevne.” Alle kvalifiserte arbeidssøklarar/arbeidstakarar må sjåast som likeverdige ved tilsetjing, uavhengig av funksjonsnivå.
2. Den norske kyrkja må gå føre med eit godt eksempel i høve til resten av arbeidslivet. I tillegg til å følge lover, reglar og ordningar for arbeidssøklarar/arbeidstakarar med funksjonsnedsetjingar i arbeidslivet, bør arbeidsgjevarar i Den norske kyrkja vurdere om dei skal strekkje seg noko lenger.
3. Kyrkjelege arbeidsgjevarar vert oppmoda om å arbeide aktivt for å heve kompetansen når det gjeld å tilsetje og leggje til rette for funksjonshemma arbeidstakarar. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet i samarbeid med KA - Kyrkjeleg arbeidsgjevar- og interesseorganisasjon og Kultur- og kyrkjedepartementet å setje i gang eit arbeid med sikte på å utforme ein felles arbeidsgjevarpolitikk på dette området i Den norske kyrkja.

Samrøystes vedteke. 81 røysteføre.

Deltakere på Kirkemøtet 2006

Medlemmer

Andersen	Jorund	Agder og Telemark
Andersen	Nils-Tore	Borg
Andersen	Oddvar D.	SKR-leder
Berge	Ådne	KR- fritt grunnlag
Bjerkestrand	Helene	Tunsberg
Bondevik	Odd	Møre
Bore	Thor Bjarne	KR-leder
Brenne	Gunnlaug	Borg
Byfuglien	Helga Haugland	Borg
Baasland	Ernst	Stavanger
Dahl	Laila Riksaasen	Tunsberg
Dahle	Petter	Møre
Dille	Petter Normann	Nidaros
Eidsvåg	Bjørn Ingvald	Hamar
Espelid	Kari	Tunsberg
Fagerholt	Arnhild Foseide	Møre
Fevang	Jørn	Tunsberg
Fløtten	Ingrid Røstad	Nord-Hålogaland
Fonk	Terje	Tunsberg
Garthus	Tania Randby	Oslo
Gjerløw	Berit Øksnes	Borg
Gundersen	Harald	Oslo
Hagesæther	Ole D.	Bjørgvin
Hermstad	Marit	Sør-Hålogaland
Hoftun	Tove	Stavanger
Holck	Ole Elias	Hamar (fung. biskop)
Husby	Torstein	Oslo
Hærås	Terje	Agder og Telemark
Høivik	Ingunn Aarseth	Nidaros
Jahre	Hans Petter	Tunsberg
Johnsen	Wenche Tuman	Borg
Juul	Jakobe Olea T.	Nidaros
Jønsson	Nils Enar Bertil	Nidaros
Jørgensen	Tor B.	Sør-Hålogaland (fung. biskop)
Karlsen	Inga	Sør-Hålogaland
Kielland	Lars Erlend	Hamar
Kjølaas	Per Oskar	Nord-Hålogaland
Klevberg	Oddhild Johnsen	Nord-Hålogaland
Knudsen	Aleksander Aasen	Møre
Koppen	Henny	Bjørgvin
Krutnes	Sverre	Sør-Hålogaland
Kvarme	Ole Christian	Oslo
Lajord	Aslag	Hamar
Landmark	Dag	Hamar
Leite	Gunn Ågot	Nidaros

Liland	Solveig M. Mortensen	Nord-Hålogaland
Lind	Nina Elisabeth	Borg
Lind-Solstad	Katrine	Sør-Hålogaland (vara for J. G. Mikalsen)
Lindebø	Ole Øystein	Sør-Hålogaland
Lindø	Svein Arne	Stavanger
Lundby	Knut	Oslo
Malmbekk	Svein	KR - fritt grunnlag
Mjøes	Ole D.	Nord-Hålogaland
Moe	Jenny Skumsnes	Hamar
Mosand	Nora Edwardsen	Oslo
Mossige	Arne Sigurd	Stavanger
Naterstad	Inger Anne	Oslo
Nilsen	Ingrid Vad	MKR-leder
Nystad	Ann Solveig	Nord-Hålogaland
Olsen	Jan Olav	Agder og Telemark
Olsen	Per Magne	Stavanger
Pedersen	William	Nord-Hålogaland (vara for R. Karlstrøm)
Reinertsen	Stein	Agder og Telemark
Rinde	Ingunn	Nord-Hålogaland
Roaldsnes	Anne-Helen	Møre
Rogne	Kjersti Tytingvåg	Møre
Rogstad	Per Øistein	Agder og Telemark
Samset	Tora	Nidaros (fung. biskop)
Selnes	Anne Kristine Bolme	Nidaros (vara for Marit Arnstad)
Skjeldal	Magne	Bjergvin
Skjevesland	Olav	Agder og Telemark
Solbakken	Kristin Renate	Borg
Solemndal	Frode	Bjergvin
Stavenjord	Norodd	Stavanger
Steffensen	Rolf	Sør-Hålogaland
Stenbakk	Edvard-Olav	Sør-Hålogaland
Stranger	Villa Wahl	Oslo
Strømme	Roar P.	Bjergvin
Staalesen	Kjell Guldvog	Tunsberg
Søsveen	Åge	Nidaros
Søyland	Inger Kari	Stavanger
Theodorsen	Ingvild	Bjergvin
Tingelstad	Marit	Hamar
Vartdal	Sissel	Bjergvin
Øygaard	Astrid Ulvestad	Møre
Aartun	Iselin	Agder og Telemark

Forfall

Arnstad	Marit	Nidaros
Karlstrøm	Randi	Nord-Hålogaland
Mikalsen	Johanne G.	Sør-Hålogaland
Wagle	Finn	Nidaros

Medlemmer av det sittende Kirkeråd

Aschjem	Benedicte	
Kvamsøe	Arne Dag	
Norbakken	Alex	
Slettum	Marit	
Wentzel	Eva	
Wik	Tina Strømdal	Til stede mandag 13. november

Representanter fra Ungdommens kirkemøte

Nordstrand	Inga Marie
Hardang	Arnstein
Hermstad	Gunnhild N.
Holte	Margit L.

Representanter fra de teologiske fakultetene

Haanes	Vidar L.	Det teologiske Menighetsfakultet
Wyller	Trygve	Det teologiske fakultet
Holter	Knut	Misjonshøgskolen

Komiteenes sammensetning

L	= lek
LT	= lek tilsatt
P	= prest
B	= biskop

Komité A

Dahl	Laila Riksaasen	Tunsberg	B
Dille	Petter Normann	Nidaros	L (U)
Fevang	Jørn	Tunsberg	LT
Hermstad	Gunnhild N.	UKM	UKM
Haanes	Vidar L.	Menighetsfakultetet	
Karlsen	Inga	Sør-Hålogaland	Samisk repr.
Kielland	Lars Erlend	Hamar	P
Knudsen	Aleksander Aasen	Møre	L
Koppen	Henny	Bjergvin	L
Kvarme	Ole Christian	Oslo	B
Lind	Nina Elisabeth	Borg	L
Lindø	Svein Arne	Stavanger	L
Malmbekk	Svein	KR - fritt grunnlag	P
Pedersen	William	Nord-Hålogaland	L (vara for R. Karlstrøm)
Reinertsen	Stein	Agder og Telemark	P
Aartun	Iselin	Agder og Telemark	L (U)

Komité B

Bjerkestrand	Helene	Tunsberg	L (U)
Dahle	Petter	Møre	P
Eidsvåg	Bjørn Ingvald	Hamar	L
Garthus	Tania Randby	Oslo	L
Holck	Ole Elias	Hamar	B (fung. biskop)
Holte	Margit L.	UKM	UKM
Jørgensen	Tor B.	Sør-Hålogaland	B (fung. biskop)
Leite	Gunn Ågot	Nidaros	LT
Mossige	Arne Sigurd	Stavanger	LT
Norbakken	Alex	Kirkerådet	L
Nystad	Ann Solveig	Nord-Hålogaland	Samisk repr.
Olsen	Jan Olav	Agder og Telemark	L
Olsen	Per Magne	Stavanger	L
Rinde	Ingunn	Nord-Hålogaland	P
Solbakken	Kristin Renate	Borg	L (U)
Solemdal	Frode	Bjørgvin	L
Wentzel	Eva	Kirkerådet	LT

Komité C

Andersen	Jorund	Agder og Telemark	L
Andersen	Nils-Tore	Borg	L
Andersen	Oddvar D.	SKR -leder	L
Byfuglien	Helga Haugland	Borg	B
Fløtten	Ingrid R�stad	Nord-Hålogaland	L
Gundersen	Harald	Oslo	L (U)
Hermstad	Marit	Sør-Hålogaland	L
Rogne	Kjersti Tytingvåg	Møre	L
Slettum	Marit	Kirkerådet	L
Steffensen	Rolf	Sør-Hålogaland	P
Stranger	Villa Wahl	Oslo	LT
Staalesen	Kjell Guldvog	Tunsberg	L
Søyland	Inger Kari	Stavanger	L
Theodorsen	Ingvild	Bjørgvin	L (U)
Samset	Tora	Nidaros	B (fung.biskop)
Wyller	Trygve	Teologisk fakultet	

Komité D

Berge	Ådne	KR - fritt grunnlag	L
Bore	Thor Bjarne	KR -leder	L
Gjerløw	Berit Øksnes	Borg	P
Husby	Torstein	Oslo	L
Jahre	Hans Petter	Tunsberg	L
Kjølaas	Per Oskar	Nord-Hålogaland	B
Landmark	Dag	Hamar	LT
Lind-Solstad	Katrine	Sør-Hålogaland	L (U) (vara for J. Mikalsen)

Lundby	Knut	Oslo	L
Mjø̆s	Ole D.	Nord-Hålogaland	L
Roaldsnes	Anne-Helen	Møre	L (U)
Rogstad	Per Øistein	Agder og Telemark	LT
Selnes	Anne Kristine Bolme	Nidaros	L (vara for M. Arnstad)
Skjevesland	Olav	Agder og Telemark	B
Stavenjord	Norodd	Stavanger	P
Tingelstad	Marit	Hamar	L
Vartdal	Sissel	Bjørgvin	LT

Komité E

Bondevik	Odd	Møre	B
Brenne	Gunnlaug	Borg	LT
Fonk	Terje	Tunsberg	P
Hagesæther	Ole D.	Bjørgvin	B
Hoftun	Tove	Stavanger	L (U)
H�r�s	Terje	Agder og Telemark	L
Høivik	Ingunn Aarseth	Nidaros	P
Krutnes	Sverre	Sør-Hålogaland	LT
Kvamsøe	Arne Dag	Kirkerådet	P
Lajord	Aslag	Hamar	L
Liland	Solveig M. Mortensen	Nord-Hålogaland	L (U)
Mosand	Nora Edwardsen	Oslo	D�vekirkelig repr.
Nordstrand	Inga Marie	UKM	UKM
Stenbakk	Edvard-Olav	Sør-Hålogaland	L

Komité F

Aschjem	Benedicte	Kirkerådet	L
Baasland	Ernst	Stavanger	B
Espelid	Kari	Tunsberg	L
Fagerholt	Arnhild Foseide	Møre	L
Hardang	Arnstein	UKM	UKM
Holter	Knut	Misjonshøgskolen	
Johnsen	Wenche Tuman	Borg	L
Juul	Jakobe Olea T.	Nidaros	L (U)
J�nsson	Nils Enar Bertil	Nidaros	Samisk repr.
Klevberg	Oddhild Johnsen	Nord-Hålogaland	LT
Lindebø	Ole Øystein	Sør-Hålogaland	L
Naterstad	Inger Anne	Oslo	P
Nilsen	Ingrid Vad	MKR - leder	P
Moe	Jenny Skumsnes	Hamar	L (U)
Skjeldal	Magne	Bjørgvin	L
Strømme	Roar P.	Bjørgvin	P
Søsveen	�ge	Nidaros	L
Øygard	Astrid Ulvestad	Møre	LT

Sekretariatet

Aschim	Per Kristian	Johnsen	Jens-Petter
Bekkelund	Ole Inge	Kristensen	Vidar
Brevik	Synnøve	Laugerud	Tore
Dehlin	Liv Janne	Lindseth	Gard
Dehlin	Per E.	Meling	Øyvind
Dietrich	Stephanie	Nyborg	Berit
Dirdal	Astrid	Omland	Marit
Edøy	Torill	Røsæg	Gerd Karin
Eide	Sindre	Schorre	Hans-Jürgen
Fjeld	Vibeke	Skonnord	Jahn-Oluf
Frydenlund	Kristin	Skum	Line
Granli	An-Magritt	Stange	Dag
Hellgren	Guro	Stendal	Synnøve Hinnaland
Henriksen	Rávdná Turi	Tanggaard	Per
Hesselund	Estrid	Thelin	Gunnar
Heni	Tove	Tobiassen	Øyvind
Haavik	Åge	Tveit	Olav Fykse
Johansen	Knut Erling	Westermoen	Gunnar
		Wirgenes	Paul Erik

Gjester ved Kirkemøtets åpning

Gjester fra kongehuset, regjering, departement, storting mm.

HM Kong Harald

Kultur- og kirkeminister Trond Giske

Statssekretær Randi Øverland

Leder Ine Marie Eriksen Søreide, Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Ekspedisjonssjef Ole Herman Fisknes, Kultur- og kirke departementet

Avdelingsdirektør Anne-Lise Brodtkorb, Kultur- og kirke departementet

Fylkesmann Kristin Hille Valla

Ordfører Ole Hageløkken, Øyer kommune

Prost Per Halstein Nielsen, Sør-Gudbrandsdal prosti

Leder Kari Toft Manengen, Øyer og Tretten kirkelige fellestråd

Kirkeverge Astrid Løken, Øyer kirkelige fellestråd

Gjester fra nordiske søsterkirker

Bestyrelsesmedlem Jørgen Anker Jørgensen, Landsforeningen af Menighetsrådsmedlemmer, Danmark

Kyrkomötets andra viceordförande Lars Rydje, Svenska kyrkan

Kyrkomötets sekretær Kari Vänta, Finlands evangelisk-lutherske kyrka

Gjester fra andre kirke- og trossamfunn

Rev. Janet Heil, Den anglikanske kirke i Norge
Synodenestformann Leif Gunnar Sandvand, Den Evangelisk Lutherske Frikirke
Tilsynsmann Vidar Sten Bjerkseth, Metodistkirken i Norge
Generalsekretær Ørnulf Steen, Nye Norges Kristne råd
Jan Benjamin Rødner, Leder for Samarbeidsrådet for Tros- og Livssynssamfunn

Øvrige gjester

Generalsekretær Stein Mydske, Bibelselskapet
Leder Ingeborg Midttømme, Den norske kirkes presteforening
Forbundsleder Ola Smeplass, Det Norske Diakonforbund
Generalsekretær Kjetil Aano, Det Norske Misjonsselskap
Leder Ingrid Bodin, Døvekirkenes fellestråd
Kirkeverge Tor Einar Lie, Døvekirkenes fellestråd
Fungerende døveprost Roar Bredvei
Leder Frode Lagset, TeoLOGene, Fagforbundet
Mette Henriksen Aas, seksjon kirke, kultur og oppvekst, Fagforbundet
Direktør Eigil Morvik, IKO - Kirkelig pedagogisk senter
Generalsekretær Ingvar Nevland, KABB
Leder Ole Martin Thelin, Kateketforeningen – Den norske kirkes undervisningsforbund
Generalsekretær Per Ove Løkstad, KFUK-KFUM-speiderne
Nestleder Britt Arnhild Wigum Lindland, KIA
Forskningsleder Hans Stifoss-Hansen, KIFO – Stiftelsen Kirkeforskning
Styreleder Benita Christensen, Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
Direktør Frank Grimstad, Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
Virksomhetsleder Inger Johanne Aas, Kirkens Bymisjon
Styreleder Bente Bjerknes-Haugen, Kirkens Familievern
Generalsekretær Atle Sommerfeldt, Kirkens Nødhjelp
Daglig leder/prest Elisabeth Torp, Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep
Styreleder Solveig Fiske, Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep
Generalsekretær Johan Arnt Wenaas, Kirkens Sosialtjeneste
Idrettsprest Kjell Markset, KRIK
Studierektor Jørund Midttun, Liturgisk senter
Generalsekretær Liv Kjersti Skjeggstad, Menneskeverd
Forbundssekretær Trond Dahlen, MFO
Generalsekretær Arnt Jerpstad, Misjonsalliansen
Generalsekretær Adelheid Firing Hvambdal, Norges KFUK-KFUM
Leder Johannes Bakkevig, Norges Kristelige Studentforbund
Generalsekretær Kåre Rune Hauge, Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag
Leder Kurt Hjemdal, Normisjon
Generalsekretær Margunn Sandal, Norske kirkeakademier
Leder Ann-Helen Fjeldstad Jusnes, Norsk Kvinnelig Teologforening
Daglig leder Ingvar Lyche, Norsk Kristelig Studieråd
Generalsekretær Erling Ekroll, Norsk Søndagsskoleforbund
Generalsekretær Kjell Bertel Nyland, Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet
Adm. direktør Torstein Lalim, Stiftelsen diakonissehuset Lovisenberg
Forstander Runo Lilleaasen, Stiftelsen Menighetssøsterhjemmet
Leder Gard Realf Nielsen, Åpen Kirkegruppe
Stat-kirke-utvalgets leder Kåre Gjønnes

Tidligere kirkerådsleder Ludvig Johan Bakkevig
Tidligere kirkerådsleder Oddbjørn Evenshaug
Tidligere kirkerådsleder Gunvor Kongsvik
Oddbjørg Aasen Bjørdal, lederkandidat Kirkerådet
Arne Grønningsæter, lederkandidat Kirkerådet
Tore Johnsen, lederkandidat Samisk kirkeråd
Tidligere domprost i Oslo, Birger Mathisen

Øvrige programinnslag

Morgen- og kveldsbønn

Det ble avholdt morgen- og kveldsbønn i et eget tilrettelagt rom i hotellet. Egne liturgier var utarbeidet til dette bruk, med impulser fra KVs generalforsamling i Porto Alegre, Brasil og fra forsøksmateriell i den nye gudstjenestereformen. Utgangspunktet var hovedtemaet og bønnen fra Porto Alegre ”Gud, i din nåde, omskap verden!”

Avslutningsgudstjenesten

Avslutningsgudstjenesten ble holdt i Øyer kirke søndag 19. november kl. 11. Predikant var biskop Helga Haugland Byfuglien. Liturger var sokneprest Øyvind Sagedal og kateket Gunn Ågot Leite. Som kantorer deltok Kari Irene Lien og Ulf Nilsen. Videre deltok både kirkemøtedelegater og medlemmer i Øyer menighet.

Sang og musikk under Kirkemøtet

Kirkemusiker Ulf Nilsen deltok i deler av Kirkemøtet.

Taler og foredrag

Kirkerådsleder Thor Bjarne Bores tale

En åpen kirke

Det er en stor glede for meg å hilse Hans Majestet velkommen. Den norske kirke er glad for den åpenhet og det nære forholdet vårt kongehus gjennom en årrekke har hatt til kirkens liv. Det har vært langt mer enn et formelt forhold knyttet til Grunnlovens krav til Kongens kirkemedlemskap. Vi håper at Kongen og hans familie fortsatt vil delta i kirkens liv og benytte Kirkens tjenester på samme måte som i dag.

Dette kirkemøtet inviteres til å reflektere over hva som ligger i at Den norske kirke skal være en åpen folkekirke. De siste tre kirkemøtene har fordypet seg i hva som er kirkens oppdrag ved å være en tjenende, bekjennende og misjonerende kirke. Og det har kommet fram noe viktig når vi har sett på sammenhengen mellom dem: Vi ser at det er ikke slik at kirken har et ensidig oppdrag å forkynne evangeliet, og så kan den ved siden av dette ta opp noen viktige og aktuelle emner av sosialetisk karakter. Slik uttrykte vi oss i en del år. De tre siste kirkemøtene har gitt oss et annet språk: Kirken er tjenende når den forkynner, og vi forkynner om Guds godhet når vi tjener hverandre i Jesu etterfølgelse. Kirken bekjenner troen på den treenige Gud som et svar på evangeliet når vi møtes til gudstjeneste, når et menneske blir døpt, ved begravelse, når vi samles for å feire nattverd. Kirken sier først og fremst "ja" til den treenige Gud, og til den verden og de mennesker Gud har skapt. Men bekjennelse og forsakelse hører sammen. Kirkens "ja" til den gode Gud innebærer også et "nei" til det som rammer våre medmennesker med ufred, urettferdighet og undertrykkelse, nei til det som sårer den jord vi bor på. Forsakelse innebærer også et nei til vår egen egoisme og et oppgjør med de krefter i oss som vil handle og tale Gud imot. Og det innebærer en erkjennelse og bekjennelse av at vi trenger Jesus som vår frelser.

Troen sitter ikke bare i hoder og hjerter, men også i hendene og beina. Kirken har noe å formidle, derfor er kirken alltid misjonerende. Kirken har noe å formidle til alle mennesker. Det vi har fått, kan vi ikke holde for oss selv. For intet har vi fått det, for intet skal vi gi det videre. Derfor må denne kirken alltid være åpen. Åpen for alle mennesker. Alle vil ha en åpen kirke, selvsagt vil vi det. Men hva betyr det egentlig?

Åpenhet må handle om høyde under taket, mulighet for å komme som du er, uten å møte kravet om å bli som oss i alle ting, nysgjerrighet og en vilje til en åpen dialog uten at fasiten foreligger før vi har brukt tid til å lytte til hverandre med et åpent sinn. Kirken må være åpen slik at vi går ut av den for å møte mennesker med evangeliet, også dem som ikke tilhører kirken. Åpenhet må inkludere møtet med nye mennesker som flytter hit, med ulike bagasje og av ulike grunner, og den må inkludere fellesskapet med andre kirker og menigheter nasjonalt og lokalt. Kulturmøte med mennesker fra andre religioner kan berike oss og utfordre oss.

Åpenhet, prinsipper og populisme

Aktuelle hendelser har gjort at samtalen om kirke og religion i samfunnet endrer seg. Da Jürgen Habermas mottok Holbergprisen i Bergen i fjor, erkjente han at han og andre religionssosiologer lenge trodde at religionen vil bli borte, eller i alle fall reduseres kraftig i

takt med at samfunnet sekulariseres. I dag ser man at religion er et fenomen man må regne med å leve med i overskuelig framtid, sa han.

Habermas vil anstrenge seg for å lytte til kirken. Derfor kan kirken lytte til ham, og stille spørsmål den andre veien: Hvordan kan kirken være åpen, samtidig som den blir en troverdig samtalepartner, som også formulerer sine uoppgivelige prinsipper?

Ser en bakover i kirkehistorien, kan kritikken av kirken være en pekepinn på hvor man ikke har lykket med å være en åpen kirke og en troverdig samtalepartner.

Henrik Ibsen har udødeliggjort en angstbitersk og dobbeltmoralisk holdning i rollefiguren pastor Manders i "Gengangere". Han vil stenge de nye tankene ute både fra kirken og fra samfunnet, men han gir samtidig uttrykk for at man gjerne må lese tvilsomme ting, dersom man ikke lar det ligge fremme til allmenn beskuelse. Pastoren er prototypen på den trangsynte og dominerende kirkens mann, som vil stenge den annerledestenkende verden ute med forbud og borgerlig moral. Litteraturen viser en sørgelig rekke av folk som stenger ute dem som gjerne vil inn, og ofte gjør de det på vegne av såkalt anstendighet og godtfolks motvilje mot tapere og mislykkede individer. Slik kommer de også i konflikt med Mesteren, som aldri tok hardere i enn når han fordømte selvgodhet og moralisme, fordi dette hindret de virkelige søkende og sårede i å finne Guds hjelp og frelse.

Men den samme Ibsen som skapte karikaturen Manders, skapte også Brand. Vi som fikk se stykket fremført i Fjæreheia på Sørlandet i sommer, fikk en levende opplevelse av Brands avvisning av den gud som er skapt i hverdagsmenneskets bilde, og som ikke på noe punkt er større enn hverdagsmennesket selv. Oppgjøret med populisme, med kirkelig maktbruk og geistlig unnfalighet er voldsomt. Ibsen angriper på den ene side dem som gjør porten trang ved å gjøre tro til sneversyn, og på den andre side angriper han dem som fjerner idealene og snekrer seg en populistisk tro som aldri kan skape himmel over livet.

Det er fremdeles slik at mange kjenner seg utestengt og uverdige av et prektighetsideal som er alt annet enn evangelisk. Derfor trekker de seg tilbake fra kirke og kristendom med en følelse av å være uønsket og mislykket. Ikke minst har hardhendte krav til livsførsel, og tendensen til å sette likhetstegn mellom vellykkede samfunnslag og kirkelig engasjement, skapt slike følger. I forhold til dette må man si med Olaf Hillestad: Lukk opp kirkens dører!

Men også Brands nesten overspente krav kan være verd å reflektere over. Han er inspirert av Søren Kierkegaard som var lite opptatt av å gjøre kirken åpen: Tvert imot kritiserte han den for å erklære hele folkeslag for kristne og kirkemedlemmer – uten så mye som å spørre dem. Han tvinger oss til å skille mellom åpenhet og populisme. Skal kirken være åpen, må den være sann, det vil si at den må ha en åndelig tyngde som gjør at folk trekkes mot den. Det som skaper tiltrekning til kirken, Kristi ord og eksempel, må stå i sentrum på en slik måte at mennesker blir dradd inn i det. Blir kirken usann, slår den av på det som er dens egentlige arv og innhold, og da kan den heller ikke åpne seg mot verden.

Det er mange spissformuleringer og mye ironi hos den danske mester. Men som en profetisk advarsel er han verd å lytte til. Man skal være forsiktig med å alliere seg med makten og med pengene for å nå høyverdige mål. I den kirkelige hverdag er det, og vil alltid være, viktig med budsjettarbeid og med gjennomslag for saker i samfunnslivet. Nettopp derfor er det viktig å gå opp grensene for dette: Når blir samarbeidet med maktapparatet så nyttig og vellykket at kirkens sannhet står på spill? De historiske eksemplene på slike sammenhenger er mange og skremmende, enten det gjelder utformingen av Deutsche Christen eller den hvite apartheid-

politikken i nyere tid, eller misbruk av pavelig makt i middelalderen. I de tilfellene der alliansen med makten ble det overordnede, mistet kirken sin kritiske brodd, og slo av på sin forkynnelse. Nettopp i forsøket på å bli kirke for alle, sviktet den de svakeste, de som var maktens fiender, de svarte, de opposisjonelle, de fattige, de som staten ikke var stolte av, og ikke ville vise frem.

Vi må skille mellom den sunne folkelighet og en tvetydig populisme som taler folkets sak, samtidig som den går maktens tjeneste. Kirkens forbilde, Mesteren selv; var ofte kritisk mot makten gjennom å holde fast på de høyeste idealer, og samtidig var han totalt imøtekommende overfor svake mennesker som ikke greide kravene.

I sammenhenger der det er ønske om dialog, er det viktig at kirkens åpenhet hele tiden er forankret i kirkens sannhet, på en slik måte at kirken blir en kompromissløs forsvarer av dem som søker Kristus, og en kompromissløs motstander av alt som vil hindre adgangen til ham. Det innebærer både å bygge ned falske anstøt og legge til side perifere stridssaker, og å pusse kirkens idealer blanke.

Det ene nødvendige

Mange ting endrer seg – eller kommer til å endre seg – i Den norske kirke fremover. En økende kirkelige selvbevissthet har ført til bl.a. utviklingen av kirkeråd og Kirkemøte. Men vi må være på vakt slik at det ikke utvikles byråkratisering, formalisering og papirflytting. Vi kan ikke gjøre som den russisk-ortodokse kirke gjorde i 1917, da den låste seg inne og drøftet liturgiske spørsmål mens en ”væpna” revolusjon foregikk i gatene. Men vi skal heller ikke la tilfeldige politiske hendelser bringe oss ut av fatning, slik at vi mister perspektiv. Vi må kunne ha flere tanker i hodet på en gang.

Jeg tror det trengs et teologisk arbeid med tanke på kirkens eget oppdrag, trengs tettere kontakt mellom biskoper, Kirkeråd og utdanningsinstitusjoner, trengs samtale med sikte på å skjelne mellom det som er livsviktig for kirken – og det som bare er viktig. Mellom det nødvendige og det ene nødvendige. Både de som liker å snakke om den åpne folkekirken, og de som snakker om Guds klare ord, trenger å fornye retorikken sin.

Stat–kirke-diskusjon handler om viktige og nødvendige endringsprosesser. Men enda viktigere enn kirkens ordning er det at kirken forteller om Jesus på en slik måte at det gir hjelp til livstolkning og livsmestring. At kirken er til stede der folk er. Forkynner evangeliet uten en lovisk klang i stemmen. Formidler kjærlighet, styrker livsmotet og bidrar til at kjærlighetens gjenskapermakt, selve nåden, får rens, fornye og gjenopprette menneskers liv og samliv. Jeg tror at de holdninger og samværsformer som preger hverdagskirken, er langt viktigere enn hvilken kirkeordning vi har. Også trosopplæringsprosjektet er viktigere enn kirkeordning. Ett er nødvendig, sa Mesteren. Det må ikke åndeliggjøre nødvendige praktiske og økonomiske saker. Men såpass åndelige skal vi være i kirken at vi hele tiden forsøker å finne ut: hva er helt nødvendig og avgjørende nå for at Jesus skal bli synlig og levende i vårt fellesskap og vårt arbeid?

Når jeg får opplevelsen at jeg berøres av det evige, at Gud er nær, at troen lever og at håpet finnes – det er det hellige øyeblikk. Andre oppgaver må ikke komme i veien for at mennesker får oppleve dette, som alltid må være det sentrale i kirkens liv. Midt i all utredning, tankevirksomhet og diskusjon må vi gjøre som Jesus selv: Vi må alltid søke til den lidende, utstøtte – og alltid søke inn i stillheten. Det er i nestekjærligheten og stillheten kirken lever. Og denne hellige forenkling må vi hjelpe hverandre til å leve i hele tiden.

Nært og fjernt i samfunnsdebatten

Hvordan kan vår kirke gi et klart og tydelig vitnesbyrd om Jesus Kristus? Først og fremst ved å peke på at Gud er livets Gud, og at Jesu åpenbaring av hvem Gud er, har konsekvenser for det menneskelige fellesskapet. Jesus er Guds utsendte redningsmann. Dersom ikke troen på Guds rike som Guds gave til alle mennesker får konsekvenser for hvordan vi som kirke inviterer, kommuniserer og inkluderer, er det ikke rart at mennesker spør hva det er som kan gjøre en slik tro verd å bygge livet på.

Kirken har et kall til å tale for dem som er uten stemme, eller for dem som har en stemme men står i fare for ikke å bli hørt. Kirken har ikke uten videre en særegen kompetanse i samfunnsspørsmål, og den kan ikke alltid levere svar på utfordringer som er kvalifisert på en særlig måte. Den vil noen ganger bli beskyldt for å drive med politikk. Det er som oftest en indikasjon på at noen ikke liker det kirken sier – og det kan være en god ting. Det er ikke slik at der kirken blir upopulær, skal den automatisk regne med å være på rett spor. Men en utfordrende kirke, som kan virke forstyrrende, er rimeligvis en kirke som kan få mer betydning, og kan provosere frem refleksjon som skaper mer innsikt. Helt avgjørende for kirkens troverdighet i slike sammenhenger er imidlertid at den ikke inngår i varige allianser med spesielle grupper eller partier.

To prinsipper mener jeg er viktige for kirkens deltakelse i samfunnsdebatten:

1. Kirken taler ikke for å sette seg selv på dagsordenen, men for å fremme andres sak.
2. Kirken bør bidra med perspektiver som ellers ikke uten videre er tilgjengelige i debatten.

Til det første prinsippet om ikke bare å tale egen sak: I debatten om stat–kirke er det maktpåliggende at ikke det argumenteres på en slik måte at det kan oppfattes som om Den norske kirke er opptatt av å beholde privilegier på bekostning av andre, eller på en måte som gir den en politisk og økonomisk særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn i Norge.

Til det andre prinsippet om å bidra med andre perspektiver enn dem som ellers er tilgjengelige: Selv om vi har ansatser til en kritisk diskusjon om konsumsamfunnet i offentligheten, er det lite av denne diskusjonen som stiller denne kritikken inn i et internasjonalt perspektiv. I kraft av sitt globale nettverk kan kirken bidra til å synliggjøre sammenhenger og konsekvenser som ellers ikke så lett kommer frem.

I et samfunn der markedskreftene i stadig større grad setter premissene, nyter ikke de som mister jobben på grunn av outsourcing eller blir utbrente på grunn av effektivitetspress, godt av markedets gevinster. De blir heller ikke trøstet av påstanden om at større økonomisk effektivitet er til det beste for oss alle. Retten til deltakelse og opplevelsen av anerkjennelse, som er viktige prinsipper også for å oppleve sitt menneskeverd ivaretatt, er truet fra innsiden av et moderne samfunn som i stadig større grad forankres i markedslogikk. Har kirken noe å si i den sammenhengen?

I forhold til samfunnet skal kirken være på helikopterets avstand – nær nok til å se hva som foregår, fjernt nok til å få et perspektiv på detaljene.

Fornorskningens sår

Kirkemøtet agerte klart politisk da det i 2003 sluttet helhjertet og enstemmig opp om det som ble en skarp uttalelse til det som da var Regjeringens forslag om Finnmarksloven og som manglet vesentlige menneskerettighets- og urfolksperspektiver. Jeg vet at Kirkemøtets vedtak ble lagt vekt på og bidro sterkt til at resultatet senere ble bra i Stortingets behandling. Kirkemøtets behandling vakte også internasjonal oppsikt. Mange urfolk i verden fattet nytt håp om rettferdighet på grunn av den saken.

I år håper jeg at Kirkemøtet gjennom saken om samisk kirkeliv bevisstgjøres på hva det innebærer å være urfolk og minoritet i kirken og samfunnet.

Samenes historie med kirken er like gammel som nordmenns historie er, men den er ikke likedan, særlig hvis vi tar inn over oss det som skjedde da den unge nasjonen Norge skulle bygge opp sitt selvbylde etter 1814. Da etablerte man en felles bevissthet om norskhet og stolthet, samtidig som man i lys av den såkalte sosialdarwinismen erklærte samene som mindreverdige, fordi de ikke hadde en egen nedskrevet historie, og fordi samisk ble ansett som uegnet til å snakke om åndelige forhold.

Selv om vi lever i et av de samfunn der urfolks posisjon nå er erkjent og bekreftet, gjenstår det mye før vi har nådd reell likestilling. Sporene fra fornorskningstiden finnes fortsatt. Forsoningsprosjektet i lulesamisk område i Nord-Salten viser dette tydelig. Mindreverdighetsfølelse og skam finnes hos samene, men også nordmenn er merket av møtet mellom de to kulturene. Av og til dukker det opp holdninger som vi gjerne så ikke fantes. Samtidig er mange enkeltmennesker klar over at de har handlet skammelig i ord eller gjerning, og leter etter en anledning til å få legge det fra seg. Jeg har flere ganger møtt den sorgen som finnes hos det samiske folket over det man var utsatt for i fornorskningen, og de sår mange bærer på – i ulike former.

Fornorskningspolitikken har gjort rekrutteringssituasjonen til en ekstra belastende dimensjon i samisk kirkeliv. Hele Bibelen kom på nordsamisk i 1811, og en ny oversettelse av Det nye testamente i 1998. Lulesamene fikk Det nye testamente på sitt eget språk for få år siden, men mangler fortsatt Det gamle testamente. Og til nå er bare Markusevangeliet oversatt til sørsamisk. Samisk gudstjenesteliv er lite utviklet i mange områder. En annen utfordring er utarbeidelse av materiell på nord-, lule- og sørsamisk til bruk både i samisk gudstjenestearbeid og samisk trosopplæring. Det samme gjelder for materiellutvikling på kvensk språk. Samene er et urfolk som gjennom langvarig arbeid har oppnådd anerkjennelse for sine politiske og kulturelle rettigheter. Slik er det ikke med kvenene, som nå arbeider for å få urfolksstatus.

På de samiske kirkedager i Jokkmokk i 2004 fikk vi som deltok, virkelig oppleve styrken i trosengasjementet hos vårt eget urfolk. Men det var også en glede over å kunne møtes over landegrensene som ett folk. Jeg har forstått det slik, bl.a. ut fra de konklusjoner de samiske kirkerådene i Norge og Sverige har trukket, at dette var et løft som har satt varige spor etter seg.

Nordområdene har fått fornyet interesse i global politikk på grunn av endret maktbalanse og store funn av olje og gass i Barentshavet. Dette åpner for nye utfordringer i bosettingsmønster i Nord-Norge: miljøtrusler, energi-, nærings- og global sikkerhetspolitikk. Her vil det være mange etiske dilemmaer, og kirken må være en aktiv premissleverandør og samtalepartner.

Det er gledelig å se hvordan det kirkelige Barentssamarbeidet har utviklet seg i løpet av de siste 10 år, der kirkelige pionerer i Nord-Norge gikk i bresjen for samarbeid over grensene. De så utfordringene, gjorde noe med dem og skapte et bredt økumenisk samarbeidsforum.

Globalt fellesskap

Dette året startet med en karikaturstrid kringkastet i alle verdens land. Brennende flagg og opphissede menneskemengder følte seg ydmyket av bildene av Profeten Muhammed. Saken utviklet seg svært forskjellig i Danmark og Norge. Vi erfarte at den dialogen som har eksistert mellom Islamsk råd og Mellomkirkelig råd fikk oss til å stå sammen som norske borgere på tvers av religion og etnisk bakgrunn. Norske muslimer var hele tiden tydelige i sitt forsvar av ytringsfriheten, og vi kjente alle den samme krenkelsen over at flagget vårt ble brent. Sammen tok vi avstand fra vold og trusler som reaksjon på det som hadde skjedd.

Vi lærte også noe om det globale fellesskapet vi lever i: Pakistanske kirker ble brent som følge av det som skjedde i Danmark og Norge. Både religionsfrihet og ytringsfrihet må brukes med ansvarlighet og omtanke. Saken tydeliggjorde viktigheten av dialog mellom ulike religioner og kulturer. Når vi kjenner hverandre, har tillit og vil hverandre vel, finner vi lettere religiøse og politiske svar på felles utfordringer – lokalt, nasjonalt og globalt. Krigen i Libanon og Nord-Israel førte til en intens debatt om Israel og landets politikk i forhold til omverdenen. Kirkens forhold til jødene ble dratt inn i debatten da det i september ble avfyrt skudd mot den jødiske synagoge i Oslo. Skudd mot en religions gudshus er et angrep på oss alle, og mange ønsket å stå solidarisk sammen med det mosaiske trossamfunn etter hendelsen. Dette viser også hvor viktig det er for alle parter å skille mellom den sekulære staten Israels politikk og jødene som folkegruppe og trossamfunn, uansett hvor de måtte befinne seg i verden. Friheten til å utøve sin religion må gjelde for alle, og med forrige århundres europeiske historie i minne, er det usedvanlig viktig at vi reiser et bolverk mot all vold mot minoriteter, enten den er basert på etnisitet, religion eller legning.

Vi – og ”de andre”

Vi skal på dette møtet behandle to saker som tar opp noen av disse utfordringene: En sak om *Religionsmøtet og menigheten*, og en sak om *Integrering*. En av femti i dagens verden bor utenfor hjemlandet. Flere og flere krysser grenser både frivillig og ufrivillig. Ulike kulturer, tradisjoner og religioner som før levde atskilt, skal lære å leve side om side i samme samfunn. Det krever åpenhet og vilje til integrering fra oss alle. Kirkene i mange land er i ferd med å forandre karakter på grunn av migrasjonen. Omlag en tredel av innvandrere til Norge er kristne, og ikke minst har Den katolske kirken her i landet økt medlemstallet sterkt på grunn av innvandringen.

Nordmenn trenger både mer opplysning om religion og en offentlig og informert samtale om religion. Det vitner om en enestående naivitet hvis man rubriserer menneskers religiøse identitet i forhold til merkelapper som ”liberal” og ”fundamentalist”. Skal vi forstå nye landsmenn – og oss selv i møte med dem – trenger vi en nyansert forståelse. At mediene fremdeles rubriserer enkelte grupper ut fra deres religiøse bakgrunn (muslimer) mens andre rubriseres ut fra nasjonal tilhørighet, kan i praksis virke integreringshemmende. Et fortsatt kritisk søkelys på språkbruken når det gjelder dem som altfor lett oppfattes som ”de andre”, er på sin plass – også i kirken.

I Norge opplever innvandrere å bli holdt fast i sin opprinnelsesidentitet, og de blir vurdert ut fra i hvor stor *grad* de er blitt norske (som om det finnes noen enkel måte å måle det på). Dermed kan de oppleve at de aldri blir gode nok, aldri blir anerkjent som en del av det norske samfunnet. Kirken kan gå foran i å sikre integrering ved å ta på alvor at norske muslimer, buddhister osv. blir anerkjent ikke bare i forhold til sin religion, men i forhold til sin tilhørighet til det norske samfunnet og sitt medansvar for hvordan dette samfunnet skal se ut. Det kan være gode grunner for at Den norske kirke i tiden fremover ikke bare bidrar til en kritisk saumfaring av ulike former for norsk identitetspolitikk, men også spør seg om noe i vår egen praksis eller måte å fremtre på, bidrar negativt til en slik politikk.

Kunsten å være kirke

Jeg tror på en kirke der vi kommer når vi gråter og når vi jubler, der vi kommer med vår sorg, med vår sykdom og vår smerte. En kirke som utrustes til å stå midt i smerten, midt i gleden, som fremmer fellesskap, håp og tro og som løfter opp en høy, høy himmel der det er rom for Guds kjærlige omsorg for hver eneste en av oss.

En åpen og tilgjengelig kirke er en kirke som tar på alvor at mennesker tenker, føler og sanser. Ofte har vi i vår kirke vektlagt det å tenke og høre, men budskapet om snekkersønnen fra Nasaret sprenger også disse grenser. Vi har de siste årene vært opptatt av kunsten å være kirke. En kulturåpen kirke skal føre oss inn i sterkere erfaringer av gudsnærværet; inn i brobyggende og inkluderende fellesskap gjennom at flere kan erfare budskapet. Vi skal se, vi skal lytte, vi skal synge, vi skal rope. Kunst og kultur er mer enn et bilde, det er mer enn en sang eller en salme – det handler om å fange livet i alle dets avskygninger. Hvis ikke kirken kan fange opp menneskelivet i all dets glede, sorg, avmakt og jubel – hvem kan da gjøre det? Et åndsverk formidler noe som går dypere, høyere og bredere enn det vi umiddelbart fanger opp. Kirkemusikere og andre kunstnere er med på å inkludere oss alle i kunstnerisk virksomhet, og intensjonen bak regionale sentra med en koordinerende instans er at kunst og kultur skal komme hele folket til gode gjennom et godt forhold mellom kirken som en troverdig kulturaktør og med andre deler av kulturlivet i vårt land. Gjennom et samarbeid mellom nasjonale, regionale og lokale aktører håper vi at dette kan være i gang allerede fra 2007. Kultur- og kirkeminister Trond Giske kan bli en drivkraft i forhold til regionale kunst- og kultursentra ved å inkludere dette i forhold til Statsbudsjettet for 2008.

Likebehandling og religionsfrihet

I et videre perspektiv handler forholdet mellom stat og kirke om hvordan vi i fremtiden skal regulere forholdet mellom religion og samfunn i vårt land. I den forbindelse er det viktig at dette skjer på en måte som er i overensstemmelse med prinsipper om likebehandling og religionsfrihet. Kirkemøtet skal avgi høringsuttalelse i denne saken. Vi har en spesiell stilling blant de kirkelige høringsinstansene som det øverste representative organ for Den norske kirke, og med et særlig ansvar for å uttale seg om viktige endringer i lover på det kirkelige området og saker av felles kirkelig karakter.

Kirkerådets utkast til høringsuttalelse som skulle legges fram for Kirkemøtet til drøfting, var et ledd i normale saksbehandlingsrutiner. Kirkerådet forbereder alle saker for Kirkemøtet, og det siste møtet før Kirkemøtet var i september. Saksdokumentene skulle være klare i begynnelsen av oktober, slik at Kirkemøtets medlemmer kunne få tilstrekkelig tid til å sette seg inn i de mange store og til dels vanskelige sakene som skal opp på årets Kirkemøte. Det er

også vanlig prosedyre at saksdokumentene til Kirkemøtet offentliggjøres i tråd med reglene i offentlighetslov og forvaltningslov. På Kirkemøtet vet vi at ulike syn på forholdet mellom stat og kirke er representert – her skal kirkens lederskap skal ta ansvar.

Homofilt samliv – og respekt for andre syn

At Lærenemnda ikke løste spørsmålet om hvordan Den norske kirke skal stille seg til homofilt samliv, overrasket vel ingen. Slik saken nå står, synes den å være uttrykk for en situasjon man også tidligere har hatt, der to gjensidig uforenlige standpunkter står side om side. Dette handler om mennesker som er en del av vårt fellesskap og hvorledes de skal leve sitt liv og tjene Gud som mennesker, som medlemmer og ansatte i Den norske kirke.

Tematikkens karakter av å være forankret i menneskers samvittighetsoverbevisning kaller på skjønnsomhet fra flere sider. Mange opplever at det nye synet på homofilt samliv bryter med deres egen overbevisning om Bibelens status som norm for liv og lære. Men også de som befinner seg på den andre siden, føler at deres standpunkt bygger på Jesu liv og lære. De kjenner i tiltakende grad at dette er et standpunkt som har så mye felles med en situasjon man har opplevd tidligere – nemlig at et tradisjonelt syn gradvis endres – at de mener det er presserende å få endret på dette. Skjønnsomheten som fordres i møte med denne uenigheten innebærer derfor at man på begge sider ser at her bryter det på dypt vann. Mitt ønske er at man fremdeles viser seg villig til å verne motpartens rett til å ha sitt syn og til å være i kirken. På bakgrunn av egne erfaringer vil jeg også understreke det Svein Granerud i Normisjon sier om den romslige folkekirken. Sitat: *”Den har en tendens til å være romslig overfor alle unntatt dem som fastholder at sannheten er en og ikke flere”*. Sitat slutt. Det ligger uendelig mye positivt i bedehuskulturen, la oss slippe flosklene om ”mørkemenn”.

Vi skal også ta med oss at i vår økumeniske verden er det mange som både i denne sammenheng og i andre spørsmål står fullt og fast på standpunkter som det i dag synes å være liten åpenhet for. Den norske kirke har både rett og plikt til å finne sin vei og ikke være tvunget av andre kirkers syn, men vi bør ha disse holdninger in mente i vår måte å behandle spørsmålet på, og i vår vurdering av i hvilket tempo synspunktene skal fremmes.

Gitt at man anerkjenner hverandres standpunkter som uttrykk for en velbegrunnet uenighet, der det er blitt skapt mer innsikt i årsaken til at den andre part står på sitt standpunkt, mener jeg at det er en utfordring å fremme enhet på tvert av uenighet. Det kan gjøres fordi dette er en sak som ikke handler om det kirken står og faller med: evangeliet om rettferdiggjørelsen ved troen på Jesus Kristus. En slik enhet kan man uttrykke ved å arbeide for at det skapes respekt for andre syn enn det en selv står for, fordi ulike og vel gjennomtenkte oppfatninger skal reflekteres. Kirkemøtet har – som det fremste uttrykk for kirkens lederskap og enhet – et særlig ansvar for at man i denne tematikken ikke bare opptrer som representanter for en fraksjon eller gruppe, men for hele vår kirke. Så lenge man ikke oppfatter denne saken som kirkesplittende, er en praksis hvor man arbeider for gjensidig respekt til tross for ulike oppfatninger, den eneste teologisk og organisatorisk naturlige. På den måten kan det kirkelige lederskap også synliggjøre at det finnes noe som er viktigere for de enkelte og for Den norske kirke enn denne saken, nemlig den enhet vi har del i gjennom troen på Jesus Kristus.

Medlemskap – en beklagelse

Norges Kristne Råd fikk en forsiktig start i 1992. I vår kom Nye Norges Kristne Råd som samler katolikker og pinsevenner, ortodokse og lutheranere. Det er bygd opp tillit og et ønske om samarbeid mellom kirkene. Dette har vakt positiv interesse langt ut over Norges grenser. En tid tilbake ble det kartlagt at i underkant av 80.000 stod oppført i Den norske kirkes medlemsregister, samtidig som de var registrert som medlem i et annet tros- eller livssynssamfunn. Alle disse er blitt tilskrevet, og de som ikke har gitt tilbakemelding om at de fortsatt ønsker å stå i medlemsregisteret for Den norske kirke, er blitt strøket. Om lag 9.500 har meldt tilbake at de fortsatt ønsker å være der.

Kirkerådet fikk i første runde ikke lov av departementet å gå ut direkte til medlemmene. Folkeregisteret ble lagt til grunn, og registeret fikk derfor flere feil og mangler. Mye er gjort for å rette dette opp. Å melde seg ut eller inn av et trossamfunn, er en dypt personlig sak og må behandles med den største nøyaktighet. På vegne av Den norske kirke beklager jeg sterkt at mange altså har stått oppført i vårt medlemsregister på feilaktig grunnlag. Fortsatt gjenstår et arbeid for å få et mest mulig korrekt register, det handler om også å identifisere de personer som ikke er medlem av noe tros – eller livssynssamfunn, og som fortsatt feilaktig kan stå oppført i Den norske kirkes medlemsregister. Når opprettingen er fullført, er det viktig at vi får redskaper som hindrer at nye feil oppstår. Her bør departementet være med og finansiere opprettingen og innføringen av elektronisk kirkebok.

Glad i vår egen tid

En sluttrefleksjon: Jesus er til stede i kirken også i dag. Gud er fremtidens Gud – ikke bare fortidens. Vår tid er ikke farligere enn andre tidsaldre. Den er bare annerledes. Vi får prøve å bli glad i vår egen tid, kjenne oss hjemme i den, øve oss på å se de positive sidene ved den. For det er jo bare den vi har, vår korte tid på jorden – og den er nå. Med den frimodigheten i bagasjen behøver vi ikke å være bekymret på Vårherres vegne.

H.M. Kong Haralds tale

Kjære Kirkemøte-delegater,

Kirken er inne i en interessant og utfordrende tid. Viktige saker er oppe til debatt, og det er tydelig at mange er engasjert av de temaer som diskuteres. Spesielt fint er det at unge mennesker er opptatt av trosspørsmål og kirkens fremtid. Jeg vet ikke om det er jeg som er blitt eldre, men det kan i alle fall virke som delegatene til Kirkemøtet blir yngre for hver gang. I så fall lover det jo godt for fremtiden.

Forholdet mellom stat og kirke opptar mange for tiden. Men problemstillingen er ikke ny. I hundre år har dette vært gjenstand for diskusjon, helt siden professor Taranger lanserte sitt kirkepolitiske program om en "Fri folkekirke". Den stadige oppmerksomhet rundt spørsmålet henger nok sammen med endringer både i samfunn og kirke, samtidig som det berører forholdet til det som har vært det norske folks verdigrunnlag i århundrer.

Det vil ikke være riktig av meg å gå inn i debatten om hvorvidt grunnleggende endringer er ønskelige, eller om tiden nå er moden for slike, men jeg vil uttrykke ønske om at man tilstreber samlende løsninger i et så viktig spørsmål. Kirken betyr fortsatt mye for vårt folk. Jeg er derfor glad for at Kirkemøtet har satt av så mye tid til dette spørsmålet. Det at saken har startet så mange samtaler rundt i det ganske land, viser også at folk flest er glad i sin kirke og opptatt av dens fremtid.

Jeg skjønner ellers at trosopplæringsprosjektet nå er kommet godt i gang, og at det er engasjement og stor kreativitet ute i menighetene. Møtet med Bibelens fortellinger gir barn og unge del i kirkens mer enn tusenårige tradisjon i vårt land, og det gir dem hjelp til å forstå vår historie og få et forhold til vår kristne tro. Samtidig er det viktig at hver generasjon får oppleve kirken som et inkluderende fellesskap. Det bidrar til å gi alle som ønsker å være med i denne kirken trygghet og tilhørighet.

Fjorårets kirkemøte hadde En misjonerende kirke som hovedtema. Kirken i Norge er selv et resultat av at noen brakte det kristne budskapet hit, og fortsatt har kirken et ansvar for å bringe budskapet videre. Samtidig lever vi i en tid med stort behov for dialog. I den forbindelse er det viktig å bygge opp gjensidig forståelse mellom de ulike religioner. Det er derfor gledelig at prosjektet "Religionsmøtet og menighetene" nå er i gang.

Gjennom Den norske kirkes mer enn tusenårige historie har møter mellom mennesker fra ulike kulturer vært med på å legge grunnlaget for kirkearkitektur, kirkemusikk og kunstnerisk utforming av kirkene. Kirkemøtet behandlet i fjor kirkens kulturmelding. Når Den norske kirke ønsker å vektlegge arbeid med kunst og kultur, dreier det seg om å ta vare på de verdier og skatter som finnes i kirkens tradisjon og historie. Samtidig dreier det seg også om å inkludere mangfoldet av ny kunst og kultur i oppgaven med å bygge fremtidens kirke.

Kirken og dens medlemmer vil alltid leve i spennet mellom gammelt og nytt, tradisjon og fornyelse. I dette spennet skal også Kirkemøtet ha sine drøftinger og ta sine beslutninger. Jeg ønsker dere lykke til i dette viktige arbeidet!

Statsråd Trond Giskes tale

Deres Majestet. Kjære kirkemøtedelegater.

Da biskop Finn Wagle talte i Nidarosdomen under kroningsjubileet i sommer, sa han at ”å være konge er et kall”.

”Det ligger en veldig styrke i å få tenke om livsgjærningen at den er et kall: Kallet handler om langsiktighet: Du løper ikke fra kallet. Du blir stående i det, som i et skjebnefellesskap. Kallet løfter ditt liv, gir det retning og tydeliggjør livets etiske fordring: Noen roper på deg, fordi de trenger deg.”

Det er vel flere enn jeg som ville føle ydmykhet over – og kanskje nøle med – å snakke om vårt eget liv og arbeid på denne måten. Men biskopen foldet det i sin preken ut til å gjelde for oss alle, og for vårt ansvar for fremtidige generasjoner. Det var tankevekkende. Og utfordrende.

Kjære nyvalgte medlemmer av Kirkemøtet: Å være valgt til KM er også et kall, det er å være kalt. Noen har stemt på dere og dermed kalt dere – til det viktige arbeid dere skal gjøre de neste fire årene.

De aller fleste av dere har allerede lagt ned årevis av frivillig arbeid for den kirken dere er en del av, gjort det til en del av deres virke og liv.

Det har vært fantastisk interessant å lese de intervjuer som er gjort med dere som nyvalgte medlemmer, blant annet i den serien Vårt Land har hatt med presentasjon av kandidatene, og se hvor mange forskjellige motivasjoner og hjertesaker dere har.

- Jakobe Olea Juul er spesielt opptatt av at alle aldersgrupper og begge kjønn er representert.
- Petter Normann Dille er interessert i organisasjonsstruktur og kommunikasjon.
- Ingunn Aarseth Høivik er opptatt av gudstjenestereformen og vil gi barna plass i gudstjenesten.
- Kjersti Tytingvåg Rogne ser behovet for at kirka skal være en god arbeidsgiver.
- Kjell Guldvog Staalesen vil at terskelen til kirka skal være lavest mulig.

Det viser en forsamling med masse engasjement. Men mer: det viser også en forsamling med en stor bredde, med et mangfold av ståsteder og erfaringer. Det er akkurat det Kirkemøtet trenger.

I de neste fire årene vil dere ha stor betydning for utviklingen i Den norske kirke, kanskje større enn noe Kirkemøte til nå har hatt. Ikke noe tidligere Kirkemøte har da heller vært valgt med så stor oppmerksomhet. Det er ikke uten grunn.

Dere skal velge nytt Kirkeråd og ny leder.

Dere skal ta fatt i utfordringene fra kirkelig kulturmelding.

Dere skal behandle Lærenemndas uttalelse om homofili.

Dere har ansvaret for det langsiktige arbeidet med store reformer, både organisatoriske og liturgiske.

Dere skal behandle Gjønnes-utvalgets utredning og den framtidige tilknytningsform mellom stat og kirke.

Det hviler et betydelig ansvar på dere. Fordi de beslutninger dere tar, berører hvert enkelt menneske i Norge i noen av de viktigste dimensjonene i livet.

”Religion er en privatsak” var et slagord som hadde god klangbunn blant annet i mitt parti tidlig på 1900-tallet. Men religion er i vesentlig grad også et offentlig anliggende. Religion er *både* en offentlig sak *og* en privat sak. Hva hvert menneske tror i sitt lønnkammer, om det ber, hva det ber om, hvordan det ber, kan ingen andre enn enkeltmennesket selv vite. Ingen andre har noe med det. Og ingen har rett til å sette seg til doms over det.

Men hvilke kår mennesket har for sin tro – hvordan troen kan komme til uttrykk utenfor lønnkammeret – det er offentlig. Og det har det offentlige noe med. Noe av det mest interessante i globaliseringens tid er å oppdage hva dette innebærer og ta ansvar for det.

Menneskeretter og religionsfrihet blir ikke ivaretatt bare ved å gi mennesker rett til uhindret å leve som troende i sitt hjerte. Disse rettighetene har også en offentlig side: å kunne fortelle om sin tro, gi fysisk uttrykk for den i bygninger, i skrift og tale, i tilbedelse sammen med andre og i undervisning.

Dette skal det offentlige ikke bare tillate, men også legge til rette for.

Det er trosfrihet. Det er reell ivaretagelse av menneskerettighetene.

Det som har vært, er og alltid blir galt, er når disse rettighetene bare gjelder for noen.

I Soria Moria-erklæringen har regjeringen sagt at vi ønsker at Den norske kirke skal gi rom for ”ulike religiøse behov og ulike teologiske retninger”. Et slikt spenn – kulturelt, teologisk, i uttrykksformer og samværsformer – kan gi en viss friksjon. Men det er med på å gjøre Den norske kirke til nettopp en *åpen* kirke. Spennet gir oss så mange *åpninger* inn til kirken.

Jeg skal ikke legge skjul på at jeg som kirkemedlem og som engasjert samfunnsmenneske av og til har problemer med noen av synspunktene som enkelte av mine med-medlemmer i Den norske kirke har. Og jeg er sikker på at andre iblant har problemer med mine meninger. Men nettopp her er kjernen: I en åpen, inkluderende og bred folkekirke er det nettopp dette mangfoldet som er det sentrale. Jeg kunne kanskje av og til gjerne ønske at det bare var de som var enige med meg, som stod for styre og stell i Den norske kirke. Men det ville blitt en smalere kirke, en svakere kirke, en mindre kirke. På samme måte dersom en annen retning fikk monopol på alle meninger.

Jeg håper derfor at en av de verdiene som vil ligge til grunn for dette Kirkemøtets tjenesteperiode er *mangfoldet*, respekten for at vi kan tenke og mene forskjellig, og samtidig stå sammen om det viktigste, om det som samler.

Den bredden og det mangfoldet vi ønsker i en åpen folkekirke, forutsetter at vi *snakker sammen*. Forståelse både for ulike synspunkt, og for mangfold, oppnår vi best i dialog.

Arbeidet i Læremnda om homofilis spørsmålet var et eksempel på slik dialogvilje. På samme måte som samfunnet for øvrig, er også kirken i bevegelse i synet på homofili. Læremnda er delt på midten, og vi vet ikke enda hvor flertallet i denne salen vil ende opp. Men det aller viktigste er *enigheten* om at dette ikke er en kirkesplittende sak. At vi *skal* og *vil* leve sammen med ulike syn side om side, uansett hvem som er i flertall eller mindretall.

Det er dere som tar stilling til hva kirken skal mene, godt hjulpet av de lærde menn og kvinner. Av intervjuene ser jeg også at en del av dere er søkende og i tvil. Det er en sunn innstilling. Og det er

et meget sunt trekk ved vår kirke at man hele tiden har vilje til å tolke tekstene i sin samtid, at man hele tiden er i utvikling, samtidig som man holder fast på kjernen. En religion som ikke evner å fornye sine tolkninger, kommer i uoverstigelige problemer. Konfliktene mellom menneskenes liv og samfunn og bokstavtro tolkninger av tekster skrevet i en helt annen tid, kan bli enorme og skape uoverkommelige problemer.

Dere tar beslutningen. Mange samfunnsengasjerte mennesker har store forventninger til dere. Det skal dere ta som en tillitserklæring og som en understreking av beslutningens betydning. Den er avgjørende for mange menneskers liv, den vil påvirke hvilken retning vår kirke tar, ja, kanskje hvilken posisjon den vil ha i vårt samfunn. Mange vil ha sterke meninger. Mange vil påvirke dere. Men det er dere som avgjør, og med dialog og respekt er jeg sikker på at dere tar det ansvaret.

Denne dialogviljen og denne respekten er også den måten vi må nærme oss det større religiøse mangfoldet vi opplever i samfunnet vårt på. Samtalen mellom trossamfunn og ulike kulturelle og religiøse tradisjoner viser *viljen til å leve sammen*, viljen til å være et *samfunn*. Noe av det som har imponert meg mest i løpet av dette året som kirkestatsråd, er dialogen mellom kristne og muslimer. En av grunnene til at vi kom gjennom striden om karikaturtegnene uten varig skade, er den tilliten som er bygd opp mellom religiøse ledere i ulike trossamfunn over år.

Utfordringene er store og muligheten for turbulens kraftig. Og igjen kommer vi opp i dilemmaer mellom respekt for forskjellene og behovet for å ha noen fellesverdier som grunnlag for et felles samfunn.

Ytringsfrihet er en slik felles verdi. Den står sterkt i vårt samfunn. Men samtidig bør den brukes med ansvar og forstand, slik enhver frihet må anvendes. Man roper ikke en falsk brannalarm i en fullsatt kinosal. Man krenker ikke folks rett til privatliv. Man appellerer ikke til rasistisk vold. Ytringsfriheten har grenser.

Men religionsfrihet har også grenser. Vi godtar ikke tvangsekteskap i religionens navn. Vi godtar ikke omskjæring av kvinner i religionens navn. Og vi godtar heller ikke diskriminering i religionens navn. Igjen må vi finne balansen mellom frihet og ansvar, mellom forskjeller og fellesskap.

Hvordan vi med ulike religioner og ulike kulturer skal finne fram til gode og fungerende fellesskap, ikke bare trossamfunn i mellom, men også innad, er en av vår tids største utfordringer. Noen verdier gjelder alle: likeverd, menneskerettigheter og respekt. Trossamfunn er ikke unntatt den utfordringen det er å kombinere dette med respekt for forskjellighet.

Et fundament for å skape god dialog er å bidra til å gi mennesker en trygg identitet. Derfor satser vi også på en omfattende trosopplæringsreform, med 100 millioner kroner til neste år, helt i tråd med Stortingets opptrappingsplan. Dette er en reform dere skal videreføre og ta hånd om. Det gjøres allerede et godt arbeid med dette, som gir dere et godt grunnlag til å jobbe videre.

Men den største debatten dere kan bli en avgjørende part i, er diskusjonen om statskirkens framtid. Det er en diskusjon som kan ende med de mest fundamentale endringene i kirkeordningen på 470 år. Det er et stort ansvar.

I Gjønnnes-utvalget samlet et bredt flertall seg om en mellomløsning, en kirke forankret i en egen kirkelov, hovedsakelig finansiert av staten, men hvor de vesentlige grunnlovsbestemmelsen er tatt

bort, og hvor kirkestatsråd er avviklet. På hver side stod et lite mindretall, henholdsvis for fortsatt statskirke, og for full likebehandling med øvrige tros- og livssynssamfunn.

Nå gjennomfører vi historiens største høring, med 2500 høringsinstanser. Fristen er 1. desember, og mange svar er fortsatt ikke kommet inn. Menighetsrådene er først i løypa, rundt en tredel har svart, men fortsatt gjenstår to tredeler. Men allerede nå kan en konklusjon trekkes. Svarene gjenspeiler ikke fordelingen i Gjønnnes-utvalget. I de foreløpige svarene har et knapt flertall av menighetsrådene ønsket seg en fortsatt statskirke.

Jeg skal ikke foregripe noen konklusjon. Den regjering jeg tilhører har ikke konkludert, partiet jeg tilhører har heller ikke konkludert.

Det blir spennende i de kommende ukene å se hva som blir resultatet når alle høringsinstansene kommer inn. Men hvis jeg skulle si noe om min føling med debatten akkurat nå, så er det at det er en betydelig skepsis til å skille kirke og stat. Ikke fordi man ikke ser de prinsipielle argumentene mot at en stat skal ha en religion stadfestet i en grunnlov, eller at det skal stilles religiøse krav til regjeringens sammensetning.

Jeg tror det skyldes en oppriktig og nær tilhørighet til den kirka vi har, og en bekymring for at noe av det skal forsvinne hvis kirkeordningen blir endret. Kirka vår betyr enormt mye for oss i de viktigste stundene i livet. Det er rørende å se hvordan stolte foreldre fortsatt bærer sine barn til dåp, hvordan ungdommer står spent foran i livet i konfirmasjon, lover kjærlighet og troskap til den de vil dele resten av sitt liv med, eller hvordan kirka lar oss ta farvel med våre kjæreste, og gir oss håp midt i den dypeste sorgen.

Kirka gir oss trygghet. Noen vi kan stole på, noen vi kan gå til. I glede, men også når vi trenger tilhørighet og omsorg.

Jeg vil si følgende til dem av dere som er tilhengere av et skille: det er her bevisbyrden ligger. Uten at dere kan gjøre medlemmene av kirka trygge på at det fortsatt kommer til å være slik etter et skille, ja, da blir det ikke noe skille. Vil det fortsatt være en åpen kirke, vil det være en inkluderende kirke, vil alle bli verdsatt og sett, eller blir det et A-lag og B-lag? Hvordan blir denne nye kirka?

Og her finner vi da også Gjønnnes-utvalgets største svakhet. Nemlig at man ikke har fortalt oss hvordan denne kirka blir, hvordan ledere skal velges, hvem som skal få økt makt når kirkestatsråd får mindre. Hvordan man sikrer denne åpne kirka.

Kanskje er det en tilfeldighet at "en åpen kirke" ble temaet for akkurat dette kirkemøtet. Men det er i tilfelle en betydningsfull tilfeldighet. For det vil føre til at dere får fokus på en åpen kirke i deres høringsuttalelse.

Hvorfor er det viktig?

Etter min mening fordi det som kirken bidrar med i vår tid og i vårt land, er *tro og åpenhet*. Erfaringer fra misjonshistorien har lært oss at det finnes en vei fra kulturell overføring til dialog. Det har gitt oss en ny forståelse av kirkens rolle. En åpnere, modigere forståelse. En forståelse som bekjenner både synd og tro, ikke proklamerer fasit. En åpenhet som gjør at tro og bekjennelse nødvendigvis blir gjennomsiktig.

Vi har utviklet vårt land fra å være en enhetsstat til å bli et gryende flerkulturelt samfunn. Samtidig har vi hver og en behov for tilhørighet og identitet. Ingen skal bebreide kirken at den har vært og fortsatt utgjør et dypt nettverk av røtter i vår kultur og vårt folk. At den er åpen, gjør den til en kirke for vår tid.

Vi har enda ikke tatt stilling til hvilken kirkeordning vi vil anbefale Stortinget å slutte seg til. Men den åpenheten som vår kirkeordning har, skal ivaretas så langt jeg kan bidra til det, også i framtida. Den økonomiske likebehandlingen av tros- og livssynssamfunnene skal videreføres uavhengig av hva som blir ordningen for kirken i framtida. Det demokratiske elementet i Den norske kirke må styrkes.

Dette Kirkemøtet er samlet for første gang. Dere har store oppgaver foran dere. Jeg vil ønske dere lykke til, med håp om et godt samarbeid. Mange setter sin lit til dere, mange tror på dere. Mange håper at deres rop blir hørt, når dere utfører deres kall.

– Det skjer noe med oss i katedralen, sa biskop Wagle i sin tale i Nidarosdomen i juni. Den knuger oss ikke ned, den får oss tvert imot til å rette ryggen og lytte når livet selv kaller på oss. Den målbærer et nærvær, gudsnærværet i våre liv, nåderikt, oppreisende og forandrende.

– Her møter vi de store tanker om mennesket nettopp som kall, hogd i stein, formet i buer og hvelv, skulpturer og glassmalerier. Når vi – preget av tidens trykk – narres til å tro at mennesket ikke er mer enn gener, mer enn kropp, mer enn en forbruker, så svarer katedralen: Mennesket er mer.

– Misforholdet mellom fattig og rik er forakt for menneskeverdet.

Hører du ropet?

Vår sårede jord lider under menneskers grådighet og uforstand.

Hører du ropet?

– Kallet løfter ditt liv, gir det retning og tydeliggjør livets etiske fordring.

Noen roper på deg fordi de trenger deg, sa Wagle.

Kjære Kirkemøte: Noen roper på dere, fordi de trenger dere!

Lykke til med arbeidet!

En åpen kirke - hovedforedrag

Følgende innledere belyste temaet fra ulike vinkler:

Biskop Olav Skjevesland: En kirke åpen for Guds nærvær

Forfatter Karin Sveen: Hellig og alminnelig, men ikke alltid åpen

Professor Knut Lundby: En åpen kirke kommuniserer (gjengitt under)

Universitetslektor Morten Holmqvist: Åpen kirke ... hvorfor det? Perspektiver fra 'Ung tro og hverdag 06'

Prosjektleder Hege Hovland Malterud: Gud i storby

Sosiolog Hege Fjellheim Sarre: Håp om forsoning

Informasjonssjef Oddbjørg Aasen Bjørdal: En åpen kirke mot media

Professor Knut Lundby

En åpen kirke kommuniserer

- hvordan og med hvem?

Momenter og spørsmål

1. En åpen kirke utfordrer unge

Hva er kirken interessert i å lære av unge mennesker?

2. En åpen kirke taler tegnspråk

Hvordan blir ordene om "en åpen og inkluderende kirke" troverdige?

3. En åpen kirke tegner tilhørighet

Hvorfor er mange redd for å miste tilhørighet i kirken ved et løsere forhold til staten?

4. En åpen kirke motiverer til medvirkning

Hvorfor blir mennesker oversett i kirken?

5. En åpen kirke kan kunsten å være kirke

Hvordan kan kirken la seg utfordre av nye kunst- og kulturuttrykk?

6. En åpen kirke møter mediekulturen

Hvordan kan kirken bli en kritisk medspiller i mediene?

7. En åpen kirke tar telefonen

Hvordan kan kirken bli mer tilgjengelig som offentlig kontor?

8. En åpen kirke er på nett

Hva må nedprioriteres for at kirken kan være på nettet?

Sverre er sju år. Jeg kjenner far til Sverre. En dag fortalte han sønnen sin at det ikke fantes datamaskiner da han vokste opp. Sverre så på ham og spurte; ”Ja, men hvordan kom dere på internett da?”

Hva har denne lille episoden med temaet ’en åpen kirke’ å gjøre? En hel del. Fordi vi er i en tid med glidende overganger mellom det livet som leves på nettet og det livet som leves på gamlemåten. Dette kommer jeg tilbake til.

En åpen kirke kommuniserer. Den er i samklang med resten av visjonen for Den norske kirke:

- en bekjennende kirke kommuniserer ved å dele sin bekjennelse,
- en tjenende kirke kommuniserer med sine handlinger, og
- kommunikasjon er selve nerven i en misjonerende kirke.

Uansett hvilken av de fire sidene ved kirkens visjon vi lar blinke fram, er det *folkekirken* vi snakker om. Folkekirken er til stede i folks liv. Med folkekirkens brede forankring i befolkningen, kan ikke kravene til bekjennelse, misjon og tjeneste strammes, så åpenheten bare blir et munnhell.

Jeg leste høringssvarene om stat og kirke fra menighetsråd og kirkelige fellesråd. De vil ”alle” ha en landsdekkende og åpen folkekirke. Hvorfor er det da slik at ikke alle medlemmer opplever kirken som åpen, slik Karin Sveen ga noen glimt av i sitt foredrag? Jeg har noen spørsmål om dette til diskusjon.

’Åpenhet’ er en av kjerneverdiene i kommunikasjonsplattformen for kirken, som vi skal arbeide med i dette møtet. Hva innebærer det at en åpen kirke kommuniserer? Jeg gir dere noen momenter:

1. En åpen kirke utfordrer unge

En åpen kirke lar seg utfordre av unge mennesker. Unge medlemmer må forme kirken med sin musikk, sin estetikk og sin samtidsforståelse, sin leting etter nærvær og håp.

I min menighet, som er Haslum i Bærum, lager unge ’digitale trosfortellinger’. Dette er en av mange nye metoder som prøves i trosopplæringen. Digitale trosfortellinger er ikke vitnesbyrd. De handler i stor grad om unge menneskers tro på seg selv, slik trosopplæringsreformen

framholder evne til livsmestring. Tro i forhold til kirkens tradisjon uttrykkes indirekte, ved å fortelle om relasjoner og om tilhørighet.

Hvis kirken som institusjon tar seg tid til å lytte til unge stemmer og deres fortellinger, kan kirken lære mye. Hvem som lærer av hvem i trosopplæringen kan bli snudd på hodet. Jeg vil vise dere André Kildal Bakkes fortelling om Livet i Haslum menighet.

Spørsmål: Hva er kirken interessert i å lære av unge mennesker?

2. En åpen kirke taler tegnspråk

'Kommunikasjon' kommer av 'communis', som er latin for 'felles'. Vi har det i ord som kommune og kommunion. For kristne hører nattverden til den dypeste form for kommunikasjon.

Verbet 'communicare', har to sider. Å kommunisere er både 'å dele' og 'å meddele'.

Den som vil meddele, har noe å si. For en kirke som forkynner, er dette sentralt. Men våre forsøk på å kommunisere, mislykkes ofte. Det kan være fordi vi ikke ser hva som kreves av felles forutsetninger for å nå fram. Fjorårets Kirkemøte så at misjonerende menigheter må "være medvandrere gjennom dialog, deling og nærvær".

For å kommunisere er det nødvendig å dele språk. Den norske kirke må være flerspråklig. Ved siden av bokmål og nynorsk, benytter kirken både samisk og tegnspråk.

Et samisk innslag i gudstjenester også utenom samiske områder, ville minne om at Den norske kirke virker i en stat på territoriet til to folk.

Tegnspråk beriker kommunikasjonen. Under fellessang på Kirkemøtet i Bodø for et par år siden, mistet jeg helt munn og mæle av å se hvor vakkert tegnspråktolken framstilte salmen.

I Oslo bispedømmeråd har vi nå fått en representant for Døvekirken, Nora Mosand. Vi kan dele og meddele oss fordi vi har dyktige tolker. I siste møte var det døve Nora som fanget opp en forsnakkelse fra stiftsdirektøren. Da falt dagens replikk fra en av de andre: "Det er fint vi har en som hører godt etter!"

Kirken må arbeide med sin kommunikasjon, – og med sin *forståelse* av kommunikasjon. Idealet om god kommunikasjon har gjerne vært knyttet til forestillinger om den fullkomne dialog eller til uhindret overføring av budskap. Det fungerer ikke, det pleier å bryte sammen. Men, sier kommunikasjonsforskeren John Durham Peters, evangeliens liknelse om såmannen viser oss et annet ideal: spre ut! Så ut, – og se hvor det gror.

Spørsmål: Hvordan blir ordene om "en åpen og inkluderende kirke" troverdige?

3. En åpen kirke tegner tilhørighet

Det gjelder å sette ord på troen og navn på håpet. Det gjelder forholdet til den treenige Gud. En åpen kirke oppmuntrer sine medlemmer til å si "jeg er kristen". "Kulturkristen" eller såkalt "personlig kristen" - vi er alle døpt. Da ble tilhørigheten i Kristus tegnet over hver enkelt:

Enten det er et lite barn som bæres fram til døpefonten, eller ungdom som kommer på egne ben før konfirmasjonen, så lyder det i dåpen: ”... for at du skal *tilhøre* den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham.” Denne grunnleggende tilhørigheten blir *gitt*, den blir tegnet med korsets tegn.

I vinter brakte A-magasinet en meningsmåling om tro. Bare 29 prosent av nordmenn over 18 år tror på ”en gud eller guddom”, meldte Aftenpostens bilag. Representanten for Human-Etisk Forbund gikk ut og sa: Nå må snart politikerne forstå ”at kristne er en minoritet” her i landet!

Kontrasten mellom disse 29 prosent og de 85 prosent som er medlemmer i Den norske kirke, er stor, særlig når vi tar høyde for at mange av dem som sier de tror på Gud, er medlemmer i andre kristne trossamfunn eller bekjenner seg til andre religioner. Jeg tar tallet på 29 prosent med en klype salt. Men vi vet at nordmenn har vondt for å snakke høyt om sin tro. De fleste har vanskelig for å formulere meninger om det religiøse, slik det virker som Human-Etisk Forbund synes de bør være i stand til for å stå som medlemmer i kirken.

Nordmenn uttrykker i stedet tro gjennom tilhørighet. Det gjelder voksne like mye som unge. Folk tilkjenner sin tro med beina – eller med bilen – når de går eller kjører til kirke for dåp eller konfirmasjon, vigsel eller begravelse, kirkekonsert eller julegudstjeneste. Tilhørigheten til kirken har mange tause uttrykk. Den kan knytte seg til kirkebygget eller til ”barnetroen” eller finne andre forankringer i relasjoner og erfaringer.

Spørsmål: Hvorfor er mange redd for å miste tilhørighet i kirken ved et løsere forhold til staten?

Vi må innse at store grupper strever med sin tilhørighet til Den norske kirke pga standpunkter og praksis som kirken kommuniserer. Det gjelder særlig ’homofilisaken’. Dette spørsmålet har en helt ufattelig symbolstyrke i mediene og i mange menneskers forhold til kirken.

Homofili berører faktisk mange menneskers liv. Fagfolk antar at 5-10 prosent av befolkningen er homofile eller lesbiske. Hvis vi regner lavt med 5 prosent av dem som bor i Norge, innebærer det at minst 233 000 er homofile eller lesbiske. Hvis vi antar at det i gjennomsnitt er fire tette pårørende for hver av disse, foreldre, søsken eller besteforeldre, så er mer enn en million direkte berørt.

For kanskje fjerdeparten av kirkens medlemmer er dette altså ”ikkje berre ei ’sak’, men handlar direkte om deira eige liv”, som det står i framlegget om Lærenemndas uttalelse til dette kirkemøtet.

4. En åpen kirke motiverer til medvirkning

Vi hører mye klage om at det er vanskelig å få frivillige til å ta et tak i kirken. Jeg er overbevist om at svært mange medlemmer – og ikke-medlemmer for den saks skyld – vil bidra hvis de blir spurt om det de har kompetanse på; særlig hvis det er oppdrag som ikke binder lenger enn den enkelte kan klare å overskue. Dette krever tilrettelegging fra ansatte medarbeidere. Den som spørres, må få kjenne respekt og fleksibilitet.

De fleste setter pris på å bli vist slik tillit. Mange som kirkens trofaste slitere knapt tenker på, vil medvirke hvis de blir kontaktet på denne måten.

Bjergvin bispedømme går foran: De har avskaffet ordet 'frivillig' og har som visjon alle døpte som medarbeidere i kirken.

Den som får en oppgave, styrker sin tilhørighet og kanskje sin tro. H.E. Wisløff var en mester i dette. Da han var prest i Tøyenkirken i Oslo på 1930-tallet, så han dem som kom, og ga dem en oppgave. Til slutt var rodene som skulle gås med menighetsbladet så små at det knapt var mer enn en oppgang til hver. Det trengs bladbærere også nå. Men i dagens kompetansesamfunn vil kanskje den grafiske designeren heller være med å gi råd til menighetens webside.

Dette handler om respekt, verdighet og myndighet, – kort sagt om å se det enkelte menneske og vise forståelse for hans og hennes valg.

I august meldte *Kristelig Dagblad* at mange dypt troende kristne i vestlige land dropper gudstjenestene og fellesskapet i kirken, men kristentroen tar de med seg. ”Det er snakk om mennesker som har vært dypt engasjert i kirkens arbeid og ofte hatt en fremtredende rolle. Det er kort sagt kirkens ildsjeler”, skrev den danske avisa. En av grunnene er at folk vil være herre over sin egen tro, mente en prestelærer.

Dette kan være et stillferdig opprør mot kirkelige autoriteter. Vi vil selv ha kontroll over livene våre. Vi vil ikke stå til rette. I en åpen kirke er det lov å stille spørsmål. I en åpen kirke er det rom for å medvirke, selv om det går på tvers av gamle svar.

Som Bjørn Eidsvåg sa en gang: ”Snakk heller til meg i metaforer, bruk heller musikk og fortell meg historier, for dette kan jeg vokse på og lære av – moralprekener har motsatt effekt.”

Spørsmål: Hvorfor blir mennesker oversett i kirken?

5. En åpen kirke kan kunsten å være kirke

Forrige Kirkemøte behandlet kirkens kulturmelding, med tittelen *Kunsten å være kirke*. En åpen kirke ikke bare prater om kunsten å være kirke, men praktiserer den.

Spørsmål: Hvordan kan kirken la seg utfordre av nye kunst- og kulturuttrykk?

I dette kirkemøtet er det plan for kirkemusikk i Den norske kirke som har oppmerksomhet, med oppfordring til ”– et folk som synger, spiller og danser”, for å si det med tittelen på saken. Et slikt framlegg handler i høyeste grad om kommunikasjon.

Også kirkemøtesakene om religionsmøte og om kirkens rolle i et flerkulturelt samfunn, handler om kunsten å være kirke. Her er store kommunikasjonsutfordringer, både i møte med enkeltmennesker og grupper, og i debatten i mediene.

6. En åpen kirke møter mediekulturen

En åpen kirke er ikke redd mediekulturen. Kirken bør være kritisk til mye av det som serveres. Men i mediene når man lenger ved å spille med og stille spørsmål enn å bli sint.

Nye tolkningsmuligheter i mediekulturen gir den enkelte større rom for å velge hva en vil tro og hvordan en vil uttrykke troen. Vi bruker dagliglivets medier og henter impulser i mediekulturens symbolverden når vi skal finne ut av motsetningene i livet.

Dem som folk flest oppfatter som symbolbærere for kirken, særlig biskoper og prester, må våge å tre fram også i nasjonal og lokal mediekultur. De må gi noe av seg selv og sin menneskelighet - på sett og vis være villige til å bli kjendiser – for å framstå som troverdige med evangeliet.

I økende grad tolker mennesker sitt forhold til kirken gjennom medienes dekning. Fjernsyn, radio, aviser og nettmedier gir bakteppe for forståelse, både av det som skjer i kirken og av kirkens budskap. Ikke alle har egne erfaringer å korrigere disse inntrykkene med. En åpen kirke, der medlemmer får medvirke, gir flere førstehåndskjennskap.

Kirkens symboler resirkuleres og omformuleres i dagens mediekultur. Kristne mennesker utfordres til å delta med kristne fortolkninger i mediekulturens språk, på måter som formidler nærvær og håp.

Spørsmål: Hvordan kan kirken bli en kritisk medspiller i mediene?

7. En åpen kirke tar telefonen

Noen hver som har forsøkt å nå fram til et menighetskontor, har buttet borti korte telefontider eller en automatisk telefonsvarer mens staben har lunsj eller møte.

Den norske kirke er en stor offentlig institusjon der mennesker henvender seg. Det handler ofte om viktige ting i livet, om dåp eller dødsfall, om vigsel eller vandel.

Stort eller smått. Den som ringer, må få svar. Men åpningstider og telefonservice er ikke nok. Norge er et av de land i verden som er kommet lengst med å tilrettelegge offentlige tjenester over internett. I dag forventer folk å finne oppdatert informasjon, få svar på forespørsler, og å kunne ordne ting over nettet.

Dåpssamtalen kan selvfølgelig ikke gjøres elektronisk; men melding til dåp, avtale om dåpssamtale og annen praktisk kontakt med menighetskontoret kan gjøres på internett.

For mange nordmenn er det med kirken som med brannstasjonen. Det kan bli nødvendig å ringe. Vi vet det betyr mye for forholdet til kirken hvordan telefonen blir tatt. En kirkens mann eller kvinne som går ut av sin vei for å bistå, kan gi den som henvender seg, et annet bilde av kirken for resten av livet. Omvendt kan en avvisende kirkens tjener sette dype arr.

Spørsmål: Hvordan kan kirken bli mer tilgjengelig som offentlig kontor?

8. En åpen kirke er på nett

Kirken har fått 'digitale omgivelser'. Her dukker Sverre opp igjen. For ham er det like naturlig å bruke nettet i den sosiale samhandlingen, som det for oss eldre er å ta en telefon.

Repertoaret av medier i den daglige omgangen, øker: fasttelefonen suppleres av mobiltelefon; vi har e-post og nye tjenester på internett. Disse hjelpemidlene er digitale, og krever 'digital

kompetanse'. Å utvikle digital kompetanse er nå blitt læringsmål i den norske skolen på linje med å lære å lese, skrive og regne.

I 'nettlandet', der Sverre og hans kamerater kjenner seg trygge og hjemme, kan mange av oss på Kirkemøtet føle oss fremmede. Men det er ikke bare unggutter som bruker internett nå om dagen.

Ifølge TNS Gallup er seks av 10 nordmenn på internett daglig. Blant tenåringer er tre av fire daglige brukere av nettet. Det kommer til å øke i alle aldersgrupper. Snart er "alle" på nettet. Derfor må en åpen kirke være på nett.

Folk vil, som sagt, forvente informasjon og kontakt med kirken over nettet. Men folk vil vente mer: Museer, biblioteker og andre kulturinstitusjoner åpner sine gjemmer og gjør det mulig å få en smak på deres skatter via internett. Skriftsamlinger og billedsamlinger, som ellers ikke er tilgjengelige, digitaliseres. Slik tilrettelegging av kulturarven bør folk få også av kirken.

Vi ønsker selvfølgelig at mennesker skal komme til kirkehusene. Men vi kan like godt venne oss til at noen foretrekker å se seg rundt i bilder, tekst og musikk på nettet først. Det er praktisk for brudepar, for eksempel, som skal velge brudemarsj, og som vil se hvor i kirkerommet det skal pyntes. Kirken må åpne veggene mot nettet, og nettopp på den måten gi mennesker lyst til å komme til det hellige rommet.

Noen prester har begynt å gjøre sine prekener tilgjengelige som lydfiler på internett, slik at de kan lastes ned når det passer å høre dem. Det er fint, men dette er enveis kommunikasjon. En åpen kirke utfordres til også å samhandle på nettet.

Sjømannskirkens nettprest, Harald Daasvand, har sjelesorg og skriftemål i eget nettprateprogram. Kirkens SOS har mange av sine 'samtaler' som utveksling av e-post. Dette er bra, men det er små dråper i forhold til bølgen av endringer i samværsformer som nettet drar med seg, særlig blant unge.

'Sosial programvare' gjør det mulig å være sammen på nettet; å kommunisere ved å dele. Slik 'sosial nettverking' eksploderer. Noen slike 'sosiale' nettsteder har hundretusener av unge deltakere, og voksne vet knapt om det.

'LunarStorm' i Sverige, for eksempel, presenterer seg som sted "som sprudlar av flört och fest, och frodas av vänskap och diskussioner - dygnet runt". De oppgir å ha 2 millioner medlemmer. Det er 80 prosent av alle svenske ungdommer mellom 12 og 24 år. Mer enn 300000 av dem logger på hver dag og vanligvis flere ganger. I gjennomsnitt bruker de omtrent tre kvarter på LunarStorm om dagen.

Store og små sosiale nettsteder finnes også i Norge. Dagbladets 'Blink' skryter av å være Norges nest største by med mer enn 300 000 innbyggere. Der deltar 38 prosent av alle 15–19-åringer i Norge.

Det finnes også lokale nettsteder. HamarUngdom.no oppgir å ha 11 000 unike brukere hver dag blant tenåringer. Tilsvarende ungdomsportaler er startet i mange kommuner rundt i Norge. Tilknytningen til sted viser nettopp at sosiale nettløsninger supplerer livet ellers.

Det foregår diskusjoner om politikk, og om religion og livssyn på disse nettstedene. Også mange seriøse diskusjoner. Men her er det ingen fasit. Her er det spørsmål mer enn svar som gjelder. De sosiale nettstedene legger føringen i brukernes hender. Her er det noe å finne for alle, som støtter opp om egen identitet. Her er det plenty av mulighet til å uttrykke seg, skape noe i musikk, video eller tekst. Her skjer det noe nytt og viktig, som angår en åpen kirke.

”Internett er et oppgjør med all autoritet og hierarki. Det gir makten til brukeren, og det søkende menneske velger det som gir mening, høres sant ut eller som rett og slett har god design”. Nettet har ”satt en ny religiøs dagsorden”, sier internettredaktøren i *Kristelig Dagblad*, Morten Thomsen Højsgaard. Han har skrevet en doktoravhandling om *Netværksreligion i det 21. århundrede*.

Højsgaard var på Misjonshøgskolen i Stavanger i september. Han mener endringene og utfordringene er så store at kirken må prioritere nettet på bekostning av andre oppgaver. Han mener kristne ledere må på nettet for å forankre den nye religiøsiteten i en kristen tradisjon.

Spørsmål: Hva må nedprioriteres for at kirken kan være på nettet?

Det er viktig at kristne ledere kommer seg på nettet. Men det er unge brukere som behersker dette best. Vi har kirkelige tradisjonsforvalterne som ikke kan nettet og nettbrukere som ikke kjenner den kristne tradisjonen. Det er krevende for en ung, bekjennende kristen å stå ved sin tro på en naturlig måte på nettet. En åpen kirke må gi ansvar til unge som kan den nye samhandlingsformen. De må få bygge kirke på nettet – nedenfra – og få lære opp oss usikre brukere. De vil trenge voksenveiledning i kirkens tro og tradisjon, men det er unge som må ta kirken på nettet.

Uttalelse til regjeringen om ny bioteknologilov

Forslag til uttalelse

Følgende forslag til uttalelse til regjeringen ble fremmet av Ole Christian Kvarme, Ole D. Mjøs og Torstein Husby.

”Tema for Kirkemøtet 2006 er en åpen og inkluderende kirke. Både Kirken, politikere og samfunnet for øvrig har et stort ansvar for å verne om de som lettest faller utenfor.

I disse dager legger Regjeringen siste hånd på sitt arbeid med ny bioteknologilov. I lovens formålsparagraf står det at medisinsk bruk av bioteknologi skal utnyttes til beste for mennesker i et samfunn der det er plass til alle. Kirkemøtet henstiller til regjeringen å unngå forslag som i realiteten vil innebære at individer som kunne levd et fullverdig liv med alvorlig sykdom, sorteres bort. Det er i dag behov for en økt bevissthet i forhold til livets verd og ukrenkelighet, ikke minst i de forhold som den nye bioteknologiloven vil omfatte.

Kirkemøtet vil understreke at et menneske alltid skal være et mål i seg selv. Det bør ikke åpnes for situasjoner der et menneske kan oppfattes som kun et middel for et annet menneske, noe som kan innebære en instrumentalisering av mennesker.

Kirkemøtet henviser til Kirkerådets uttalelse i denne sak (KR 30/06) og anmoder det nye Kirkeråd å følge denne saken nøye.”

Dirigent: Dag Landmark

Disse hadde ordet:

Ole Christian Kvarme, Lars Erlend Kielland, Trygve Wyller, Ådne Berge, Torstein Husby, Ole D. Hagesæther, Tania Randby Garthus, Inger Anne Naterstad, Ole D. Mjøs, Olav Skjevesland, Roar P. Strømme, Torstein Husby.

Kirkemøtet ga sin tilslutning til at saken ble tatt opp og at teksten skulle bearbeides i en redaksjonskomité.

Kirkemøtets behandling

Kirkemøtet behandlet uttalelsen lørdag 18.11.

Dirigent: Dag Landmark

Følgende nye utkast ble lagt frem:

”Tema for Kirkemøtet 2006 er en åpen kirke. Både Kirken, politikere og samfunnet for øvrig har et stort ansvar for å verne om de som lettest faller utenfor.

I disse dager legger regjeringen siste hånd på sitt arbeid med ny bioteknologilov.

Kirkemøtet henviser til Kirkerådets uttalelse i denne sak (KR 30/06) i denne saken og anmoder det nye Kirkeråd å videreføre de anliggender høringen legger frem. Høringsuttalelsen er et viktig og konkret innspill. Kirkemøtet ber regjeringen om å legge vekt på Kirkens konkrete bidrag i denne saken.

I lovens formålsparagraf står det at medisinsk bruk av bioteknologi skal utnyttes til beste for mennesker i et samfunn der det er plass til alle. Kirkemøtet henstiller til regjeringen å unngå forslag som i realiteten vil innebære at individer som kunne levd et fullverdig liv med alvorlig sykdom, sorteres bort.

Det er i dag behov for en økt bevissthet i forhold til livets verd og ukrenkelighet, ikke minst i de forhold som den nye bioteknologiloven vil omfatte.

Kirkemøtet vil understreke at et menneske alltid skal være et mål i seg selv. Det bør ikke åpnes for situasjoner der et menneske kan oppfattes som kun et middel for et annet menneske, noe som kan innebære en instrumentalisering av mennesker.”

Disse hadde ordet:

Ole Christian Kvarme, Inger Anne Naterstad, Marit Tingelstad, Ole D. Mjøs, Jorund Andersen, Knut Lundby, Torstein Husby, Ole D. Hagesæther.

Endringsforslag

Inger Anne Naterstad fremmet følgende alternativ tekst:

”Den nye bioteknologien reiser store etiske utfordringer som nå drøftes i de fleste europeiske kirker. I Norge legger nå regjeringen siste hånd på sitt arbeid med ny bioteknologilov.

Kirkemøtet mener at Kirkerådets høringsuttalelse (KR 30/06) om denne loven er en nyansert og grundig høring som gir uttrykk for sentrale anliggender i forholdet mellom kristen etikk og bioteknologi. Denne høringen holder fram menneskeverdet og livets ukrenkelighet på en konkret og sakssvarende måte.

Kirkemøtet ber regjeringen legge vekt på Kirkerådets høring i sitt avsluttende arbeid.”

Endelig utkast fra redaksjonskomiteen

”Tema for Kirkemøtet 2006 er ”En åpen kirke”. Både Kirken, politikere og samfunnet for øvrig har et stort ansvar for å verne om de som lettest faller utenfor.

I disse dager legger regjeringen siste hånd på sitt arbeid med ny bioteknologilov.

Kirkemøtet henviser til Kirkerådets høringsuttalelse (KR 30/06) som er oversendt Regjeringen tidligere. Kirkemøtet ber Regjeringen om å legge vekt på Kirkens konkrete bidrag i denne saken.

I formålsparagrafen til utkastet til bioteknologilov står det at medisinsk bruk av bioteknologi skal utnyttes til beste for mennesker i et samfunn der det er plass til alle.

Kirkemøtet henstiller til Regjeringen å unngå forslag som i realiteten vil innebære at individer som kunne levd et fullverdig liv med alvorlig sykdom, sorteres bort.

Det er i dag behov for en økt bevissthet i forhold til livets verd og ukrenkelighet, ikke minst i de forhold som den nye bioteknologiloven vil omfatte.

Kirkemøtet vil understreke at et menneske alltid skal være et mål i seg selv. Det bør ikke åpnes for situasjoner der et menneske kan oppfattes som kun et middel for et annet menneske, noe som kan innebære en instrumentalisering av mennesker.”

Votering

Inger Anne Naterstads forslag:

Falt mot 26 stemmer.

Vedtak

Uttalelse til regjeringen om ny bioteknologilov

Tema for Kirkemøtet 2006 er ”En åpen kirke”. Både Kirken, politikere og samfunnet for øvrig har et stort ansvar for å verne om de som lettest faller utenfor.

I disse dager legger regjeringen siste hånd på sitt arbeid med ny bioteknologilov.

Kirkemøtet henviser til Kirkerådets høringsuttalelse (KR 30/06) som er oversendt Regjeringen tidligere. Kirkemøtet ber Regjeringen om å legge vekt på Kirkens konkrete bidrag i denne saken.

I formålsparagrafen til utkastet til bioteknologilov står det at medisinsk bruk av bioteknologi skal utnyttes til beste for mennesker i et samfunn der det er plass til alle.

Kirkemøtet henstiller til Regjeringen å unngå forslag som i realiteten vil innebære at individer som kunne levd et fullverdig liv med alvorlig sykdom, sorteres bort.

Det er i dag behov for en økt bevissthet i forhold til livets verd og ukrenkelighet, ikke minst i de forhold som den nye bioteknologiloven vil omfatte.

Kirkemøtet vil understreke at et menneske alltid skal være et mål i seg selv. Det bør ikke åpnes for situasjoner der et menneske kan oppfattes som kun et middel for et annet menneske, noe som kan innebære en instrumentalisering av mennesker.

Enstemmig vedtatt. 82 stemmeberettigede.

Hilsen til Svenska kyrkan

Følgende hilsen ble sendt Svenska kyrkan fra Kirkemøtet 2006:

Kirkemøtet 2006 for Den norske kirke sender med dette en hilsen til Svenska kyrkan. Kirkemøtet er glad for den støtte som nå uttrykkes i forhold til samene og deres rettigheter som urbefolkning.

Kirkemøtet er glad for at vår søsterkirke vil ta større ansvar for samisk kirkeliv i Sverige.

Med hilsen på vegne av Kirkemøtet 2006:

Sissel Vartdal
dirigent

Dag Landmark
hoveddirigent

Terje Fonk
dirigent